P A U L G O M A

A M N E Z I A   L A   R O M Â N I

Povestea-vieţii articolelor ce urmează:
În vara anului 1990 Gabriel Liiceanu îmi sugerase, pentru editura Humanitas alcătuirea a două volume: “Scrisori” şi “Articole”.
I le-am înmânat prin august acelaşi an.
Numai că Mineriada iliască şi spaimele provocate de ea l-au făcut pe bravul editor să retragă de pe piaţă, să depoziteze apoi să distrugă volumul de mărturii despre mişcarea pentru drepturilor omului
Culoarea curcubeului ‘77,
apărut în chiar momentul Mineriadei;
deasemeni să respingă («Nu avem hârtie…») volumele comandate.
“Scrisorile” au fost publicate în 1995 la Familia, Oradea :
“Articolele” - un volum de peste 1 000 pagini - au fost solicitate de Viorica Oancea, directoarea editurii Litera. Ea a scos două “extrase”, intitulate, ambele **Amnezia la români** - *deşi textul cu acelaşi titlu nu a fost inclus în nici una* - în 1993 şi în 1995, totalizînd 200 pagini.
Acestea au fost adunate, aici.

textele au fost dactilografiate de LOREDANA MITRUŢ
mulţumiri

AUTURA AUTORULUI
2 0 0 4

LA CE SLUJEŞTE POETUL

(*Ianuarie 1985*)

"Eu cred că suntem un popor vegetal", scrie Ana Blandiana. Frumos spusul, sfâşietor înţelesul: "frunză-verde", "codrul-frate-cu-românul", "retragerea în păduri şi munţi (împăduriţi, se înţelege) - pe acestea le ştiam, şi chiar prea; a trebuit să vină un poet - şi încă femeie! - să spună răspicat, negru pe alb, ceea ce noi ceilalţi abia dacă îndrăzneam să gândim, fiindcă amărăciunea, supărarea noastră pe noi înşine rămânea dincoace de prag, pe terenul moral-imoralului, ne vedeam de-căzuţi, de-veniţi (fireşte, din pricina evenimentelor). Şi iată, a trebuit să vină o femeie-poet, ca să aflăm că poporul român nu este nici resemnat, nici "suflet-de-slugă", nici imatur, nici mişel, nici imoral - ci, senin, amoral, vegetalul neştiind, nesimţind, nejudecând - "Cine a văzut vreodată / Un copac revoltându-se?" - am citat din acelaşi poem al Anei Blandiana.

Desigur, poezia e poezie, poeţii gândesc în metafore şi cu toate că detestăm cenzura care îi cere poetului: "Explică ce-ai vrut să redai, aici?", ne aducem aminte că marii poeţi scurtează drumuri, sar peste etape obligatorii, mergînd la esenţă - esenţă la care gânditorul aşezat, omul de ştiinţă vor ajunge... cândva; binişor mai târziu.

Dând Cezarului ce se cuvine Cezarului şi Anei Blandiana ce se cuvine poetului, să ne întrebăm, totuşi, dacă această condamnare fără apel, această arătare cu degetul a ne-fiinţei unui popor sunt atât de... metaforice.

Pe de o parte, conducătorii comunişti, primitivi în structură (altfel nu ar fi ajuns "conducători"), au mai fost schilodiţi de vizionarismul marxismului leninizat (stalinizat, hruşciovizat, ceauşizat etc.): făcîndu-şi chip cioplit din viitorul-de-aur ("culmili celi mai 'nalti" - se zice în româneasca scornicizată), neglijînd, chiar călcînd în picioare prezentul *altora*; mărşăluind cu privirea aţintită prea sus şi prea departe, nu numai că nu înaintează, ci coboară: măcar dacă ar coborî doar ei înşişi, însă trag, împing în prăpastie pe toţi şi totul. Sacrificând prezentul - încă o dată: al altora - pe altarul unui "viitor de aur" (în care, zic ei, câinii vor umbla cu covrigi în coadă, distribu-indu-i "fiecăruia după necesităţi"), dovedesc, de aproape 70 de ani, în Rusia, de peste 40 de ani şi în România, că nu ştiu, nici nu vor să afle ce este aceea o "perspectivă", deşi folosesc acest cuvânt până la saţietate. Să ne amintim de promisiunile "jurate" ale lui Hruşciov că U.R.S.S. va ajunge, "chiar depăşi" ţările capitaliste în vreo 15 anişori (el măsurând timpul cu cincinale - trei). Ca să dea greutate discursu-rilor, a anunţat distribuirea gratuită a chibriturilor. Şi să ne amintim de

mărturisirile de după “detronare”: nu minţise deloc, atunci când afirmase ceea ce afirmase; «Eram convins că acel viitor este cu totul posibil, pentru că... nu îmi percepeam prezentul, fiindcă de multă vreme - chiar înainte de a deveni secretar general al P.C.U.S. - nu mai percepeam realitatea…»

Fiindcă am pomenit de Hruşciov, să ne imaginăm că în luna martie, acest an, după 30 ani-lumină, luminătorul nostru naţional este invitat să-şi petreacă bătrâneţele în pace - o să i se găsească un acoperiş, de pildă cel al “muzeului” din satul natal; să mai zicem că, din acel moment, va putea să se dedice cu totul pasiunii sale pentru “po*i*zie”, însă, printre picături, îşi va scrie (vreau să spun: dicta) memoriile. Dacă, în exterior, Hruşciov a însângerat Ungaria, a ridicat zidul Berlinului, a împins prea departe pionul în Cuba, în interior a zdruncinat din temelii piramida stalinismului. Însă, odată “la pensie”, a avut, nu onestitatea, ci luciditatea de a analiza procesul de schizofrenizare a dictatorului - cu atât mai grav, cu cât acesta este un incult-profund, iar la asemenea specimene, complexul de inferioritate se manifestă printr-un agresiv complex de superioritate. Va avea Ceauşescu, odată “pensionat”, curajul de a analiza cei “20 de ani lumină”, de la nivelul pământului? Va avea măcar un strop de luciditate, să recunoasea măcar a mia parte din “măsuri” citeşte: erori?

Ne îndoim. În această privinţă, într-adevăr, România este “originală” (spunem *este*, fiindcă anticipăm... din toată inima): Dictatorul nostru este ceea ce este şi chiar dacă, din luna martie ‘85 nu va mai exercita puterea reală, acolo, la pensie, va continua să dicteze, fără pauză, fără ruptură.

Cu o deosebire: imaginarii executanţi ai hotărârilor Lui, în imaginaţia Sa, vor nota fiecare silabă, fiecare icnet, fiecare interjecţie, şi, tot în imaginaţia febrilă a detronatului executanţii vor executa orbeşte ceea ce crezuseră ei că au înţeles din ceea ce crezuse El că dictează...

În măsura în care nici el, nici “colaboratorii” săi nu au legătură cu poporul, cu acest “popor vegetal”, să-i clasăm în regnul mineral.

Cât despre noi, “vegetalii”, după ce vom remarca încă o dată marea poezie a celor patru poeme publicate de Ana Blandiana în revista *Amfiteatru* din decembrie 1984, vom băga de seamă altceva.

Afirmând - cu mijloacele poeziei - că poporul nostru este un popor de plante, de copaci (care nu se revoltă), “un întreg popor / Nenăscut încă, / Dar condamnat la naştere […] Un întreg popor / Ce nu vede, n-aude, nu înţelege, / Dar înaintează…”, poeta spune ceea ce spune - şi, simultan, contrariul: şi prin însăşi poezia: “Noi, plantele. / Nu suntem ferite nici de boli / Nici de nebunie…”, dar mai ales prin actul poetic: Ana Blandiana - şi ea plantă, şi ea copac, şi ca membru al Uniunii Scriitorilor Vegetali Români - scrie şi publică despre sine, despre ai săi! În logică formală, acţiunea de a afirma neagă însăşi

afirmaţia. În logica... vegetală, acţiunea de a scrie confirmă speranţa că, totuşi, nu toate fiinţele cugetătoare alcătuind acel popor s-au mutat în rădăcină-trunchi şi frunză verde. Că dacă şefii de tot felul s-au mineralizat de mult, potrivit zicerii: "Apa trece, pietrele rămân", dacă în regnul cu adevărat vegetal, "Cu o floare nu se face primăvară", în cel ameninţat de vegetalizare, "cu un poet se face primăvară".

În primul rând pentru că scurta noastră istorie literară a mai cunoscut asemenea miracole: în vremea lui, Emineseu era un *poet* şi ce primăvară a "făcut"; după iarna stalinistă, care îngheţase, arsese totul, cu apariţia florii poeziei din anii '60 s-a făcut o primăvară (care, din nefericire, nu a dat în vară…).

În al doilea rând, pentru că Ana Blandiana dovedeşte - acolo, în spaţiul carpato-dunărean, fiindcă în alte părţi s-a ştiut de totdeauna - că nu există material, domeniu... ne-, antipoetic. Că reticenţa (citeşte: fuga) de ceea ce s-a convenit să i se spună "politică" nu era (şi este încă) o manifestare a grijii poeţilor români de a păstra poezia... poezie, neatinsă de contingent, ci un alibi: al lipsei de curaj, al lipsei de har.

Fireşte, "poetul" care va rima, de pildă: "Jos tirania!" cu: "Trăiască România!" va fi ignorat, chiar dacă înjoseşte poezia. Însă poetul nici nu este chemat să "laude ori să condamne" explicit, poetul zice, iar zicerea lui e mai grea decât răcnetele, răgetele, tuturor păuneştilor - kilometrii de laude şi de imne sunt anulaţi de, iată, "inventarul" vieţii de toate zilele, zis cu jumătate de glas şi cu sfert de inimă: "Frunze, cuvinte, lacrimi, / cutii de conserve, pisici, / tramvaie câteodată, coala făină, gărgăriţe, sticle goale, discursuri, imagini lungite de televizor, gândaci de colorado, benzină, / steguleţe, cupa campionilor europeni, maşini cu butelii, portrete cunoscute, / mere refuzate la export./ Ziare, franzele, / ulei în amestec, garoafe, / întâmpinări la aeroport, cico, batoane; / Salam Bucureşti, iaurt dietetic, / ţigănci cu kenturi, ouă de Crevedia, / zvonuri, / serialul de sâmbătă, cafea cu înlocuitori, / lupta popoarelor pentru pace, coruri, / producţia la hectar, / Gerovitalul, băieţii de pe Calea Victoriei, / Cântarea României, adidaşi, / compot bulgăresc, bancuri, peşte oceanic, / totul."

De altfel, acest poem poartă titlul: *Totul*. În 22 de ... "rânduleţe", poetul a spus *totul*.

Probabil la asta slujeşte poetul: să spună *totul*.

ÎNTREBĂRII...

(*1985*)

… (universale şi, se zice: milenare): "Cine a fost mai întâi: oul sau găina?", noi, românii, îi putem alătura întrebarea noastră (datînd doar de 101 ani...), anume: "Cine a fost mai întâi: Caragiale sau personajele sale?" Întrebare nu întru totul nevinovată, recunoaştem. Însă mai recunoaştem: la întrebarea: "Ce fel de societate dorim României post-socialiste?", răspunsul cel mai prompt este însuşi "programul" nemuritorului Caţavencu: "România să fie bine şi tot Românul să prospere!". Răspuns repetat, de astă dată, fără ironie, fără... Caragiale (ba chiar împotriva lui), răspuns încărcat doar de o umbră de tristeţe...

Tristeţe, aşa, pentru că iată unde am ajuns, unde am fost aduşi de vremile din urmă: dorim, visăm libertatea, însă nu prea ştim ce vom face cu ea... Să ne consolăm: nu doar noi, românii, orbecăim; nu doar cehii şi slovacii, polonezii, bulgarii, ungurii (ca să nu mai vorbim de ruşi), cei cărora sovietismul ne-a frânt coloana vertebrală şi ne-a pus în genunchi, nu doar noi, cei total-neliberi, nu am găsit "o formulă coerentă" a libertăţii noastre de mâine - însă nici democraţiile libere, occidentale nu văd, nu ştiu care le va fi următorul pas. Să ne consolăm: noi, cei sovietizaţi, ştim cel puţin că un pas-înainte (adică: evoluţia) ar fi... reîntoarcerea la starea pe care o cunoscuseră ţările noastre... până în 1938 - aşa, cu toate păcatele ei...

Dar, vai, timpul a înaintat cu o jumătate de secol, iar starea noastră a retrogradat cu secole (şi poate nu se înşeală pesimiştii care vorbesc de milenii - fiindcă vorbesc de sclavagism). Nu doar instituţiile ne-au fost distruse, ci mai grav: omul, reparator-al-stricăciunilor, omul, ziditor-de-poduri-noi. Dacă mâine România se va libera (ori va fi liberată), în cinci-şapte-zece ani, se vor repara stricăciunile materiale - dar românul? în câte generaţii va fi reparat?

Un scriitor nu are a se amesteca în ceea ce se numeşte "politică", fiindcă el lucrează cu alte categorii, cu alt material, deci, el nu poate fi un constructor - din contră... Ceea ce nu înseamnează că nu este util - ba da: în opoziţie. Proba (dacă mai era nevoie) s-a făcut: regimul sovietizator (dacă am adăuga: totalitar, am comite un pleonasm) a distrus, din primele momente, nu doar opoziţia constituită, instituţionalizată (partide politice, sindicate, grupuri de presiune etc), nu doar presa (oglindă, uneori, deformatoare - dar oglindă), ci, cu precădere, spiritul de opoziţie - al intelectualilor (foarte) în general, al scriitorilor, în special - prin metode cunoscute: lichidare, aducere-la-tăcere, cumpărare...

Însă, din păcate, în acest an, 1985, România este acolo unde este

şi aşa cum a fost înecată de 40 ani de întuneric; iar noi, exilaţii, fiecare pe unde a găsit adăpost. Aşa stând lucrurile, să i se îngăduie, deci, unui nechemat-în-politică să-şi exprime nechemarea.

Autorul rândurilor de faţă a mai spus-o, scris-o, acum o repetă: nu a avut nici o chemare pentru disidenţa; atunci când făcea-ceea-ce-credea-că-trebuie-să-facă (să-şi trimită în Occident manuscrisele, începînd din 1967), nu ştia că acest act normal pentru un scriitor normal va primi, cu un deceniu mai târziu, eticheta: "activitate disidentă". Ştia însă două lucruri:

1) Ce anume înseamnează, în limba română, termenul "disident" şi, de asemenea, ce (altă) accepţie dăduseră occidentalii termenului rusesc: *inakomâsleaşcii* (care, tradus fidel înseamnează: "cel-care-gândeşte-singur");

2) Ştia că textele sale nu propun, nu sugerează, nu cer (drepturi, libertăţi, reforme în cadrul "societăţii socialiste"), ci *povestesc* - despre închisoare, despre colectivizare, despre sovietizare, despre dezumanizare...

Autorul rândurilor de faţă nu a avut nici o chemare pentru disidenţă, nici măcar în primăvara lui '77: atunci el a adresat o scrisoare unui alt scriitor (din întâmplare ceh) - pe care a semnat-o el singur; tot singur a semnat o altă scrisoare adresată lui Ceauşescu (nu din întâmplare, la "Palatul Regal"...). Şi nu ştie dacă din întâmplare (mai degrabă nu), o bună parte dintre românii care au-aderat-la-ceva, au cerut să semneze şi ei acele două scrisori, la urma urmei, private...

Este foarte adevărat că a existat un text colectiv (Scrisoarea adresată Conferinţei de la Belgrad) - dar acela nu a constituit, totuşi, un program. Am acceptat - şi atunci, pe loc, şi de atunci - reproşul, justificat, de a nu fi propus "un adevărat program"- dar cine să-l fi alcătuit? Acei români care ar fi avut chemarea (prin experienţă, profesie, prestigiu mai ales) nu numai că nu s-au alăturat acestei mişcări spontane, deci, fatal, haotice (însă autentice, sincere), dar au batjocorit-o, au tratat-o de "provocare a Securităţii", ba chiar unii, în virtutea unui "anticomunism autentic", au exercitat presiuni (chiar... contondente) asupra unor semnatari - care, cică, cerînd ca legile comuniste să fie respectate, făceau jocul comunismului ilegitim... (raţionament exact, numai că premisele erau false). Să mai amintim de "lucrarea" unor exilaţi, vajnici antibolşevici, care spuneau (şi mai ales scriau, iar scrisul rămâne), între martie şi august 1977, că cei care se aflau în acel moment arestaţi, torturaţi şi umiliţi în beciurile Securităţii (şi nu doar din Bucureşti)... "sunt, în realitate, bine-mersi, liberi, ba chiar răsplătiţi de Securitate, pentru rolul lor de provocatori - care încercaseră să-i facă să iasă la lumină pe adevăraţii anticomunişti"? Să mai amintim despre acei exilaţi care au scris negru pe alb (şi nu-i includem printre *exilaţi* pe Drăgan, nici pe Milhovan, nici pe Michael

Titus) că sindicatul SLOMR "este tot o provocare, pusă la cale de un membru de partid, Paraschiv, care, pe deasupra este şi ţigan"? Că "popa Calciu - care ştim noi ce-a făcut la Piteşti - ne va fi trimis, în curând, ca să spargă Exilul!"?

Să se consoleze Victor Frunză (căruia îi înţeleg amărăciunea - pe care am încercat-o, cronologic, înaintea lui): neîncrederea, critica, atacul, calomnia cu care este gratificat nu se adresează disidentului Victor Frunză, nici ideilor sale - ci *faptelor omului* Victor Frunză: «Cum adică, un comunist să-mi dea mie, anticomunist, lecţii de curaj?» Ei, nu, amice! Exilatului român care "de patruzeci de ani combate comunismul", de aici, din Occident (fatalitate: "care familia mea de la patuzsopt în Cameră..." al altui nemuritor: Dandanache...), nu "un comunist" îi va da lecţii; nici exilatului mai recent care, în România, a făcut cinci, zece, cincisprezece ani de închisoare (mult mai rar pentru ceea ce *ar fi făcut el* împotriva comunismului, ci mai ales pentru ceea ce *fusese el*, înainte de '48, când comuniştii au pus mâna pe întreaga putere); cu atât mai puţin celor din "noul val" - care, ca "fii de..." (chiabur, popă, exploatator, legionar etc), suferiseră cumplit pe timpul lui Dej, dar care, în prima parte a domniei lui Ceauşescu, se aranjaseră, se descurcaseră, "merseseră pe burtă", intraseră şi în partid, colaboraseră şi cu Securitatea ("o mică" notă-informativă, "o mică caracterizare..." - «doar nu era să zic: nu vreau!»...) şi care, odată în exil, îşi cultivă cu grijă (şi cu discreţie) relaţiile cu ambasada («până îl scot şi pe frate-meu şi pe o verişoară - după aia, îi bag de nu mai ies») şi, simultan, tună şi fulgeră împotriva "agenţilor", a "filomaghiarilor şi filoruşilor", a "jidoviţilor" - şi, fireşte, împotriva "disidenţilor". Ei bine, stimate Victor Frunză, aceştia nu te critică-atacă-înjură pentru "disidenţa" dumitale, ci pentru că *ai făcut*...; pentru ceea ce şi ei ar fi putut (şi ar fi trebuit să facă); nu au făcut, pentru că ei sunt "dăştepţi", ei nu şi-au dezvăluit "adevăratele concepţii", decât după ce s-au pus bine, la adăpost, în Occident (şi după ce şi-au recuperat mama şi fiul din prima căsătorie); iar în dumneata nu văd, neapărat, "disidentul", "fostul membru de partid", ci pe cel care le-a arătat că *se poate*, că *s-a putut* să rămâi (sau să redevii, după caz) un om normal, într-un context de anormalitate; că se poate să-ţi manifeşti demnitatea de om normal într-un context dezumanizat şi dezumanizant; că se poate ca, în România, să nu fii de acord cu "linia generală" (şi să-ţi asumi, în deplină cunoştinţă de cauză, toate "consecinţele" - care pot merge de la simplele ameninţări telefonice la... "sinucidere accidentală") şi că se poate ca, aici, în exil, să nu fii de acord întru totul cu "radicalismul", cum îi spui, al acelor exilaţi anticomunişti care gândesc în termeni pur comunişti, adică: «Cine nu-i cu noi e împotriva noastră!»

Acestea fiind spuse, nu credem că "disidenţa" (atâta câtă a fost şi aşa cum s-a manifestat, în România) a fost o "diversiune comunistă" -

dovadă fiind tratamentul la care Securitatea i-a supus şi îi supune încă pe aceşti... "criptocomunişti"; disidenţa a fost o fază, o manieră de a face contestaţie... cvasilegala - în măsura în care se contesta, nu legea, ci aplicarea ei - dar care a devenit, numaidecât, opoziţie (a contesta "aplicarea", într-un regim comunist, a unei legi însemna opoziţie curată: «Cum: pui la îndoială linia partidului?»). Această nouă manieră de a contesta, de a se opune, vrem, nu vrem, s-a... subţiat - ca să nu spunem: s-a încheiat; s-a născut din "destindere", a cunoscut vârfuri în '75, în '77 (fireşte, nu vorbim doar de România) şi a murit, credem noi, odată cu invadarea Afganistanului şi deportarea lui Saharov. Rămâne să fie găsite alte metode, alte maniere de a face opoziţie - care? mărturisim: deocamdată, nu ştim.

Ceea ce nu ne împiedică să ne gândim la România post-socialistă. Şi, gândindu-ne, ni se strânge inima: ştiu oare românii cu adevărat chemaţi - prin experienţă, profesie, vocaţie, dorinţă - ce vor, pentru România, ceva mai mult şi ceva mai nuanţat decât Caţavencu, carevasăzică: "România să fie bine şi tot Românul să prospere"?

Cu o excepţie sau două - asupra cărora vom reveni - confuzia, analfabetismul (nu doar politic, ci pur şi simplu), reaua-credinţă (pe care noi o punem pe seama inculturii..., cultivată, prin refuzul demn de o cauză mai bună, de a se informa) domnesc în sufletul şi în capul românilor. Îi lăsăm la o parte pe cei (majoritatea exilaţilor) care, odată la adăpost, declară: «Am suferit atâta, nu mai vreau să aud de politică». Fireşte, îi lăsăm la o parte şi pe acei "români deplasaţi", cum plastic îi numeşte Virgil Ierunca pe exilaţii care propagă fără ruşine apăra tezele de la Bucureşti.

Cei de dreapta (cu care s-a petrecut un fenomen straniu, în ultimul deceniu: li s-au "umflat efectivele" într-atât, încât nu te poţi stăpâni să nu rosteşti celebra butadă - care îi viza pe comunişti: "Puţini am fost, mulţi am rămas...") vor, pentru România, ceea ce voiseră acum 45 ani şi acum 50 ani: "O ţară ca soarele pe cer"; o Românie naţională şi creştină; cât despre "latura socială" în care se întâlneau cu stânga, din motive de istorie... imediată şi prezentă, ei preferă să păstreze o tăcere jenată...

Cei de centru - democraţii - se mişcă şi ei, de decenii, în cadrul organizatoric şi mental al partidelor din care făceau (şi fac în continuare) parte. Un ţărănist, de pildă, îţi va putea vorbi ore şi zile despre fracţiunile, tendinţele, persoanele "din partid", însă va fi incapabil să dea un răspuns acceptabil la o întrebare (de altfel, cu capcană - dar vizibilă): «Cum vede Partidul Naţional *Ţărănesc* problema *ţărănească* în România post-socialistă?»

Spre centru-stânga (tendinţa social-democrată), lucrurile merg ceva mai bine: există câţiva români bine informaţi şi care "gândesc cu capul - păstrând picioarele pe pământ". Din păcate, pentru aceştia,

deasupra lor, planează, pedepsitoare, umbra social-democraţiei germane, la care s-a adăugat şi scandalul din sânul Cercului Democrat.

La stânga-stânga nu vedem nimic - nici o pagubă.

Cum anume România sovietizată, "socializată" va deveni... post-socialistă? Nu ştim, dar ştim că nu românii înşişi vor putea scutura jugul; recăpăta libertatea. Şi mai ştim că numai un cataclism (şi nu politic, ci militar) care va zgudui URSS va îngădui ţărilor sovietizate să opteze... Am spus: să opteze, fiindcă ieşirea de sub tutela sovietică nu înseamnează, în mod necesar, trecerea la un sistem ne-comunist - şi numai în Europa avem două exemple: Iugoslavia (în care Tito nu a fost decât un Stalin-mititel în conflict cu Marele-Stalin) şi Albania. Nu credem nici în "evoluţia" actualului sistem (în care Victor Frunză, realist, speră), fiindcă starea actuală, diferită de cea a României, din Ungaria, din Cehoslovacia şi din RDG (mai cu seamă: materială) nu este rezultatul unei "evoluţii" a ideologiei Kremlinului, ci a aplicării unui tratament diferenţiat - atât din raţiuni tactice (pentru a întreţine, a aţâţa ranchiune, gelozii între "barăci"), cât şi pentru a obloji rănile sângerînde ale celor care se răsculaseră, dar fuseseră striviţi (germanii, în '53, ungurii în '56, cehii şi slovacii în '68 - polonezii fiind un caz aparte, un caz printre cazuri). Ideologia comunistă este prin natura ei, nu doar stagnantă, ci involutivă (ne întrebăm iarăşi: cu câte secole ne-a dat îndărăt?), deci nu i se poate cere ceea ce, structural, nu poate da: eventualele "reforme", perioadele de "liberalizare" - acestea au fost (şi vor fi, dacă vor mai fi) acei "doi-paşi-înapoi" ai tacticii leniniste; dar nu mai mult de doi, după care Supraveghetorul va striga "Recreaţia s-a terminat!"

De vreo zece ani, românii constată că vecinii - care înainte trăiau mai prost - "azi trăiesc mai bine". Fireşte, sclavii între ei îşi compară greutatea lanţurilor şi fiecare visează un-lanţ-mai-puţin-greu ("Măcar ca al bulgarului - dacă nu ca al ungurului...", oftează românul). Încă o dată: în ciuda profundei nefericiri a românilor, din aceşti ultimi ani, nu ne putem face din "exemplul Ungariei" un exemplu-de-urmat, un ideal. Prosperitatea - reală, dacă o comparăm cu a celorlalte ţări sovietizate, însă întristătoare, dacă ne gândim la ce ar fi putut să fie, fără "lumina de la Răsărit" - a fost plătită, în '56, cu sânge, iar azi cu castrarea - acesta este cuvântul folosit de ungurii înşişi, termen care ar trebui să le sune cunoscut românilor: aşa cum românii au fost "dezamorsaţi", neutralizaţi, zăpăciţi (la urma urmei: castraţi) de "naţionalismul" şi "independentismul" ceauşist, aşa au fost şi ungurii "stricaţi" de... prosperitatea kadaristă (în ciuda a ceea ce cred unii români, ungurii sunt mult mai puţin preocupaţi de soarta "fraţilor" lor din Transilvania şi din Slovacia şi mai mult de propria castrare spirituala, morală provocată de acest cadou al ruşilor).

Aşadar, în deplină cunoştinţă de cauză, românii (ca, de altfel toţi

cei care au fost obligaţi de către sovietici să... construiască socialismul) vor respinge categoric - în post-socialism - o alternativă socializantă.

Atunci spre ce li se va îndrepta privirea şi dorinţa? Desigur, spre “cea mai puţin proastă dintre toate soluţiile proaste” (cea care a început, demult, cu maşinismul englez şi Revoluţia Franceză pe care nu a izbutit “să o ajungă din urmă”, ba chiar să o depăşească Revoluţia bolşevică şi ale ei “soluţii” radicale), adică spre o economic de tip capitalist şi drepturi cetăţeneşti de tip burghez...

Şi noi am cunoscut această “cea mai puţin proastă soluţie” - până în 1938 - mai precis: septembrie 1940, când legionarii au început să pună în practică ideile lor de prefacere a României “într-o ţară ca soarele pe cer” - iar acum, după 45 ani, tot la “aşa ceva” jinduim, chiar dacă a avut 1001 de păcate...

Dar va fi oare posibilă o *întoarcere*? Fireşte, omul liberat este capabil de miracole, însă miracolul este excepţia, nu regula.

Comunismul a distrus societatea - instituţiile, economia, omul, prin violenţă şi prin durată; dacă oamenii (supravieţuitorii) şi-ar fi recăpătat libertatea după un deceniu, după două, cu dificultăţi - enorme, se înţelege - ar fi reparat, reconstruit, repus pe picioare ţara; însă durata, timpul a făcut ca oamenii (chiar supravieţuitorii) să uite vechile obişnuinţe omeneşti (munca, familia, datoria, consensul) şi să capete altele, de “homo sovieticus” (cinismul, minciuna, lenea, delaţiunea, invidia, etc). Şi, fiindcă vorbim de România, până acum doi ani, făcuse ravagii confuzia “naţionalistă” - care a dus la filoceauşism - iar de când cu frigul-întunericul-demolările, s-a instalat confuzia contrară, a anticeauşismului-total, de parcă Ceauşescu ar fi un accident, un “blestem pe capul numai al românilor” - şi nu produsul pur şi dur al comunismului, aşa cum au fost, mai demult, Stalin şi Mao, până de curând Enver Hodja şi cum mai este încă Kim Il Sung. Iată de ce nu credem posibilă “rezolvarea crizei de conducere”, cum o numeşte Victor Frunză. Perfect: Ceauşescu, nefiind nemuritor, va dispărea - ei şi? Succesorul, după o perioadă de “deceauşizare” (parcă am mai cunoscut una: dedejizarea), va strânge iar şurubul şi chiar dacă nu va mai atinge “culmili” atinse de Ceauşescu (nu atât de greu de atins, într-un sistem totalitar) - ei şi? românii vor visa la unsuccesor al succesorului.

În aceasta s-au înşelat cehii şi slovacii, în ‘68: au crezut că poate fi ameliorat Răul, că poate fi umanizat Inumanul. La care ruşii au spus: «Niet!» - cu tancurile. Însă nu doar pentru că “experienţa de la Praga” ar fi contrariat Imperiul Sovietic - să zicem, din punct de vedere topografic - ci pentru că contravenea *doctrinei* comuniste - ce fel de “societate socialistă” mai putea fi aceea fără cenzură, fără poliţie-secretă, în care partidul-unic îşi pierdea... unicitatea? În aceasta se înşeală Victor Frunză când crede că “în cazul în care dictatura nu se va continua şi în era post-ceauşistă, în cazul cel mai fericit (precauţie onorabilă, dar

inutilă - n.n.) s-ar putea prevedea pentru România o *evoluţie* (subl. n.) cu introducerea legilor pieţei în economie...", "restituire către ţărani a dreptului de proprietate..."

Să spunem câteva cuvinte despre *pământ*. În 1956 (ca urmare a revoltelor), guvernul comunist din Polonia a renunţat la colectivizare - azi, 80% din pământ aparţine "individualilor". Ei şi? Pentru că doctrina comunista nu îngăduie proprietatea privată, chiar dacă puterea a "restituit" pământul, a făcut în aşa fel, încât "teoria" să nu fie contrazisă: "Iată, proprietatea individuală nu este rentabilă" - şi nu este: degeaba au ţăranii pământ, dacă nu au nici maşini, nici îngrăşăminte, nici reţele de comercializare; şi nu au pentru că puterea, nu numai că nu-i ajută, dar îi pedepseşte: "Aţi vrut pământ - îl aveţi, descurcaţi-vă!" Şi iată cum polonezii, cu agricultura lor "individuală" au crăpat de foame mult înaintea românilor – şi continuă...

Mai departe, Victor Frunză se înşeală, când scrie: "Libertate pentru creaţia literară şi artistică, *fără amestecul partidului* (subl. n.), libertate deplină pentru presă, *fără teoria (...) «partinităţii»*, libertate de conştiinţă (...) *fără amestecul partidului*". Partidul în chestiune fiind comunist, nu poate, structural, să nu se amestece (un eufemism) în totul şi în toate, deci nu poate, prin natura-i, tolera (alt eufemism) ceea ce îi contrazice însăşi esenţa.

Aşadar, nu putem vorbi despre România post-socialistă ca despre o fază de "tranziţie" (de la socialismul de tip sovietic la liberalismul de tip occidental), fiindcă o asemenea "fază" nu va putea exista, comunismul fiind incompatibil cu evoluţia. Şi pentru că tot visăm, atunci să visăm... în cadru real, vorba unui cunoscut.

Or, acest "cadru real" (chiar de vis) exclude prezenţa (chiar "fără amestec") a partidului comunist şi a doctrinei sale. De totdeauna şi peste tot doctrina comunistă aplicată a provocat haos, sărăcie, suferinţe, dezumanizare.

Să vorbim, deci, despre România post-socialistă ca despre o Românie *ne*-comunistă (nu spunem: *anti*-, fiindcă presupunem că acea Românie va găsi metode ne-comuniste, pentru a "rezolva" problema celor 3,4 milioane de români membri de partid, ceea ce constituie, totuşi, aproape 15% din populaţie...), ca despre o ţară tolerantă, democratică, liberală.

Să vorbim, deci, despre România *post*-comunistă. Fiind post-, în mod necesar, va fi *ne*-comunistă - să se observe, nu am spus: anti- din două motive: comunismul fiind compromis, respins, nu va mai fi nevoie să aşezăm un mort la verticală, ca să avem şi noi duşmanul nostru; în al doilea rând, într-o ţară tolerantă, democratică, liberală, termenul anti-(ceva, cineva) nu-şi va găsi "ulilitate".

O societate *tolerantă* pentru românii care au suferit (şi au murit) din pricina intoleranţei - socială, naţională, confesională -, pentru

românul care, azi, este el însuşi bolnav de intoleranţă, urîndu-şi vecinul, colegul, cunoscutul, urîndu-l pe necunoscutul care a urcat înaintea lui în tramvai, care se află înaintea lui, la o coadă, urîndu-şi nevasta care îi reproşează că nu-i în stare să se descurce "ca alţii", urându-şi copilul care îi reproşează că şi el e "ca alţii", pentru românul care, azi, a ajuns să se bucure de moartea caprei vecinului.

O societate *democratică* pentru românii care au suferit (şi atâţia au murit) pentru că au apărat acest principiu şi acea realitate, trecută (cu toate păcatele ei), pentru românul care, azi, în numele "democraţiei", este mânat, în turmă, să voteze candidatul unic, pentru românul căruia securistul, miliţianul "îi aplică Constituţia" cu ciomagul, pe spinare, pentru românul care ştie că "cu toţii suntem egali, dar noi suntem mai egali, fiindcă reprezentăm partidul", pentru românul care a învăţat că "alegerea" se face după criterii inversate: cu cât eşti mai incapabil, mai necinstit, mai rău, cu atât mai "sus" ajungi...

O societate *liberală* pentru românii care au suferit (şi mulţi au murit) pentru că "nu înţelegeau" "avantajele sistemului socialist" - "ogoarele fără haturi", "uzinele-proprietate a muncitorilor"- pentru românul care, azi, a ajuns (dacă e "ţăran") să nu-i mai pese de risipa, de bătaia de joc la adresa pâinii-lui-Dumnezeu, iar dacă e muncitor, puţin să-i pese de " proprietatea muncitorilor" - fiindcă «ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim», fiindcă «nu-i a mea, e a Statului», fiindcă «cine fură e hoţ, cine nu fură e tâmpit»...

Am convenit că... visăm-în-cadrul-real; am convenit că nu propunem soluţii, ci exprimam dorinţe.

Ce model de societate am dori pentru România? Nu credem că există un model anume de urmat; după cum nu credem că România va găsi o cale aparte, o formulă întru totul originală. Admiţând că principii ca toleranţa şi democraţia au şi devenit realitate, să zăbovim asupra economiei:

Pornind de la o "extremă": liberalismul american, în general, în special cel reaganian nu poate constitui un model: dinamismul american nu se poate manifesta decât pe un teren bogat (în sensul material) şi pe un organism sănătos (la figurat, dar şi la propriu). Or, România post-comunistă va fi (este deja) o ţară devastată, un pământ pârjolit, secătuit de resurse (să nu ni se dea exemplul Germaniei ruinată de război - într-un fel distruge războiul şi, vai, în alt fel distruge *pax sovietica*; în al doilea rând, românii nu sunt germani; în al treilea, învingătorii americani i-au pus pe picioare pe învinşii germani), iar românii vor fi (sunt deja) bolnavi (la trup şi la suflet).

Un model social-democrat de tip scandinavo-germanic? Nu ar avea importanţă că, în ultima vreme, toate aceste ţări au făcut apel la guverne ultra-liberale, chiar de centru-dreapta (până şi Palme, în Suedia, face o politică ne-social-democrată) - aceasta este o etapă

dintr-un proces normal; dar "egalitarismul" nu poate funcţiona decât dacă există "bogaţi" de la care să iei, ca să dai şi la "săraci" - or, românii vor fi (sunt deja) egali în (profundă) sărăcie.

"Modelul" francez? - nu constituie un model, pentru că este (şi va mai fi) incoerent; "modelul" italian - dar acesta este inimitabil!; cel al Greciei - să ne ferească Dumnezeu! (Elinii au inventat democraţia, dar nu pentru... greci.)

Atunci?

Atunci... un liberalism economic care va decurge din starea, din etapele liberalismului-în-general, din toleranţa, din democraţia care se vor instala. Fireşte, "locomotivele" vor strivi, vor lăsa în urmă pe cei nedescurcăreţi, pe cei incapabili, dar vor trage după ele "vagoanele", vor trezi, vor anima această masă amorfă, descurajată de "egalitarismul" comunist. Fireşte, vor ieşi la iveală "rechinii" (care vor câştiga miliarde, îşi vor aprinde ţigările cu bancnote de o mie etc...), dar noi ne vom consola, spunându-ne că rechinii-capitalişti, oricât ar înghiţi ei înşişi, permit şi altora să se hrănească - spre deosebire de rechinii-comunişti care pe unde trec seamănă dezolarea, pustiul, moartea... Apoi, într-o societate echilibrată, rechinii-capitalişti pot fi convinşi (sau constrânşi) să cedeze o parte din pradă - ceea ce este cu totul imposibil într-o societate comunistă (şi, să fim drepţi: ce valoare în sine are prada pe care o înfulecă rechinii de azi?)

Liberalism economic, fireşte - dar cum se va rezolva "problema ţărănească"? Şi, la urma urmei: mai există (va exista) o ţărănime română? - dacă nu ca o clasă, atunci ca un grup cu opinii şi interese comune?

Ravagiile nu sunt doar materiale, ci şi (mai ales) psihologice. În 40 ani de comunism, în 35 ani de colectivism, românul a învăţat că nu este deloc bine să... lucrezi în agricultură: la început, pentru că, chiabur, ne-chiabur, tot "înapoiat" erai şi erai dat pe mâna tovarăşului-de-la-raion, ca să te... lămurească el; să te lămurească să dai cote; apoi "să intri"; apoi să "lupţi necontenit, în campanii" (şi măcar de ar fi fost doar patru, după anotimpuri...). Apoi să-ţi cumperi pâinea de la oraş (dacă...). Apoi să "efectuezi lucrările agricole cu mijloace hipo" (în traducere: caii pe care tot partidul ţi i-a luat, i-a tăiat şi i-a dat la porci).

Apoi să vezi "lotul" ciuntit şi iar ciuntit, iar pe ce ţi-a mai rămas "să execuţi directivele partidului", adică să faci să "coabiteze", pe o sută, două de metri pătraţi - vaca şi căpşuna, iepurele şi morcovul, capra şi varza. Cât despre sat, comuniştii l-au prefăcut demult în loc de declasare, de pedeapsă.

Spun unii: «Să li se dea ţăranilor pământul înapoi - vor şti ei ce să facă, doar de milenii, ţăranul român...» Vorbe în vânt; ţăranul român a încetat de a mai exista, agricultura nu mai este o stare, ci (chiar în concepţia comuniştilor) o "industrie". Spun aceiaşi: «Dacă pe loturile

individuale, care însumează doar 6% din suprafaţa agricolă a ţării, se realizează 46% din producţia totală de lână, 60% lapte şi ouă, peste 93% fructe şi legume - şi chiar 22% din porumb - să ne imaginăm cât vor produce dacă vor avea întregul pământ!» Ne imaginăm - fiindcă socoteala este profund greşită: "lotul", în comunism este copilul-unic; pe cele câteva sute de metri pătraţi, "cooperatorul" depune o imensă cantitate de muncă (la urma urmei, întreg potenţialul său şi al familiei), faţă de rezultate. Dacă - ipoteză absurdă - i s-ar da aceluiaşi "cooperator" un lot de 10 ori mai mare, rezultatul nu ar fi şi el de 10 ori mai important; nici de 5 ori - ci doar de vreo 2 ori. De ce? Simplu ca lumina zilei: omul nu are decât două mâini - şi numai mâini; nu are animale de tracţiune, nu are îngrăşăminte (azi, pe cele chimice le "împrumută", le fură), nici organice (dacă nu are vite) - nu are decât mâinile şi sufletul.

În agricultură, România de mâine se va afla în faţa dilemei: sau redistribuire a pământurilor ("o datorie morală" cum spune, cu dreptate, Victor Frunză) - în care caz se va realiza o autosuficienţă alimentară, dar atât; sau, dacă vrea rentabilitate, atunci menţinerea unor forme de proprietate a statului - ferme - sau cooperatistă - dar vor accepta românii asemenea noţiuni ca "fermă", "cooperativă" - care sunt pentru multă vreme compromise?

Soluţii există, însă ele sunt de compromis, presupun timp (cel puţin un deceniu de "aşezare", de "cernere"), presupun considerabile eforturi materiale din partea statului (considerabile, pentru că "statul" va fi el însuşi sărac precum Iov) şi mai ales vindecarea unor traume (colectivizarea cu toate ale ei).

Dar în industrie? Dacă în agricultură va fi doar o dramă, în industrie se va desfăşura o adevărată tragedie: şi nu doar din pricina monştrilor siderurgici, petrochimici, total nerentabili, ci mai ales din pricina sutelor de mii, chiar a milioanelor de oameni formaţi, pregătiţi să lucreze în aceste "ramuri" (şi în altele, mai "uşoare", dar tot deficitare). Câţi dintre aceşti foşti-ţărani, fugiţi de la colhoz sau "chemaţi" la oraş (acelaşi lucru) vor accepta să se întoarcă - chiar dacă vor (re)primi pământ? Şi, la urma urmelor, de ce să se întoarcă - în clipa de faţă, România are cel mai ridicat procentaj, din Europa, de "populaţie activă lucrând în agricultură": 30% (pentru comparaţie, ţările cu agricultură importantă; Ungaria: 21%, Franţa: 8%, Danemarca: 7%, Olanda: 5%...) şi, liberată, va cunoaşte o întoarcere-la-pământ.

Dar în construcţii? Dar în transporturi? - nu mai continuăm întrebările, ca să nu fim acuzaţi că am vrea să-i descurajăm pe români să viseze libertatea (n-ar fi pentru întâia oară...).

În fapt, nu urmărim decât să-i stimulăm pe românii chemaţi să gândească viitorul României cu picioarele pe pământ, în contextul est-european, european, mondial; să nu rămână la "soluţii" învechite

şi să nu se legene cu speranţa că "să fim noi liberi, ne descurcăm noi...."; să nu-şi imagineze că numai o "soluţie de dreapta" va vindeca "o boală de stânga".

Şi iată-ne ajunşi la... bubă...

Vorbind de România, să vorbim, în primul rând, de român: fiind "geantă latină", este individualist - dar nu are dinamismul anglo-saxonului; "trăind sub vremi", a devenit supus - dar nu disciplinat, ca germanul, ca scandinavul. Individualismul, inteligenţa, fantezia l-ar destina unei societăţi de concurenţă vie (i se mai spune: sălbatică) şi suntem convinşi că românul ar fi un bun... american. Neiubind disciplina, consensul, românul nu se va simţi în largul său într-o societate de tip nordic - mai ales că social-democraţia lor conţine cuvântul "social", de tristă amintire, fiindcă desemnează o orientare de stânga...

Şi iată buba: trăind "sub vremi" (comuniste), a căpătat şi o mentalitate de asistat (chiar dacă nu primeşte, îşi ia singur, adică fură). Această boală-ruşinoasă este, totuşi, vindecabilă (când asistatul va constata că trebuie să se... asiste singur, altfel se îneacă). Dar va trebui să se ţină seama că, din nefericire, vor exista (există deja) foarte mulţi români care vor avea nevoie, în continuare, să fie asistaţi: bolnavi (trupeşte şi sufleteşte), foarte mulţi bolnavi; bătrâni (mai puţin bătrâni, care au pierit ca muştele, de frig şi de neîngrijire, dar mulţi, foarte mulţi îmbătrâniţi); apoi, copii (puţini, foarte puţini şi ei, din motive cunoscute, dar tocmai pentru că sunt atât de puţini vor trebui asistaţi); apoi femei - femeile care, ele, au dus tot greul acestor ani, bărbaţii fiind întâi la război, apoi la puşcărie, apoi la uzină-cârciumă-stadion-prieteni, iar femeia, după ce-şi făcea munca ei de "salariat" la fabrică, ori zilele-muncă la colhoz, trebuia să stea la cozi, apoi să gătească, să ţină casa, să aibă grijă de copii - şi, ca mulţumită, să fie înjurată, bătută de bărbatul întors de la crâşmă - femeia care va trebui despovărată de "producţie", repusă în locul ei de soţie şi de mamă, protejată, cinstită, fiindcă ea face, ea este familia. Iată categoriile, "neproductivii" care vor avea nevoie de asistenţă (socială).

Într-o societate pur liberală, câştigă doar cine munceşte. În momentul în care se intervine, "taxându-i" pe cei care câştigă, pentru a da şi celor care nu câştigă suficient sau deloc, vrem, nu vrem, avem o politică keynesiană, deci socială - deci... de stânga; încă nu (sau: nu chiar) socialistă, dar pe-aproape. Am dat exemplul doar al unor categorii de cetăţeni ai României de mâine care vor avea nevoie de asistenţă - dar acele "sectoare neproductive": educaţia, sănătatea, cultura? - totdeauna, oriunde acestea au fost subvenţionate, or subvenţiile nu vin din cer, ci din impozite, taxe, supra-taxe, deci din ceea ce se numeşte "redistribuire" a veniturilor - tentativă egalitaristă, deci de stânga; deci... socializantă.

Comuniştii, care nu formează o organizaţie politică, ci o confre-

rie ideologică, religioasă, atribuie cuvântului un rol magic: ei cred că rostirea sau ne-rostirea unei noţiuni determină existenţa sau non-existenţa realităţii denumite. De aici incantaţia: rostind mereu şi mereu, de pildă, cuvântul "bunăstare", ei sunt convinşi că bunăstarea va apărea, va prinde formă (ca prin minune...); şi invers: ei cred că interzicând rostirea, scrierea unui cuvânt (de pildă: "pământ", în timpul colectivizării) va... dispărea însăşi realitatea (adică ţăranii deposedaţi vor... uita că li se furase realitatea pământ...). Din nefericire, această concepţie magică a trecut de la asupritori la asupriţi: însuşi Soljeniţîn se răfuieşte, într-un pamflet cu... "pluralismul", dând cuvântului o încărcătură depreciativă, chiar injurioasă; ce să mai vorbim de români, pentru care cuvinte ca "democraţie", "popular", "social", "socialism" sunt... de nerostit! Românii cu înclinaţii de dreapta... uită că, de pildă, un Mussolini era socialist şi că a aplicat, în Italia, o adevărată politică (cel puţin) socializantă; că partidul lui Hitler se numea "naţional-socialist" care a aplicat, în Germania, o adevărată politică socializantă; că însuşi programul legionarilor, aşa sumar cum era, avea o vădită coloratură... de stânga. Românii cu opinii de centru au uitat şi ei că partidele lor (în special P.N.Ţ.) agitau, în campanii electorale, promisiuni socializante şi că, prin cooperativele iniţiate de Mihalache, nu rămăseseră doar la... cuvinte.

Aşa stând lucrurile, pentru România post-comunistă, nu pot fi excluse unele soluţii, sub pretext că... sunt de stânga, că miros a socialism. Comuniştii au mânjit, compromis, întors-pe-dos cuvinte; ar fi înţelept din partea noastră să respingem, de pildă, democraţia fiindcă noţiunea a fost uzată, batjocorită? Dar comuniştii au folosit până la saţietate şi cuvântul libertate - să renunţăm, la a dori şi pregăti această realitate?

România, ca unitate teritorială, economică, spirituală, a fost edificată de "visul" celor de la 1848, de lucrarea celor de la 1859 - ca să amintim doar "punctele de plecare". Pe ce s-au rezemat visătorii şi lucrătorii? Pe, în mare parte, idei împrumutate de la Apus. Având o fenomenală capacitate de asimilare, românii au "mers" atât de repede, încât, uneori, au luat-o înaintea propriei umbre (Maiorescu, profesoral, a atras atenţia, Caragiale, comediant, a maimuţărit "formele fără fond"), însă, doar în trei sferturi de secol, românii au parcurs distanţa dintre stadiul oral şi "decadenţă", de la provincie turcită la stat modern, civilizat (chiar dacă "eminamente agricol") - să fi fost chiar atât de odioasă România "burgheză"? Oricât am fi noi de "dăştepţi", nu vom găsi o formulă întru totul originală, "curat românească" pentru România de mâine; trebuie să privim în jur, să înţelegem ce şi cum se petrece şi să ne... inspirăm din cele bune (sau, realişti fiind: din cele mai-puţin-rele), adevărata originalitate decurgând din inteligenţa, bunul-simţ cu care vom adapta vechi (sau învechite) formule la o nouă

(şi mişcătoare) realitate.

Aşadar, cei care se simt chemaţi să-şi formuleze opiniile, programele. Fără complexul ciorii-din-par sau al pielii-ursului-din-pădure. Chiar dacă noi, cei care vom dezbate, nu vom apuca aplicarea ideilor noastre - ei şi? România nu a început cu noi şi nu se va sfârşi odată cu noi.

(*1985*)

INTOXICAREA

Din fericire, în ultima vreme, Occidentul a întredeschis ochii şi nu mai oferă pe tavă chiar funia cu care ar urma să fie spânzurat - potrivit profeţiei lui Lenin -, deci nu mai ia în serios, de pildă, "iubirea de pace" a Kremlinului, de pildă, "independenţa" Bucureştilor. Din nefericire, locul "pacifiştilor" şi al "sovietologilor" l-au - într-un fel - luat occidentalii-adoptivi, adică plecaţii-din-ţările-de-origine tocmai din pricina persecuţiilor sovietice, sovietizatoare. Unii dintre aceştia sunt exilaţi-exilaţi; alţii emigraţi spre Patrii-Mame: Germania, Israel.

Problema Exilului fiind şi mai vastă şi mai serioasă decât şi-o imaginează unii vechi exilaţi, în orice caz, altfel decât ne-o prezintă, în *Săptămîna*, Eugen Barbu sau în *Luceafărul* acel Colectiv de Muncă al CC. al P.C.R., care semnează cu semnătura recentă a lui Tîrnăcop, adică: Artur Silvestri (!), ne îngăduim să comunicăm câteva observaţii: Şi vom începe cu ceea ce se numeşte intoxicarea (în vederea manipulării) exilului. Fireşte, autor şi beneficiar al acestor operaţii, KGB-ul şi filialele sale, printre care Securitatea din România.

Cel mai agitat, tulburat exil de această bănuială (de fapt: spaimă) este cel rusesc - mai corect: sovietic. Cam de cinci ani (ei, exilaţii ruşi, cred că de la invadarea Afganistanului) refugiaţii din URSS au fost cuprinşi de un fel de febră care frizează isteria: sunt convinşi că agenţii KGB mişună peste tot, că toate asociaţiile lor, grupările, grupurile de prieteni au fost infiltrate, deci, nu este exclus ca - poate cu excepţia soţiilor... - toţi ceilalţi exilaţi să fie intoxicaţi, deci manipulaţi - de KGB. Această psihoză a provocat deja drame - chiar tragedii - şi a provocat articole, interviuri ale unor exilaţi de prestigiu, ca Soljeniţîn; cărţi, - fie de ficţiune (ca **Manipularea** de Volkov), fie de "analiză", ca ultimele volume publicate de Zinoviev. Rezultatul: exilul sovietic spart în cioburi, exilaţii acuzîndu-se reciproc de cele mai oribile gânduri şi fapte, tratându-se de "spion". Şi iată că, în ultimele luni, s-a aflat - prin adevăraţi KGB-işti care "au ales libertatea" - că, într-adevăr, după Afganistan, dar mai ales după Polonia, KGB-ul a pus pe picioare o vastă acţiune îndreptată împotriva exilului; într-adevăr, prin mijlocul clasic de infiltrare (care nu era nou), dar nu neapărat în scopul de a afla ce anume gândeşte şi face exilul - pentru aşa ceva, era suficient să citească presa şi cărţile publicate în Occident - ci... de a semăna printre exilaţi discordia, ei, adevăraţii agenţi, lansând, despre X, Y, Z, că "ar fi manipulaţi de KGB". Şi, din păcate, bănuiala formulată de KGB-ist la urechea unui exilat "de bună credinţă" a devenit acuzaţie în gura exilatului-de-bună-credinţă la urechea altui exilat (şi el de bună-credinţă) la adresa lui X, Y, Z, şi ei exilaţi... De când au aflat adevărul, ruşii exilaţi răsuflă uşuraţi - dar cum, când vor repara

ceea ce au distrus ei înşişi, adică încrederea în aproape? O curiozitate - deloc veselă: cei mai “vigilenţi”, deci mai aprigi acuzatori, îşi dau seama cât rău au făcut, dar nu au tăria să-şi asume eroarea, aşa că explică - de astă dată cu ceva mai multe precauţii - că... n-ar fi exclus ca “adevărata intoxicare” a exilului să fie tocmai aceasta, adică recentele dezvăluiri ale recenţilor transfugi KGB-işti, în vederea a... oare în vederea a ce acţiune ticăloasă?...

Să recunoaştem, cu tristeţe, că Securitatea de la Bucureşti a devansat KBG-ul (dacă admitem că această ofensivă contra exilaţilor sovietici a început la sfârşitul anului 1979) şi să ne aducem aminte că exilul românesc a început să fie tulburat din 1977. Şi nu doar exilul propriu-zis, pentru că, de pildă, X, aflat încă în România, va primi, peste o lună, peste un an, aprobarea-de-plecare, iar Y, exilat de patru ani, va primi, la anul, cetăţenia ţării în care s-a stabilit, deci, va putea să-şi viziteze familia din ţară...

Două au fost - şi sunt, în continuare - “obiectivele” Securităţii:

1) Calomnierea, deci descalificarea morală a anumitor persoane - fie din exilul propriu-zis, fie din “exilul interior”, adică aflate în România - în această a doua categorie aflându-se, de pildă, preotul Calciu, poetul Dorin Tudoran, matematicianul Mihai Botez: aceşti oameni trebuie, mai întâi, puşi sub semnul întrebării - şi vom da exemplul cel mai recent şi cel mai şocant: «Cum se face că lui Calciu i-au dat drumul înainte de expirarea condamnării (zece ani)?» - în timpul al doilea, să se alunece la “supoziţia” care este, în fapt, acuzaţie: «N-ar fi exclus să-l trimitem (pe Calciu - n.n.) în exil, ca să facă el ce n-a reuşit Anania...» (carevasăzică colonizarea bisericilor libere);

2) Încercarea de a întreţine mitul lui Ceauşescu, “bun român”, adică: antirus, antimaghiar, antisemit (în ochii exilaţilor români) şi mitul lui Ceauşescu, “independentul”, faţă de occidentali... în urmă cu un deceniu.

Cine ar fi crezut că “doctrina Ceauşescu” - pe care n-o mai definim, s-a definit singură - va găsi apărători sinceri-şi-devotaţi, nu doar printre slugile prin vocaţie, din ţară (care, totuşi, au oarecari circumstanţe atenuante), ci printre exilaţi, care, fireşte, nu sunt supuşi direct unui regim terorist; mai grav: printre exilaţii de câteva decenii, care se făcuseră cunoscuţi ca “luptători anticomunişti”; şi, mai grav, printre cei mai ireductibili “duşmani ai bolşevismului”? Cine ar fi crezut că o “gândire” atât de simplistă - ca să nu spunem: primitivă - şi, mai ales, atât de păgubitoare, ca “naţionalismul ceauşist” va găsi “avocaţi” în persoana unor foşti democraţi români şi “militanţi de bază”, în persoana unor legionari?

Adevărat, aceştia sunt foarte puţini - după calculul nostru, în jur de zece persoane - însă, într-un caz ca acesta, nu contează numărul lor ci, fie activismul unora (“un singur...” Aurel Lapedatu a reuşit să

tulbure,să paralizeze, ani şi ani, importantul grup al exilaţilor democraţi din Germania), fie prin "explozia" altora ("un singur" G.A. Pordea, ţâşnit din anonimat, în vara anului 1984, ales deputat european pe lista Frontului Naţional, mişcare de extremă dreaptă din Franţa - a izbutit să provoace discordie în exilul românesc din Franţa), sau o "carte" ca aceea a lui Nicolae Baciu, de altfel, con-testată în gura mare de aproape toţi, însă care, în intimitate, exercită o oarecare fascinaţie - fiindcă propune... colaborarea cu Ceauşescu.

Mai spectaculoasă apare ralierea unor români cu opinii de dreapta, chiar legionari, la "doctrina Ceauşescu". Pe de o parte, ne miră, pe de alta ne întristează - fiindcă, spre deosebire de colaboratorii "foşti democraţi" (care o fac mai ales din interes), unii legionari, chiar dacă nu colaborează pe faţă, totuşi, se simt atraşi de... "gândirea" lui Ceauşescu (ei spun: "naţionalismul"). Ne-a fost dat să auzim de ne-rostit cuvintele: «Singura deosebire dintre noi şi Ceauşescu ar fi aceea că el îşi zice comunist - în rest...»

Dar să zăbovim puţin asupra "fenomenului Pordea". Aşadar, Dl. Pordea, fost diplomat, în exil de aproape 40 ani, frecventase, la început, cercurile româneşti, dar în ultimele două decenii se făcuse cu totul discret, chiar uitat. Şi iată-l, "explodînd" în actualitate în preajma alegerilor pentru Parlamentul European, pe lista de candidaţi a Frontului Naţional, condus de Jean-Marie Le Pen. Nu interesează "convertirea" D-lui Pordea la o doctrină de extremă dreaptă (şi încă franceză!), ci reacţia unor români - nu doar exilaţi şi nu doar declaraţi de dreapta. Exilaţi care, în ţară, nu numai că nu făcuseră "rezistenţă", ba chiar se bucuraseră de privilegiile regimului şi-au descoperit, peste noapte - la Paris - opinii "radicale"; români "în trecere prin Paris" - care aveau, deci, o situaţie în ţară, la care urmau să se întoarcă (nici ei cunoscuţi ca opozanţi, ba dimpotrivă, ca descurcăreţi, citeşte: colaboraţionişti) s-au simţit mândri că unul "de-al nostru" (adică Pordea) face parte dintr-o mişcare... nu doar anticomunistă, ci direct naţionalistă, care "în sfârşit, luptă împotriva străinilor"; "cam ca Ceauşescu al nostru...". Să-l lăsăm, deocamdată, pe "Ceauşescu al nostru" şi să reamintim că principalul punct din programul Frontului Naţional este: "Afară străinii!" - fiindcă, susţine Le Pen, imediat ce ne-francezii vor părăsi Franţa, francezii "de baştină" nu vor mai cunoaşte şomajul... (soluţie-miracol geamănă cu soluţia comunistului Marchais: "Să se ia de la bogaţi şi să se dea la proletari!"). Şi iată-i pe acei exilaţi români, abia instalaţi în Franţa, deci neavînd încă cetăţenia franceză, regretînd că nu au drept de vot - ca să şi-l dea lui Le Pen - care bine face că vrea să-i dea afară pe străini... din Franţa... Dacă le atragi atenţia că şi ei sunt străini şi chiar după ce vor primi cetăţenia franceză, nu vor avea dreptul moral să ceară alungarea străinilor dintr-o ţară care, totuşi, nu este - încă - a lor, aceştia îţi răspund: «Dar eu sunt alb şi sunt român,

european - nu ca negrii şi ca arabii care au invadat Franţa!» Le atragi atenţia că, totuşi, Le Pen a vorbit şi despre români ca străini (adevărat, nu în termeni categorici, ca despre arabi şi negri), le arăţi şi revista în care a apărut interviul cu pricina (*Lire* din martie 84)...

La început neagă vehement autenticitatea interviului: «Nu se poate, un jurnalist necinstit i-a pus în gură asemenea cuvinte...» Apoi îi simţi cum îi cuprinde, nu dezamăgirea, ci jalea: «Şi-acum, noi ce ne facem?", zice românul exilat în Franţa, de parcă ar fi fost exilat şi din Franţa, în, de pildă, Albania.

Repetăm: acestea sunt cazuri. Da, dar cazurile se manifestă, gălăgios, fac valuri, cum se spune. Şi, la urma urmei, "cazurile" exprimă, tare, ceea ce majoritatea tace. Aceasta ar însemna că în fiecare dintre noi există o tentaţie totalitară - cu atât mai puternică şi incontrolabilă, cu cât noi înşine am fost victime ale totalitarismului. În 40 ani de comunism, românii au suferit atâta, încât au ajuns, azi, să viseze, să dorească libertate - numai pentru sine.

La această degradare, întoarcere pe dos a libertăţii la care visăm noi, românii, a contribuit substanţial Ceauşescu şi a sa "doctrină" - simplistă, simplificatoare, deci, fundamental falsă.

Fiindcă aşa cum comunistul Georges Marchais propune soluţia-miracol "N-avem decât să luăm de la bogaţi şi să dăm la săraci"; aşa cum pandantul său, Le Pen propune "N-avem decât să-i alungăm pe străini, ca francezii să fie fericiţi", Ceauşescu - fiindcă nu are la îndemână "bogaţi", deci nu se poate rezema pe "ura de clasă", se foloseşte, fără ruşine de "ura de rasă" - şi, în cea mai pură... impură tradiţie de extremă dreaptă, îi arată pe "vinovaţi": străinii!

Este întristător - dar nu de mirare - că unii români cad încă în capcana ceauşistă. Ceea ce este, într-adevăr, de mirare: că nu puţini dintre acei "străini" pe care Ceauşescu îi acuză de toate relele (saşi, şvabi, evrei), dintr-un ciudat masochism, îi vin în ajutor. Cum anume, vom încerca să vedem altădată.

(*1985*)

PREFAŢĂ LA EDIŢIA FRANCEZĂ A CĂRŢII LUI DORU NOVACOVICI: **ÎN ROMÂNIA, DUPĂ GRATII** - 1985

Mărturia lui Doru Novacovici este remarcabilă, şi nu doar prin ceea ce spune, ci mai ales prin mijloacele cu care se apropie de scop. Mărturia în sine constituie o capcană în care au căzut, cad şi vor cădea, în continuare, chiar profesionişti ai condeiului: tocmai pentru că, “din afară”, pare atât de accesibilă: «Ce mare scofală e să-ţi aşterni pe hârtie amintirile?» Nu e mare scofală - dacă hârtia pe care le-ai aşternut rămâne în sertar sau în cufăr, însă când o scoţi în lume, sub formă de carte... Fiindcă atunci “amintirile” devin mărturii, adică fragmente din istoria unei comunităţi căreia, în ultima jumătate de secol, i s-a furat, falsificat, interzis istoria.

În ceea ce îi priveşte pe români, ca martori ai propriei istorii, în ciuda faptului că din fire sunt grozav de vorbàreţi, şovăie îndelung şi sfârşesc... prin a renunţa de a consemna pe hârtie ceea ce, între patru ochi, povestesc atât de colorat şi cu atâta curaj... Aşa se explică faptul că, până în clipa de faţă, *doar doi-trei români au scris despre România, în timp ce se aflau în România*, ceilalţi au aşteptat: să iasă ei înşişi în Occident; să-şi scoată familia, să şi-o pună la adăpost - şi abia după aceea să se întrebe dacă e riscant sau nu să pună mâna pe condei...

Dacă ţinem seama de realele riscuri la care se expun cei care, într-o ţară comunistă, îndrăznesc să aştearnă pe hârtie adevărul lor, individual, desigur, ne abţinem de a-i critica pe romani pentru “prudenţa” lor. Însă dacă vom privi în jur, la vecinii aflaţi în aceeaşi situaţie - cehi, unguri, polonezi, ruşi - atunci admiraţia ni se preface în gelozie.

Spuneam, deci, că Doru Novacovici a evitat - din instinct, deliberat - capcana “literaturizării” mărturiei, nu a cedat tentaţiei de a “poetiza” un material a cărui valoare stă tocmai în sobrietate, în reţinere, în rigoare, în despuierea de zorzoane lirice. De altfel, însuşi autorul declară: “Rândurile care urmează sunt fapte trăite de mine; am căutat să descriu fidel trista realitate, necăutând să fac literatură”.

Aşadar, Doru Novacovici, de profesie inginer, ştie în ce constă datoria martorului: “O fac în memoria celor ce, din mormânt, nu mai pot vorbi, ca şi pentru cei care, în România de azi, sunt siliţi să tacă. […]toţi cei care au fost alături de mine în această dramă a poporului nostru sunt datori să scrie aşa cum pot, spre a mărturisi generaţiilor ce vor veni adevărul despre cele întâmplate generaţiei noastre [...] Eu am încercat să o fac: copiii copiilor noştri trebuie să cunoască adevărul”.

Adevărul. Din gura unui supravieţuitor, din două motive: Doru Novacovici a avut “norocul” de a nu-şi lăsa oasele (în sensul propriu al cuvântului) într-o groapă comună; supravieţuitor, pentru că a avut tăria de a nu-şi lăsa sufletul în groapa comună care este România de azi, şi a îndrăznit să deschidă gura şi să depună mărturie.

DREPTURILE OMULUI ŞI CONCEPŢIA PREŞEDINTELUI PRIVIND...

- Articol apărut în *Contrapunct* nr. l, ianuarie 1985 -

Printre curiozităţile expuse la standul românesc la Târgul de Carte de la Frankfurt s-a aflat şi o femeie-cu-trei-picioare; un şarpe-cu-două-capete: **Drepturile omului în lumea contemporană**, Editura Politică, Bucureşti, 1983.

Un fel de carte - "Culegere selectivă de documente", zice subtitlul; colaborează cutare, cutare (nu contează numele, nimeni n-a auzit de ei), "coordonator" un cunoscut: Nicolae Ecobescu, cel care ne explică în Prefaţa-i:

"Structurată în trei părţi, lucrarea se deschide în chip firesc cu o amplă şi judicioasă selecţie de texte care definesc cu preciziune, într-un limbaj unitar şi coerent, concepţia României, a..." - întrerupem aici, ca să creăm suspensia, dar degeaba, cititorii ştiu cine anume foloseşte "un limbaj unitar şi coerent" - aşa că suntem nevoiţi să continuăm citatul: "...a preşedintelui Ceauşescu cu privire (cucufonia nu ne aparţine, n.n.) la cele mai variate aspecte ale cerinţei arzătoare de a se asigura promovarea drepturilor omului pe plan naţional şi internaţional..." etc. etc.

Unitar şi coerent

Să ne apropiem, aşadar, de "limbajul unitar şi coerent". Nu în zadar ne ameninţase Ecobescu: Partea I-a este intitulată "Concepţia preşedintelui României, Nicolae Ceauşescu, privind drepturile omului". Este adevărat, a dispărut cucufonia, dar a apărut altă trăsnaie: "concepţia... privind", unul din cele mai pur-impure calcuri din rusă, care ne-au spurcat nu numai limba, ci şi gândirea. Lui Ceauşescu neavînd ce să i se altereze, să facem un efort să nu ne crape timpanele, să nu ni se strepezească dinţii, ascultându-l, citindu-l. Dar până a ajunge să ne adăpăm din "ulciorul" pe care-l tot invocă de vreo doi ani, de când l-a descoperit, să băgăm de seamă, în treacăt, concepţia ecobeştilor de serviciu privind concepţia lui Ceauşescu privind drepturile omului. Asta ar veni în româneşte: "drepturile omului în lumea contemporană" (titlul "culegerii") există - sau nu există - în măsura în care există (sau mai degrabă nu există) o "concepţie a preşedintelui Ceauşescu (desigur) privind..." drepturile în chestie. Limpede, nu?

Sunt nişte duşmani înrăiţi - şi ai României şi ai adevărului - cei care, în mod duşmănos pretind că preşedintele cu pricina ar fi lipsit de concepţii, în schimb ar fi plin de inèpţii; că nu ar gândi, ci doar ar icnì; că nu cugetă, ci mùgetă; că... - dar să nu repetăm chiar toate

“neadevărurile lipsite de fundament”, ca să-l cităm pe Ecobescu. Ei bine, să afle “domnii reacţionari” că preşedintele lui Ecobescu şi Păunescu este autor a nenumărate concepţii privind ba una, ba alta şi că, pe lângă Dânsul, pistolarul Lucky Luke (“cel care trage mai iute decât propria-i umbră”) face figură de molâu. Farul nostru gândeşte atât de iute, încât nimeni pe lumea asta nu-l poate urmări. Nici chiar el însuşi!

Cât despre vorbiiiit... L-am auzit şi noi pe preşedintele României vorbind româneşte la radio, la televiziunea română. Şi am suferit - ca român, ca vorbitor de limbă română, ca scriitor român. După primele sale “discursuri” difuzate în direct, am aşteptat, cu îngerească răbdare, să-i dispară tracul - inerent oricărui debut - să-l vedem căpătînd un minimum de decenţă întru ale exprimării; sau dacă nu, atunci să tacă, fiindcă, pe atunci, presupun că nimeni nu voia să-şi bată joc de el, provocîndu-l la vorbă. Dacă pe afoni nu-i constrânge nimeni să urce pe scena Operei, dacă şchiopii nu sunt obligaţi “să bată pas de front pe arătură”, nici persoanele având oarecari grave probleme de locuţie nu sunt datoare să ne dovedească nouă, ascultătorilor, în direct, că sunt pacienţi ascultători şi îşi fac zilnic exerciţiile impuse de medicul logoped. Din nefericire pentru ambele părţi, timpul nu a aranjat nimic: emisiunile vocale (aşa le zice, ştiinţific) nu au reuşit nici până azi să se ordoneze, limbajul articulat a rămas de domeniul unui cu totul improbabil viitor... Mai grav: din confruntarea (nu avem alt termen) dintre “preşedintele României” şi limba, totuşi, română (sau mai clar, dintre confuzie şi ordine, dintre interjecţii stropşite şi stropite şi limbaj articulat) a învins, vai, greşeala, urâtul, dezordinea.

Ehei, unde sunt timpurile bune când *Scînteia* de a doua zi dădea o variantă, dacă nu mai logică, atunci mai “corectă” din punct de vedere al limbii... Pe atunci, primul-ministru (Maurer) îndeplinea şi rolul de trăgător-de-mânecă. Era secretarul-general pe punctul de a spune o tâmpenie, sau de a pronunţa ca nicăieri pe lume un anume cuvânt (“Vie’nam”, “sec*o*ritate”)? Primul-maurer îl trăgea de mânecă... Însă vorbitorul l-a trimis la plimbare pe trăgător: nu numai că trasul acela îi tulbura gândirea, dar putea să-i rupă costumul de haine nou-nouţ. Constatând “independentizarea” personajului, nici *Scînteia*, nici radioul şi televiziunea n-au mai îndrăznit să dea, ele, indicaţii preţioase Indicatorului suprem. De prin 1977, de când se zice că s-ar fi suprimat cenzura, nu se mai intervine în gândirea Gânditorului - de limbă, ce să mai vorbim.

Iată o mostră din puritatea “concepţiei-privind”, mai precis, din, cum spune Ecobescu: “preciziunea, limbajul unitar şi coerent” al Preşedintelui. Citâm un citat de la pagina 27: “într-adevăr, eu consider că înseamnă că va trebui...” Ce mai interesează ce “consideră” el “că înseamnă că va trebui” - să zicem fătatul scroafelor, învăţământul

post-universitar, editarea Caietelor Eminescu, denuclearizarea în Balcani? Confuzia logică şi incorectitudinea lingvistică sunt, vorba lui Ecobescu, unitare şi coerente...

Preşedintele "consideră" că ştie el ce înseamnă, în româneşte a considera - şi nu ştie (şi nimeni nu îndrăzneşte să-l corijeze); el "consideră" că ştie ce înseamnă, în româneşte, a însemna - şi nu ştie. În schimb ştie foarte, ştie prea bine să folosească *a trebui*.

În acest caz, de ce va mai fi cheltuind saliva, cerneala tipografică, timpul, cu o inutilă proteză: "eu consider că înseamnă că va trebui", în loc să rostească un singur cuvânt: "*Trebuie*"?

Fondul problemei

S-a observat, desigur, că nu zăbovim asupra "fondului problemei". La ce bun? Toată lumea ştie că Nicolae Ceauşescu este un pur produs al sistemului comunist, că, pentru el 2 + 2 nu vor face 4, ci atât cât va "considera" "concepţia-privind" că va trebui să facă. La ce bun să mai repetăm că Ceauşescu, după ce a semnat Actul de la Helsinki, nu numai că nu îl respectă, dar cu neobrăzarea caracteristică structurii sale de aparatcik format la Moscova, îi acuză pe occidentali că "... escamotează nesoluţionarea problemelor esenţiale, încercând să reducă problemele umanitare numai la unele aspecte şi în primul rînd la aşa-zisa libertate de circulaţie" (vol. XIV al "Operelor" D-sale, pp. 494-495).

Să nu ne mai mirăm că, încolţit, "răspunde" astfel:

"Se vorbeşte mult despre diferite drepturi, se fac tot felul de teorii, dar se neglijează faptul că dreptul fundamental al omului, al popoarelor: dreptul la viaţă, la libertate, la independenţă" (asta-i din vol. XXI, p. 149).

Nu ne vom mira, pentru că iată "concepţia-privind" drepturile omului a lui Ceauşescu, negru pe alb, vol. XIV, p. 308: "Noi pornim de la realitatea că transformarea revoluţionară a societăţii, preluarea puterii în stat de către cei ce muncesc, construcţia socialismului rezolvă problemele fundamentale ale omului, îi asigură drepturile vitale" - unitar şi coerent, nu?

În ceea ce priveşte aplicarea-neaplicarea acelor drepturi, ca să ne descreţim frunţile, să citām din vol. XXI, p. 77, următoarea perlă: "În ultimii 15 ani, nimeni în România nu a fost şi nu este pedepsit pentru poziţia sa, pentru părerile sale. Nimeni în România nu este arestat pentru că apără drepturile omului..." Întrerupem citatul, fiindcă de astă dată chiar vom crea suspensia: Ei, de ce consideră Consideratorul suprem că în România, în ultimii 15 ani, nimeni nu a fost arestat pentru ca a apărat drepturile omului? Pentru că "organili" ar fi fost la cules ghindă? Pentru că, în România "independentă",

libertatea de a apăra acele drepturi ar curge precum laptele şi mierea prin rai? Pentru că, vorbind mai repede decât propria-i gândire, l-ar fi luat vorba pe dinainte? Ei bine, n-aţi ghicit. Ascultaţi deci:

"Pentru că primul şi cel mai puternic apărător al drepturilor omului în România este însuşi preşedintele României!"

Am închis citatul: Şi gura, fiindcă ne-a închis-o.

O logică de fier

Dacă nu mai putem mişca în front după o asemenea logică de fier, după obiceiu-ne, hai să ne legăm de fleacuri. Să căutăm să aflăm unde se situează un anume prag în timp şi în spaţiu... tipografic. Constatăm că până pe la volumul XX al "Operelor" sale, Ceauşescu i-a dat înainte cu "concepţia-privind", lăsând aprecierile măgulitoare la adresa gândirii sale pe seama lăudatorilor de profesie. O mutaţie calitativă" se produce începând cu volumul XXI. Se vede că Lăudatul-cel-mai-lăudat al poporului român a fost nemulţumit de calitatea (sau de repeziciunea-de-limbă-şi-nebăgarea-de-seamă) a celui mai lăudător Lăudător al celui mai mare Lăudat (ne gândim la Păunescu). Şi s-a apucat să se laude singur - unitar şi coerent.

Ne întrebăm cu îngrijorare, ce-o să se aleagă de bietul Păunescu, de şi mai bietul Bălaşa (vorbim de Sabin, băiatul popii, marele pictor). Dacă Ceauşeştii au început să se laude singuri, cu vorbe-vorbe (lăsându-l pe Păunescu muritor de foame), fatalmente or să fie tentaţi să se laude şi în imagini, or să ia bidineaua din mâna lui Sabin şi or să-şi zugrăvească pe toate gardurile pletele-n vânt, mâinile întinse spre viitorul multilateral...

Să adăugăm, deci, la "concepţiili" preşedintelui încă una - concepţia-privind lauda de sine. Unitară şi coerentă...

(*ianuarie 1985*)

SCRIITORUL ŞI PUTEREA

Textul conferinţei ţinute la Freiburg Bg, 27 ianuarie 1985 -

Scriitorul a fost de totdeauna în relaţii ambigue cu Puterea (fie ea cerească, fie pământească), deci, în raporturi sado-masochiste cu libertatea...

Se ştie, se spune - şi este bine că se ştie şi se spune - că dacă ne-artistul, ne-scriitorul are nevoie de libertate, în general, artistul, scriitorul trebuie să se bucure şi de “libertate de creaţie”.

Or ambiguitatea, deocamdată lingvistică, începe de la introducerea acestui *şi*:

În primul rând, pentru că libertatea în general cuprinde - în principiu - toate aspectele “speciale şi dacă, de pildă, într-o societate există libertatea religioasă, în mod firesc, trebuie să existe libertatea de gândire şi de creaţie artistică. Plictiseala este că, în legătură cu “libertatea referitoare la spirit, se foloseşte un sinonim, care nu este chiar sinonim; toleranţă - şi iată-ne şi mai adânc scufundaţi în ambiguitate;

În al doilea rând - tot în principiu - libertatea de creaţie nu se acordă, nu se retrage, ea este sau nu este “la purtător”, adică la creator; ceea ce întăreşte ambiguitatea, pentru că s-ar putea crede că libertatea generală nu are nici o influenţă asupra creaţiei şi creatorului, că este suficient ca un creator să ştie, să creadă că el este liber, în ne-libertatea generală, pentru ca creaţia lui să poarte marca libertăţii - or lucrurile - sunt ceva mai complicate, dacă nu de-a dreptul confuze.

Ceaţa în care pluteşte (sau se târăşte) creatorul de artă poate fi fastă sau nefastă (ori: fastă şi nefastă), starea şi statutul său cunoscând, succesiv dar şi simultan, din partea puterii şi din a societăţii “tratamente” ca: interdicţie, răsplată, indiferenţă, interes, lichidare, recuperare...

Însă pentru că ni s-a propus să ne ocupăm de scriitor şi de libertate, să ne limităm aria. Şi să ne grăbim să spunem că, datorită materiei cu care lucrează, *limba*, scriitorul face parte dintr-o categorie aparte - defavorizată, dacă ne gândim că limba este… limbile, deci, pentru a putea fi perceput dincolo de hotarele lingvistice, are nevoie de traducător (ceea ce nu este cazul cu muzicianul, pictorul, sculptorul, al căror limbaj este universal); dar favorizată, dacă ţinem seama de faptul că atât materialul, cât şi produsul, au avut şi au - şi vor avea - ceea ce nu au nici sunetul, nici muzica, nici culoarea, nici tabloul, nici marmura, nici statuia - acea capacitate de cuprindere şi forţă de trecere, de străpungere pe care o are numai Cuvântul, “cel mai tăios decât sabia”.

Dacă însă în muzică sau în artele plastice, rezultatul (creaţia) nu depăşeşte hotarele esteticului, ceea ce se numeşte literatură debordează

din vasul "artei indiferente", atingând *eticul*. Fireşte, dezbaterea datează de când... arta - dacă da sau ba este sau trebuie să fie şi morală; şi, fireşte, răspunsul a fost, frecvent: Nu.

Numai că noi nu vorbim de artă, în general, ci de literatură; şi nu ne gândim la întreg timpul de până acum, ci la o perioadă limitată - şi derizorie, la scara, nu-i aşa?, a istoriei - la trecutul apropiat şi la prezent - când, în raport cu, sau ca o consecinţă a *evenimentelor* (războaie, revoluţii, mutaţii violente), literatura fără să dezerteze din estetic, s-a împlântat şi mai adânc în *etic*.

Că nu ne înşelăm cu totul, formulînd această observaţie: în ultima jumătate a acestui secol, *poezia* (cu excepţiile care confirmă regula) s-a făcut mult mai discretă, dacă nu cvasi-invizibilă, ca în Franţa - în timp ce *eseul* şi mai cu seamă *romanul* cunosc, nu doar succes comercial, ci şi de influenţă. Poate pentru că poezia, în epoca noastră, nu mai este percepută ca mijloc de a comunica o atitudine - ideologică, filosofică, morală (or, azi, comunicaţia nu se mărgineşte la informare, ci vrea să şi convingă).

Ceea ce ne face să avansăm o ipoteză: "realismul socialist" impus în literaturile ţărilor sovietizate (după "modelul" sovietic, se înţelege), - mai ales în proză (deşi se dă în vânt după lozinci rimate, dări de seamă... rituale) ca orice dogmă, a provocat o reacţie, manifestată în două feluri:

1) prin *anti-realism*: fugă, evitare a "realităţii", ducând la ceea ce paznicii ideologiei numesc "evazionism" - şi care, de pildă, mai mult la cehi decât la slovaci, se manifestă prin suprarealism, la români prin onirism, peste tot prin istorism şi, simultan prin S.F. ("literatură de anticipaţie"), cu strălucite realizări la cehi, la polonezi, la ruşi, de asemeni, la români;

2) prin *realism ...anti-socialism*. Aici lucrurile sunt limpezi reacţia este, nu de fugă, ci... din contra, de înfruntare, de confruntare, pe tema *adevărului* - care, dezbătut, duce, fără greş, la tema binelui. În fiecare din literaturile sovietizate (cu excepţia Albaniei - dar cu o excepţie a excepţiei: Ismail Kadare), au fost momente de "destindere", de diversiune ideologică, în care au putut să apară, oficial, cărţi "eretice" (în raport cu dogma realismului socialist). Însă oricât de puţine au fost, numeric, oricât de "tunse" în vederea publicării, acestea vor rămâne jaloane în istoriile literaturilor. Până şi scriitorii cei mai ostili socialismului, în general, realismului-socialist în special au crezut, sperat că acele "deschideri ideologice" vor fi cotituri, deci vor avea durată, aşa că au fost profund şocaţi atunci când Supraveghetorul Şef a bătut din palme, anunţând: "Recreaţia s-a terminat!"

Or, ce înseamnă o "recreaţie" într-o societate totalitarizată? Definiţia ar fi: "Recreaţia este acel ceva la care visează deţinuţii scoşi la plimbare, în ţarcuri". Aşadar, nu acel interludiu de odihnă, de

relaxare, de... recreare, între două etape de muncă, ci un moment de răsplată-pedeapsă, în care, scos din întunericul celulei ţi se permite să vezi un dreptunghi de cer, şi acela prin plasă, şi acela încadrat de ziduri, moment în care ţi se aminteşte, cu forţa ceea ce ai pierdut: libertatea. Însă cum nu toţi "deţinuţii" au o gândire întortocheată, ceilalţi, majoritatea se bucură de clipa prezentă şi o mobilizează şi o prefac în aproape-viaţă, în aproape-libertate. Printre cei mai activi, în această "pauză", sunt artiştii; ei se agită, fac planuri, pe unele chiar le realizează - şi, dintr-o dată glasul Supraveghetorului: "Plimbarea s-a terminat! Intraţi în celulă!"

Aici, credem noi, trebuie căutat momentul de decizie, de rebeliune pe faţă a unora dintre scriitori - cei pe care i-am numit "realişti anti-socialişti". Contrariaţi, într-un prim moment, de minciuna "regulamentului" (li se cerea, li se impunea realismul ca metodă, dar nu era acceptat decât un para-realism), profund răniţi de nerespectarea promisiunii de "liberalizare", aceşti scriitori s-au decis să facă, ei, adevăratul realism - care nu putea să fie decât contrariul realismului socialist - aici intrând majoritatea scriitorilor cărora li s-a pus eticheta abuzivă de "disidenţi".

Or, potrivit principiului comunist: "Cine nu-i cu noi e împotriva noastră", ereticii au fost, sunt pedepsiţi fără milă: interzişi de a publica, scoşi din starea civilă, închişi, expulzaţi. Fiindcă, pentru un regim comunist, arta în general, literatura în special, este un mijloc de propagandă, iar cine crede altceva trage consecinţele.

Literatura română, ca de altfel istoria generală a poporului român, stă sub semnul miracolului.

Miracol, pentru că populaţia dacă romanizată "a dispărut" pe la mijlocul secolului al III-lea d.C., pentru "a apărea" în documentele străine, abia în secolul al XII-lea; miracol, pentru că, chiar neconsemnată, această populaţie, creştinată liber tot din acel secol al III-lea (acţiune favorizată tocmai de retragerea administraţiei romane, deci de dispariţia persecuţiilor anticreştine), îşi practica religia în ritul şi în limba iniţiale - adică latine - însă Marea Schismă din 1054 care a împărţit teritorial Biserica lui Cristos, i-a aruncat, de pildă, pe Valahi (adică Latini), în aria ortodoxă, orientală, în timp ce, de pildă, pe maghiari (creştinaţi prin decret, doar de 54 de ani) i-a plasat în sfera occidentală, catolică; miracol, în continuare: în ciuda limbilor de cult şi de cancelarie, străine: greaca, apoi slavona, românii şi-au păstrat limba lor, romanică.

Şi, pentru că vorbim de literatură, semnalăm un alt miracol: datorită "vicisitudinilor istoriei", despre o literatură română se poate vorbi abia din secolul al XVII-lea - cu îngăduinţă - oricum, putem afirma că în prima jumătate a secolului al XlX-lea se află într-un

stadiu cvasifolcloric, oral, pentru ca, la începutul secolului al XX-lea, să atingă “decadenţa”, să exporte dadaismul (având deja, “acasă”, un “pre-dadaism”), să fecundeze suprarealismul, integralismul, modernismul, absurdul, fantasticul occidental cu nume de rezonanţă internaţională: Tzara, Brâncuşi, Fondane, iar mai încoace, Ionesco.

Miracol, în continuare, pentru că, în primele patru decenii ale acestui secol, literatura română ajunsese sincronă (o spune un român…) cu literaturile occidentale, în special cu cea franceză - coabitând, fireşte cu şcoli, curente tradiţionaliste.

Miracol, mai departe: vine războiul (al II-lea-Mondial), ocupaţia sovietică şi cade noaptea stalinistă: biblioteci arse, cărţi interzise, scriitori întemniţaţi, mulţi dintre ei asasinaţi, câţiva “maeştri” recuperaţi şi puşi să spună şi să scrie contrariul a ceea ce scriseseră ei, contrariul bunului-simţ, al adevărului, al frumosului. Şi brusc, “din nimic”, la începutul anilor ‘60, o explozie a poeziei, a dramaturgiei, a eseului, apoi, a prozei...

…Până în iulie 1971, când Supraveghetorul a strigat: «Recreaţia s-a terminat!»

De atunci, scriitorii români trăiesc cu speranţa, cu iluzia unui “miracol”... paralel şi simultan, al adevărului-parţial, (deci al minciunii... incomplete) al frumosului-codificat, esopizat, într-un cuvânt, sperând într-o “complicitate ca pe timpurile bune” între Putere şi Spirit, Puterea închizând ochii la rostirea unor sferturi de adevăr, Scriitorul închizînd ochii la exacţiunile, la neadevărurile Puterii...

Am rostit şi am insistat asupra termenului de “miracol”, pentru a semnala, pe de o parte forţa de “renaştere” a spiritului, în ciuda tuturor “vitregiilor timpurilor”, pe de alta, pentru a atrage atenţia asupra periculoasei, sinucigaşei atitudini de aşteptare-a-miracolului, a ceva care “cade din cer”, fără intervenţia, fără lucrul şi fără asumarea noastră, a muritorilor.

Ar fi multe de spus în legătură cu, de pildă, absenţa unui samizdat în limba română, în România. Am putea invoca specificitatea României şi a culturii române între ţările şi culturile sovietizate. Am putea da vina pe “specificitatea” celui care, de, iată, 20 ani, are drept de viaţă şi de moarte asupra Românilor (l-am numit pe Ceauşescu). Ne-am putea consola, în continuare, cu excepţionala calitate a poeziei româneşti, scrisă şi publicată în România lui Ceauşescu, de asemenea, cu înalta calitate a criticii literare, a esteticii, cu existenţa unei şcoli de filosofie (de sistem, de tip german) - după ştiinţa noastră, singura din Lagărul Sovietic şi favorabil comparabilă cu cea din Germania de astăzi.

Ne consolăm. Fiindcă altceva nu putem face. Într-o comunitate în care Biserica - ortodoxă -, departe de a fi un sprijin, este o auxiliară a Puterii; într-o comunitate în care patriotismul (factor extrem de

important în Lagăr) a fost confiscat, deturnat, discreditat de Partidul Comunist şi al său "Conducător"; într-o comunitate înfometată programatic, ţinută în întuneric (la propriu), la propriu congelată - este greu, româneşte imposibil, ca acele cazuri de rebeliune (şi nu lipsesc) să fie imitate.

Spuneam, la început, că scriitorul se află în relaţii ambigue cu Puterea (cu atât mai ambigue, cu cât Puterea este mai... puternică) şi în relaţii sado-masochiste cu libertatea.

Prin aceasta voiam să comunic următoarele: într-un regim totalitar, scriitorul este împins, tras, constrâns, obligat să invoce arta, pentru a-şi găsi un alibi al *comportamentului*, să facă apel la categoriile esteticului, pentru a-şi justifica "derogările" de la etica cea de toate zilele - şi mai ales de la etica esteticii. De asemenea, pentru a nu mai vedea nelibertatea - la care consimte - artistul în general, scriitorul în special invocă "libertatea interioară".

Libertatea pe care nimeni nu o neagă, rămâne însă de văzut cum o foloseşte liberul-în-interior şi ce rezultate dă acea libertate interioară. Nu cred că libertatea spiritului se poate manifesta oricând, oriunde, în mod "miraculos"; cred că ea se învaţă, ca tabla înmulţirii, pregătindu-i terenul şi practicând-o. Nu se confundă cu libertatea, în general, care este o manifestare a instinctului de conservare şi care există în fiecare vieţuitoare.

Nelibertatea de lungă durată - uneori pe distanţa vieţii unui singur individ - riscă să-l dezînveţe pe om de a fi, de a gândi liber, în orice caz, riscă să-i deformeze, să-i vicieze corecta percepţie a fenomenului, să-i altereze însuşi fenomenul. Insistăm, deci, asupra factorului *timp*. Dacă starea de nelibertate încetează înainte ca "rezervele" de obişnuinţă (în a practica libertatea) şi de speranţă, să se fi epuizat, atunci putem vorbi de continuitate (chiar dacă o numim "renaştere"). Însă dacă timpul, timpul, vai, timpul se instalează... atunci omul are nevoie să fie re-, sau, pur şi simplu, alfabetizat.

Cu atât mai tragică apare situaţia omului într-un regim comunist de tip sovietic, regim care nu se mulţumeşte să-l strivească, să-l umilească - dar îl obligă să declare, cu glas tare, că este mulţumit, că "mulţumeşte din inimă Partidului" pentru tot şi pentru toate. Fireşte, insolenţa, minciuna provoacă reacţii normale, de refuz la cei care nu acceptă căldura promiscuităţii. Însă chiar şi cei mai înzestraţi cu luciditate încep să bâjbâie şi, ciudat: cei mai radicali, cei mai verticali sunt pândiţi de confuzie - pentru că, suferind mereu şi mereu nelibertatea, spunând mereu şi mereu: Nu! Nu! oprimării, comprimării, în momentul fericit în care se trezesc în libertate (relativă, convenim), ei nu se mai pot opri din negaţie şi o continuă până la autoanihilare. Este cazul unor scriitori exilaţi în Occident care, încurajaţi de succesul

contestaţiei la ei acasă, neagă, atacă, tot ce le iese în cale - cu atât mai violent, cu cât cunosc din ce în ce mai puţin ce anume atacă...

Cu toată durerea şi simpatia nedesminţită, trebuie să constatăm că această *inerţie* (în accepţia fizicii) este observabilă mai cu seamă la scriitorii ruşi exilaţi în ultimii 10-15 ani: ei par a-şi fi făcut o specialitate - la unii mergând până la vocaţie - din criticarea Occidentului. Fireşte, primul contact cu Occidentul şi constatarea că "aici" oamenii îşi văd de treburile lor, fără să se gândească tot timpul la "noi, cei de acolo", provoacă un şoc, chiar indignare. Cu atât mai mult cu cât - constatăm noi - pasivitatea Occidentului faţă de agresivitatea Sovietelor este, dacă nu sinucigaşă, atunci profund vinovată.

Ca unul care a trecut şi el, la începutul exilului, prin această fază (probabil obligatorie) de critică a Occidentului, autorul acestor rânduri îşi permite să formuleze câteva observaţii:

În primul rând, Cortina de Fier nu împarte Europa şi din punct de vedere moral. Nefericiţii robi din Lagărul Comunist nu sunt, forţamente, unicii depozitari ai adevărului şi ai binelui, după cum "fericiţii" occidentali nu sunt în mod necesar orbi, imbecili, cinici şi sinucigaşi. Ba chiar, dintr-o confruntare dintre un om din Est şi unul din Vest, cel care se va dovedi a fi mai înţelept, mai liber de spirit este occidentalul. Prin ce anume? Printr-o virtute esenţială, componentă şi condiţie a libertăţii: *toleranţa*.

Un occidental nu numai că va avea răbdare să asculte criticile, acuzaţiile, chiar insultele proferate la adresa lui dinspre un ins "venit din frig", însă, ca om liber îi va da dreptate interlocutorului: «Într-adevăr, suntem egoişti, suntem cinici, într-adevăr, nu suntem informaţi, iar atunci când aflăm câte ceva despre voi, şovăim, înainte de a accepta...», mergând până la a accepta: «Într-adevăr suntem vinovaţi faţă de voi...»

Reciproca însă nu va fi niciodată valabilă.

Extrem de rari sunt oamenii din Est care să fi acceptat şi cea mai timidă critică de fond venită din partea unui occidental.

Să revenim la scriitorii ruşi exilaţi. Şi revenim la ei, pentru că aceştia s-au manifestat ca personalităţi puternice care, prin pana şi prin atitudinea lor, în interiorul Lagărului (la propriu şi la figurat) au izbutit să semene deruta în sânul celui mai terifiant aparat de represiune cunoscut vreodată. Repetăm ce am mai spus: istoria acestui secol poate fi indicată: "înainte" sau "după" Soljeniţîn. În jurul lui Soljeniţîn, ca într-o constelaţie, stele de primă mărime - lista e lungă. Se întâmplă însă un fenomen ciudat şi, îndrăznim să spunem: regretabil:

În efortul lor, aproape disperat, de a nu se lăsa rupţi şi sufleteşte de patria lor, de Maica Rusia, după ce, într-un fel sau altul, au fost trupeşte îndepărtaţi de la sânul ei, dincolo de un anumit prag, încep să lucreze împotriva intereselor lor, ca indivizi, apoi ca scriitori, în fine,

împotriva intereselor Rusiei lor, ca întreg spiritual.

Ca unul care s-a adăpat din marea literatură rusă - în special din proză - autorul acestor rânduri se întreabă cu o naivitate care nu cere decât să fie contrariată, contestată:

- Cred oare scriitori ruşi exilaţi că izolarea lor, mai cu seamă, lingvistică, în Occident, este singura (sau: cea mai bună) cale de a-şi sluji arta şi cauza? Nu am auzit încă de scriitori mari, transplantaţi în altă arie lingvistică şi care, învăţând limba ţării de exil (atât cât să se descurce, să ştie unde se află), au constatat că limba lor maternă, cea în care scriu a fost agresată, alterată, "negată" de cea străină. Cu atât mai vârtos, cu cât marii scriitori ruşi cunoşteau (şi încă foarte bine) şi alte limbi - ceea ce nu i-a împiedicat să scrie într-o pură şi strălucitoare limbă rusă.

- Cred oare scriitorii ruşi exilaţi că criticarea Occidentului (continuă, sistematică, totală) este singurul mijloc de a informa, de a conştientiza Occidentul despre problemele Lagărului Comunist în general, ale "barăcii" sovietice în special? Observând masochismul cu care guvernanţii occidentali şi mai ales americani şi germani primesc, întreţin această flagelare, iar dintre vocile din Răsărit le ascultă şi le cultivă - cu rare, accidentale excepţii - numai pe cele ale Ruşilor, am fi înclinaţi să credem că aşa este bine.

Şi nu credem. Pentru că nu credem în sensibilitatea receptorului, adică a guvernanţilor care, politicieni fiind, făcând parte dintr-o societate democratică, parlamentară, suferă şi de acele "defecte" inerente democraţiei parlamentare; în al doilea rând, nu credem în cunoştinţa-de-cauză a emiţătorului - drept care, ne întrebăm, în continuare: ce anume mai poate critica cineva, în al 5-lea, în al 10-lea an de exil, dintr-o realitate ce îi devine din ce în ce mai străină, tocmai prin voinţa expresă a lui, a exilatului care, chiar dacă a ştiut cândva limba ţării în care acum trăieşte, pentru a se conserva, în exil, refuză să o practice, deci nu are acces, nici la presa scrisă, nici la cea vorbită şi nu înţelege ce spun "băştinaşii", singurele informaţii venindu-i din presa din exil, fatalmente, subiectivă şi, vai din "ce i-a spus cineva că a auzit că s-ar fi spus".

Ne gândim, mai cu seamă la scriitorul Alexandru Zinoviev care ne-a cucerit prin marile sale cărţi de ficţiune, **Înălţimile ameţitoare** şi **Zările luminoase,** care, însă, de când s-a exilat multiplică textele-cărţii şi textele-interviuri în care persiflarea, autopersiflarea (în care îşi dovedise cândva măiestria) au alunecat în confuzie şi în delir, iar ironia, critica au devenit calomnie pură şi simplă. Şi dacă vreun compatriot sau prieten al lui Zinoviev ne va atrage atenţia că Zinoviev constituie "o problemă pur rusească", prin urmare, îi priveşte în exclusivitate pe ruşi, politicos vom atrage atenţia, la rându-ne, că "tezele" lui Zinoviev îi privesc, nu doar pe sovietici, ci şi pe noi,

cei sovietizaţi; că, de pildă, un Soljeniţîn, un Saharov, un Amalrik - ţinte ale ironiilor (fără haz şi fără har) - au devenit simboluri şi ale noastre, ne-ruşii sovietizaţi; că o afirmaţie precum: “Toţi exilaţii sovietici recenţi sunt manipulaţi de KGB - chiar şi eu...” formulată de Zinoviev nu este deloc percepută ca un “zinovievism”, pentru simplul motiv ca şi în celelalte exiluri (ne-ruseşti, dar provenind din zona sovietizată) există tentativa de intoxicare din partea filialelor KGB şi, dat fiind prestigiul câştigat de Zinoviev, mai înainte, îi sunt luate în serios şi inepţiile actuale; iar când Zinoviev afirmă că “homo sovieticus” acceptă foarte bine regimul sovietic - tocmai, pentru că nu-şi mai dă seama unde sfârşeşte ironia şi unde începe delirul - nu numai ca îi insultă pe ruşi, nu numai că, prin extindere, îi insultă pe toţi nefericiţii care, de patru decenii, îndură jugul sovietic, dar, dintr-o răsuflare, dintr-o trăsătură de condei, neagă, contrazice, distruge tot ce s-a făcut, din partea supravieţuitorilor Gulagului, cu eforturi, cu sacrificii - la care Zinoviev nu a participat.

Există o lege nescrisă a exilului, a ghetto-ului, potrivit căreia rufele murdare se spală în familie. Am transgresat această regulă, pentru că nu mă mai simt făcînd parte din aceeaşi familie cu cineva care, din exil, face elogiul tocmai acelei forţe oarbe, inumane, care ne-a însângerat trupurile, ne-a mutilat sufletele, care pe ai noştri îi menţine în sclavie, iar pe noi, câţiva, ne-a alungat din patriile noastre.

Am vorbit despre Zinoviev, pentru a încerca să vorbim despre libertate, despre scriitor şi despre relaţiile ambigue (şi tragice) care se pot crea între un “campion al libertăţii” - care este scriitorul, mântuitor al Cuvântului - şi o Putere care, prin intensitatea oprimării, dar mai ales prin durată, ajunge să altereze, să falsifice însuşi conceptul de libertate.

Acestea fiind spuse, ne manifestăm optimismul în privinţa viitorului - suntem obligaţi, suntem condamnaţi la optimism - încrederea în forţa Cuvântului rostit, scris în libertate (interioară sau altfel). Dacă nu ne-am păstra această convingere, aproape mistică, ne-am afla, acum, la Bucureşti (sau la Moscova...), de unde, prin intermediul *Pravdei* sau al *Scînteii,* v-am trata de “capitalişti cinici”, de “imperialişti feroci”, de “aţâţători la război” - şi, pe dumneavoastră, germani, de... “revanşarzi”.

Domnul fie lăudat că “homo sovieticus”, pur produs orwellian, nu există decât în câteva exemplare, ceva mai multe în ţările noastre, sovietizate, unul - poate două exemplare în exilurile care se străduiesc să nu fie şi ele sovietizate.

"DREAPTA" ŞI "STÂNGA". "DREAPTA" SAU "STÂNGA"?

Tonul urcă până la răget şi înjurătură - în viaţa politică a Franţei. De ce ne-am mira? Aceasta este democraţia parlamentară... de rit latin, pe care şi noi, urmaşii Romei am preluat-o balcanizând-o până la caricatură şi... Caragiale - şi pe care o regretăm fie că am cunoscut-o, direct, fie că o ştim doar din spuse.

Până acum mai puţin de un an, febra politică a băştinaşilor nu ne atingea pe noi, veneticii, mai ales pe noi, cei din Est. Dacă număram şi însemnam pe răboj numărul ghionţilor, scatoalcelor, încasate de un Marchais, de pildă (simbolul comunismului moscovit), cojile de banană destinate unui Mitterrand (simbolul socialismului, al eternului soţ înşelat, dar care nu vrea în ruptul capului să rupă uniunea), dacă reacţionasem aşa cum reacţionasem la întâmplarea din noaptea de 10 spre 11 mai 1981, totuşi, rămâneam, dacă nu în afară, atunci alături de politica unei ţări care nu era a noastră, deşi, pe unii dintre noi ne adoptase, acordîndu-ne cetăţenia, deci şi dreptul de a vota (nu este cazul mai-jos-semnatului).

Iată însă că, în primăvara anului 1984, febra electorală i-a cuprins şi pe exilaţii din Est (cu sau fără drept de vot). Normal, pentru că miza nu mai era hexagonală; ci europeană. Şi devenise europeană, pentru că, din toamna lui '83, un George Bush (după o gafă monumentală), afirmase că Statele Unite nu acceptă perpetuarea împărţirii Europei; pentru că însuşi Reagan se pronunţase în acelaşi sens; şi pentru că Mitterrand, rostind: «Trebuie să ieşim din Yalta» (deşi mulţi dintre cei care erau de acord cu fondul, se legaseră de "ieşit", fiindcă, «din punct de vedere juridic, legal, nu intrasem niciodată» - ca şi cum ilegalitatea juridică a Yaltei i-ar fi împiedicat pe Sovietici să ne călărească, de 40 ani...); pentru că prin colocvii, cărţi, dezbateri, începuse să se contureze - şi în Franţa - o, ceea ce s-ar putea numi: "conştiinţă europeană". Şi dacă mai adăugăm că până şi Jacques Chirac descoperise Europa (în decembrie '83), tabloul este aproape complet.

Speranţa unui prim pas spre recunoaşterea instituţională, de către Europa Occidentală, a apartenenţei şi a Europei de Est la acea Europă-una-şi-indivizibilă (dar care fusese arbitrar, tragic, divizată) s-a concretizat, într-o ultimă fază, printr-un gest simbolic şi... europenist: un deputat RPR din nordul Franţei, candidat pe lista unică a opoziţiei, a anunţat că cedează locul (repetăm: de candidat la Europene) unui francez de origine poloneză, "pentru ca şi cealaltă parte a Europei să aibă un reprezentant în Parlamentul European".

Din păcate, Chirac a spus: Nu!, iar Simone Veil a repetat refuzul, motivând că, într-o luptă atât de "strânsă", opoziţia nu-şi permite să

piardă măcar un loc. Asta s-a întâmplat în primăvara lui ‘84: aici şi aşa - se situează izvorul neînţelegerilor dintre exilaţii din Est, în general, în special din România (şi, totuşi, Polonia) în “cazul Pordea”.

Însă înainte ca G. Pordea să apară pe scenă, exista un “caz Le Pen”, diferit perceput de către exilaţii din Est. Unii spuneau: «În sfârşit, cineva care spune tare ceea ce cu toţii şoptesc sau gândesc! În primul rând este anticomunist - şi o declară limpede; în al doilea rând, este ostil expansionismului sovietic - şi o declară!»

Alţi exilaţi încercau să atragă atenţia că principalul punct din programul Frontului Naţional este: “*Franţa - Francezilor! Afară străinii!*” - ceea ce pune oarecari probleme încă-refugiaţilor, chiar şi abia-naturalizaţilor (fiindcă Le Pen zice: “*Afară străinii*” şi nu: “Afară cetăţenii străini!” La care cei din prima categorie explicau îndoiţilor: «Le Pen, prin străini, înţelege arabi şi negri or noi suntem albi, domnule, mai ales noi, Românii, latini ca şi ei, francezii!» (Să nu ne poticnim în albeaţa Românilor...)

În fine, alţi exilaţi îl judecau pe Le Pen din punct de vedere al politicii interne franceze:

1) Programul lui Le Pen este tot atât de sumar şi de “radical” ca şi cel al lui Marchais. Reţeta comuniştilor este: “Luăm de la bogaţi şi dăm la săraci - se rezolvă şomajul!”, iar a lui Le Pen: “Îi dăm afară pe străini - se rezolvă problema şomajului pentru francezi!”

2) Dacă este adevărat că în perioade de criză economică deţinătorii de “reţete miraculoase” capătă audienţă, nu este mai puţin adevărat că guvernul socialist a încurajat, cultivat “fenomenul”: spre deosebire de Pompidou şi de Giscard, Mitterrand l-a primit pe Le Pen la Elysée, a recomandat televiziunii să-i dea “antenă”. De ce? Simplu: pentru a slăbi opoziţia, mai ales aripa “dură” a lui Chirac.

În ceea ce priveşte România şi exilul românesc, încă o observaţie: dacă dreapta franceză moderată a dovedit (şi a dovedit!) că este incapabilă să perceapă fenomenul sovietizator, în general, ceauşizator în special - vezi concepţiile, dar mai ales actele lui de Gaulle, Chirac, Giscard, Barre (“Europa de la Atlantic la Ural”; Biserica Română de la Paris; Afganistanul şi Polonia; acuzaţia - la adresa lui Mitterand - de a “atenta la bunele şi tradiţionalele relaţii franco-ruse” - am citat din Profesorul Barre), cu atât mai opacă este dreapta naţionalistă franceză, îmbrobodită, îmbobinată de “naţionalismul” lui Ceauşescu (vezi atitudinea constant pro-ceauşistă a ziarului *Le Figaro*). Cât despre Frontul Naţional, s-a văzut după ce criterii a acceptat oferta lui G. Pordea de a figura pe lista candidaţilor - cităm din spusele lui Jean-Marie Le Pen, (Club de la presse, Europe 1-3 februarie 1985): “Ţineam să introduc pe lista mea şi un francez de origine străină, ca să închid gura celor care mă acuzau de xenofobie; [despre G. Pordea] m-am informat în prealabil, pe lângă persoane recomandabile. Jurist fiind [G. Pordea], fost

diplomat, m-am gândit că este cineva care poate să vorbească în Parlamentul European".

Însă nu "cazul Pordea", în sine, interesează, ci modul în care exilaţii români în Franţa (naturalizaţi sau ba) au perceput "fenomenul Le Pen".

Dacă printre simpatizanţii lui "Jean-Marie" ar fi doar militanţi ai mişcărilor naţionaliste româneşti; dacă ar fi printre ei şi mai-tineri, recent-exilaţi, dar care sunt prin structură sau ca urmare a suferinţelor teribile, din închisori, înclinaţi spre extrema dreaptă - atunci "simpatia" ar fi explicabilă. Se întâmplă însă ca români mai în vârstă, cu un trecut politic liberal (în sensul larg al termenului, nu doar de partid), să vadă în Le Pen, dacă nu chiar pe Mântuitor, atunci pe "singurul care spune adevărul"; se întâmplă însă şi altceva: români recent exilaţi care, acolo, în România, nu suferiseră prea mult (adică nu fuseseră nici ei, nici rudele lor apropiate, arestaţi, deportaţi, "naţionalizaţi", etc), ba chiar îşi făcuseră "o situaţie", nu direct politică, dar profesională şi, care, atâta vreme cât fuseseră în ţară, păstraseră o tăcere de aur în legătură cu ceea ce îi înconjura - odată aflaţi în Occident, deşi continuă să nu ridice vocea (ca să nu se audă la ambasadă, fiindcă ei aşteaptă naturalizarea, ca să poată călători în România), în discuţii private se manifestă mai catolici decât papa, nu numai că se declară "cu tot sufletul alături de Jean-Marie", dar şi tratează pe cei care au rezerve de "lipsiţi de patriotism", de "marxişti", ba chiar de "agenţi KGB".

Să ne înţelegem: trăim într-o ţară ca Franţa, deci fiecare este liber să gândească şi exprime ceea ce gândeşte; trăim în Franţa dar nu suntem francezi-francezi, cetăţenia fiind un statut, nu o stare (chiar dacă unii bravi români, preocupaţi de "viitorul României liberate de comunism", nu au prins de veste când propriii lor copii au uitat - sau nu au învăţat niciodată - limba română); trăim în Franţa (şi poate că aici ne vom sfârşi zilele), însă, oricâte drepturi civice am avea (începând cu cel de vot), nu credem că este moral să uităm că albeaţa pielii noastre de daco-romani nu ne dă dreptul de a ne ralia la tezele xenofobe ale bretonului Jean-Marie. El este de-al locului şi are dreptul să spună (la televiziunea lui Mitterrand, nu şi la cea a lui Giscard...) ceea ce are pe inimă, anume că sunt prea mulţi străini în Franţa; însă un francez "de origine română" se plasează într-o poziţie falsă şi indecentă când se mută din statutul de tolerat în starea de intolerant.

Şi încă ceva: cu toţii visăm liberarea României de comunism; liberare urmată de liberalizare, democratizare, deci re-venire la pluralism, parlamentarism, la o societate opusă totalitarismului. Or, dacă suntem tentaţi de discursul lui Le Pen, înseamnă că suntem structural tentaţi de a înlocui, în România, un regim totalitar (comunist) printr-un altul, nu ne-comunist, ci anti-, adică intolerant. Adică totalitar.

Nu vindem pielea ursului din pădure, deci nu ne gândim la anume

formaţii, partide politice româneşti având, în trecut, programe asemănătoare - dacă nu mai radicale decât ale Frontului Naţional; fiindcă nu credem că o jumătate de secol (o luăm din 1938) a trecut fără urme, aşa că nu vedem cum, un partid ţărănist, de pildă, se va re-înrădăcina într-o "glie" demult fără haturi, într-un electorat care demult nu mai există - ţăranul a devenit, fie ceapist, fie navetist... Ne interogăm însă, cu îngrijorare asupra tendinţei psihologice a multora dintre compatrioţii noştri de a adopta atitudini primitive, sumare, de intoleranţă - noi, care, de peste patru decenii, suferim de intoleranţă - de a menifesta "tentaţii totalitare" cum îi spune Jean-Francois Revel, visului sclavului, de a se libera, doar ca să devină el supraveghetor de sclavi, să-i biciuiască el pe foştii supraveghetori...

Însă dacă am vinde pielea ursului în chestiune, atunci suntem îndreptăţiţi să ne întrebăm: cum va arăta România liberată de comunism? Judecând după "tentaţia penistă" manifestată de prea mulţi români, tabloul nu va fi deloc idilic. Sub lozinca: "România - Românilor! Afară străinii!", ţărişoara va fi "purificată". Afară cu... Cu cine? Cu ţiganii, de pildă? Unde, "afară"? În - de pildă - Transnistria? Afară cu evreii? Va fi uşor, n-au mai rămas mulţi... Dar cu ungurii? "Afară", în Ungaria? Dar ce se vor face "purificatorii" cu lipovenii? Cu sârbii, cu bulgarii - fireşte, ruşii în Rusia! De acord: "schimb de populaţie"... Ne întrebăm însă ce vor face "purificatorii" întorşi din exil cu neveste sau nurori sau nepoate franţuzoaice, nemţoaice, americance? Sau cei care plecaseră din România doar pentru că făcuseră un mariaj "oportun", fie cu Occidentali, fie cu saşi sau evrei din România? A, da: "purificatorii" vor fi dispensaţi de certificatul-de-puritate-al-sângelui... Care va fi criteriul: culoarea pielii? Bine, dar ruşii, în majoritate sunt blonzi (ca şi ungurii, de altfel), în schimb, unii români verzi sunt binişor bronzaţi (culoare venită, indirect, dinspre greci, ceva mai direct dinspre ţigani).

Desigur, nu avem dreptul de a le cere acestor vajnici români să-şi schimbe "ideile politice". Dar avem dreptul - la urma urmei, datoria de a-i îndemna ca, în paralel cu "lupta anticomunistă" (sub drapelul lui "Jean-Marie"), să pună mâna şi, măcar la bătrâneţe, să înveţe limba română (vorbită şi scrisă). Şi, dacă nu le este cu totul imposibil, să încerce să dea copiilor, nepoţilor - şi chiar nevestelor ne-romănce - măcar câteva noţiuni de limbă română. Să le explice că nu strică să ştii şi o limbă străină...

În acest peisaj, desigur, silueta unui G. Pordea se pierde. Fără nici o pierdere...

(*februarie 1985*)

UN ROMÂN LA PARIS...

Cotidianul *Le Matin de Paris* de vineri, 1 februarie 1985 publică pe întreaga primă pagină următorul titlu: *Deputatul lui Le Pen: un spion român*. Alături, fotografia deputatului în Parlamentul European, ales în vara trecută pe lista lui Jean Marie Le Pen, şeful partidului de extremă dreaptă Frontul Naţional.

În afară de prima pagină, "cazul" mai ocupă încă alte cinci - text şi ilustraţii, ca să zicem aşa ...

Cum a explodat această bombă? În iunie 1984, în timpul campaniei pentru alegeri de deputaţi în Parlamentul European de la Strasbourg, a atras atenţia, pe una din listele de candidaţi, prezenţa unui, "originar din Est"; mai mult: "din România". Ceea ce a complicat "procesul de înţelegere" al refugiaţilor din Est a fost menţiunea: "Consul onorific al Poloniei". Refugiaţii polonezi, după ce s-au informat, au dat un comunicat în care au informat: «Nu există nici un român Consul onorific al Guvernului Polonez în exil, pentru că nu se acordă acest titlu - fie el şi onorific».

Întâmplarea a atras atenţia jurnalului *Le Matin*. Să amintim că această publicaţie franceză este, de departe, cea mai bine informată despre problemele româneşti - în 1979, Bernard Poulet, în căutarea lui Vasile Paraschiv, la Ploieşti, a fost cumplit bătut de Securişti - mai poartă şi acum cicatricea, pe frunte: în 1982, în timpul a ceea ce s-a numit "afacerea Tănase-Goma", tot *Le Matin* a fost cel care a dezvăluit "fericitul deznodământ". Era, deci normal, să se ocupe şi de acest candidat "refugiat român, Consul onorific al Poloniei"... Aşadar, în numărul din 16 iunie 1984, *Le Matin* a publicat articolul: "Ciudatul Număr 4 de pe lista lui Le Pen". Autorul, jurnalista Agathe Logeart, se întreabă, în subtitlu: "Dar cine este G. A. Pordea? Şi ce caută el pe lista lui Le Pen? Greu de spus, deocamdată. Ceea ce ştim: nu este consul onorific al Poloniei aşa cum pretinde, şi şi mai puţin disident. Proza acestui exilat în 1947, naturalizat francez în 1983, preia un mare număr din temele propagandei lui Ceauşescu."

În continuare, Agathe Logeart - după ancheta jurnalistică de rigoare - încearcă să facă portretul lui G. A. Pordea - "Interesant pedigree are acest exilat român, refugiat politic, din 1947 şi... oportun naturalizat în 1983. Ce altceva mai potrivit să fi găsit Dl. Le Pen, pentru a continua cruciada anticomunistă? Şi totuşi... exilatul G. A. Pordea a fost de multă vreme izolat de către exilaţii români din Franţa. În schimb, cei refugiaţi în ultimii 6-7 ani - şi care, într-adevăr, activează pentru interesele româneşti şi pentru drepturile omului, nici n-au auzit de Pordea...".

Mai departe, sunt reproduse citate din "proza" lui Pordea

publicată în *Dreptatea* (şi jurnalista explică cititorilor francezi că este vorba de o publicaţie din America, total controlată şi finanţată de Ceauşescu - şi care, şi-a făcut un "renume" din a cere exilaţilor să colaboreze cu regimul Ceauşescu, mai cu seamă în "problema Transilvaniei - în care s-a specializat Pordea", precizează jurnalista. Aminteşte apoi de colaborarea la publicaţiile lui I. C. Drăgan - şi explică rolul acestuia din urmă în intoxicarea exilului, precum şi prietenia la toartă cu Ceauşescu…

Ca într-o ţară civilizată, G. A. Pordea a dat în judecată jurnalul *Le Matin* şi pe jurnalista Agathe Logeart. Pentru "calomnie". Cerând despăgubiri - 200 000 FF. Procesul are loc chiar în ziua de 1 februarie a.c. - asupra căruia vom reveni.

Atacat în justiţie, *Le Matin* se apără şi contraatacă. Bănuielile din vara trecută devin "probabilităţi", apoi certitudini. De astă dată probele nu mai vin din "proza" lui Pordea şi nici doar din gura exilaţilor români. Ci din gura - şi din mărturia scrisă a unui expert în materie: Ion Mihai Pacepa. *Le Matin* publică - pe două pagini şi jumătate un interviu, cu fostul nr. 2 al Serviciului "Contrainformaţii Externe" (C.I.E.!), trecut la americani în 1978.

Din partea redacţiei, Vincent Lalu atrage atenţia - cităm: "Nu publicăm, în acest număr (din 1 februarie '85) textul exact al depoziţiei D-lui Pacepa. Acest document este rezervat Tribunalului". Cu toate acestea, titlul redacţional al interviului sună astfel: "Pacepa: «Eu l-am reactivat pe agentul Pordea»".

Să spicuim câteva răspunsuri care ne interesează direct:

"Cum se face - cum făcea şi el, Pacepa - recrutarea de agenţi?"

"[...] Occidentalii, când nu o fac din "idealism" sunt uşor de cumpărat, de şantajat: fotografii compromiţătoare, călătorii în ţările comuniste despre care nu trebuie să se ştie...însă adevăratele mijloace de presiune sunt exercitate mai ales asupra exilaţilor care au familii în România".

La întrebarea: "Propaganda şi dezinformarea fac parte din activităţile de spionaj. Cum lucrează agenţii de influenţă?", Pacepa răspunde:

"Influenţa a fost totdeauna o preocupare majoră a serviciilor comuniste – pentru aşa ceva nu se fac economii nici de efort nici de bani. Corupţia politică a avut mare succes - şi nu doar în lumea a treia..."

Agathe Logeart întreabă: "Numele Pordea vă spune ceva?"

Pacepa: "Binenţeles. Dealtfel, am comunicat informaţii asupra lui autorităţilor americane şi franceze. În anii '70, mi s-a prezentat dosarul lui G. Pordea. Era un agent «en sommeil» de la defecţiunea lui Iacobescu în 1969. Nu ştiu de când exista acest dosar, oricum, când mi s-a prezentat, l-am semnat, deci, am dat ordin să fie reactivat. Pordea «lucra» ca agent de influenţă. Trebuia, deci, să se restabilească

legătura cu el, să i se încredinţeze misiuni precise, să i se dea un suport financiar pentru publicaţiile pe care noi i le ceream să le scoată".

Întrebare: "Ce fel de publicaţii?"

Răspuns: "În acel moment, guvernul român voia să se vorbească despre două probleme: Dobrogea, dar mai ales Transilvania. Cu aceasta din urmă era însărcinat Pordea. Scria el însuşi unele texte, altele erau scrise la noi, la Bucureşti. Agentul «traîtant» al lui Pordea îi transmitea articolele, textele care trebuiau să apară sub semnătura sa. Pordea avea şi contacte la ambasada R.S.R. din Paris."

Întrebare: "Pordea avea şi alte misiuni?"

Răspuns: "A fost de asemenea însărcinat cu misiunea de a lua contact cu exilaţi români, în vederea recrutării.

Întrebare: "A făcut-o?"

Răspuns: "Da. Şi a mers..."

Întrebare: "Ştiţi că Pordea este deputat european, pe lista lui Le Pen. Credeţi că lucrează, în continuare, pentru Bucureşti?"

Răspuns: "Serviciul nostru (C.I.E.) a primit repetate şi insistente ordine «de sus» de a infiltra parlamentele occidentale şi mai ales Parlamentul European. Era vorba de o prioritate, pentru care trebuiau folosiţi cei mai buni agenţi. Dar, în loc să recruteze agenţi din interior (din Parlamente), a preferat să încerce să «promoveze» proprii agenţi [...] În ceea ce îl priveşte pe Pordea, presupun că, după plecarea mea (1978), a continuat să lucreze. Dacă este adevărat, atunci există un agent român... ales în Parlamentul European."

Întrebare: "Exilaţii din ţările de Est sunt curent utilizaţi?"

Răspuns: "Exilaţii constituie sursa tradiţională de recrutare. În 1970 a demarat o foarte importantă operaţie de coordonare: au fost informatizate toate datele: nume, adrese, locuri de muncă, orientare politică, familie etc. - a tuturor exilaţilor din Est trăind în Occident. Un enorm program de recrutare a produs o importantă recoltă de agenţi. La început, erau utilizaţi în operaţii de influenţă de mică anvergură: un articol ici, o «conferinţă» dincolo - şi vizau relaţiile bilaterale. Însă scopul era de a-i utiliza pentru culegere de informaţii - militare, tehnologice, politice. Unii aveau misiunea de a deveni personalităţi politice în organizaţiile naţionale sau internaţionale."

Întrebare: "Care este ordinea de preferinţă în infiltrare?"

Răspuns: "În primul rând, partidul de guvernământ. Apoi cele care, în viitor, ar putea veni la putere. Apoi liberalii, stânga, extrema stângă (manipulabilă pe tema pacifismului). Extrema dreaptă în principiu, nu era, pe atunci, (înainte de '78) tentantă. Însă cum, în Franţa, lucrurile s-au schimbat, s-a schimbat şi «orientarea». Orice e bun, când e vorba de infiltrare..."

Întrebare: "Exilaţii români în Franţa au fost obiectul unor tentative de asasinat. Este una din misiunile agenţilor?"

Răspuns: "Într-un sens, Serviciul Contrainformaţii Externe este un serviciu pentru exilaţi. Acesta este şi mai despotic, şi mai terorist decât cele "interne". Foloseşte trei metode: "corecţia" (bătaia), răpirea şi asasinatul. În Franţa, unde libertatea de opinie este o mândrie naţională, aceste operaţii sunt uşoare... Permiteţi-mi să relatez, pentru întâia oară, «povestea» unei asemenea operaţii - cea îndreptată asupra D-nei Monica Lovinescu [...] Mai ales din cauza luărilor sale de poziţie în 1977 - drepturile omului, libera circulaţie, libertatea culturii etc. - dar mai ales pentru că atacase cultul personalităţii, C.I.E. a primit următorul ordin: «Să i se închidă gura. Nu trebuie ucisă - nu avem nevoie de anchete americane, franceze. - dar trebuie prefăcută în legumă. Să i se rupă oasele: maxilarul, dinţii, braţele. Ca să nu mai poată niciodată, nici vorbi, nici scrie. Să devină un cadavru viu, un exemplu de neuitat pentru ceilalţi. 'Corecţia' să se aplice la ea acasă, pentru ca şi ea şi ceilalţi să ştie că nu există nici un loc sigur pentru cei care calomniază regimul!» Cum D.S.T. îi avea în colimator pe agenţii noştri din Franţa, au fost trimişi palestinieni. Comandoul a revenit imediat în România.

"Imediat după «afacerea Lovinescu», în noiembrie '77, Nicolae Pleşiţă, pe atunci ministru de Interne, mi-a spus că, din ordinul preşedintelui (Ceauşescu), l-a ameninţat pe Goma, în ajunul plecării sale din România: «Vezi-ţi de treabă, acolo, în Occident, nu uita că Revoluţia are braţul lung şi te poate atinge oriunde, oricând». Evident, Goma nu şi-a văzut «de treabă», nu a fost «cuminte». De aceea, în iulie 1978, am primit, personal, ordinul de a organiza «execuţia» lui. Despre autori, cauze, mi s-a spus, va vorbi presa occidentală..." Acelaşi procedeu ca şi pentru atentatul împotriva papei Ioan-Paul al II-lea. Iată motivul pentru care m-am hotărât să trec în Vest..." [...]

Întrebare: "Care este rolul ambasadelor în materie de spionaj?"

Răspuns: "Ambasada este cheia de boltă a spionajului comunist. Ambasadele sunt dotate cu tot ce este necesar pentru a constitui, ele, un serviciu. Însă mai au misiunea de a repera persoane susceptibile de a deveni agenţi şi, plecând de la informaţiile culese, prin şantaj, de a influenţa politica acelor ţări faţă de Bucureşti. În momentul plecării mele ('78), 70% din personalul ambasadei de la Paris, era constituit din ofiţeri de informaţii, restul... agenţi. În toate marile ţări occidentale, ambasadorul este ofiţer. Franţa constituie un caz aparte, pentru că, în plus, găzduieşte UNESCO. În 1978, toţi reprezentanţii români sau funcţionari la UNESCO - toţi fără excepţie - erau ofiţeri de informaţii români".

Întrebare: "À propos de «independenţa» României…Care este oare avantajul Românilor de a şti că au un guvern «naţionalist», vag «independent», dacă acest popor, în întregime, are mai puţină libertate decât un deţinut dintr-o închisoare occidentală? Care ar fi, de pildă

diferenţa dintre Bulgaria complet controlată de sovietici şi România «independentă»”?

Răspuns: “Una singură: Bulgaria încearcă să-i asasineze pe disidenţi cu umbrela, România cu ... stiloul conţinînd otravă”.

Întrebare: “Naţionalismul ajută la recrutarea de agenţi?”

Răspuns: “Cu certitudine - mai ales printre exilaţi. Cunoscînd bine practica serviciilor secrete, lansez un apel: Îi îndemn, le cer românilor care trăiesc în Lumea Liberă să facă o distincţie clară, precisă, între iubirea de patrie - pe care o pot exprima în deplină libertate - şi înregimentarea în acţiuni “naţionaliste” iniţiate şi controlate de Bucureşti - chiar dacă, la început, acestea par inocente şi legale, devin numaidecit ilegale (din punctul de vedere al ţărilor în care au găsit adăpost) şi nocive, din punctul de vedere al intereselor poporului român”.

Am extras câteva fragmente din interviul acordat de Mihai Pacepa cotidianului *Le Matin* la 1 februarie 1985.

(*2 februarie 1985)*

CAZUL PORDEA

Cotidianul *Le Matin* din 2 februarie publică pe prima pagină: Spionul-deputat contra ziarului *Le Matin* – Prima Manşă - şi, în subtitlu: "Ieri, 1 februarie 1985, în faţa celei de a 17-a camere corecţionale, Gustav Pordea, deputat european pe lista Frontului Naţional, în procesul de defăimare. În numărul de ieri am publicat un interviu cu Mihai Pacepa, fost general, fost Nr. 2 al Serviciilor secrete de la Bucureşti. Ceea ce exprimasem noi, în iulie 1984, - anume bănuiala - a devenit acum, certitudine: Pordea a fost şi este, în continuare, un agent de influenţă în solda regimului lui Ceauşescu".

Paginile 2, 3, 4 şi 5 sunt consacrate în întregime "cazului".

Sub titlul "Singurătatea reclamantului", Jean-Yves Huchet comentează prima înfăţişare a procesului.

Citām câteva fragmente:

"Gustav Pordea nu a ieşit din mutism, decât pentru a citi o declaraţie preliminară, în care a denunţat «virulenta campanie politică împotriva Frontului Naţional», declarându-se «profund atins în onoarea sa» care face parte «din opoziţia românească în exil» - şi nu poate fi suspectat de simpatie faţă de Ceauşescu. Deputatul nu a mai repetat convingerea că «disidenţa joacă un rol, eventual, estetic», în schimb, a afirmat că «minoritatea maghiară din România beneficiază şi acum, pe nedrept, de privilegii exorbitante». De asemeni, a repetat că «exilaţii români trebuie să dialogheze cu regimul de la Bucureşti».

În continuare, este rezumată intervenţia avocatului lui Pordea, Me Wagner - care a produs, în faţa Tribunalului, "proba" că Pordea a fost numit "consul onorific al Poloniei", hârtie semnată de contele Sokolnicki, "Preşedinte al Poloniei în exil". Ca prim martor a fost citat istoricul polonez Kristof Pomian - acesta a explicat Curţii că numitul Sokolnicki, deşi conte, se ocupă cu vânzarea de diplome, titluri mai mult sau mai puţin nobiliare şi cu "decernarea de ordine şi decoraţii inventate de el însuşi".

"Ceilalţi martori ai apărării, continuă J.-Y Huchet "anume Paul Goma, Mihnea Berindei şi Dinu Zamfirescu, au declarat că niciodată, în acţiunile lor pentru apărarea drepturilor omului nu l-au întâlnit pe Pordea, în schimb au găsit semnătura sa pe texte care preiau tezele lui Ceauşescu, apărute în publicaţii finanţate şi controlate de Bucureşti, precum *Vestitorul* şi *Dreptatea* şi mai ales în *Buletinul European* editat de către un bun prieten al lui Ceauşescu pe nume I. C. Drăgan. Mihnea Berindei a fost oarecum crud, întrebîndu-se ce caută Pordea la dineurile organizate de ambasada română de la Paris ... Ne aşteptam ca Pordea să protesteze, să nege, însă el a confirmat din cap..."

Pe aceeaşi pagină este reprodusă fotografic scrisoarea pe care

Pacepa a adresat-o ziarului *Le Matin*, pentru a o utiliza în faţa tribunalului. Cităm: "În cursul întrevederilor care au dus la interviu, v-am relatat că, prin 1972, am avut în mâini - când eram director-adjunct al serviciilor de contrainformaţii externe - un dosar. Am semnat atunci reactivarea agentului G. Pordea, care fusese *mis au sommeil* în Franţa, în 1969, după defecţiunea lui Iacobescu. Scopul acestei reactivări: utilizarea lui ca agent de influenţă, pe tema Transilvaniei: Pordea era însărcinat să scrie şi să publice, de asemeni, să semneze textele redactate de serviciile româneşti. O altă misiune era de a indica serviciilor persoane - dintre exilaţi - susceptibile a fi recrutate şi utilizate".

Jumătate din pagina 3 este consacrată "organigramei" altei mari afaceri de spionaj, "reţeaua Caraman". Cealaltă jumătate precum şi întreaga pagină 4 face istoricul, atât al "afacerii Caraman" cât şi a altor "afaceri" în care au fost implicate serviciile secrete româneşti - "Haiducu, tentativa de asasinare a scriitorilor Virgil Tănase şi Paul Goma, misteriosul Nicolae, aruncat pe fereastra ambasadei, cu un cuţit înfipt în spate, demascarea "diplomaţilor" Aninoiu, Badea, Vişoiu. Aşadar: spionaj, intoxicare, terorism.

În fine, pagina a 4-a, în afară de declaraţiile lui Jean-Marie Le Pen, liderul Frontului Naţional ("Mi se pare improbabil ca sovieticii şi aliaţii lor să încerce să introducă un spion în Parlamentul European - ca să spioneze, ce? Dezbaterile, lucrările sunt publice, nu există secrete"...), dar şi declaraţii încurcate ale adjunctului său, Jean-Pierre Stirbois ("Îl cunosc foarte puţin pe Dl. Pordea, ştiu doar că Jean-Marie Le Pen l-a întâlnit la începutul anului 1984 şi, imediat, [Pordea] a început să participe la campania electorală alături de noi...).

Este publicat şi un interviu al lui Georges H. Mond, cercetător la CNRS (Centre Nationale de Recherches), specialist în domeniul dezinformării.

"Singurul război posibil în momentul de faţă", spune G. H. Mond este războiul psihologic prin intermediul presei scrise, al radioului, al televiziunii. Ţările socialiste şi-au făcut un idol din propagandă, aceasta făcând parte din natura sistemului. De aici şi strategia dezinformării, în care sunt maeştri comuniştii. De altfel, KGB are un departament special, însă lucrează şi Agenţiile Tass, Novosti, radioul şi televiziunea din ţările comuniste."

La întrebarea: "care sunt relaţiile dintre KGB şi Securitate, Georges H. Mond răspunde:

"KGB are, fireşte, reprezentanţi în fiecare ambasadă sovietică din ţările comuniste. Acesta nu depinde de ambasador, ci de Centrală. Puterea sovietică nu are încredere în poliţiile «locale». În cazul României, se avansează două ipoteze: prima: România s-a îndepărtat de URSS în materie de politică externă, dar sovieticii nu reacţionează, pentru că ceea ce-i interesează - politica internă - este perfect stalinistă;

a doua: a susţine că România este independentă, este deja o operaţie de dezinformare, judecând după faptul că România este folosită de URSS în manevre diplomatice, cât despre spionaj, furt de tehnologie occidentală, influenţă, intoxicare, este evident că poliţiile D-lui Ceauşescu lucrează în folosul KGB sovietic. Fireşte, eu cred în această a doua variantă - chiar dacă, în faţa unui tribunal, nu aş avea probe «juridice»”...

Toată presa cotidiană pariziană apărută în 2 februarie s-a ocupat de “afacerea Pordea”. *Libération* consacră o întreagă pagină - titlu “Mâna lui Ceauşescu” în hemiciclul european, iar *Le Quotidien de Paris*, de asemeni, o pagină întreagă, cu trei articole, sub titlul: “Spionul care (?!?) din (de pe Front(ul) (Naţional) ?!? - aluzie la celebrul roman al lui John Le Carré, **Spionul care venea din frig**...

“Afacerea” abia a început. Fiindcă pronunţarea în procesul de defăimare va fi dată la 22 februarie. În aşteptare, presa continuă să se ocupe de Străinul Nr. 4 de pe lista lui Le Pen.

(*5 februarie 1985*)

NAŢIONALISMUL RUSESC ÎN LITERATURA RUSĂ

Scriitorii români - cu excepţia celor sub 25 de ani - "au învăţat limba rusă, cântând". Şi "au uitat-o, fluierînd". Nu li se poate (nu ni se poate) reproşa acest reflex de apărare, omenesc.

Şi, totuşi, păcat. În afară de faptul că în limba rusă s-au scris şi se scriu cărţi mari, este păcat pentru scriitorii români că nu se pot ţine la curent - prin intermediul presei oficiale sovietice literare şi neliterare - cu... "mersul lumii". Vrem să spunem că fenomenul naţionalist-socialist manifestat pe meleagurile Dâmboviţei, prin "patriotism", "protocronism", "voievodism", "ţărănism", "anti-străinism", "transilvanism", "imnism" (zicem şi noi aşa, cu gândul la fostul poet Ioan Alexandru) - şi alte păşunisme (sau: păunisme), "nu este ce pare a fi", vorba unui adevărat poet. Vrem să mai spunem că nu mult-trâmbiţata "independenţă" ceauşistă a... permis o "renaştere naţională" în cultura română; vrem să spunem că, chiar în cazul (fericit) în care "naţionalismul" de la Bucureşti nu ar fi urmarea unui ukaz de la Kremlin, atunci este cel puţin straniu sincronismul "românismului" ceauşist cu cel al "rusismului" neostalinist, brejnevist, andropovist etc...

Cine se îndoieşte, să consulte presa "literară" sovietică.

Aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte, deci şi comunismul, prin structură internaţionalist, în momente de criză, apelează, fără ruşine, la naţionalism. Ce altceva a făcut Stalin, în clipa în care Hitler ameninţa însăşi existenţa regimului sovietic? Nu numai că a permis, dar a impus "slăvirea trecutului de glorie". Tătucul nu s-a mai "tras" nici din Marx, nici din Engels (nici măcar din Lenin), ci direct din Petru I şi din Susanin şi din Ivan cel Groaznic, şi din exact aceia pe care el însuşi, mai înainte, îi îngropase în uitare, prin interdicţie.

Sovietismul (mai precis: şovinismul de mare putere) se manifestă de la al doilea război mondial faţă de ţările sovietizate; rusismul (adică proclamarea superiorităţii rusului, a limbii ruse faţă de ne-ruşi, faţă de limbile ne-ruse din acest stat multinaţional) a fost preluat de comunişti de la ţarişti şi aplicat consecvent, fiind unul dintre principalele mijloace de "nivelare" (în fapt, de lichidare a diferenţelor) şi de control. Fireşte, "rusismul" cere rusificare.

În cultură, mai cu seamă în literatură şi în artele plastice, naţionalismul făcuse o pauză, după război - nu mai era necesar: îşi făcuse datoria... În anii '60, Puterea, surprinsă de fenomenul "disidenţei", dar mai ales de acea formă ilustrată de Soljeniţîn (să-i spunem: "patriotismul moral", "rusismul religios", cu, o deloc neglijabilă doză de slavofilie), a reacţionat doar prin represiune şi interdicţie. Însă în faţa multiplicării cazurilor de "disidenţă": naţionalistă, "rădăcinistă", "gliistă" (de la "glie"), ortodoxistă, sau pur şi simplu "antistrăinistă",

Puterea a intervenit recuperînd programele acestor, la urma urmei, opozanţi ai regimului, ajustîndu-le pe ici pe colo (şi anume prin punctele esenţiale), pe unii înregimentându-i direct în aparatul propagandistic, pe alţii tolerându-i, dar răstălmăcindu-i.

Iar când, după 1975, a constatat, pe de o parte, că, prin Actul de la Helsinki, nu mai avea nevoie de "destindere", pe de altă parte, constatînd că destinderea cu pricina se soldase, totuşi, cu importante pierderi pe plan ideologic, PCUS, fără să abandoneze discursul-litanie internaţionalist, a început să îngâne, apoi să rostească limpede un altul, naţionalist.

Acesta a fost rostit oficial, de la o tribună, în decembrie 1977, la Casa Scriitorilor din Moscova, unde au participat peste 3000 de persoane la dezbaterea intitulată: "Clasicii şi noi".

Nu "întâmplător", cum spun comuniştii, această reuniune a fost organizată la sfârşitul lui '77: expulzarea lui Soljeniţîn continua să facă valuri şi în străinătate şi în interior, iar în Lagăr se constata o efervescenţă de rău augur, mai ales în jurul Chartei '77 - care îi scosese din neutralitatea lor binevoitoare (pentru că "independentistă"???) până şi pe români; şi "deloc întâmplătoare" alegerea datei: 21 decembrie. Or, dacă românii au început să uite, sovieticii ştiu cu toţii că 21 decembrie este data de naştere a unui ilustru compatriot al lor (mort între timp, dar veşnic viu...), pe nume Iosif Vissarionovici Stalin...

Dar surpriza (pentru cei care au vrut să se lase surprinşi) la această dezbatere - cu titlul, repetăm: "Clasicii şi noi" - a fost faptul că referatul introductiv a fost prezentat de un critic literar, pe nume Palievski, considerat până în acel moment, "reacţionar" (şi tratat ca atare, deşi, în ultima vreme, fusese oarecum lăsat în pace), socotit principalul ideolog al unui curent naţionalist-tradiţionalist rus, numit *pocivenik* (de la *pociva* - pământ, glie - ceea ce în româneşte ar da... "gliist"). Ce spune gliistul Palievski?

"Clasicii ruşi nu fuseseră, de la revoluţia din Octombrie, nici interzişi, nici apăraţi - ci pur şi simplu exploataţi: clasicii au fost folosiţi, fie ca ziduri de apărare, fie ca nişte capete de pod, pentru încăierări mai mult sau mai puţin literare"...

"Cei care s-au folosit mai fără ruşine de clasici au fost... «elementele străine», mai ales «aşa-zişii avangardişti»"...

Citām în continuare din Palievski: "Partizanii avangardismului au făurit legenda înfloririi culturale, artistice, în anii '20. O minciună! Adevărata înflorire culturală coincide cu anii 30 şi '40, oricât de ciudat ar părea celor din sală!" Palievski urmează: "Putem avea opinii divergente despre anii '30 şi '40, din punct de vedere politic, însă nu trebuie să uităm cotitura istorică spre clasicii ruşi care atunci s-a produs!"

Fireşte, cei care au memorie, ştiu că anii '30 au fost însângeraţi şi

de lichidarea (în sensul propriu al termenului) a ţărănimii ruse, anii “deschiaburirii”, ai colectivizării, ai foametei organizate (care, între 1932 - 1934, a provocat moartea a 6 milioane de suflete), anii deportărilor în masă şi ai executării cu mitraliera şi a ţăranilor, a lucrătorilor “gliei”... Iar gliistul Palievski dă ca exemple de “flori” ale acestei “cotituri spre clasici” - pe cine? Mai întâi, pe Şolohov, cu al său **Don liniştit** (“cel mai mare roman al secolului XX”, clamează Palievski - care, dacă nu acceptă că Şolohov şi-a însuşit un manuscris pe care... nu el l-a scris, trebuia să ştie că Donul cu pricina a fost publicat în 1928, deci nu intră în “luminoşii ani ‘30”); de asemenea, Palievski da ca exemplu pe... Bulgakov: “în acea perioadă”, zice gliistul, “mai scria şi Bulgakov - da, da, am spus bine: scria - şi a scris până la sfârşit, ceea ce este mult mai important decât publicatul”.

Dincolo de neruşinarea gliistului, în legătură cu Bulgakov - unul dintre puţinii scriitori care nu fusese şi asasinat - Palievski abuzează din nou de cronologie: Bulgakov s-a făcut cunoscut în anii ‘20 - când, nu numai că scria, dar şi publica - fiind interzis în anii ‘30.

În continuare, Palievski pretinde că “titanii, geniile literaturii ruse au fost aruncaţi peste bord în anii ‘20, de către avangardişti, dar revalorificaţi în anii ‘30 şi ‘40”. Alt neadevăr flagrant: singura ediţie de opere complete a lui Lev Tolstoi a fost publicată în anii ‘20 (vorbim de ediţia “fără tăieturi”); singura ediţie a operei lui Dostoievski (publicată, e drept, cu puţin timp înainte de moartea lui Stalin) fusese realizată tot în anii ‘20, iar ediţia critică, cea în 30 de volume, a demarat abia în 1972; este adevărat că Stalin l-a pus pe Alexei Tolstoi să scrie despre Petru I, în timpul războiului, însă a interzis publicarea poemelor aceluiaşi, poeme interzise, mai întâi, de cenzura ţaristă... Dar Bunin, laureat al premiului Nobel (în 1933), romancier de inspiraţie ţărănească - interzis de Stalin? Dar Esenin, folosit de gliiştii de azi ca stindard - nici măcar numele nu i se pomenea după 1930. În privinţa anilor ‘40, într-adevăr, din necesităţi de moment (războiul), Stalin a permis “întoarcerea”, dar nu la cultură, nu la marea literatură rusa, ci la simbolurile de mare putere, la tradiţiile imperiale ruseşti.

Însă această poziţie primitivă a unui Palievski a fost “complementarizată” într-o manieră foarte originală de alt naţionalist, pe nume Kuniaev. Cităm din intervenţia lui: “Stil, orientări literare, mode străine - nu ne interesează! Pe noi ne interesează ideile, normele morale de umanism, de autenticitate naţională - acestea sunt trăsăturile permanente ale clasicismului rus”. Şi acum, atenţie la ceea ce spune de la tribună Kuniaev: “Această tradiţie a fost întreruptă în 1917 - revoluţia a distrus-o. Dacă poezia, proza, teatrul, artele plastice şi-au manifestat ostilitatea faţă de clasicismul rus, faţa de poporul rus, aceasta s-a datorat faptului că elemente străine au acaparat revoluţia şi, prin ea, s-au strecurat în cultura rusă, în sufletul rusesc, să le roadă, să le des-

compună". Frumos şi curajos spus, nu? Celor care s-au mirat că la o reuniune oficială se pot spune asemenea lucruri, le-a răspuns secretarul secţiei moscovite a Uniunii Scriitorilor, Felix Kuzneţov:

"Această dezbatere este experimentală. De sus ni s-a dat voie să încercăm, ca să se vadă dacă suntem copţi pentru asemenea discuţii"...

Din nefericire, mulţi dintre scriitorii naţionalişti ruşi s-au dovedit a fi "copţi" - pe de o parte în campania împotriva disidenţilor (traşi, împinşi spre un "statut neoficial", ca să fie izolate, cu program, "elementele străine"), pe de altă parte, să creeze o supapă de siguranţă tuturor nemulţumirilor - ba chiar să prefacă o tragedie pură şi simplă în "prilej de renaştere" (vorbim de invadarea Afganistanului, asupra căreia vom reveni).

În mare, în literatura de limbă rusă de azi se pot distinge următoarele variante de "rusism":

- "Noul rădăcinism" - tendinţă creştină, ortodoxă, reluând ideile sociale şi religioase lansate în secolul trecut de către fraţii Mihail şi Feodor Dostoievski, Grigoriev şi Strahov. Programul lor a fost, în mare, expus de către Soljeniţîn în a sa **Scrisoare către conducătorii URSS** şi adună în juru-i prozatori "liberali", dar şi "populişti", "citadini", dar şi "rurali": Astafiev, Vladimov, Maximov, Voinovici, Tendriakov, Solouhin, Trifonov, Şukşin, Iuri Kazakov, Kim, Makanin, Molceanov... Pentru aceştia, pământul nu este doar ogorul, ci locul natal, ţara, patria - dar şi solul planetei, acest "pământ al oamenilor", căci, fără acest sentiment de filiaţie, omul ar fi neîntreg. "Rădăciniştii", deocamdată, nu se lasă recuperaţi, unii dintre ei au fost expulzaţi, alţii deportaţi dar ei au răbdare - "fiindcă Dumnezeu este cu noi";

- "Noul mesianism", ideologic se plasează la "stânga" şi se reazemă pe păgânism. Profetul lor este Constantin Leontiev, cel care în secolul trecut a imaginat... "constantin-socialismul" care ar fi trebuit să distrugă "Occidentul putred", iar rusul (mai exact: "menirea rusească") "să pună capăt istoriei, după ce va fi distrus omenirea". Ucenicii de azi ai "constanlinismului" îşi propun: suprimarea lui Dumnezeu (ceea ce s-a şi făcut) şi "dezumanizarea conştiinţei ruseşti" prin... ascultaţi bine: "acceptarea cruzimii" - pentru că "viitorul naţiunii ruse trece prin distrugerea actualei lumi putrede". Numai că acest... anarhism dus la ultimele consecinţe nu-i împiedică pe "neomesianici" să recomande - în versuri:

"Popor, sprijină-ţi conducătorii! / Vrei libertate, însă libertatea aduce lupta între triburi. / Aşa că sprijină-ţi conducătorii / Şi nu le lua numele (lor) în deşert" - am citat - fără comentarii din numitul Stanislav Kuniaev. Însă cel mai celebru poet "neomesianic" se numeşte Iurii Kuzneţov. Acesta a început prin a exprima "umilirea naţională", complexul "negrului bălan", sentimentul că "noi, ruşii, trăim într-o ţară ocupată". Ocupată, de cine? De, bineînţeles, ne-ruşi

"în interior" şi de occidentali, "peste tot". În care caz, ce este de făcut? Simplu, după Kuzneţov: mai întâi, un galop spre Apus: "În goana cailor, peste Cetatea Francă, / Copitele să spulbere ruinele-i şi «marile-i idei»"! - după care: "Cu spatele spre Occident, / La «asfinţitul» lumii slave, / Pe meterez, faţă-n faţă cu întunericul nesfârşit. // Pe piscuri până-n cer, / printre stânci, peste prăpăstii, / Ale Orientului, gândirea-ţi rusă să zboare / Ce contează că e solitară!" - mai este nevoie să explicăm că această "poezie" este închinată "eroilor" care se bat cu americanii în Afganistan? Şi nu mai este nevoie să facem un desen ca să se înţeleagă acest "catren" tot al lui Kuzneţov: "Îi călcăm în picioare, îi strivim, îi strivim / Îi lovim cu vârfurile, cu călcâiele / Şi-i izbim, cap în cap, cap în cap, / Occidentul şi Orientul..."

Şi noi care, în momente de mânie, îi tratam pe ruşi de asiaţi!

Despre a treia "variantă" de naţionalism rus nu vom mai vorbi pentru că aceştia atacă "intelighenţia", francmasoneria, "anti-sovietismul primar", iar când sunt... pozitivi, comit asemenea chestii, altfel cum să le spunem? - cităm, din *Pravda,* sub semnătura unui vechi "făurar" de ode, imne şi laude - cităm, deci, din opera lui Felix Ciuev: "Să strigăm cu toţii: Slavă, Slavă! / Slavă celui care va lumina cu nouă lumină / Chiar şi secolul al XXI-lea". Poezie publicată - întâmplător - tot într-un 21 decembrie.

Ei bine, ciuevii sunt şi ei mari-ruşi, mari-patrioţi.

Alexandr Soljeniţîn, care ştia despre ce vorbeşte, a atras atenţia, încă din **Stejarul şi viţelul** asupra "*încrucişării împotriva naturii dintre «rusism» şi comunism, această corcitură dintre javră şi scroafă, care poate da porcul-de-câine*", iar recent, într-un articol, revine: "Partidul comunist exploatează din nou sentimentul naţional rus - pe care el însuşi l-a reprimat; acum are nevoie de «patriotism» pentru războiul din Afganistan, pentru acţiunile lui imperialiste - cu atât mai mult, cu cât ideologia comunistă nu mai slujeşte la nimic. Atenţie la confiscarea de către partid a patriotismului sincer şi sfânt. Cu ce vor mai rămâne ruşii, dacă li se va fura şi acest sprijin şi refugiu?"

Cu ce vor mai rămâne ruşii?

Cu ceea ce au şi rămas românii, după ce Nicolae Ceauşescu le-a confiscat "românismul".

Doar cu ochii. Ca să plângă.

(*11 februarie 1985*)

DREAPTA NAŢIONALĂ FRANCEZĂ ŞI ROMÂNII

O spunem din capul locului: nu ne vom ocupa de “cazul Pordea”. Vom încerca să spunem câteva cuvinte despre un fenomen “de politică internă” a Franţei care, pentru întâia oară de la război provoacă discuţii aprinse în sânul exilurilor constituite în Franţa, ba, chiar în cazul românilor, a trezit interesul şi celor din ţară.

Este vorba de Frontul Naţional, mişcare de “dreaptă naţională” cum se prezintă ea însăşi, de “extremă dreaptă” cum o etichetează adversarii politici. Orientarea acestei formaţii este rezumată în însăşi lozinca ei electorală: “Jean-Marie” (adică Le Pen, liderul Frontului Naţional) spune tare ceea ce alţii şoptesc doar, însă cu toţii gândesc!”

Şi ce anume spune tare Le Pen?

l) Anticomunismul;

2) Antisovietismul

3) “Franţa - Francezilor! Afară străinii!”

Frontul Naţional există de multă vreme, a participat la toate alegerile (Le Pen s-a prezentat şi la prezidenţiale), însă rezultatele s-au “învârtit” în jurul a 1%. Declaraţiile sonore ale lui Le Pen i-au atras multe acuzaţii de rasism, chiar “fascism”, însă Le Pen a câştigat toate procesele - nici una din afirmaţiile sale nu cădea sub incidenţa legii franceze (în treacăt fie spus: severă faţă de asemenea manifestări). În timpul septenatelor lui Pompidou şi mai ales ale lui Giscard d’Estaing, Frontul Naţional era o formaţie cu totul neglijabilă - şi neglijată - Le Pen fiind considerat o figură pitorească - şi atât.

După mai 1981, când socialiştii şi comuniştii au venit la putere, Mitterrand a făcut un gest care, în acel moment, a produs stupoare, atât în actuala, cât şi în fosta majoritate: l-a primit, la Palatul Elyseé, pe Le Pen (nici Pompidou, nici Giscard nu îl luaseră în seamă) - ba mai mult: a recomandat insistent televiziunii şi radioului să-i dea lui Le Pen, “antenă” (până atunci, fiecare formaţie politică avea un timp de antenă riguros proporţional cu procentajul realizat în alegeri). Machiavelismul lui Mitterrand (în viitor, despre acelaşi lucru, se va spune: “mitterrandismul lui X ...”), aşadar, manevra socialistului, constând în a da drept de cetate unei formaţii pe care el însuşi o taxa, altădată, de “fascistă”, a dat primele rezultate cu ocazia unor alegeri parţiale (municipale, cantonale): au fost circumscripţii în care Frontul Naţional a înregistrat scoruri “astronomice”, de până la 17%!

Ar fi nedrept dacă am pune “renaşterea”... Frontului Naţional pe seama doar a ... mitterrandismului lui Machiavelli de la Elyseé - anume de a da posibilitatea - legală - lui Le Pen de a smulge alegători din partida gaullistă a lui Chirac (adversarul principal din opoziţie), dar şi alegători comunişti, nemulţumiţi de participarea partidului lor la

guvern. Cauza profundă a reactivării tezelor propagate de Le Pen se află în criza severă pe care o cunoaşte Franţa, agravată de politica socială, industrială, bancară impusă de acelaşi Mitterand. Se ştie că în momente de criză apar "vrăjitorii", deţinătorii de reţete miraculoase; cu cât sunt mai sumare şi mai radicale, cu atât găsesc mai uşor "clienţi" exasperaţi de degradarea vieţii de toate zilele. Soluţia comunistului Marchais este: "Luăm de la bogaţi, dăm la săraci!" Soluţia lui Le Pen este şi mai luminoasă: "Îi dăm afară pe străini, locurile lor de muncă le iau francezii!"

Şi acest episod ar fi rămas o afacere strict franceză, dacă o parte a exilaţilor din Europa de Est, structural anticomunişti deci, antisovietici, nu ar fi fost încântaţi de "programul" lui Le Pen. De la "încântare" la "simpatie" (politică) nu mai este decât un pas aşa că nu puţini au fost "francezii de origine est-europeană" care au votat pentru "dreapta naţională", cum îi spun simpatizanţii.

Fireşte, în Occident, fiecare este liber să se exprime şi să exprime adeziunea politică prin cot, cetăţeanul nu este obligat să dea seama de alegerea pe care o face - aceasta fiind libertatea. Însă în cazul precis al Frontului Naţional, s-a observat o ciudată "lectură" a programului politic. Întru totul de acord cu anticomunismul şi antisovietismul, unii compatrioţi ai noştri (fie exilaţi, fie doar în călătorie prin Franţa) nu iau în seamă principalul punct al programului "dreptei naţionale", anume: "Franţa - Francezilor! Afară străinii!". Iar când li se atrage atenţia asupra acestui "detaliu", care ne priveşte şi pe noi, ei explică astfel: "Când Jean-Marie zice: Afară străinii!, nu se gândeşte la toţi ne-francezii, ci numai la arabi şi la negri, or noi suntem albi, iar noi, românii, în plus, suntem latini!".

Ciudată "lectură". În primul rând: dacă "Jean-Marie spune: "Afară străinii!", dar, "de fapt, se gândeşte numai la arabi şi la negri", înseamnă că nu este cel care pretinde a fi, adică cel care "spune tare ceea ce alţii şoptesc doar sau gândesc"; în al doilea rând, nu este deloc adevărat că "Jean-Marie îi tolerează pe "albi" în defavoarea "coloraţilor" - dacă ar fi aşa, tribunalele franceze l-ar fi condamnat pentru rasism şi nu l-au condamnat, pentru simplul motiv că nu a ţinut un asemenea discurs; în al treilea rând, "albeaţa" sau "latinitatea" românilor (a căror comunitate, în Franţa, este cea mai asimilabilă - şi asimilată) - nu l-au împiedicat pe "Jean-Marie" ca într-un interviu publicat în revista *Lire* din februarie 1984 să spună ce crede el despre o infimă minoritate a străinilor, anume scriitorii ne-francezi stabiliţi în Franţa ("ei nu ocupă locurile de muncă ale francezilor"), dar... şi, în continuare, "Jean-Marie", numind un scriitor român, spune: "*n-am nimic cu el, dar, în cazul unui conflict armat între Franţa şi România, el va avea probleme de conştiinţă, nu eu ...*"

La urma urmei, francezul Le Pen are dreptul să ceară, pentru ţara

sa, măsurile pe care le crede el salutare; la urma urmei, nimeni nu îi împiedecă pe “francezii de origine ...” să zicem: “română”, să se simtă atât de francezi, încât să ceară: “Afară străinii!”, potrivit psihologiei proaspeţilor-convertiţi care devin mai catolici decât Papa; la urma urmei, nici nu interesează acei exilaţi români (puţin numeroşi, care, pe de o parte, se declară “mari români”, pe de alta, îmbrăţişează teze “antistrăiniste”, deci şi anti-românişte (vorba lui “Jean-Marie” pe care îl admiră: “Ei să aibe probleme de conştiinţă!”).

Ceea ce a revelat fenomenul Le Pen printre români (exilaţi sau ba) este, ceea ce Jean-François Revel numeşte “tentaţia totalitară”.

Nu ne vom grăbi să afirmăm că românii ar avea o structură, o natură totalitară. Şi faptele şi zicerile zic contrariul, anume că Românii sunt, din fire: cumsecade, primitori, omenoşi. În comunităţile româneşti - de la sat până la stat - străinii (de sânge, de limbă, de credinţă) au fost de totdeauna primiţi, dacă nu cu braţele deschise, în orice caz, cu mult mai multă toleranţă decât în comunităţile vecinilor noştri mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi. Ţările Române, totuşi, vasale turcilor, i-au primit cu căldură pe “fugarii” greci, bulgari, sârbi, albanezi, persecutaţi în ţările lor, ocupate de turci, iar după prăbuşirea Imperiului Otoman, minoritatea turcă din România nu a fost persecutată, în virtutea... aducerilor aminte; deşi românilor transilvăneni, maghiarii stăpâni nu le-au recunoscut niciodată drepturi elementare, după 1918, minoritatea maghiară din România Mare s-a bucurat de aceleaşi drepturi ca şi majoritatea (ba chiar, între cele două războaie, în materie de libertăţi de presă, de asociaţie, maghiarii din România o duceau mult mai bine decât fraţii lor din Ungaria); chiar şi spinoasa “problemă evreiască” a fost tratată, în România, până în 1938, de o manieră mai puţin... intolerantă decât în ţările vecine (dovadă fiind coborârea, la noi, a acestei comunităţi persecutate la nord şi la est), iar în timpul războiului... ei bine, neputând compara Binele şi Răul, comparăm două rele (de pildă soarta evreilor din Ungaria şi cea a evreilor din România).

Vrem să spunem că, în România normală, democratică, manifestările de intoleranţă, de “antistrăinism” au fost (deşi, uneori, “spectaculoase), vorba şi fapta unor curente minoritare, marginale.

Dar iată că regimul comunist a distrus, nu doar economia, instituţiile, peisajul, ci şi sufletul românilor. Suferind atât de intens şi îndelung de intoleranţă, victimele devin, fără să-şi dea seama, la rându-le, intolerante, căzând în capcana diversiunii naţionaliste, xenofobe, întinsă de însuşi regimul.

Şi dacă mâine sau poimâine România se va libera de comunism, ce vor propune românii, în loc? Fireşte, un regim democratic, liberal, deci, o revenire la pluralism, la parlamentarism, deci la toleranţă. Or dacă - fie şi “în glumă” suntem tentaţi de discursul intolerant a unui Le

Pen, înseamnează, că ceva nu este în regulă cu noi înşine. Pentru că noi, românii, spre deosebire de Le Pen, cunoaştem, pe proprie piele, ce înseamnează discriminarea: câte milioane de români au suferit pentru că erau altfel? - adică: chiaburi, burjui, intelectuali; altfel, adică religioşi; altfel, adică gândind singuri, nu cu ajutorul Scânteii; altfel, adică ştiind că valoarea (profesională, morală) stă la baza selecţiei şi nu non-valoarea.

În acest caz, cum putem - fie şi "în glumă" - să fim de acord cu o asemenea "ideologie" tot atât de primitivă şi intolerantă ca şi cea comunistă, noi, victime, de atâta amar de timp ale intoleranţei, ale totalitarismului?

(*18 Februarie 1985*)

FEMEIA SOVIETICĂ

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 19 februarie 1985 -

Doar în ultima săptămână, Televiziunea franceză a difuzat două mari serii de reportaje despre... "fiicele lui Marx" (titlul unuia dintre ele), adică despre femeia într-un regim comunist.

Nu vom "povesti" reportajul despre femeia din Vietnam, iar despre cea din China vom reveni doar în legătură cu "pilula". Ne vom ocupa de femeia din URSS, fiindcă, pe de o parte de ea este mai aproape femeia din România, şi pe de alta, pentru interesul în sine.

Să o spunem de la bun început: cineaştii francezi nu au pus celor cinci femei intervievate întrebări "politice"; aşadar, nu s-a vorbit nici despre gulag, nici despre psihiatrie, nici măcar despre promiscuitatea locuinţelor comune - si nici despre aprovizionare. Şi totuşi, efectul a fost cutremurător. Fiindcă s-a vorbit despre o anume mutaţie.

Ce spun femeile - de altfel selecţionate de autorităţile sovietice? O muncitoare: "Revoluţia din Octombrie a fost minunată, fiindcă ne-a adus egalitatea cu bărbatul, numai că egalitatea a fost înţeleasă ca o obligaţie pentru femeie de a presta munci care, în principiu, sunt pentru bărbaţi: în siderurgie, în exploatări miniere, în construcţie, în agricultură..." La care o jurnalistă franceză întreabă: "Vreţi să spuneţi că, prin natură, femeia nu este egală cu bărbatul?" Răspuns: "N-a fost şi nu ar trebui să fie. Înainte de puterea sovietică, femeia era prea «slabă»; acum a devenit prea «tare» faţa de bărbat" - şi explică: "Revoluţia, războiul civil, după aceea alte lucruri", apoi Marele Război... Bărbaţii pe front, "în alte părţi"..., a trebuit ca ele, femeile singure să ducă în spinare această imensă ţară, să o facă să meargă - de la fabricarea de tancuri, la pâine, de la construcţia (sau re-construcţia) căilor de comunicaţie, până la tipărituri... "Am aproape şaptezeci de ani, spune o colhoznică, dar nu-mi aduc aminte să-i fi văzut pe bărbaţi muncind; înainte, în timpul războiului, reformaţii (invalizi, ori schilozi) făceau pe paznicii, pe brigadierii - mai mult încurcau; cei care s-au întors de pe front n-au mai ajuns acasă, la ţară, s-au dus în alte părţi. Acum sunt preşedinţi, activişti - bărbaţii dau ordine, dar noi, femeile, domnim..."

O muncitoare explică: "Bineînţeles, în industrie sunt mulţi bărbaţi - de la simplu muncitor la director-general. Oricum, ei ocupă «scaunele», ei sunt «factorii de decizie». Numai că... nu-l găseşti pe bărbat acolo unde ar trebui să fie, acolo unde noi, femeile, avem nevoie de el; şi ceea ce e mai grav: nu-l găseşti în familie: de la uzină, de la birou, bărbatul se duce la prieteni, la meciuri, la cârciumă - şi tot femeia, care s-a spetit în uzină trebuie să stea la cozi, să ţină casa, să aibă grijă de copii - şi de bărbat, să-l adune de prin şanţuri..."

O funcţionară în administraţie: “S-a întâmplat ceva cu bărbaţii noştri. E adevărat, că războiul şi... altele au provocat tragedii: când bărbatul se întorcea acasă, de pe unde fusese, găsea, cum se spune, patul ocupat de altul. Dar nu toate paturile erau ocupate, ba chiar majoritatea îl aşteptau pe cel plecat. Însă «întorşii» au avut, cu toţii, reacţia celui care ar fi găsit pe altul în aşternutul nevesti-si. Adică au plecat - dacă nu cu totul atunci cu sufletul, s-au mutat, cum zicem noi, «la Vodcă»...”

O profesoară sintetizează: “Bărbatul are, trebuie să aibă rolul lui în societate, în familie - chiar dacă femeia îi este egală pe alte planuri - bărbatul este, trebuie să fie capul familiei. Evenimentele au făcut ca bărbaţii să absenteze; noi, femeile, am făcut ceea ce face femeia de când lumea e lume şi oamenii se războiesc între ei: i-am înlocuit, am încercat să facem noi treaba lor. Numai că, la noi... bărbaţii s-au întors de la război, de pe unde au fost..., au constatat că noi, femeile, ne descurcasem binişor şi, în loc să zică: «Acum luăm noi treburile în mână», au zis: «A, dar vă descurcaţi foarte bine - atunci daţi-i înainte că îi daţi bine!» Şi au plecat, iar...”

O altă femeie - activistă “pe tărâm obştesc” - găseşte că şi bărbaţii au dreptatea lor: “Când s-au întors de pe unde au fost, ce fel de femei au găsit bărbaţii în soţiile, logodnicele lor? Nişte fiinţe deşălate de muncă, deformate de neîngrijire, îmbrăcate cu pantaloni, încălţate cu cizme; mâini aspre, obraz dur, suflet... călit... Or, bărbatul caută în femeie, nu doar o tovarăşă de producţie, ci frumuseţea, delicateţea, chiar acea «slăbiciune» aparentă care face dintr-o fiinţă de sex feminin o femeie, complementară lui - nici «inferioară», nici «egală» - dar în nici un caz superioară, aşa cum ne-au perceput, după întoarcere. Or, ce atracţie să simtă un bărbat faţă de o femeie bărbătoasă? Priviţi-mă pe mine: pot eu să provoc în bărbaţi acel «fior» despre care am citit în marii noştri clasici?”

Noi, telespectatorii, privind-o pe acea femeie sovietică (activistă în plus), am simţit un fior - dar nu cel despre care vorbea ea; ci... contrariul. Acelaşi fior ni l-a provocat o muncitoare (încă tânără, încă ne-urâţită) când a spus: “Natalitatea, la noi, este în scădere, dar nu doar din cauză că avortul e liber, că locuinţa comună pune probleme grave. Ci pentru că bărbaţii nu se mai uită la noi - şi cum să se uite, dacă nu avem nici timp, nici mijloace să ne îngrijim corpul, îmbrăcămintea, chiar mersul - am căpătat o călcătură de marinar abia debarcat, de soldat obosit de marşuri...”

“Ce să mai vorbim de alcoolism, această ciumă...” - spun toate ca “adaus” la fiecare altă nefericire...

Noi, cei veniţi din Est, cunoaştem binişor această mutaţie. Însă francezii, mai ales femeile, angajate de peste un deceniu în mişcări “de emancipare” au fost profund şocate - ba chiar mai atinse decât, să

spunem, foamea în Etiopia, tragedia cambodgienilor sau lupta afganilor. Desigur, fiindcă Mişcarea de Liberarea Femeii (MLF) este de stânga, marxizantă, socializantă. Iar concluzia a fost: “Deci, asta face socialismul din femeie”...

Din nefericire, femeia din România nu va afla nimic nou pentru ea, din experienţa “surorilor” sale întru Marx, din URSS şi din China. Adevărat, spre deosebire de România, URSS îngăduie încă întreruperea sarcinii. Însă rusoaicele întrebate dacă, în afară de avortul - intervenţie chirurgicală, mai cunosc şi alte metode - de pildă “pilula”, nu doar de frică răspund că nu, nu cunosc “pilula”, dar se mai (??) practică nişte “chestii băbeşti” - foarte periculoase pentru sănătate... Adevărat, spre deosebire de România, China nu numai că permite, dar impune întreruperea sarcinii - “pilula” cu pricina se găseşte în toate farmaciile. Numai că şi atunci când dă impresia de “liberalism”, un regim comunist îl aplică într-o manieră dictatorială: în China, femeile necăsătorite, ca şi cele care au deja un copil, dacă se constată că sunt însărcinate (celebra lor pilulă nu este total eficace), sunt pedepsite, eliminate din şcoli, universităţi, date afară din slujbă, retrogradate - iar sarcina este eliminată prin intervenţie chirurgicală, fără anestezie. La celălalt pol se află România, în urma luminoaselor idei ale lui Ceauşescu. Fireşte că este mult mai grav ce se petrece cu femeile din România - dar, la urma urmei, peste tot -, partidul comunist, prin ceea ce numeşte el “politica demografică”, se amestecă până şi în pântecele femeii, tratând omul ca pe un animal, hotărând care “rasă” va trebui să “producă” atâtea “capete” (de astă dată, de copii) şi care rasă, deocamdată, nu are voie să se reproducă.

Menţinerea în ignoranţă (cazul, rusoaicelor), mizeria sexuală (peste tot), autoritarismul criminal în materie de “natalitate” - iată umanismul comunist. Iar rezultatul terorii generale, al promiscuităţii generalizate, iată-l: un popor, o naţiune - sau un conglomerat - în curs de dezagregare: prin mutaţia, nu doar socială, ci psihologică (rolul bărbatului, raportul bărbat-femeie, deci familia, deci naţiunea) - la care se adaugă (ca efect? ca una dintre cauze?): alcoolismul.

Nu vom insista asupra acestui “sincronism” dramatic: şi în România este evidentă dezertarea bărbatului din cuplu, din familie, din ceea ce se mai cheamă: societate; şi la noi “bărbatul dă ordine, însă femeia domneşte” (în sensul: “femeia roboteşte”); şi la noi, în agricultură, “femeia-i cu sapa, bărbatu-i cu mapa”; şi la noi, după ce iese de la lucru, bărbatul se duce la prieteni, la meciuri, la crâşmă, iar femeia, biata femeie, trebuie să se ocupe de aprovizionare, de casă - şi de adunatul bărbatului de prin şanţuri; la noi, spre deosebire de China şi URSS, femeia mai trebuie să mărească “producţia la hectar de copii” - ordin de la cel mai iubit tată şi totodată fiu!

Cât despre alcoolism, în România lui Ceauşescu, situaţia este şi

mai dramatică. Dacă în Rusia s-a observat, în ultimele decenii, o “alcoolizare generală” (o statistică oficială vorbeşte de 40 de milioane de alcoolici), vom băga de seamă că aceasta s-a produs prin augumentarea cantităţii de băutură tradiţională: vodca.

Or, românii, chiar dacă niciodată nu au dispreţuit ţuiculiţa (iar în câteva regiuni se bea, tradiţional, “tărie”), au fost, în general, băutori de vin - vinul reprezentând, pentru noi, nu doar o băutură, ci o civilizaţie, o trăsătură de caracter (ceea ce făcea din noi un popor “mediteranean”, deşi trăitori pe malul Mării Negre). Însă, pe de o parte din cauza degradării calitative (un eufemism: vinul vândut în România este otravă curată), pe de alta, din pricini psihologice, românii “au trecut pe tărie” - ceea ce nu este doar o mutaţie alimentară, ci, din nou: psihologică. Vinul înveselea, facilita contactul cu semenii; rachiul mohorăşte, turbează, izolează - şi ucide.

Că alcoolismul, în ţările comuniste, nu este o “ruşinoasă moştenire de la vechiul regim” o dovedeşte programul regimurilor: Polonezii duc lipsă de alimente - dar vodca nu lipseşte din magazine; Ruşii, incapabili să-şi hrănească populaţia, importă, anual, în jur de 20 milioane tone de cereale - şi Dumnezeu ştie cât alcool produc, fiindcă în imensa Rusie, “totul lipseşte, în afară de vodcă”.

Fireşte, nu propunem decrete de prohibiţie - nu facem decât să constatăm o stare. Şi să desemnăm cauza ei. Or cauza acestei distrugeri sistematice a omului ca om este însăşi existenţa regimului comunist.

PHILIPPE ROBRIEUX: “LA SECTE”, STOCK ‘85’

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 24 februarie 1985 -

Istoricul francez Philippe Robrieux a publicat, în aceste zile, la editura pariziană Stock încă o carte despre “interiorul” (“înlăuntrul”) partidului comunist francez. De altfel, titlul spune totul: PCF nu este “un partid ca toate partidele”, cum se străduie să facă pe alţii să creadă aliaţii “de o vară” francezi (să nu uităm că înaintea lui Mitterrand, de Gaulle i-a impus pe comunişti în guvern, după război), ci o sectă. Pentru că analiza lui Robrieux aduce elemente noi în această privinţă doar pentru occidentali, în special pentru francezi, nu le vom explica ascultătorilor români cum anume este alcătuită, cum funcţionează secta cu pricina. Vom zăbovi, în schimb, asupra unor vechi şi mereu noi probleme care ne interesează pe noi, românii, puse în evidenţă de către autor în Anexa volumului.

Iată despre ce este vorba: între 1980 şi 1984, Robrieux a publicat - în patru volume - o **Istorie internă a partidului comunist francez**. Ultimul volum, IV, cu titlu uşor (dar esenţial) modificat: **Istoria internă a partidului comunist** (punct!) fiind ultimul din ciclu, autorul a socotit că este bine să explice, în Prefaţă, cum anume a lucrat... Fireşte, i-a fost extrem de dificil să aibă acces la documente - dar s-a descurcat...; fireşte, “tovarăşii” nu erau deloc încântaţi că li se scotoceşte prin… interior, adică se atentează la unul din principiile de bază ale comunismului, anume secretul.

Deci, Robrieux povesteşte că, în aceşti ani, a fost hăituit în permanenţă: din partea “prietenilor care îl sfătuiau - prieteneşte - să nu umble la secrete”; telefoane, scrisori de ameninţare; agresiuni, pe stradă; brusca “indisponibilizare” a unor surse de informaţii (biblioteci, fonduri, colecţii, arhive - etc); în fine, furt de documente de la domiciliul său. O altă manieră de a-l descuraja în demersurile sale de istoric - relatează Robrieux - a fost “filiera românească” - citām din Prefaţă, pag. 17:

“Curios ori misterios, dar, la un moment dat au început să apară, să se înmulţească românii, româncele... De parcă «o filieră românească», oportun constituită, nu ar fi avut altceva de făcut, decât să se pună în slujba mea. Ca să mă ajute... Cutare vizitatoare se prezintă ca fostă mare responsabilă de partid, în România; zice că îmi poate furniza documente de extremă importanţă; vizitele ei îmi răpeau ore şi ore, dar n-am văzut un rând din «documentele» promise şi n-am lămurit nici măcar o «pagină» din viaţa ei - am înţeles doar că locuieşte la Paris, într-un superb apartament, într-un cartier şic. Am mai înţeles ceva: că, în fapt, voia să afle ce documente posed eu... Apare un alt vizitator român, tânăr, pretinde că ar fi... nepotul lui Thorez; şi el se oferă să-mi

furnizeze «documente» senzaţionale despre «tovarăşul Maurice», dar până una-alta, încearcă să mă tragă de limbă, să afle ce documente am eu despre aceeaşi problemă... Încă o româncă: îmi telefonează: cică pregăteşte şi ea o lucrare despre Comunism şi îmi cere să o girez, să o asist. Politicos, refuz. Ea insistă. Deşi o refuz categoric, într-o seară îmi sună la uşă, intră fără să o fi poftit, încărcată de cadouri pentru fiicele mele - de unde va fi ştiut că am două fetiţe, de unde le cunoştea numele? Insinuantă, insistentă, insolentă, indiscretă... pătrunsă în casa mea cu forţa, «emigranta de pe Dunăre» nu spunea nimic despre ea, în schimb, ţinea să afle totul despre mine - şi mai ales despre, desigur, documentele pe care mă refeream, scriind **Istoria.**.. Deci nu am aflat ce fel de «exilată» era - şi din ce motiv, pentru că o neostalinistă ortodoxă cum părea, nu avea ce căuta în exil, locul ei era la Bucureşti".

(...)"Iat-o şi pe a patra româncă... Şi ea exilată. Zice că e de stânga şi eurocomunistă. Când i-am atras atenţia că, ideologic, este o naivă, ea a invocat... psihanaliza. Ca să explice inexplicabilul, iată ce susţinea: ca evreică, în România, a avut de suferit în timpul legionarilor şi a rămas pe viaţă marcată de un ofiţer sovietic «liberator» care a luat-o în braţe şi i-a arătat fotografiile copiilor lui, aflate în portofel, alături de poza lui Stalin - asta, zicea ea, a marcat-o pentru totdeauna, din acest motiv nu-i vine să creadă că Tătucul ar fi putut comite asemenea crime..." (...) "Curios", continuă Philippe Robrieux, "această avocată a lui Stalin, «româncă emigrată»... milita pentru eurocomunism - ceea ce nu a împiedicat-o, mai târziu, să facă campanie pentru... Georges Marchais, în timpul prezidenţialelor... Mai târziu, a publicat o carte despre «copilăria (sa) stalinistă» şi a aprobat invadarea Afganistanului... Am auzit că «emigranta» călătoreşte frecvent la Bucureşti şi chiar la Moscova..."

Robrieux vorbeşte de un "al cincilea"... sfătuitor care, la telefon, a încercat să-i plaseze o informaţie vădit falsă - despre acesta nu este sigur că tot român era, însă "avea un accent de pe malurile Dunării"... Aşadar, vol. IV din **Istoria interioară a partidului comunist** apărut în 1984, a provocat, în Franţa, scandal. Şi din cauza a ceea ce conţinea "corpul propriu-zis", dar, mai ales din pricina Prefeţei.

În Anexa recentei cărţi, Secta, Robrieux face "dosarul" "Afacerii Prefeţei" - peste 100 pagini imprimate mărunt, din totalul de 350 de pagini.

Furioşi, nemulţumiţi că nu izbutiseră să-l descurajeze, să-l împiedice, să publice **Istoria**..., comuniştii au declanşat o campanie pe toate fronturile, cu toate gurile de foc. Trecem peste "cronicile" apărute în presa declarat comunistă - la urma urmei, dreptul ei de a respinge ceea ce nu-i convine. Însă comuniştii au manevrat atât de bine, încât - profitînd şi de "fenomenul Le Pen" (adică al "dreptei naţionale") - şi-au asociat şi presa de extremă dreapta şi, vai "dreapta moderată",

carevasăzica jurnalul *Le Figaro* - în coloanele căruia fosta inchizitoare stalinistă, Annie Kriegel, devenită, de la o vreme, anticomunistă, sub titlul - aparent matern "Un regretabil eşec", încearcă să desfiinţeze, nu doar acea carte (vol. IV), ci însăşi - ascultaţi! - "deontologia" istoricului Robrieux care, propunându-şi să analizeze "problemele interne" ale partidului comunist, a căzut în capcana zvonurilor şi a bârfelor - "fiindcă, urmează Annie Kriegel, de multă vreme, nu mai există, secrete în mişcarea comunistă". Noi cunoaştem motivele care au împins-o pe Annie Kriegel să-l atace pe Robrieux şi să nege existenţa "secretelor de partid": pentru că ea însăşi, pe când era membru al CC. al PCF, a jucat un rol de prim ordin, atât în "activităţile comuniste" (de pildă ea a condus în Franţa, campania de "condamnare a Bluzelor-Albe", cerând executarea medicilor sovietici - evrei), cât şi în acţiunile de păstrare a secretului de partid...

Dar comuniştii au mers şi mai departe: simultan cu organizarea unei campanii "epistolare" în jurnalul *Le Monde* (38 de "scrisori indignate" au fost publicate doar în trei săptămâni), au iniţiat o "campanie de protest"... împotriva publicării volumului cu pricina. Robrieux reproduce, în Anexă, o "Scrisoare indignată" adresată editurii Fayard - cităm fragmente:

"…publicarea acestui sub-produs a provocat în sânul întregii comunităţi ştiinţifice o legitimă indignare"; [Robrieux] "acumulează insinuări calomnioase la adresa partidului şi a unui cercetător al Fundaţiei noastre" (am uitat să spunem că "scrisoarea" cu pricina este semnată de 30 de "universitari" - ceea ce nu este fals, numai că toţi aceşti "universitari" sunt cercetători la aceeaşi Fundaţie de ştiinţe politice, un fel de "Ştefan Gheorghiu" de pe malurile Senei). Şi dacă Robrieux, în Prefaţa volumului IV nu dăduse numele nici unuia dintre binevoitorii "exilaţi români", aflăm din această "Scrisoare de protest" că "eurocomunista" neostalinistă care a aprobat invadarea Afganistanului se numeşte... Lilly Marcou; în apărarea ei au sărit "universitarii"... "Adevărat, scriu ei, Lilly Marcou nu este explicit numită de către Robrieux, dar ea este vizată" - ei, dacă însăşi Lilly este vizată... "Potrivit lui Robrieux, continuă apărătorii, Lilly Marcou ar face parte dintr-o «filieră românească» din care patru emisari ar fi încercat să-l intimideze pe autor şi să afle care este sursa documentelor; scriind că această «filieră» ar fi «românească», Robrieux vrea să dea de înţeles că poliţia secretă a guvernului român, cunoscuta pentru intervenţiile sale pe teritoriu francez, ar avea legătură cu Lilly Marcou". Cât despre călătoriile la Moscova, dacă Robrieux le pusese la condiţional, apărătorii explică senin: "Lilly Marcou este frecvent invitată la colocvii, sesiuni ştiinţifice în URSS".

Dar cine este această Lilly Marcou, "exilată din România"?, vă veţi întreba. Aceeaşi întrebare ne-am pus şi noi, "colegii" ei întru exil,

de fiecare dată (din fericire, rar) când, în legătură cu vreun eveniment din lumea comunistă, televiziunea franceză făcea apel şi la "specialista internaţională în problemele comunismului, exilată româncă", aşa cum se prezenta ea însăşi. Şi, dacă francezii nu înţelegeau mai nimic din "analizele" "specialistei" - ceea ce se întâmplă frecvent, occidentalii au mari dificultăţi în a-şi însuşi paralogica de tip sovietic - nu înţelegeam nici noi, cei veniţi de-acolo, totuşi, iniţiaţi... Nu înţelegeam nici măcar dacă "specialista" este confuză din naştere, ori, încercând să fie abilă, susţine totul - şi contrariul totului... Şi iat-o publicînd, în 1982, o carte de memorii intitulată **O Copilărie stalinistă**. Şi chiar dacă şi cartea şi autoarea au fost călcate în picioare, cum se spune, de către critică, numele "exilatei din România" a început să circule... Philippe Robrieux, în câteva cuvinte, rezumase cartea: "dacă autoarea, ca evreică, prigonită în timpul războiului, are tot dreptul să-şi etaleze recunoştinţa faţă de Armata Roşie şi faţă de Tătucul Stalin, nu credem că are dreptul - mai ales că este istoric de formaţie - să afirme că «întreg poporul român întâmpinase cu flori Armata Roşie eliberatoare»; dacă ea, din motive cu totul personale, a aderat din tot sufletul la organizaţiile de pionieri şi de UTM şi şi-a petrecut vacanţele în taberele internaţionale de la Soci şi de la Yalta, nu are dreptul să scrie că toţi copiii şi adolescenţii din România beneficiau de asemenea vacanţe". Despre aceeaşi carte François Maspero se ocupase în revista *L'Alternative* nr. 20, din ianuarie 1982. "Lilly Marcou, scrie Maspero, deplânge, în cartea sa de amintiri, faptul că, în 1953, familia sa, emigrînd în Occident, a obligat-o şi pe ea să părăsească România, «această ţară minunată». Dacă, în acel moment, era minoră, deci silită să-şi urmeze părinţii, ne întrebăm de ce nu s-a întors, după majorat - în «această ţară minunată», şi nu doar în vizită, la mare şi la munte, ci să se stabilească acolo?" Şi Maspero continuă: "Copilăria stalinistă a lui Lilly Marcou era deja «paralelă», atunci când se desfăşura, în România, iar acum, aşternută pe hârtie, a rămas, cum se spune: în întârziere cu un război mondial".

Copilăria, pusă pe hârtie, da, este în întârziere cu un război mondial, însă "maturitatea" "specialistei internaţionale" Lilly Marcou este perfect sincronizată cu tentativele Kremlinului (aici includem şi Bucureştiul, evident) pe de o parte, de a păstra teribilul "secret de partid", pe de alta (şi simultan) de a întreţine o atmosferă de teroare - fiindcă terorismul nu se manifestă doar prin acţiuni direct violente, ci şi prin metode "dulci" - ca minciuna, confuzia programatică, "sfaturile prieteneşti" şi, desigur, calomnia la adresa celor care nu respectă secretul. Este vorba de acelaşi "secret de partid".

AGRICULTURA…

…a fost totdeauna şi peste tot considerată ca o rudă săracă - ceea ce nu le-a împiedicat pe cele “înstărite” aflate la un moment dat, la strâmtoare, să... împrumute - de obicei cu forţa, de la săracul-ţăran... Abolirea şerbiei, reformele agrare i-au redat, omului demnitatea prin libertate şi prin proprietate, însă cu preţul - ziceau politicienii şi economiştii - scăderii producţiei, deci a rentabilităţii (apăruseră aceste noţiuni şi în agricultură).

În România “eminamente agricolă”, de până la al doilea război mondial, cu toate progresele din aproape toate celelalte domenii, agricultura era, totuşi, în criză - care, desigur, s-ar fi rezolvat, dacă nu ar fi intervenit istoria (războiul, comunismul). “Noi vrem pământ!” au cerut ţăranii, iar când nu au fost auziţi, s-au răsculat - şi au obţinut “câte ceva”; în tranşeele Mărăşeştilor li s-a promis pământ - şi l-au avut (cei care au supravieţuit, de obicei, văduvele şi orfanii lor). Să nu uităm însă că “mica şi înapoiata” Românie nu a fost deloc înapoiată în privinţa măsurilor de liberare (din şerbie - a românilor, din robie - a ţiganilor), de “redistribuire” a pământurilor (cu sau fără răscum-părare), începând cu paşoptiştii (care nu au rămas doar la declaraţii de principii, ci şi-au dăruit sau distribuit, cu oarecari compensaţii, proprietăţile), trecând prin lucrarea lui Cuza şi a lui Kogălniceanu şi, mai departe, până la reforma numită “a lui Averescu”.

Dar, încă o dată: aceste câştiguri pe plan, la urma urmei, moral nu au fost întovărăşite de rezultatele aşteptate pe cel economic. Explicaţia este simplă: pe de o parte, sărăcia ţării, abia ieşită dintr-un război teribil (vorbim acum de primul), pe de alta, slăbiciunea statului - România “crescuse”, noile provincii aveau, fiecare, un alt trecut, o altă structură decât Vechiul Regat); şi, în fine, clasa politică (deci şi strategii economici) nu avea nici o idee în privinţa încadrării agriculturii în economia generală.

Nemulţumirea ţăranului faţă de starea lui s-a manifestat, deci, şi în primăvara de tristă amintire - a anului 1945: în timp ce “orăşenii” se băteau (şi la propriu) cu sovieticii şi sovietizatorii pentru a salva România ca stat, ca naţiune, ca unitate spirituală, ei bine, nu puţini ţărani (mult mai mulţi decât admitem noi, astăzi) participau cu voioşie la “împărţirea pământurilor” pusă la cale de sovietici prin Groza. De ce? Pentru că pe ţăran nu-l interesa decât ţarina, pământul - să aibă pământul lui. Din acelaşi motiv, în alegerile din noiembrie 1946, mult mai mulţi ţărani decât admitem noi, astăzi, au votat pentru comunişti. Să trecem peste perioada de secetă şi de foamete, când ţăranul român “vindea” cu seninătate orăşeanului o baniţă de porumb pe întregul salariu lunar al acestuia din urmă (adevărat: era inflaţie...), dar să nu

uităm că gardienii primilor deţinuţi politici ai comuniştilor erau ţărani (şi nu toţi recrutaţi dintre leneşii satelor), că în "comitetele" care au început să terorizeze lumea satelor, majoritatea "tovarăşilor" erau ţărani (adevărat, sub conducerea câte unui "muncitor", dar şi acela de origine ţărănească). Ţăranul român a început să sufere de pe urma comunismului abia odată cu impunerea cotelor - măsură care ar fi rămas economică, dacă nu s-ar fi acompaniat de o artificială luptă-de-clasă (artificială, pentru că arbitrară a fost etichetarea: chiabur, mijlocaş, sărac). Şi a cunoscut persecuţia directă, sălbatică, odată cu colectivizarea.

Ni s-ar putea reproşa că "înnegrim" portretul ţăranului român. Deloc: încercăm să-l rectificăm. Ţăranul (şi nu doar cel român) fusese şi înainte înşelat: dispreţuit (calificativul: «ţărane!» nu datează de la venirea comuniştilor), înşelat, minţit, îmbătat cu apă chioară (dar şi cu rachiu), folosit în manevrele politice (care partid nu avea şi un "program de promisiuni" în "chestia agrară"?) - şi, simultan, adulat (în vorbe, care nu costau nimic): "E-hei, ţăranul român ce înţelept este el şi cu bun-simţ şi ce cuviincios!" (cuviinţa aceea fiind căciuleala şi "săru'mâna, cucoane!"), "E-hei, talpa-ţării"; "de la vlădică până la opincă" - şi alte vorbe-goale. Au fost numeroşi intelectualii, atunci, care au apărat ţărănimea, însă cu toţii au căzut în semănătorism penibil şi în păşunism ridicol. Cel puţin, comuniştii nu şi-au pierdut timpul cu laude: pentru ei, ţărănimea era (şi este) o clasă conservatoare, retrogradă, "structural reacţionară" (pentru că e individualistă), deci trebuie destrămată, distrusă!

Pentru comunişti - ca adepţi ai unei ideologii, nu ai unui partid politic - primează industria (şi nu eficacitatea ei economică, ci controlul pe care partidul îl poate exercita asupra salariatului) care, peste tot, a fost "construită", nu doar din excedentul agriculturii, ci din însăşi seva ei. Aşa au făcut în Rusia provocând cele două teribile valuri de foamete: cea din 1921-22 (pe când trăia Lenin), soldată cu cca 5 milioane de morţi, apoi cea din iarna 1933 - 34, de pe urma căreia au suferit 60 de milioane de persoane, dintre care cel puţin 10% (adică 6 milioane) au pierit; nu altfel au făcut în China, în timpul "Marelui Salt", care a ucis, prin foame (încă o dată: provocată) peste 30 de milioane de suflete.

Noi, românii, suntem înclinaţi să credem că ruinarea agriculturii din ţările comuniste se datorează numai incompetenţei celor care planifică şi impun. Din păcate, incompetenţa - vizibilă, aparentă, a "factorilor de răspundere" - este nu cauza, ci efectul programului ideologic al partidului comunist de a nu permite o normală alimentare a populaţiei, pentru că pâinea a fost şi rămâne principala pârghie de şantaj (nu după lozinca: "Cine munceşte mănâncă", ci după: "Cine este

cuminte mănâncă”). Este adevărat că în România din ultimul deceniu, aparenţele ar putea să ne facă să credem că puterea avea tot interesul să nu ucidă agricultura, cea care plătea industrializarea. Dar ploaia de “măsuri” care a provocat rezultate contrarii nu poate fi pusă numai pe seama a-normalităţii lui Ceauşescu, autor al fantasmagoriei numită “revoluţie agrară” - ci tot pe seama ideologiei comuniste a comunistului Ceauşescu.

Dar să încercăm să vedem în viitor. Şi să începem prin a repertoria fondul agricol, deci, pământul:

România de azi (RSR) are o suprafaţă totală de 23 750 000 ha. România de mâine va recupera provinciile pierdute (Basarabia, Bucovina), însă procentual, nu credem că va exista o diferenţă notabilă între diferitele “destinaţii” ale solului.

În acest caz, cca 63% din suprafaţă va fi agricolă; cca 27%, fond forestier; ape şi bălţi cca 3,5%, în fine, “alte suprafeţe” vor acoperi cca 6,5%.

Pentru o mai bună înţelegere, să vedem cum stau din acest punct de vedere (suprafaţa destinată agriculturii) alte ţări cu vocaţie asemănătoare:

- Bulgaria: 40%	- Franţa: 32%	- Danemarca: 32%
- Ungaria: 58%	- Spania: 12%	- Olanda: 25%
- Iugoslavia: 31%	- Italia: 42%	- Austria: 20%.

Dintre ţările care constituie “grânare”:

- Statele Unite: 21% (dar trebuie să se ştie că doar ceva mai mult de jumătate din terenurile considerate cu “înalt randament” sunt cultivate şi nimic din cele cu “randament mediu”...)
- Canada: 5% (adevărat, 5% din... 10 milioane de km)
- Argentina: 13%
- Australia: 6%
- URSS: 10% (caz aparte).

Comparaţia nu are alt rost, decât... acela de a pune în evidenţă originalitatea României; care nu poate fi pusă alături de vecinele ei Bulgaria şi Iugoslavia (procentual, mult mai muntoase, iar climatic sub o mai accentuată influenţă mediteraneană), nici de Ungaria (în care predomină pusta). Din punct de vedere al armoniei formelor de relief, ar fi mai aproape de Franţa, însă climatic deosebirea este fundamentală.

Dacă dăm crezare cifrelor oficiale (1980), atunci suprafaţa agricolă se împarte astfel: arabil: 65,5%; păşuni: 20,5%; fâneţe: 9,5%; vii: 2% şi livezi: 2,5%. Fireşte, nu le putem contesta, pentru că nu

dispunem de altele, însă trebuie să ne oprim la fiecare dintre aceste categorii de teren agricol:

- arabil: structural incapabili de a realiza o agricultură intensivă, comuniştii, care au şi ei o concepţie “divizionometrică”, au făcut mare tapaj în jurul campaniei de “recuperare” de... hectare. Nimic rău în intenţia de a “reda” agriculturii suprafeţe neproductive; numai ca această “recuperare” a fost făcută pe seama:

a) “terenurilor inundabile” - drept care au desecat lacuri, bălţi care aveau, nu doar un rol economic (să zicem: peştele), nu doar unul peisagistic sau de microclimat, dar şi acela de atenuare, chiar de neutralizare a catastrofelor numite inundaţii;

b) pe seama păşunilor şi a fâneţelor: în goana lor după “hectare” şi “boabe la hectar” (deci, accentul pus pe cereale), au diminuat, au distrus furajele - de aici, lipsa cărnii, a laptelui;

c) pe seama loturilor individuale - în multe sate, chiar a grădinilor din spatele caselor; “statisticienii” partidului au “câştigat” hectare, în schimb, a scăzut producţia de legume şi de fructe particulară, cea care acoperea în proporţie de peste 75% “nevoile interne”;

- vii şi livezi: într-adevăr, s-au replantat, ameliorat, plantat suprafeţe importante - mai cu seamă în cadrul gospodăriilor de stat. Numai că şi în acest domeniu s-au comis erori copilăreşti: astfel, au fost ocupate sute, mii de hectare din câmpia Bărăganului cu livezi; dacă piersicile merg bine, (deşi rentabilitatea lor - la hectar - nu a fost dovedită, ţinând seama de investiţii, de întreţinere, de irigare - faţă de cereale), merele, perele, prunele îşi aveau locul (şi rostul) în zona de dealuri, acolo unde aceste fructe dau... fructe şi acolo unde nu “merge” nici grâul, nici floarea-soarelui;

- despre păşuni şi fâneţe, am pomenit mai sus, revenim: dacă, în zona de câmpie şi coline uşoare, calculul: “Cât porumb boabe scoatem de pe un hectar de islaz... arat?” nu s-a adeverit, pentru că, din nou, o gândire... exclusiv cerealieră este o gândire primitivă, ceea ce s-a întâmplat cu păşunile şi fâneţele din regiunile submontane şi montane constituie un adevărat scandal: declarate “proprietate” a cutărui Ocol Silvic, sau şi mai grav: “rezervaţie” (citeşte: de vânătoare, pentru “tovarăşi”), sau pur şi simplu, din imbecilitate birocratică, necăzând de acord cu crescătorii de animale (în majoritate, lucrând “la stat”), fânul putrezeşte, fie în picioare, de ani, de decenii, fie, pe ici, pe colea, putrezeşte... cosit, dar neridicat, iar păşunile, neîngrijite, nepăscute, se sălbăticesc, în timp ce numărul animalelor scade - din lipsa de hrană - iar cele în viaţă, când nu sunt hrănite cu pâine (la propriu şi la figurat), rabdă de foame. Drept care şi oamenii nu au carne, lapte, brânză. Comuniştii se prefac a nu şti că, până la venirea lor, existau forme de “colectivism” în agricultură, acele obşti, care funcţionau cu precădere în privinţa păşunilor, fâneţelor, pădurilor, iazurilor - şi funcţionau bine.

Ei le-au suprimat, le-au distrus, pentru că nu le-au “trecut” colhozurilor, ci statului - adică nimănui. Oricât de multe şi de gigantice ar fi “complexele” de creştere a animalelor, nu credem nici o iotă din cifrele oficiale (pentru 1981: 6,5 milioane bovine şi peste 16 milioane ovine “şi caprine”) - şi nu doar pentru că cetăţeanul duce lipsă dramatică de carne şi lapte (şi derivate), ci uite aşa, pentru că “sectorul animal” se hrăneşte cu produsul “sectorului vegetal”, or şi în acela rezultatele sunt semne de “revoluţia agrară” a lui Ceauşescu.

Nu suprafaţa (totală, agricolă), cantitativ, va pune probleme, ci starea ei. La urma urmei, dacă statisticile nu mint, 63% destinat agriculturii, ni se pare... exagerat. Bănuim că aici au fost incluse şi “hectarele” Deltei Dunării (de cele ale Marilor Bălţi, Ialomiţa şi Brăila nu mai vorbim). Cel puţin Delta va trebui restituită de urgenţă rostului şi rolului său “sălbatic”. Oricât ar fi de fertile “hectarele” sale, nu prin porumb-boabe este chemată să-şi demonstreze utilitatea. Vrem să spunem că, chiar dacă ar fi adevărată cifra de 63%, propusă de Bucureşti (“corectată” de Atlasul Economic Mondial din 1984, la... 45%), ţinând seama de armonia relief-vegetaţie-ape, este prea mare. Franţa, unitate comparabilă, are doar 32% - şi ţinând seama că Franţa are o suprafaţă totală de două ori mai mare decât RSR, rezultă că “hectarele” destinate agriculturii sunt la cvasiperfectă egalitate!

Luând ca atare cifrele oficiale, constatăm că “fondul forestier” cu cca 27% este prea mic. Presupunem că 1/3 ar fi proporţia ideală. Ceea ce nu însemnează “împădurirea” Bărăganului, de pildă, însă plantarea de perdele (acţiune începută cu tam-tam, dar abandonată) în câmpia răscoaptă de soare, vara, măturată de crivăţ, iarna, şi-ar dovedi utilitatea. Însănătoşirea, curăţarea pădurilor existente (mai ales cele de conifere), replantarea pantelor “bărbierite” de Sovrom-lemn şi de “urmaşii” autohtoni, acum devenite râpi şi ponoare, curgînd la vale, la cea mai neînsemnată ploaie - iată ce va fi de făcut.

O “problemă” care ar putea părea comică...: caprele (domestice). S-au făcut totuşi, eforturi notabile de reîmpădurire - ceea ce a presupus bani, timp (de pepinieră), muncă. Or, o singură capră, într-o singură zi-lumină... “paşte” mugurii terminali ai brăduţilor abia plantaţi, de pe o suprafaţă de cel puţin 3 hectare. O singură capră. Or, în zonele montane, oamenii cresc capre. Dacă nu mai au oi; dacă nu mai pot creşte vite albe; caprele nu numai că s-au menţinut, dar au proliferat - capra: emblema sărăciei, “vaca săracului”. Iată cum se adevereşte zicala: “La omul sărac nici boii nu trag”, sărăcia oamenilor împiedicînd... reîmpădurirea. Doar dacă Ceauşescu nu va începe o “campanie” - nemiloasă, se înţelege - împotriva caprelor...

România a fost o ţară “eminamente agricolă”, iar românii de azi visează la o Românie “preponderent agricolă”. Numai că, în lumea de azi, pâinea, deşi a devenit o problemă de viaţă-sau-moarte, pentru

zonele atinse de subnutriţie sau, direct, de foamete, pentru ţările producătoare, produsul nu înseamnă mare lucru, în cadrul economiei lor.

Să ne înţelegem; dacă USA ar cultiva întreaga suprafaţă agricolă disponibilă (repetăm: este exploatată doar ceva mai mult de jumătate din cea cu “înalt randament”, nimic din “randament mediu” - iar în 1983, Reagan a hotărât “îngheţarea” a cca 37 milioane de hectare pentru a resorbi excedentele şi a urca preţurile), ar fi capabilă sa hrănească... întreaga planetă. Ştim că, datorită hipermecanizării, doar 3,5% din populaţie lucrează în agricultură. Dar ce înseamnă această formidabilă “putere (sau: bombă) verde” în economia americană? Doar 3% din PNB. USA, care produce 46% din producţia mondială de grâu, 84% din porumb şi 90% din soia, USA, care, dacă ar vrea, ar înfometa întreaga planetă şi ar ruina (dacă ar vrea) acele alte 3 ţări exportatoare care ar vrea să i se substituie (ne gândim la Argentina, care a “ocolit” blocusul hotărît contra URSS...). Totuşi, “ponderea” agriculturii în economia americană reprezintă doar 3%! Australia - al doilea “grânar” foloseşte în agricultură 6,5% din populaţie (nici măcar 16 milioane de locuitori în total), iar contribuţia agriculturii la PNB este de ... 7%. În fine, ca să ne întoarcem în Europa: Franţa foloseşte în agricultură 8,5% din populaţie, şi cu toate că este a 10-a din lume (oricum, prima din Europa), agricultura ei reprezintă doar 4% din PNB.

Cu precauţiile (statistici oficiale) de rigoare, să aflăm ce spune Atlasul Economic Mondial 1984 despre RSR:

“Agricultură: 29% din populaţia activă, producând 13% din PNB”

Pentru comparaţie - din aceeaşi sursă:

Bulgaria: 37% din populaţie, 20% din PNB;

Ungaria: 21% din populaţia activă, 17% din PNB;

Iugoslavia: 29% din populaţia activă, 12% din PNB”.

Să ne oprim aici, doar la vecinele care înregistrează (pe hârtie cel puţin) o balanţă agricolă pozitivă.

Rezultă că marile ţări agricole nu sunt doar agricole - ba, am putea spune: “doar în ultimul rând agricole”, veniturile realizate din acest sector fiind derizorii (USA: 3%, Australia: 7%, Franţa: 4%, Canada: 4% - şi, atenţie, în capitolul “agricultură” este inclus şi lemnul, a cărui exploatare procură Canadei 2,7% din PNB, ceea ce înseamnă că cerealele reprezintă doar 1,3% din PNB!).

Rezultă, în al doilea rând, că ţările mici-şi-mijlocii cu vocaţie agricolă - şi ne interesează doar cele din Europa - se împart net în două categorii, după regimul politic (deci economic):

a) de libertate - care libertate se traduce prin rolul secundar (dar nu neglijat) al agriculturii în economia generală - am vorbit de Franţa; să amintim şi de Italia (13,4% din populaţie, cu 6% PNB), de Spania

(18% din populaţie, 7% din PNB) - care, deşi sunt mari producătoare, înregistrează balanţe agricole negative (mai ales Italia, cu un deficit alimentar, în 1982, de aproape 8 miliarde dolari);

b) ţări nelibere, cu economie anchilozată - şi cazul Iugoslaviei (care nu a cunoscut sovietizarea, dar un regim comunist, da) este elocvent; cazul Ungariei, în ciuda "kadarismului", este, de asemenea, grăitor: aceste ţări sunt sărace, sărăcite, înapoiate - de aici "contribuţia importantă" a agriculturii la un Produs Naţional Brut foarte scăzut.

Revenind la România: în ciuda resurselor agricole (pământ, climă etc), nu va putea, în viitor, să se sprijine economic doar pe agricultură. Suprafaţa cultivabilă fiind atâta câtă va fi, nu se va putea compara cu imensităţile americane, canadiene, australiene, argentiniene - care, în ciuda mecanizării, sunt cultivate extensiv (randamentul la cereale: Australia: 835 kg/ha; Argentina: 2 407 kg/ha; Canada: 2 500 kg/ha; SUA: 4 400 kg/ha - în comparaţie cu Franţa: 4 800 kg/ha; Germania: 4 750 kg/ha; Austria: 4 675 kg/ha; Belgia: 5 550 kg/ha; Olanda: 6 600 kg/ha - context european în care Ungaria face figură onorabilă, cu 4 820 kg/ha, Bulgaria, de asemenea, cu 4 600 kg/ha - în timp ce RSR declară un randament de 3 300 kg/ha.

Vrem să spunem că România va persista în eroare, dacă va încerca, şi în viitor, să-şi dirijeze agricultura spre cereale exportabile ca atare, şi nu spre, pe de o parte, o altă armonizare a "ramurilor" agricole, pe de alta, valorificarea, pe loc şi la maximum, a cerealelor produse - în clar, să nu mai exportăm "boabe" nici chiar făină, ci produse elaborate, - fie sub formă de alimente "făinoase", fie sub formă de amidon, cleiuri, uleiuri, fie, mai ales, sub formă "mediată" de carne, lapte, brânză.

Un domeniu în care România şi-ar putea crea o "marcă": legumele şi fructele. A fost o vreme (nu foarte îndepărtată - cinci-zece ani) când România, aşa... RSR, cum este, figura printre primele 15 ţări din lume la acest capitol (criteriile fiind oarecum fluctuante, la "fructe" erau introduşi "strugurii") - dar a dispărut... Ne-au luat-o bulgarii (mult) înainte... Aici intrînd şi strugurii, intră, desigur şi vinul. La urma urmei, nu ar mai fi nevoie să se planteze noi livezi şi vii, ci să se asigure recoltarea şi *depozitarea* - boală mortală a actualului sistem. De asemenea, o parte din fructe şi legume să fie "transformate" pe loc - chiar cu "fabricile" actuale, dacă ar funcţiona normal, s-ar însenina cerul. Dacă în privinţa cerealelor, piaţa (vorbim de ţările care plătesc ceea ce primesc) este saturată - "grânarele" au ocupat-o şi, desigur, pentru încă multă vreme. În schimb, în imediata vecinătate a României există un teren "nedesţelenit" în privinţa legumelor, fructelor (de climat temperat mediteraneean) - ne gândim la zona germanică, la cea scandinavă şi mai ales la cea slavă din nord şi din est...

Un alt punct forte: creşterea animalelor, mai ales a celor "albe".

Am avut o strălucită tradiţie, chiar dacă, pe atunci se făcea “neştiinţific”... În acest domeniu, eforturile comuniştilor au fost considerabile (animale, crescătorii, fabrici de nutreţuri etc), însă aceeaşi nenorocită de gestiune a împiedicat până şi amortizarea investiţiilor. Fireşte, în viitor, nu se va renunţa la opţiunea “industrială” şi în nici un caz nu vor fi “lichidate” (cum prognozează unii) ceea ce poate fi ameliorat, rentabilizat. Însă pe lângă aceste “uzine” (la care se vor adăuga altele) va trebui re-pus pe picioare sistemul “în-aer-liber”. Statisticile RSR pretind că există peste 3 milioane de ha de păşuni, şi cca 1,4 milioane ha de fâneţe. Am vorbit mai sus despre statutul şi starea în care se află. Nu ar fi nevoie decât de normalizarea situaţiei lor, pentru a permite o normalizare şi a cărnii de vită şi a laptelui.

Acestea fiind spuse despre “cornutele mari”, ajungem la “cele mici”: oile. Îi ştiam pe “statisticienii” de la Bucureşti mari scamatori, dar de unde vor fi scos - pentru 1984 - cifra de... 16 212 000 “ovine şi caprine”? Chiar dacă numărul caprelor s-a înmulţit considerabil, ca urmare a sărăciei, ne întrebăm unde vor fi... încăpînd atâtea milioane de oi? Să fie crescute în “baterii”, precum găinile? Ştim că RSR alimentează (sau: alimenta) cu carne de oaie o parte din lumea arabă, însă tot din câte ştim, arabii cu pricina mănâncă doar carnea şi nu se dau în vânt după brânză; să fie oile ceauşiste numai berbeci? Atunci, cine fată? Sau Marele Cioban a introdus o nouă metodă: imediat după fătare, oaia este tăiată, nemailăsându-i-se timp să alăpteze? O taie după ce a înţărcat probabil, altfel cum se explică lipsa laptelui (deci, a brânzei) acelor milioane şi milioane de oi? Fireşte, România de azi nu mai este cea de pe timpul Mioriţei, s-a terminat cu transhumanţa, cu păşunatul din mers. Va fi posibilă însă o... auto-transhumanţă - iată de pildă, o utilitate economică a Bălţilor, a Deltei: păşunatul de iarnă... care, dacă va fi completat cu fânul (cosit la timp, uscat, depozitat la timp), se va preface, nu doar în cărniţă de miel pentru mioritici, dar şi în brânzică (desigur şi ceva lânică, şi niscai căciuliţe şi cojocele). Tot de normalizare ţine păşunatul oilor (şi nu doar al lor) pe mirişti - nu ar fi deloc rău dacă i s-ar lăsa pământului un răgaz, măcar de două luni, ca să răsufle; iar dacă după orz şi grâu se va semăna, de pildă, rapiţa furajeră (încă necunoscută agronomilor de la Bucureşti) şi nu eternul porumb-de-furaj, va fi mulţumit şi omul şi animalul şi pământul (îngrăşat, natural, cu azotaţi...).

Şi iată-ne la cal. După ce se va ridica un monument în amintirea Cailor Tăiaţi sub Gheorghiu-Deej, acest animal... umanizat va trebui întors printre noi. De prin ‘82, Ceauşescu - prin decret, fireşte - a hotărât o asemenea întoarcere. Va trebui “curăţată” această tendinţă până şi de urma lui Ceauşescu, dar în nici un caz respinsă.

Este sigur că, în perioada de tranziţie, când în chestiunea maşinilor din agricultură va domni oarecare haos (material, dar şi psi-

hilogic), transporturile şi chiar lucrările uşoare vor trebui făcute cu animale. Dar chiar după ce se vor limpezi apele, calul îşi va păstra locul şi rolul. Probabil vor trebui cumpăraţi cai de tracţiune, de la vecini: ruşi, polonezi, unguri. Probabil va trebui ca, în cadrul ajutoarelor de instalare, calul să fie gratuit (sau vândut la un preţ simbolic). Chiar după ce micii agricultori vor dobândi maşini mici şi se vor asocia pentru cele mari, calul va rămâne - ca un membru (activ...) al familiei. Ceea ce ar presupune, nu o neapărată întoarcere, în timp, la "mijloace primitive", ci la adaptarea celor vechi la necesităţile contemporane. Oricum, maşina nu va putea face totul, iar calul va fi complementar. Şi încă o dată: nu va avea doar un rol economic, "convieţuirea" cu calul va avea şi efecte psihologice benefice. În perioada (perioadele) următoare, România va re-deveni o ţară a cailor. Hergheliile vor alimenta, pe de o parte, necesarul pentru tracţiune, pe de alta, pentru curse (re-deschidere, re-construire de hipodromuri), pentru, să zicem aşa, birje vara, sănii iarna... Ceea ce va presupune elaborarea de noi... atelaje - ceea ce va provoca o adevărată industrie, şi, desigur, reactivarea unor meserii (şi prezenţe, în sat): hămurari, potcovari, rotari etc., desigur, cu toate câştigurile tehnologiei moderne.

Dar să ne întoarcem la pământ.

Nu pot fi negate marile-lucrări efectuate sub comunişti: îndiguiri-drenări, pentru combaterea eroziunii, în vederea irigaţiilor, etc... Deci, fără a arunca în totalitate "moştenirea", acestea vor trebui întreţinute, rectificate, în câteva cazuri total modificate.

Pentru că am cunoscut, în anii '70 două mari inundaţii, vor trebui regândite lucrările. Şi nu, de pildă, în mod egoist şi la-prezent, ci, pe de o parte, prevăzînd "sacrificii temporare" (într-un loc dat, acceptând inundarea - temporară - a unor suprafeţe, fie ele şi agricole - dar nu locuinţe!), pe de alta, după principiul: "nu face altuia ceea ce nu ţi-ar plăcea ţie" - cazul precis al râurilor care îşi continuă cursul dincolo de graniţe: Someşul, Crişurile, Mureşul, mai ales, îndiguind, reţinând în aşa fel, încât să nu "explodeze" la vecini - lucru pe care îl vom cere şi noi de la ei (fatal, de la alţii...).

Ca să nu ne întindem: ceea ce se numeşte: amenajarea teritoriului, după un adevărat plan - naţional şi regional - intră în categoria marilor-lucrări pe care nu le poate gândi şi executa decât statul; şi în timp (15 - 25 ani). Amenajarea cuprinzând nu doar regularizarea cursurilor de apă, ci amenajarea de bazine de retenţie (şi de depozitare), ci şi tăierea de canale navigabile; nu doar ceea ce ţine de apă, ci şi căile de comunicaţie terestre - şosele, căi ferate - şi, desigur, aşezările umane. Se vorbea despre un plan global elaborat de olandezi. Oricum, în ciuda "oblojelilor" din ultimele decenii, un plan coerent devine tot mai urgent - din cauza modificărilor provocate de lucrările însele, din cauza "progresului" cu toate ale lui.

Tot despre pământ vorbind, să vorbim despre poluare, acest blestem al industrializării, mai cumplit în ţările comuniste.

Oricât de rentabile ar fi industriile poluante, în cazul în care sistemele de epurare - purificare nu vor funcţiona satisfăcător, sau va fi mai mare daraua decât ocaua, acestea se vor suspenda. Fiindcă, repetăm; pagubele - şi nu à la longue, ci aproape imediat şi pe lungă durată - sunt mult mai însemnate decât câştigurile (şi ele aleatorii) "din producţie". Rare mai sunt cursurile de apă din România care să nu se fi transformat în "râuri de otravă"; prea multe (şi prea vaste) regiuni în care aerul este otrăvit; în jurul prea-multor uzine şi aglomeraţii umane pământul este otrăvit. Şi, de parcă urbanizarea-industrializarea nu ar fi provocat destule pagube, imense suprafeţe agricole au fost otrăvite şi ele, prin greşita administrare a îngrăşămintelor şi ierbicidelor şi, de asemenea, prin catastrofala irigaţie: băltire, deci saturare (sunt necesari 5-11 ani dacă nu mai mult, pentru a "vindeca" acest pământ). Dacă mai adăugăm alt fenomen "complementar", anume lăsarea (bătătorirea ca urmare a lucrării cu maşini grele - dar şi a băltirii provocată de "irigaţie"), înţelegem că şi pământul este bolnav. Şi are nevoie urgentă de asistenţă.

Un alt fenomen dezastruos: construirea de baraje pe cursurile inferioare ale unor râuri (acum ne gândim la Olt, de la Călimăneşti în jos). "Rentabilitatea" - în eventual curent electric, în apă-de-irigaţii - este cvasi-nulă. În schimb (să nu mai punem la socoteală costul lucrării - chiar dacă a fost făcută cu "muncă patriotică", tot muncă a fost) pagubele sunt imense: în primul rând, prin ridicarea nivelului apei, au fost "infiltrate" sursele de apă potabilă de pe regiuni întinse (întâmplător, foarte populate); dar ce fel de apă? - exact apa care adună toate otrăvurile din "cetăţile chimiei" de la Braşov, Codlea, Făgăraş, Victoria, care primeşte, prin Cibin, otrăvurile Sibiului, ale Tălmaciului, care trece munţii şi, când să iasă la lumină, este otrăvită de chimia de la Râmnicu Vâlcea, de la Govora... Şi măcar dacă toate aceste porcării ar fi lăsate să curgă, pe Olt la vale, în Dunăre; ei bine, nu: "barajele" funcţionează ca nişte bazine de decantare: toate porcăriile cad la fundul... lacurilor, iar mâlul acela nu este scos şi... măcar depozitat, deoparte, deoarece comuniştii nu ştiu că lacurile artificiale trebuiesc curăţate, măcar o dată la trei ani.

Aceste baraje sunt o pacoste (un eufemism). Hidrologii şi economiştii au învăţat lecţia (de la Assuan): hidroelectricitatea se obţine în creierul munţilor - dar cu condiţia să nu provoace dezechilibru - geologic, climatic, al faunei, florei ele. Pentru noi, barajele pe cursul inferior al Dunării, după ce au distrus speciile de peşti migratori, vor distruge Delta, în totalitate. Fiindcă o deltă trăieşte din echilibrul dintre mare şi fluviu, mai exact din cantitatea de aluviuni aduse şi depozitate de fluviu; barajele reţinând o mare cantitate de materii în suspensie,

delta nu numai că nu mai "înaintează" (fenomen normal), ci stagnează, se retrage - iar apa sărată învinge (vezi, din nou, tragedia Nilului).

Un exemplu inteligent de a obţine hidroelectricitate de pe cursul unui fluviu l-au dat francezii, pe Rin: într-un singur loc au barat fluviul, lângă Bâle, ridicând nivelul lacului artificial cu 8 m. Din acel singur lac au trimis apă pe un Canal Lateral - care taie câmpia Alsaciei, paralel cu Rinul, până la Strasbourg - cale de cca 190 km, şi pe Canal au construit 10 (zece) hidrocentrale.

Un alt exemplu - de astă dată de "reparare" a barării: pe Gironda există, de multă vreme hidrocentrale - cu baraje totale. Pentru că locuitorii şi-au adus aminte că, altădată, fluviul era populat cu salmonide, care însă dispăruseră complet de când nu mai puteau urca pentru depunerea ouălor, recent s-a dat în folosinţă prima "scară" pentru peşti - un fel de canal lateral, în pantă accentuată şi cu trepte - pe care să poată urca peştii. Lucrare extrem de costisitoare, însă francezii o vor repeta şi la alte baraje.

Am amintit toate acestea, pentru a repeta un adevăr cunoscut de toată lumea: pământul şi apa constituie patrimoniul nostru cel mai de preţ. Bogăţiile subsolului constituie, într-adevăr, bogăţii, dar acestea sunt epuizabile (vezi petrolul, gazul metan), pe când elementele "de la suprafaţă" (la care se adaugă aerul) sunt... eterne - cu condiţia de a nu le altera, de a nu le otrăvi noi înşine.

Perioada de tranziţie va avea multe păcate, însă va permite elaborarea şi demararea planului de Amenajare a Teritoriului. Plan care va cuprinde şi maniera de "parcelare" a pământului, în vederea încredinţării exploatanţilor individuali.

Să nu mai revenim asupra pagubelor provocate de agricultura socialistă. Însă ar fi o gravă eroare de a distruge totul, sub pretext că "vom construi o altă lume" - asta au făcut-o comuniştii şi iată unde am ajuns. Chiar dacă partea din bugetul anual (sau cincinal) destinată agriculturii a fost, programatic, neîndestulătoare; chiar dacă din ceea ce s-a afectat, s-a furat, s-a risipit enorm, totuşi ceea ce există - există şi a fost făcut cu sudoarea şi munca tot a românilor şi ar fi criminal să distrugem (ori să renunţăm la ceea ce există - acelaşi lucru). Or, ceea ce comuniştii au, totuşi, făcut, au făcut favorizând fermele de stat.

În 1980 existau 407 IAS-uri, pe 2 milioane ha, din care 1,65 milioane ha arabil. Nu mai este nevoie să spunem că aceste ferme au beneficiat de cel mai bun pământ aflat în cele mai favorabile condiţii (apă, clima, transporturi etc), de mecanizare, de dotări - într-un cuvânt, de fonduri. La urma urmei, acestea au produs (cât au produs - şi nu ştim ce mai fac în continuare, pentru că au fost cvasi-militarizate) pâinea şi carnea şi legumele pentru export; se ştie că multe dintre "complexele" de creştere a animalelor lucrează în exclusivitate (nu cu prioritate) pentru străini. Oricât de haotic ar funcţiona, acum, ele au un

fond: clădiri, animale, instalaţii, care va trebui preluat şi, fireşte, ameliorat, dar nu distrus.

Tot în 1980 existau 714 Staţiuni de Maşini şi Tractoare. În acest sector situaţia este de-a dreptul catastrofică. Deja, înainte de "economiile de carburanţi" şi înainte de stoparea importurilor, "maşinile" româneşti funcţionau după cum se ştie, însă de atunci, dotate cu piese "indigene", şi mai ales nemaifuncţionând (din lipsă de carburant), au ajuns fier-vechi-pe-patru-roate.

În 1980 existau şi 4 011 CAP-uri, "posedând" 60% din suprafaţa agricolă totală. O remarcă: cifra de mai sus nu este imuabilă, fiindcă există şi forme "intercooperatiste" - în anume sectoare.

Cum vor fi tratate, după liberare, aceste forme? Se vor privatiza toate? Vor fi tratate de la caz la caz? Da, dar după ce criterii? Va prima rentabilitatea sau dreptatea?

Avansăm o propunere... de compromis: să se urmărească şi una şi alta.

Dacă se va urmări doar rentabilizarea agriculturii (agricultură intensivă, hipermecanizată, suprachimizată etc), capcana va fi dublă: economică (acea "rentabilitate" nu se va obţine, dată fiind noua situaţie a omului) şi psihologică (omul se va întreba - în cel mai fericit caz - dacă nu a căzut din lac în puţ, de la ogoarele-fără-haturi socialiste la cele capitaliste). Şi încă un "amănunt": rentabilitatea aceea cu ce mijloace (financiare, maşini, depozite etc.) va fi obţinută?

Dacă se va pune accent doar pe dreptate - adică pe restituirea în (cvasi)-totalitate a pământurilor, nu se va putea asigura nici măcar autosuficienţa alimentară.

Aşa stând lucrurile, să se găsească o soluţie de compromis:

- Să existe un sector de agricultură intensivă, "industrializată", acela al fostelor IAS-uri; într-o primă fază, să fie susţinute tot de către stat - până când privatizarea lor va deveni o trecere spre şi-mai-rentabil, nu spre haos şi ruină; nu cred că "privatizarea" va trebui să fie totală: statul să cedeze - spre exploatare, fondul unor, de pildă, societăţi sau, (mai puţin rentabil) asociaţii. În acest caz, în afară de "rentă", exploatantul va trebui (după ce va realiza beneficii) să investească şi în sectorul social: educaţie, sănătate, lucrări de utilitate publică - şi (ei, da!) în mecenat.

- Fireşte, un sector privat; oamenii au suferit atâta şi atâta timp, pentru pământ, încât trebuie să-l aibă - chiar dacă, o vreme, acest sector va fi deficitar. Şi va fi...

Pentru că urmele vechilor proprietăţi s-au şters, pentru că dintre foştii proprietari n-au mai rămas prea mulţi, va trebui să se admită... principiul de dobândire a pământului. Nu toţi locuitorii satelor vor dori să devină "exploatanţi agricoli": şi nu toţi cei care vor dori vor ajunge chiar să-l dobândească. Probabil la început va trebui să se pornească de

la preceptul: “Toţi oamenii sunt buni - până la proba contrarie”. Adică să li se dea tuturor celor doritori un drept de opţiune: un an - sau doi sau trei - vor da un fel de examen: sunt ei în stare să facă agricultură? Dacă da, atunci vor trece în “clasa superioară”: vor deveni proprietari ai pământului pe care l-au lucrat. Fireşte, îl vor “cumpăra” (cu un preţ simbolic şi cu înlesniri reale). Cei care s-au dovedit a fi incapabili să se descurce... ei bine, selecţia va fi, într-un fel, nemiloasă. Atenţie, ne gândim, acum, la relativ mari suprafeţe şi nu la grădini “loturi individuale”...

În această perioadă de “opţiune”, cei cu vocaţie vor înţelege că, în ciuda traumei lingvistice (!), realitatea cooperare este de neocolit: maşinile, depozitele, creditele, comercializarea produselor - acestea nu se vor putea obţine, rentabil, decât prin asociere. Foarte bine dacă o familie sau un “clan” va răzbate şi îşi va constitui o proprietate. Dar nu este vorba de ei, cei dinamici, ci de majoritate. Timpul va face restul, va selecţiona, va decanta.

Şi, totuşi...

Totuşi, nu va trebui lăsat... malthusianismul să-şi facă de cap. Fireşte, mai întâi libertatea individului, dar trebuie protejaţi şi cei care nu se pot proteja singuri. Mai ales în lumea satului:

Deja persecuţiile împotriva ţăranului (cote, colectivizare) l-au alungat de la el de-acasă; exodul a fost accentuat şi de industrializare, iar satul a rămas al femeilor şi bătrânilor, în timp ce oraşele au devenit aglomerări de fugiţi. Desigur, nu suntem ostili urbelor, dar suntem pentru o viaţă normală (şi de ce nu: plăcută) în “mediul rural”. Nu păşunism, nu “întoarcere la pământ”, nu “agriculturizare” a românului, ci dacă se poate (şi s-ar putea), acesta să nu fie încă o dată alungat de-acasă, tocmai de concurenţa sălbatică din agricultură. La urma urmei, România nu trebuie să vrea cu orice preţ să... ajungă din urmă (ba chiar să depăşească!) alte ţări. Idealul ei trebuie să fie pe măsură, adică o stare de normalitate. Românul nu va avea niciodată agricultura americanului (extensivă, dar total mecanizată), nici a olandezului (intensivă, dar... monocordă). Avem pământul pe care îl avem, noi suntem ceea ce suntem, şi dacă nu vom scoate 6 000 kg de cereale la hectar - nu va fi o tragedie, tragedie ar fi dacă ne-am lăsa obsedaţi de acest scop-în-viaţă.

Românului - de la ţară deocamdată - trebuie să i se dea, mai întâi, libertatea: să se bucure, chiar să se îmbete cu ea - o merită din plin. Dar, atunci când se va trezi din această beţie şi va constata că (încă) nu şi-a găsit locul, nu trebuie abandonat, lăsat la cheremul numai al concurenţei, al selecţiei naturale. Desigur, cei dinamici nu vor fi descurajaţi - fiindcă aceşti rechini sunt locomotive, nu doar ale economiei - dar nu vor fi lăsaţi să treacă de anumite limite, adică de a atinge grav libertatea (şi existenţa) celor mai slabi. De aceea, de pildă, într-un

sat, cei întreprinzători (să zicem în agricultura de câmp) nu vor putea “înghiţi” suprafeţe decât până la “hotarul” proprietăţilor strict individuale, stabilit global, pentru întreaga aşezare (să zicem de 15%) - constituit mai ales din “grădinile” atât de jinduite şi de agresate de comunişti.

În ceea ce priveşte “urbanizarea” satelor (mai degrabă: gospodărirea), oricât de dinamic ar fi X sau Y, nu i se va îngădui să implanteze în mijlocul satului o crescătorie de porci sau de păsări, nici un atelier de... tăbăcărie. Satul, ca aşezare, trebuie protejat, ajutat să redevină un loc unde va fi plăcut de trăit, fireşte şi cu comodităţile timpului. Însă în nici un caz nu va fi prefăcut în mahala industrială - pentru industrii vor exista zone precise.

Aceste reglementări (ca să nu spunem: interdicţii) presupun prezenţa statului. Aici este dilema: statul înseamnă îngrădire a libertăţilor, frână în calea dinamismului, control: în acelaşi timp, stat înseamnă protecţie pentru cei mai puţin productivi, pentru cei fără apărare. România de mâine nu se va putea dispensa de prezenţa acestui tampon, acestui sistem de regularizare a debitului. Problemele imense nu vor putea fi soluţionate în afara acestui organism - greoi, chiar reacţionar. Însă, pe măsură ce lucrurile se vor decanta, atunci când trenul va fi pus pe şine, va fi absolut necesară dezetatizarea - începând cu descentralizarea. Ştim că aceasta este o sperietoare a României, din pricina relativ recentei sale unificări naţionale (1918) şi va fi reactivată ca urmare a recuperării Basarabiei şi Bucovinei (câte alte probleme!, se vor plânge regăţenii şi ardelenii...). Acesta a şi fost motivul pentru care Regatul nu şi-a respectat cuvântul, în 1922, în legătură cu autonomia Basarabiei - dar să trecem peste asta... Oricum, în momentul în care va dispărea pericolul extern, ţara va putea să treacă la descentralizare - nu îndrăznim să spunem: federalizare, cu toate că avem exemple ca Germania şi Austria.

(*31 mai 1985*)

MAREŞALUL ŞI EDITORUL

În colecţia: *Memorii şi mărturii* editorul Ion Dumitru de la München scoate încă o carte de preţ: **În serviciul Mareşalului** vol. I.

Îi vom lăsa pe istorici, pe antonescologi, precum şi pe martorii acelei epoci să comenteze adevărul istoric. Noi vom declara doar atât: am devorat informaţiile despre, în cazul de faţă, Ion Antonescu şi despre acel "nod" al timpului României. Nu ştim dacă informaţiile sunt inedite, cât de inedite - oricum, ceea ce e sigur: cititorului de rând îi sunt (erau) necunoscute - prilej ca să, încă o dată, salutăm strădania editorului Ion Dumitru.

Acestea fiind zise, vom re-lua obiectul carte şi îl vom cerceta; nu cu ochiul specialistului (…în a doua domnie a lui Rareş, de-o pildă, dar pe aceea ştiind-o foarte-foarte bine - şi numai), dar cu cel, modest, amator, al doar gustătorului de carte-de-istorie; şi al celui care "face" şi el cărţi (uneori, chiar despre făcătorii de cărţi); în acest "domeniu" fiind oarecum iniţiat, atât în scriitură, cât şi în... scoaterea-din-România-a-scrisului cu pricina; şi, întâmplător, are ştiinţă şi despre ceea ce este o carte-tipărită şi cu ce se mănâncă ea.

Aşadar, iniţiatul mai-jos-semnat, din întâmplare şi autor de cărţi se întreabă, legitim şi naiv:

"Cine-i autorul cărţii?"

Coperta exterioară dă de înţeles că este (şi se cheamă) Larry Watts. Cea interioară (la copertă am rămas) nuanţează: Watts este, nu autor-plin, ci co-autor - în măsura în care textul propriu-zis se aşează sub indicaţia: "Interview".

Fie şi interviu, nu avem nimic împotrivă - dar să ştim şi noi! Pentru ca să nu, la o adică, mă-nţelegi, la caz de, că vine şi cazul, - într-un cuvânt: de ce nu ni se spune asta (că este vorba de un interviu) de la "începutul" cărţii, adică de pe prima copertă? Şi nu ne mulţumeşte, nu ne răsplăteşte explicaţia de pe coperta interioară:

"Mareşalul Ion Antonescu văzut de un ofiţer din cabinetul său militar, ca urmare a întrevederilor avute cu Larry Watts".

Deloc. Dar deloc. Însă ne spunem, numaidecât:

"Haiti! Un interview clandestin!"

Când mai aflăm că interviuatul domiciliază, în continuare, în ţărişoară, bucuria noastră nu mai cunoaşte margini: iată, americanii vin, totuşi; au şi venit! - dacă nu să ne libereze de comunişti şi de ruşi, cum am tot nădăjduit o mie (ce o mie: zece mii!) de ani, atunci măcar să ia interviuri (clandestine).

Iată, mai există, pe ici pe colo, câte un român curajos care... Care, ce? Dar ce curaj e acela, în anonimat - nu zic că n-ar fi specific

românesc acest curaj, dar nu zice că e curaj; de-adevăratelea, de-a-curajulea (să zicem). O Doamne!, bine că sunt literator, nu mă face să, peste poate, sufăr întoarcerea mereu, la Caragiale:

"Trebuie vă aibi curaj ca mine! Trebuie s-o iscăleşti: o dăm anonimă!" - precum nemuritorul (în veci) Farfuridi.

Bine, domnule, dar la un caz de va'zică, că vin şi zic: O fi el anonimatul "sănătos" (ca fuga ruşinoasă – mie-mi spui?) în cazul în care un cetăţean réséré vorbeşte despre probleme generale (aprovizionare, căldură, apă - măcar de băut), astea, într-adevăr, ard, căci bine zice înţelepciunea de veacuri a poporului vostru, că gura bate guru - dar în probleme "mareşale", nene? Adevărat, nu orişicine, doar Marin Preda, Titus Popovici, *Săptămîna*... Încă ceva: Interviuatul, după cum ne zice coperta, a fost membru al Cabinetului Militar, la caz de o adică (atenţie: numai la caz) îl depistează una-două!

Şi, Doamne!, cum ne mai crapă buza după certitudini!

Ce-am mai vrea să aflăm, dacă nu cine este interlocutorul americanului (să fie el un Popescu? se zice că nici nu se compară cu un Ionescu! - cât despre Georgescu, se ştie: nu face faţă dinaintea unui Vasilescu), măcar ce (hram poartă)... Dar dacă nu se poa(r)te... La urma urmelor, bine face bravul american că nu-l dă în gât pe anonimul (la) român - dacă întrevederea a fost clandestină... îţi dai seama! Şi nici în "Cuvânt de mulţumire", nici în "Prefaţă", americanului nu-i scapă un cuvinţel mai aşa, din care să deducem... Dar nu-i scapă cuvinţelul nici de o eventuală grijă de a-şi proteja interlocutorul de agresiunile concentrice ale cititorilor, ale Securităţii, ale colegilor (de cabinet) - vorbim acum de militari. Cât despre editor, nici gând; de parcă Ion Dumitru ar edita pentru sine şi nu pentru alţii, cititorii. Vreo lămurire din partea Editorului, vreo notiţă, oricât de "discret" ascunsă (doar cititorul ştie să caute) din care să se afle, direct, de această grijă faţă de martor - hai să vorbim de Mafie: de protecţia armată a martorului...

Şi-atunci şedem şi ne zicem: dacă mărturia unui supravieţuitor al Cabinetului Mareşalului Antonescu este tratată cu atâta dezinvoltură (ca să nu spunem: neglijenţă), cine ne împiedică pe noi, cititorii, să bănuim făcătura, intoxicarea, manevra (a cui, dacă nu a Securităţii poporului)? Vrasăzică amărâtul acela (care-o fi) îşi (pro)pune pielea pre băţ şi noi îl tratăm de parcă ne-ar fi propus el să fumăm, pe culoar, o ţigară, iar noi ne-am, i-am zis:

"De ce nu?!"

De ce nu, de ce da - ceva-ceva ne tracasează. Să recapitulăm:

Un cercetător american, cercetează în România... O clipă! «Pe ce bază?», vorba lui nea Gică. Păi, pe-bază de bursă Fulbright - aaaa! Păi dacă aşa şade situaţiunea: bursă Fulbright - asta presupune, nu doar acordul, ci chiar... recomandarea autorităţilor de la Bucureşti (Doamne, şi câte porcării mai macină lumea, cică Lenin însuşi ar fi

afirmat că el are să-i vină de hac - sau de: hîc!, tot aia-i - capitalismului internaţional şi mondial - cum? Simplu: îi cere capitalismului cu pricina, nu doar funia şi săpunul - ca până mai ieri - ci şi, cum se zice la Bucureşti: “contravaloarea” funiei, săpunului, gâdelui, că tot ne aflăm în domeniul culturii…)

Dar să ne întoarcem la cercetătorul american (pe bază de Fulbright, bursă de dă dreptul chiar şi la “Ordinul 50” - ca să nu mai vorbim de buletin-de-Bucureşti): Larry Watts profită de şederea pe meleagurile noastre şi scoate “nelegal” (s-a observat nuanţa: nu am folosit: “ilegal) mărturia unui martor; martor al unor evenimente pe care comuniştii au aproape reuşit să ne facă să le uităm, iar dacă lasă să se strecoare câte o firimitură, să fim siguri: e falsificată, strâmbată - mărturie publicată într-o editură din exil, aşadar, anticomunistă . . .

Buuun - pân-aici. Deşi... Dar nu; încă nu (mai corect: “Deocamdată, nu” - ca la Poşta Redacţiei):

Vasăzică interviul (clandestin) s-a desfăşurat sub semnul... ilegalităţii şi sub acelaşi a fost publicat... Interviu - carevasăzică: întrebare şi răspuns... Interviu care, desigur, nu a avut loc la o masă la Capşa. Nici măcar la Intercontinental, la sediul Secu’... - na, că iar cedăm spionitei. Ei bine, ia să nu cedăm! Şi nu cedăm - dar zicem:

Noi, care am trăit în România, vreme de decenii, sub semnul “ilegalităţii”, ştim care poate fi starea de spirit a unui român trecut prin puşcării (şi, ca membru al Cabinetului Mareşalului, desigur, multă, foarte, prea multă - puşcărie); a unui român despre care Securitatea ştie că “deţine” asemenea secrete... Ei, ce face ea, Securitatea poporului, la un caz ca acesta?

Dar mai bine să-i dăm lui (martorului) cuvântul. Ofiţerul (din Cabinetul Mareşalului) răspunde întrebărilor americanului (bursier Fulbright!), senin; de parcă n-ar fi român; de parcă n-ar trăi în România dintre anii 1982 şi 1984 (intervalul de timp în care s-a consumat bursa cu pricina - deci, şi interviul). Hai să cităm un prim fragment - vorbeşte ofiţerul - la pagina 13:

“(...) am supravieţuit în aceşti ani timpurilor acelea, păstrând vie amintirea lor şi a personajului central (Mareşalul - n.n.), căruia îi păstrez cea mai mare admiraţie...”

Până aici nimic de zis - mai departe:

“Ei bine, în acest interval de timp, nu mi s-a întâmplat ca un tânăr român de-al meu să vină la mine şi să caute să se informeze spre a afla adevărul, altul decât cel oficial, asupra persoanei şi timpului său... şi sunt mulţi tineri care cunosc faptul că am trăit acele vremuri în apropierea Mareşalului. Ei nu au venit şi nu vin... Primesc în schimb această mare satisfacţie de a fi cercetat de un străin, hotărît să afle adevărul adevărat asupra acestui personaj eroic şi a epocii sale”.

Ca să vezi! Câtă ingratitudine - din partea, desigur, a tineretului-

din-ziua-de-azi! - îl şi vedem pe acest fost colaborator al Mareşalului, aşteptând şi tot aşteptînd, iată de 40 ani!, să fie vorba sa: cercetat - nimic! Ce noroc (şi ce satisfacţie) cu americanul!

Să ne întrebăm de ce nu-l vor fi vizitat (vizitând) tinerii români? Cu sau făr-de răutate - bine, fără:

Cum poate fi vizitat (cercetat) un... anonim? Prin "anonim" înţelegînd acel-ceva care vrea să dea impresia că "în aceşti 40 ani" a tot aşteptat (la el acasă, la fereastră) să fie vizitat; acel ceva (s-a observat: nu spunem: cineva) care vrea să dea impresia că n-a auzit în aceşti 40 ani de o chestie, un fel de maşteră a noastră a tuturor, pe numele ei de scenă Securitatea - nici de copilul (adevărat, de astă dată) al ei: frica ...

Ei, da: frica. Frica, nu numai a eventualilor vizitatori, tinerii, cât mai ales frica lui, a bătrânului, a fostului ofiţer, a fostului puşcăriaş... Ce straniu: această frică nu funcţionează, la bătrânul militar în prezenţa unui american - oare de ce? Să fie martorul un curajos ce nu s-a pomenit (la adăpostul anonimatului - deşi acesta, se ştie, nu... adăposteşte de agresiunile Securităţii)? Nu avem vreun motiv anume să afirmăm contrariul, însă: dacă nu i-a fost frică, de ce nu va fi scris el însuşi, negru pe alb, cu mânuţa lui ceea ce abia în 1982-84 i-a încredinţat altuia - şi nu orice fel de altul, ci numai american! Cum aşa: nu ştia carte? - bine, ştia, dar... n-avea parte. A, da: îl durea o mână, ca din întâmplare, taman cea cu care, din când în când, se iscălea. Bine: nu-l durea, ştia să scrie - în care caz de ce n-a trimis el însuşi, scris de mâna sa... manuscrisul mărturiei - iar Ion Dumitru să-l publice sub un nume de împrumut...?

De ce, de ce! Să afle Securitatea? Şi să-l umfle? Fiindcă a aflat că cineva care deţine informaţii, dacă nu foarte-foarte secrete, atunci doar de "uz intern" (adică pentru uzul MAI) a trimis... Şi unde: la Ion Dumitru, cunoscut editor anticomunist, etc., etc.? Cum îşi va fi imaginat un militar de carieră, un fost deţinut politic (deducţia mea, nu?; şi logică - nu?) că, din mărturia sa, devenită publică prin... publicare, "păstrătorii" secretelor-de-stat (iar problema Antonescu, după cum tot Românul ştie... nu trebuie să se ştie) securiştii nu-l vor descoperi? Până şi ofiţerii de rezervă cunosc componenţa Cabinetului Mareşalului - şi să nu ştie Securitatea?

Într-adevăr, anonimul dă dovadă de un curaj neobişnuit: în primul rând, cum am spus-o, dând un interviu unui american (în ciuda bursei Fulbright - dar dacă; datorită?); în al doilea, subiectul: tabu; nu există, nu a existat aşa-ceva (apud istoriografia C.C. al P.C.R.); în al treilea: îşi asumă eventualele consecinţe ale declaraţiilor sale - mai ales când, cu un curaj cu adevărat... militar vorbeşte despre pericolul sovietic ce păcat: ne aşteptam să vorbească despre pericolul comunist, - nici o aluzie, în cele 195 pagini ale volumului, or, dacă nu ne înşelăm, între

august 1944 şi, să zicem, august 1984 - asta făcînd, după calculele noastre patruzeci de ani (am verificat: socoteala este corectă), martorul a trăit într-un regim comunist. Faptul că este extrem de virulent cu legionarii (şi mai ales cu Sima), se explică: omul a rămas fidel Mareşalului. Aceeaşi... fidelitatea ar explica ferocitatea cu care este judecat regele Mihai I-ul - se cunosc motivele (din punctul de vedere al lui Antonescu).

Dar..., chiar aşa: nici măcar o aluzie la cei 40 ani de comunism? Cu toate că idolul său, Mareşalul (în acel moment general), în istoricul Ordin către Armată în zorii zilei de 22 iunie 1941 - ordin cu care dealtfel se încheie primul volum - zicea:

"Ostaşi! Vă ordon: treceţi Prutul. Zdrobiţi vrăjmaşul din Răsărit şi Miază-Noapte. Dezrobiţi de jugul roşu al bolşevismului pe fraţii voştri cotropiţi..."

"Jugul roşu al bolşevismului" să fie cu totul, dar cu totul altă căciulă decât a comunismului - după opinia curajosului anonim?

Încă un amănunt: în "răspunsurile" sale (niţeluş cam... scrise), ofiţerul citează în extenso (şi nu de puţine ori: în totalitate!) documente: ordine secrete, procese-verbale, rapoarte, stenograme după unele "dialoguri" (de-o pildă: cel dintre Antonescu şi Hitler). Chiar aşa: un simplu cetăţean (va fi fost el în cabinetul Mareşalului - dar în anii războiului, de-atunci avusese timp să... iasă), ba, dat fiindu-i trecutul, devenit un sub-cetăţean al R.S.R. din anii '80 - are, la îndemână, în locuinţa sa (poate sub pernă) asemenea... hârtii? Care nu sunt doar documente, ci şi secrete? Păi, dacă un american ca Larry a găsit "comportamentul" românului: normal, noi, românii, cunoaştem, de 40 de ani, anormalitatea. Decât dacă...

Alt "amănunt" - acesta... iconografic: volumul cuprinde şi câteva reproduceri fotografice. Mărturisim: ne-au şocat legendele, textele expli-cative. Printr-o uriaşă, inadmisibilă necunoaştere a istoriei elementare - iată legenda la "Fig. 3": "Semnarea pactului Molotov-Ribentropp, 23 August 1940, act ce urmează la mai puţin de două luni de la invazia ruşilor în Basarabia, Bucovina de Nord şi ţinutul Herza (...)"

După cum ştiu toţi alfabetizaţii, pactul Molotov-Ribentropp a fost *cauza* (printre altele) a "invaziei ruşilor în Basarabia..." - şi nu *efectul*. După cum ştiu până şi analfabeţii, pactul cu pricina a fost semnat, adevărat, într-un 23 August - dar în alt an: 1939 şi, nu 1940 (atunci Nemţii culegeau roadele înţelegerii, în Vest, iar Ruşii îi sincer, fierbinte felicitau şi adunau şi ei cât puteau, în Est).

Să fie o ceea ce se cheamă: greşeală de tipar? Nu: greşeala de tipar ar fi dat, să zicem, în loc de 1939, fie... 1930, fie 1949 în nici un caz: 1940 (aşa-i cu greşelile de tipar - să fie întrebat Ion Dumitru). Deci, nu greşeală de tipar, ci de istorie-elementară. Să recitim legenda:

"... 23 August 1940, act ce urmează la mai puţin de două luni de la invazia ruşilor în Basarabia...".

Limpede: autorul "explicaţiei" este convins (şi, culmea: "explică" şi altora!) că pactul care a decis (printre altele) şi (viitoarea) răpire a Basarabiei... a avut loc... după răpirea propriu-zisa ... Explicatorul stă rău (dar rău de tot), nu doar cu istoria, ci şi cu logica:

Totul se lămureşte când citim din Nota de la sfârşitul volumului: "Fig. 3" provine din arhivele *Stindardului*.

Asta era! Aşa, da! Deci explicatorul este bravul călăreţ V. Emilian, cel ce a dezrobit Basarabia (cu sabia - fiindcă rimează). Unui Emilian, ultranaţionalisto-ceauşist, jurnalist - ba chiar director al *Stindardului* - nu i se poate pretinde să ştie ce scrie (nu-i destul că scrie? la vârsta lui? singur-singurel şi pe banii Securităţii - nu direct, ci... indirect, prin eternul indirect I. C. Drăgan).

Altă fotografie ("Fig. 13" zice editura Ion Dumitru), altă legendă o reproducem fidel:

"Generalul Ion Antonescu, în civil, şi tovarăşa sa de viaţă în mijlocul copiilor".

Doamne-Dumnezeule, dar unde ne-ai (re)aruncat: pe malurile Dâmboviţei?! Chiar aşa: "tovarăşa sa de viaţă"? Şi "în mijlocul copiilor"? Dar parcă am mai auzit de o "tovarăşă de viaţă" - dar o ştiam unică! Vrasăzică nu numai Ceauşescu, dar şi Ceauşeasca a început să se tragă din - şi n-o lasă să doarmă în pace pe biata Antoneasca!

Cine, de cine îşi bate joc? (Opinia noastră: "bătătorul" îl... 'jocoreşte pe cel din oglindă...).

Vasăzică îl elogiem - în sfârşit! - pe Ion Antonescu, dar băgăm un fitil într-o legendă la o fotografie. Şi dacă e doar gafă - pute a obială cazonă tip MAI. Chiar dacă acest text explicativ este... cel de origine (care origine?), pus la dispoziţia editorului de către însuşi autorul - lăsîndu-l pe însuşi de-o parte, - dar Ion Dumitru? era tehnicamente şi moralmente obligat să - ei, da: să intervină în text! - să-l modifice, să nu lase să fie imprimată această infamie: "Generalul Antonescu şi tovarăşa sa de viaţă" - azi mâine o să citim că tot împreună cu tovarăşa de viaţă, cine careva a primit titlul de "Miner de Onoare", la faţa locului: în Valea Jiului... Se vede (şi cum!) că Ion Dumitru nu citeşte ce tipăreşte - şi răspândeşte.

O ultimă băgare de seamă: răspunsurile anonimului ofiţer român la întrebările americanului sunt răspunsuri scrise - se simte de la o poştă. Numai că... dacă un interviu pentru un periodic, acoperind 5-10 pagini (dactilo) poate fi "scos" relativ uşor (măcar pentru faptul că nu eşti obligat la mai multe "întâlniri ilegale"), un interview-carte pune probleme, nu doar spinoase, ci insolubile (autorul acestor rânduri vorbeşte în perfectă cunoştinţă de cauză ca unul ce în România, a dat interviuri - dar nu şi ...manuscrise, aceluiaşi "american").

S-o spunem fără ocol: anonimul ofiţer, fost membru al Cabinetului Militar al Mareşalului, nu i-i frică de Securitate. De ce? Pentru că e curajos? Nu: pentru că însăşi Securitatea supraveghează (dacă nu supervizează...) această operaţie îndărătul căreia se profilează umbra thracă a italo-bănăţeanului prieten al iubitului nostru pretin, părinte şi totodată fiu al naţiei – vorbim acum de I.C. Drăgan.

Am zis bine: operaţie. Nu-i nevoie să fii primul din clasă, ca să înţelegi ce şi cum s-a întâmplat:

Iată un june american interesat de... de-o pildă, Antonescu - Antonescu să fie, dacă doreşte... «Dar poftiţi, dar poftiţi, vai, ce onoare, dar ia serviţi (căci ea este nefolosită), ia încercaţi (dacă nu vă place, o puneţi la loc), şi din asta...» - se cunosc obiceiurile bucătăriei balcanice în general, în special uleioşenia securistă la carpatini. «Dar poftiţi, dar nu vă sfiiţi - căci pentru Dumneavoastră...» - fireşte, pentru străini de-jumulit şi de-folosit, "se găseşte" orice: şi telemea de oaie şi icre negre şi vin din acela şi fetiţe din astea - dacă nu serveşte din astea, iubitul oaspete, să servească din acela...

Şi aşa, din una-n alta, din coniac în "fraternizare", băieţel în filmare - şantaju-i gata, lipseşte doar un etaj la edificiul cu atâta migală (şi sacrificii materiale) ridicat... Şi iată şi arhivele... Cele mult-secrete; cele strict-secrete - unde nu pătrunde picior de cercetător român, însă pentru un american se face o derogare - dar numai una: asta ...

Nu ne oprim acum la arta securiştilor în dirijarea cercetării documentelor, să încercăm să-l urmărim pe Americanul-la-Bucureşti. El nu se mulţumeşte doar cu documente, vrea să se informeze şi din surse... civile (ca să nu spunem: clandestine). Aşa că începe să le caute... Fireşte, ca un american: întrebând în stânga, în dreapta, la hotel, în faţa hotelului, în restaurant, dinaintea restaurantului. Însă, în cele din urmă...

Citām din *Cuvântul de mulţumire*:

"Mulţumesc părinţilor mei, Larry şi Kass, fratelui meu Garry şi sorei mele Linda [pentru] ajutorul logistic foarte complicat şi concret care ar trebui explicat ca să fie crezut".

Nu vom merge până la a-i cere istoricului american să dezvăluie misterul "ajutorului logistic foarte complicat şi concret", însă judecând după rezultat (după cartea **În serviciul Mareşalului** vol. I), autorul ei a înghiţit o şopârlă cât un crocodil: mărturia "clandestină" a "anonimului" ofiţer este departe de a fi clandestină, ba chiar, dacă ni se permite jocul de cuvinte (sigur, îndoielnic): "**În serviciul Securităţii**" - prin acea ramură a Organului numită Institut de istorie a Partidului.

Cu ce se ocupă "Institutul"? Cu, în general, păstrarea la umbră a documentelor - în regimul în care omul este cel mai preţios capital, mai preţios şi mai preţios este... documentul - el trebuie ferit de ochii (cititori) ai omului de rând, mai bine zis: ai cercetătorului de rând...; se

mai ocupă "Institutul" cu tezaurizarea informaţiilor provenite de la supravieţuitorii masacrului elitei româneşti şi, în fine, se ocupă "Institutul de istorie al P.C.R.", cu falsificarea ştiinţifică a documentelor, în scopul fabricării unui trecut - dar, atenţie, nu unul (fals, fireşte), o dată pentru totdeauna, ci... câte unul, în funcţie de... cerinţele momentului... prezent.

Am cunoscut, în 1977, un tehnician de înaltă calificare (aşa spunea el) care lucrase - ca tipograf - douăzeci de ani la "Institutul" cu pricina - mai întâi la "Colecţia Scânteia", apoi la "Colecţiile jurnalelor burgheze". L-am întrebat ce însemna una, ce alta. Mi-a spus:

"Partidul îşi schimbă direcţia de mers, nu numai în prezent, în vederea viitorului - ci şi... în trecut. Adică îşi aranjează în permanenţă trecutul în funcţie de cerinţele momentului de faţă şi încă un pas doi în viitor. Ca să nu fie acuzat că este inconsecvent, înainte de a o lua, efectiv, la dreapta ori la stânga (în funcţie de, cum am zis: cerinţe), noi, cei de la Instituit trebuia să fabricăm, pentru colecţiile consultabile - şi consultate de public - ale *Scînteii* anume ...«cârlige» - adică să facem ca... acum 2 ani sau 20 Partidul să fi zis taman aşa cum... ar fi urmat să se pună în aplicare".

În 1973, în luna octombrie, la Bucureşti, am avut onoarea (e puţin spus, fiindcă atunci când te invită o statuie să-i faci o vizită, termenul: onoare e neîncăpător-precum ...), aşadar, am dat mâna cu, l-am pipăit pe însuşi Pantelimon Halippa. Ca orice basarabean care se respectă şi eu crezusem în cultul regelui Ferdinand, al lui Averescu şi al lui Halippa - iar când, la telefon, o voce care s-a prezentat: «Inginerul Grosu» şi mi-a comunicat că Halippa doreşte să mă cunoască, am crezut că este o glumă - de prost gust, fireşte. Pentru mine - repet: basarabean - Halippa urcase demult în legendă, iar de acolo (de sus) nu dădea semne că ar avea chef să coboare oleacă printre noi... I-am răspuns inginerului Grosu că... nu cred, nu-l cred: Halippa fiind "un fel de Tudor Vladimirescu al nostru", în timp este plasat cam tot pe-atunci...

Inginerul a râs, m-a asigurat că "monumentul" trăieşte, bine-mersi în propria-i casă, şi, dacă n-ar fi dat peste el tocmai acum o pustie de gripă, ar fi sprinteior ca la 20 ani... - şi m-a întrebat dacă mi-ar fi frică de gripa... altuia... Frică-nefrică, n-o să ratez întâlnirea cu statuia din pricina "unei pustii", vorba lui Grosu (şi după nume şi după vorbă - la telefon - basarabean de-al meu).

M-am dus - cu Grosu. Halippa locuia pe strada Alecu Donici; avea "o pustie", şedea nu la pat, ci pe o canapeluţă, culcat.

Am să povestesc cu alt prilej întâlnirea, în amănunt, acum rămân la "Institut". Şi Halippa lucra la Institut...

«Care?» am întrebat.

«Ei, care!» a râs Halippa. «Ştii mătăluţă care - unde-aş putea eu

să…» - a ezitat îndelung - «să fiu util...» - apoi, după altă pauză, cu ochii în tavan: «Institutul de istorie a partidului»...

Am înghiţit un şirag de găluşti (seci...) apoi am îngăimat:

«Nu văd ce are ‘istoria partidului comunist‘ cu istoria Românilor - cu atât mai puţin cu istoria Basarabiei noastre».

«N-o fi avînd istoria trecută, dar are prezentul”»a spus Halippa.

Chiar aşa a spus, am înregistrat exact, mecanic, deşi nici atunci nu m-am hotărît pentru o variantă (nici azi - ori poate erau vorbe-vorbe ale unui om în vârstă şi care avea chiar şi gripă).

«Deocamdată, suntem trei grupuri», a urmat Halippa. «Basarabia-şi-Bucovina, unul, al doilea Transilvania, Cadrilaterul, al treilea... Ceauş*ă*scu vrea să ceară restituirea Basarabiei noastre - uite, mă aflu în corespondenţă cu Mao, l-am rugat să ne sprijine în chestiunea Basarabiei noastre...»

Mi-a întins, într-un dosar, scrisori de-ale lui (cu antetul “Institutului”) către “Preşedintele Mao Tze Dun”, precum şi răspunsuri - mai multe (trei sau patru - şi lungi) din partea “Preşedintelui Mao adresate lui Pantelimon Halippa, la “Institutul de istorie al Partidului Comunist Român - Bucureşti (în engleză, nu în… chineză).

Halippa aştepta să cad fulgerat de admiraţie (că el, Halippa, era “în corespondenţă cu Mao”). ÎI auzeam cum zicea ceva de eventuala mea contribuţie - la recuperarea Basarabiei; la “împărţirea sarcinilor”; el, Halippa, lucrează cu Răsăritul, eu să mă ocup de Occident ...

«Să ne putem întoarce iarăşi la Patria Mumă», zice Halippa. «Eu am avut noroc: m-am întors din Extremul Orient - dar unde: în România-altă-ţară... Dar ei, săracii, Basarabenii şi Bucovinenii noştri - vreo trei milioane, pe loc, dar câţi or mai fi răspândiţi în Rusia cea nesfârşită...»

Mie îmi venea să plâng. Şi de mila Basarabenilor mei, răspândiţi prin Rusia cea fără de capăt şi de mila-ciuda resimţite faţă de Monument. Am zis...

Am zis ceva ofensator la adresa nu doar a legendei, ci a omului. Inginerul Grosu a intervenit, m-a pus la punct. Halippa i-a cerut să mă lase să spun mai departe.

Şi i-am spus. I-am spus că eu unul mă îndoiesc: şi de Ceauş*ă*scu şi de Mao şi de “Institut”... Bine-nţeles că auzisem de acest... această “storcătoare de lămâi stoarse”: după ce uciseseră, direct, indirect elita românească, pe cei care răzbătuseră prin închisori, prin boli, prin lipsuri o mie (iar Halippa şi prin zăpezile Siberiei) - uite că... Ceauş*ă*scu (aşa pronunţa el, cu aproape tandreţe) îi adunase pe supravieţuitori şi-i pusese să colaboreze.

Aparent, cu Institutul: cu toţii erau foşti politicieni, unii fiind şi istorici de meserie - de ce să nu-şi aducă contribuţia? Ce-a fost a fost, ce să mai răscolim trecutul, azi e o altă zi, aşa că ia să ne aşternem pe

treabă, fiecare după puteri - şi, cum cu toţii suntem români şi... ce-ţi dorim noi ţie, dulce Românie...? - uite, statul nostru şi partidul nostru drag a şters cu buretele trecutul lor de duşmani ai poporului, că aşa-i partidul: generos; uite, primesc cu toţii pensii (de-la-stat), locuinţe civilizate (lui Halippa generosul partid, băgând mâna-n propriul buzunar, îi scosese o casă: i-o dăruise - era propria casă a "beneficiarului" de azi, confiscată tot de către el, partidul cu pricina). Ştiam, cum să nu ştiu, se află, oricât ar vrea Securitatea să nu se afle (în cazul acesta, mai puţin securiştii se temeau că "află lumea", cât nefericiţii de "storşi").

«Nu ni s-a cerut mare lucru», a zis Halippa. «Să ne punem amintirile pe hârtie - atâta. Tot ceva: decât nimica... Nu? Nu?»

Ba da, ba da: decât nimica...

«Matale ştii epigrama aceea cu Gurie-care-a-vândut-stilul?», m-a întrebat Halippa.

Cum să n-o ştiu - doar sunt basarabean: Gurie, mitropolit al Basarabiei "cedase" - faţă de Patriarhia de la Bucureşti într-o chestiune: "stilul" (vechi, nou, povestea aceea cu calendarul - Basarabia trebuia să intre în sânul Patriei Mume pe "stilul nou". Drept care "poporul" i-a zis-o (lui Gurie - care, ca răsplată pentru "strădanie", primise "de la regăţeni" o maşină):

«Ei, uite, despre Gurie se zicea: 'Gurie, Gurie, ne-ai vândut stilul / Ş-ai căpătat otomobilu'... Dar despre mine are să se zică: 'Halippa, Halippa, ne-ai vândut arhiva, / Şi ţi-ai mâncat coliva'»... - şi bătrânul monument a început să râdă, apoi să tuşească, apoi să plângă.

«Arhiva?», am făcut, târziu, când amândoi ne-am potolit. «Adică actele? (Halippa a încuviinţat din cap)? Adică hârtiile noastre? (încuviinţare). Adică tot ce-avem? Să spunem acum: aveam? (Da, da, din cap). Şi hârtiile cu Sfatul Ţării şi cu proclamarea autonomiei? (Da). Şi hârtiile cu proclamarea unirii? Tot-tot? Tot-tot-tot?»

«Tot-tot - mi-au plătit, mi-au dat bănuţi pe ele - pentru doctor, pentru babă, pentru casă... Aici tot nu le putem păstra, e umed, ar fi mucezit hârtiile, cum le zici...»

Am plecat de-acolo mânios şi plângăcios; şi disperat: noi, Românii, după ce că avem puţine "hârtii", se năpusteşte istoria peste noi şi ni le arde, distruge, fură şi pe acelea, puţine: dar noi, basarabenii: avem şi mai puţine "hârtii" - şi uite ce blestem: pe cele scăpate de la foc şi pară le "cedează", însă nu vreo văduvă ori fiică abuzivă, nu vreun strănepot tembel, ci însuşi co-autorul (iar în anumite cazuri, autorul)!

Halippa a încercat să mă îmbuneze, consoleze - înainte de plecare:

«În curând, hârtiile au să fie accesibile publicului larg - deocamdată cercetătorilor... Adică, deocamdată, numai nouă, foştii păstrători -

noi le recercetăm, mai scriem câte ceva, ba o sinteză, ba un studiu... Decât nimic... Tot e ceva - îţi dai seama: noi, supravieţuitorii, scriem carte către voi - o scriem acum, în prezent, dar o scriem de dincolo de mormânt...»

Până în 1977, când am plecat din România, nu am citit vreo carte, vreun studiu, vreun articol (de dincolo de mormânt).

Tot atunci, Halippa a rostit câteva nume: colegi de... cum să le spun: de-institut? de-suferinţă? de-umilinţă?- nume ale unor colegi de-moarte?

Până în 1977, când am plecat din România, nu am citit vreo carte, vreun studiu, vreun articol - semnat de vreunul din "colegii" de Institut ai lui Halippa. A trebuit să ajung la Paris, ca să dau peste o broşură - arătoasă dealtfel, mai cu seamă coperta: în albastru-galben-roşu, - în franceză: 1918 - **Le récit du témoin Alexandru V. Boldur (L'Union de la Bessarabie avec la Roumanie**).

Reţinusem din ce-mi spusese Halippa: Profesorul Boldur conducea "grupul Basarabia-Bucovina" de la Institutul de istorie al P.C.R. Din întâmplare... Tot din întâmplare (ce întâmplare!) editura publicătoare, în franţuzeşte, a mărturiei martorului Alexandru Boldur, are sediul la Roma (şi la Milano!). Cu totul dar cu totul întâmplător, editura cu pricina se numeşte NAGARD. Dacă, din întâmplare, citim de-a-n-doaselea, atunci NAGARD devine DRĂGAN - simplu, nu? Iar dacă îl credem - şi în acest caz suntem nevoiţi să credem, vai - pe I. C. Drăgan, apropitar, nu numai de editură (NAGARD), ci şi de periodic intitulat (nu întâmplător, zicem noi, cei veninoşi): *Europa şi neamul românesc* (nici mai mult - şi nici mai puţin).

Iar dacă avem curajul să răsfoim numărul pe martie 1987, aflăm, chiar de sub pana proprietarului de revistă că d-sa posedă nu doar revistă şi editură şi intrare-oricând-la-Ceauşescu - ci şi manuscrise: Dintre acestea ne atrage atenţia **Pe baricadele vieţii / Basarabia revoluţionară** de Onisifor Ghibu. Noi, (ignoranţi, naivi) îl credeam la Bucureşti. Ei uite, nu! De la Institutul de istorie a P.C.R., ultrasecretul document a trecut între mâinile camaradului tovarăşului Ceauşescu, I. C. Drăgan.

Pe când **Memoriile** lui Gafencu (şi ele la Bucureşti, "cedate", de Nouchette Abuzencu). Dar **Memoriile** lui Halippa? - nu le-am văzut, nu mi-a vorbit de ele, dar trebuie să fie ceva-ceva, nu degeaba "lucra" la Institutul cu pricina ...

Să ne întoarcem - după o prea-lungă, dar nu inutilă paranteză - la cartea **În slujba Mareşalului**:

Nu avem probe (cum? de unde? când? etc....), însă instinctul (şi meseria) ne spune că acest "interview" a făcut parte, cândva, din "fondul" Institutului amintit. Şi că, prezentându-se situaţia (americană), "băieţii de la Secul istoriei patriei" au scos-o din arhive şi

s-au prefăcut că... ei nu văd ce “clandestin” lucrează, în România, istoricul Larry Watts...

Că nu este vizibilă, frapantă mâna Drăganului? În ce, în care fază? Ba este săritoare în ochi “lucrarea” lui menită a semăna zâzanie în exil şi astfel: prefăcându-se că ne informează despre Mareşal, în fapt, vizează discreditarea a două tendinţe politice (fiecare cu legitimitatea şi susţinătorii ei), reprezentate prin două personaje-cheie (fiind încă în viaţă): Regele Mihai şi Horia Sima.

Să nu ni se spună că Mareşalul a fost în conflict şi cu unul şi cu altul - o ştim;

Să nu ni se explice (eventual, facă şi un desen...) cine anume are interesul să se folosească de un mort (dar oare cine l-a omorât pe Antonescu?), pentru a lovi în două... ameninţări vii pentru uzurpatorii de putere, pentru ilegitimii de la Bucureşti.

Puţin le pasă “istoriografilor” de la “Institut” că textul întreg miroase de la o poştă a Securitate. Că textul explicativ la fotografia nr. 13 (cel cu Generalul (...) şi tovarăşa sa de viaţă) este, nu o gafă a analfabeţilor auxiliari ai Securităţii, de la Stindardul, ci o... eroare.

Aşadar, se folosesc de nişte morţi, ca să lovească în nişte vii - ştiind ei că nici vii nu se vor apăra - cât despre morţi ...

Autorul acestor rânduri a fost “consătean” cu Maria Antonescu (“tovarăşa de viaţă”) - în domiciliu obligatoriu, în satul-nou numit Lăteşti - localitate care nu mai există, securiştii au şters şi acolo urmele “lucrării” lor; cinci ani, în strictă vecinătate. Ce aş putea spune, acum, mai mult decât atât:

“Miţa” Antonescu a suferit, acolo, infinit mai mult decât am suferit noi, ceilalţi. Ca “nevastă a Câinelui Roşu”, legionarii deoişti o ameninţau, o insultau; ca “nevastă a criminalului antonescian”, o pândeau şi o urau miliţienii şi securiştii locali... Altfel, ce să spun, îi era bine, atât că, oarecum cam murea puţin de foame.

Încolo - toate bune. Un fel de nepoată a ei, infirmieră (sau poate femeie de serviciu la un spital) i-a trimis, cât timp a rămas în deò, cam o sută de lei pe lună. Însă cum banii erau “scumpi” în deò - şi nu numai în deò...

Dar despre ce vorbeam - a, da: despre cartea **În slujba Mare-şa-lului**, apărută de curând în editura lui Ion Dumitru din München.

Îl cunosc pe Ion Dumitru. Când a acceptat să imprime această “lucrare” era foarte-foarte obosit...

NOTĂ

O primă variantă a textului de faţă, intitulată: “În serviciul... Conducătorului” (aluzie la Ceauşescu, credeam eu...) a fost trimisă “Europei libere” - în primul trimestru al anului 1985.

S-au scurs câteva luni bune, până să aflu că... I. Pantazi de la *Stindardul* mă ataca pentru că... l-aş fi atacat pe Larry Watts, “în problema Mareşalului”...

Povestea era şi mai... complicată decât se arăta la prima vedere:

Vlad Georgescu, directorul Europei libere a refuzat să dea drumul articolului... tocmai, pentru a-l “proteja” pe bunul său amic... Larry Watts - însă mie, autor al “atacului”, V.G. nu-mi spusese nimic. Dacă m-ar fi anunţat că articolul nu merge, ar fi fost limpede: Nu merge - pentru că nu merge! Însă Vlad Georgescu a păstrat articolul meu, până a găsit un istoric de meserie - n-am aflat cine, atunci nu m-am interesat după aceea cum îl cheamă - şi a organizat un fel de... dezbatere “pro şi contra” - evident, eu nefiind de faţă...

Asta, cică, pentru a păstra... un echilibru; fiindcă, nu-i aşa, americanii trebuie să dovedească (tot timpul, altfel, îi dor măselele) că ei sunt obiectivi...

Oricum, din testul iniţial al meu Vlad Georgescu a folosit doar propostele, ca să dea prilej “istoricului” (celălalt, nu Watts) să-mi dea ripostele.

Drept care am scris o variantă mai tare şi am trimis-o amicului Georg Focke, pentru Deutsche Welle. Focke a difuzat-o ca atare şi apoi a publicat-o în revista sa, *Contrapunct* nr. 3 din 1985...

Şi nici cu asta nu se încheie povestea acestui text:

Prin 1987 (sau 88?), în publicaţia bilunară *Lupta* de la Paris, un prieten a publicat “dezvăluirea senzaţională”: pe ofiţerul intervievat de Larry Watts, îl chema Gheorghe Magherescu; deşi făcuse parte din cabinetul lui Antonescu, nu fusese arestat, nu fusese persecutat; iar acum, bomba: colonelul Magherescu se afla, în acel moment, în Italia, ca “invitat” a lui Drăgan - şi puneau împreună la cale un proaspăt volum de “mărturii” despre Mareşalul Antonescu - de astă dată, nu sub formă de... dialog, ci, aşa, cinstit, monolog...

Mărturisesc: nu am avut nici o satisfacţie că avusesem dreptate, împotriva tuturor (numai Focke crezuse în ipoteza mea); chiar şi împotriva autorului articolului recent din *Lupta* - să nu mai vorbim de Vlad Georgescu, între timp (sau chiar atunci?) pe-trecut dintre cei vii.

Eu unul, tare aş fi vrut să nu am dreptate, să mă înşel, - mai ales în “capitolul Halippa”.

Aştept, în continuare.

(*Iunie 1985*)

AFACEREA MANOUCHIAN

În 21 februarie 1984, canalul de televiziune Antenne 2 programase difuzarea unui film, “Des terroristes à la retraite” (Terorişti la pensie), realizat încă din 1981 - 82 de cineastul Mosco. Însă filmul a fost scos din program. Fără explicaţii oficiale. Neoficial însă cineva a spus: «Tovarăşii comunişti s-ar supăra, or ei sunt în guvern». Două luni mai târziu: «Comuniştii vor să părăsească guvernul - cum pleacă ei, cum difuzăm filmul». Comuniştii pleacă, în vară. În februarie 1985 filmul este programat. Dar... amânat. Şi din nou programat, pentru 2 iunie. Cu trei zile înainte, un fel de “Comisie de onoare” “recomandă”... renunţarea la difuzare: “Filmul este calomnios la adresa Rezistenţei”, cică. Directorul canalului, un oarecare funcţionar, îl scoate iar de pe program.

Astfel izbucneşte scandalul, Afacerea Manouchian. Cu excepţia comuniştilor, toţi francezii sunt revoltaţi de acest “act de cenzură”, de “diktat-ul comuniştilor”.

La urma urmei, Afacerea Manouchian a izbucnit cu mai bine de 40 ani în urmă, în Parisul ocupat de germani; la urma urmei, germanii au făcut-o cunoscută, organizînd, între 19 şi 21 februarie 1944, un proces “public”, acoperind zidurile Franţei ocupate cu zeci de mii de afişe - celebrul “Afiş Roşu”, celebrat mult mai târziu de Aragon, într-un poem, pus pe muzică şi cântat de Leo Ferré. Afişul propriu-zis, pe fond, desigur, roşu, are, în partea de sus, o întrebare: “Aceştia sunt liberatorii?”, la care se “răspunde” în partea de jos: “Liberarea - prin Armata Crimei”. Deasupra unor fotografii care prezintă poduri, trenuri aruncate în aer, soldaţi germani ucişi, sunt prezentaţi, în medalioane, zece dintre autori: “Grzywacz - evreu polonez, 2 atentate”; “Elek - evreu ungur, 8 deraieri (de trenuri)”; “Fingerweig - evreu polonez, 3 atentate, 5 deraieri”; “Boczov - evreu ungur, şef deraior, 20 atentate”; “Fontanot - comunist italian, 12 atentate”; “Alfonso - spaniol roşu, 7 atentate”; “Rayman, evreu polonez, 13 atentate” - iar în centru: “Manouchian - armean, şef de bandă, 56 atentate, 150 morţi, 600 răniţi”.

Era limpede ce voiau să spună germanii: că aceşti “liberatori” ai Franţei sunt ne-francezi - mai cu seamă evrei. De notat că exact aceeaşi “concepţie” (a ocupantului, a hilterismului rasist) a fost îmbrăţişată de P.C. Francez.

Faptele sunt următoarele: se ştie că Franţa a intrat în război în septembrie 1939 şi a capitulat în mai 1940; se ştie, de asemenea, că PCF a avut o atitudine şi o activitate anti-franceză (nu era Germania aliată a marii Uniuni Sovietice?) timp de 22 luni - până în iunie ‘41, când Hitler a declarat război lui Stalin. Însă de rezistenţă - comunistă

sau ne-, - nu se poate vorbi decât “după Stalingrad”, adică din 1943. Însă represiunea germanilor este teribilă - nucleele de rezistenţă sunt cvasi-lichidate. Existau însă în Franţa ocupată oameni care nu mai aveau ce pierde: aceştia erau “ne-francezii”, refugiaţi din Spania, din Italia, din Germania şi mai cu seamă evrei din Polonia, Ungaria, România. Aceştia constituiau un sub-sub-proletariat. De regulă mici meseriaşi (croitori, cizmari, lăcătuşi etc), urmăriţi de germani, ca fiind comunişti (şi evrei), vorbeau rău franceza, deci puteau fi uşor depistaţi (mai ales de către francezi), mulţi erau singurii supravieţuitori ai familiilor lor deportate... La aceşti “disperaţi” a făcut apel PCF, la începutul anului 1943 şi au fost organizaţi în grupe de luptă. Cei din regiunea pariziană erau conduşi de un evreu din România, “Boris Holban”. În martie 1943, sunt unificate “grupele pe naţiuni” şi puse sub ordinele unui armean de 37 ani, Missak Manouchian. De la Moscova vin ordine: actele de sabotaj, loviturile date germanilor trebuie înteţite şi mai ales, să fie spectaculoase - ca să se afle, peste tot, că rezistenţa, în Franţa este mai ales (sau: numai) comunistă. Grupul Manouchian execută ordinele - în vara lui ‘43, organizează cam o acţiune la două zile. Adevărat, germanii suferă pierderi, însă Gestapoul este pe urmele lor. La începutul lunii octombrie, Manouchian cere superiorilor săi să li se acorde o pauză - mai ales că germanii îi reperaseră. Şeful “Holban”, purtînd şi un alt pseudonim: “Roger” îi răspunde că nu are de ce să se neliniştească, partidul ştiind el ce ştie, iar pentru că Manouchian insistă, cerînd ca grupul să fie, deocamdată “pus pe verde”, “Roger” îl ameninţă: Dacă nu execută ordinele, va fi considerat dezertor! - or, “dezertorii” sunt executaţi. Manouchian trebuie să continue. Dar, ciudat, nu mai primeşte bani de la partid - or, aceşti oameni care nu lucrau, care vorbeau rău franceza, trăiau numai din banii distribuiţi de partidul comunist. Înfometaţi, disperaţi, atacă în plin centrul Parisului doi ofiţeri germani care transportau fonduri. Acţiunea eşuează - doi rezistenţi cad în mâna poliţiei. Manouchian primeşte ordin să se ducă la o întâlnire, însă el simte, ştie că este cel puţin o imprudenţă. Înainte de a pleca, totuşi, îi spune soţiei sale Melinée: «Sunt sigur că şefii noştri ne trimit la moarte». Într-adevăr, acea “întâlnire” era o capcană: în ea cad 70 de rezistenţi. Germanii selecţionează 23 dintre ei, cu toţii ne-francezi, în majoritate evrei şi organizează procesul de care am vorbit.

Interesant că presa de sub directul control al germanilor relatează cele spuse de Manouchian, la adresa francezilor colaboraţionişti: “Noi, ne-francezi, am luptat pentru Franţa. Voi v-aţi vândut conştiinţa şi sufletul inamicului. Voi aţi moştenit naţionalitatea franceză, noi ne-am plătit-o!” Toţi 23 au fost condamnaţi la moarte. Singura femeie, pe nume Olga Bancic, a fost deportată în Germania, unde a fost decapitată. Ceilalţi 22, imediat după pronunţarea sentinţei, au fost

executaţi cu mitraliera.

Din închisoare, Manouchian i-a scris soţiei sale. Iată ultimul pasaj: "Îi iert pe toţi cei care mi-au făcut rău, dar nu pe cel care ne-a trădat şi nu pe cei care ne-au vândut". "Trădătorul" era deja cunoscut, comuniştii îl executaseră şi apoi difuzaseră ştirea - era vorba de Joseph Dawidowitz... - vom reveni la "trădare"... Însă Manouchian scria şi despre "cei care ne-au vândut". Un coleg de celulă, care a supravieţuit, a relatat că Manouchian îl acuzase, faţă de el, pe un oarecare "Roger". Acest misterios "Roger" este cheia întregii afaceri.

Vreme de 30 ani, PCF a reuşit să impună tăcerea, însă iată că un fost comunist (şi fost secretar al lui Thorez), Philippe Robrieux, în vol. IV al **Istoriei Partidului Comunist,** apărut în 1983, provoacă un adevărat scandal, scriind, despre "afacerea Manouchian" că există doi responsabili comunişti care, în timpul războiului purtaseră pseudonimul "Roger": Primul, cunoscut încă în Franţa, sub un alt pseudonim: Jean Jerôme, fusese braţul drept al lui Jacques Duclos, în timpul ocupaţiei şi era responsabil cu finanţele partidului. Kominternist cunoscut, fidel al lui Stalin, acest Jean Jerôme fusese şi el arestat în primăvara lui '43 - aşa pretinde el, fiindcă alte mărturii contrazic şi data, chiar şi arestarea... Să nu uităm că "Jean Jerôme" avea în grijă finanţele partidului şi că grupul Manouchian căzuse şi pentru că fusese asfixiat... băneşte. Oricum, acest Jerôme, de doi ani, nu mai poate fi văzut în Franţa, se află într-o... călătorie, la Moscova... Un alt comunist care purta pseudonimul "Roger" nu este altul decât cel cunoscut, azi, sub un alt pseudonim: "Holban" (Boris Bruchman). Acesta fusese în Spania (pretinsese…), apoi, în timpul Ocupaţiei fusese şef-militar, iar după război s-a întors în România, unde, cică, a fost general. El nu spune ce fel de general fusese în România şi sub ce nume, dar certamente: de securitate - oricum în momentul de faţă, Boris "Holban" se află la Paris. Întrebat despre Manouchian, "Roger II" se supără, refuză să răspundă, iar când răspunde, se contrazice...

Rămâne însă alt martor: Melinée, soţia lui Manouchian. Aceasta a reuşit să se ascundă până la Eliberare. În 1945, sovieticii o invită, cu toate onorurile, pentru un "turneu de conferinţe în Armenia-i natală". Melinée primeşte. Şi "rămâne"…19 ani. Ostatecă. Abia în 1964, în urma intervenţiei foarte hotărîte a generalului de Gaulle, ruşii o lasă să se întoarcă în Franţa. Însă fără documentele pe care le deţinea, printre acestea şi ultima scrisoare a soţului său. Alte ameninţări de scandal din partea lui de Gaulle, pentru ca o parte dintre aceste hârtii să-i fie restituite... Melinée a scris o carte de mărturii, în care a dezvăluit o serie de fapte - însă nu şi identitatea lui "Roger" - pe care o cunoaşte. Dar n-o poate divulga. De frică.

De ce, după atâta amar de vreme, tăcere şi frica? Desigur, văduvei lui Manouchian i-i frică de comuniştii sovietizaţi, de aceea tace;

desigur, comuniştilor le e frică de adevăr - de aceea au impus şi impun tăcerea. Din nefericire, nu doar comuniştii, nu doar eroii-actori ai acelor evenimente au fost şi vor fi... jenaţi de adevăr. În primul rând, asociaţiile foştilor rezistenţi: oricât de curajoşi vor fi fost membrii acestora în timpul rezistenţei, în cele patru decenii care au trecut, "istoria" a fost scrisă în aşa fel, încât să nu aibă "pete", iar ei, foştii rezistenţi au instituit un monopol, nu doar al rezistenţei, ci mai ales al adevărului. Adevăr care... i-ar jena şi pe francezii de rând: "Ce a fost a fost, să rămânem la ceea ce s-a spus că ar fi fost". Fiindcă nu este plăcut să-ţi aminteşti că ţara ta a fost lamentabil învinsă pe câmpul de bătălie; că ţara ta, ocupată, s-a "aranjat" cu ocupantul; că rezistenţa a constituit o infimă minoritate - mai grav: că... majoritatea acestei minorităţi era constituită din ne-francezi. Şi nu se înşelaseră germanii când îi prezentaseră pe "liberatori" ca: "spaniol roşu", "comunist italian" şi, mai ales: "evreu" (ungur, polonez - în nici un caz: francez). În filmul lui Mosco, "amânat" de atâtea ori, un supravieţuitor al acelor grupuri de rezistenţă - pe numele său... Lévy, - spune: "Uneori, mă gândesc că, dacă naziştii n-ar fi făcut acel afiş-roşu, nimeni n-ar fi vorbit de Manouchian, Rayman, Alfonso, şi alţi combatanţi ne-francezi pentru Franţa...". Într-adevăr: Gestapoul, conştient sau nu, păstrează în memorie victimele sale - dar nu doar ale sale...

Şi iată-ne în punctul central: rolul - şi vinovăţia Partidului Comunist Francez. "Afacerea Manouchian" nu este doar un accident tragic, ci însăşi esenţa PCF. Or nu a existat şi nu există un PC Francez, ci o filială, în Franţa, a PCUS. În timpul războiului, de pildă, francezul Duclos, polonezul Jerôme, românul Holban au fost doar kominternişti, primeau ordine doar de la Moscova, activau doar în interesul sovieticilor. Or, în mai 1943, Stalin dizolvă Kominternul. De ce? Pentru a mobiliza, împotriva Germaniei, şi forţele naţionale în jurul (ba chiar sub controlul) comuniştilor locali, în vederea participării (dacă nu acaparării) puterii în ţara liberată. Or, această "tricolorizare" a comuniştilor se împiedică de... "străinismul" celor care, în fapt, luptaseră în primele rânduri ale rezistenţei; comuniştii erau în tratative cu de Gaulle, dar cum vor putea cere o parte din putere, în Franţa, când combatanţii lor se numeau Manouchian, Alfonso, Goldstein, Elek, Goldenberg? În rapoartele trimise la Londra, Duclos elimină numele combatanţilor cu nume ne-franceze, mai ales evreieşti. Numai că Duclos a primit ordin de la Moscova să elimine, nu doar numele ne-franceze, ci chiar pe purtătorii lor. Acum este limpede că arestarea grupului Manouchian nu s-a datorat perspicacităţii Gestapoului, ci pur şi simplu "cadoului" făcut de NKVD prin Duclos şi cei doi "Roger". Şi, atenţie, nu doar grupul Manouchian a fost "dat" ci şi altele, la Toulouse, la Bordeaux, la Lyon, la Marseille - ca din întâmplare, cele mai active, însă constituite în zdrobitoare majoritate din ne-francezi.

Duclos şi cei doi "Roger" au fabricat şi "trădători" - azi se ştie că nici Dawidowicz nici alţi Goldenberg, înfieraţi în istoriografia comunistă ca trădători, nu erau trădători - însă au fost executaţi, mulţi dintre ei chiar de grupul Manouchian, sub comanda lui "Holban"-Bruchman. Dacă numele "trădătorilor" este difuzat pretutindeni, ciudat, numele "eroilor" este "uitat": până în 1953, "Istoria PCF" nu pomeneşte de Manouchian, Sapiro, Epstein, iar un Adam Kowalski - aşa îl chema pe "erou" devine, sub pana inevitabilului Aragon... Marcel Chevalier.

Aşadar, în 1981, realizatorul Mosco i-a căutat pe supravieţuitorii acelor detaşamente de rezistenţă armată din timpul ocupaţiei. Ciudat: nici unul dintre ei nu este - şi nu a fost - preşedinte sau măcar secretar al vreunei asociaţii, comitet, comiţii - a "rezistenţilor"; ciudat, în continuare: în zdrobitoare majoritate, aceşti "terorişti la pensie" sunt, în continuare, umili croitori, cizmari, curelari; şi mai ciudat: mulţi dintre ei nu au căpătat nici în ziua de azi cetăţenia franceză - sunt "străini rezidenţi în Franţa". În timp ce PCF se laudă - în continuare - că este "partidul celor împuşcaţi"; în timp ce un Jean Jerôme a primit Legiunea de Onoare; în timp ce Holban - după ce a făcut ce va fi făcut în România lui Dej - a venit în Franţa şi a primit cetăţenia franceză...

Comuniştii, prin organul lor, *L'Humanité*, zbiară, de luni de zile, că programarea filmului este o, bineînţeles, "operaţie mârşavă, anticomunistă" - ceea ce nu constituie ceva nou; ceea ce e oarecum nou: de prin luna aprilie, "operaţia mârşavă anticomunistă" este pusă la cale nu de "forţele de dreapta, fasciste" ci de "socialismul trădător al trădătorului Mitterrand"!

După cum se vede, comuniştii fac eforturi deosebite ca să-şi găsească duşmani, la nevoie, chiar inventîndu-i. După cum (şi asta este în natura lor), pe cei care i-au slujit cu fidelitate îi lichidează - şi fizic şi "istoric". Pentru că, nu-i aşa, "istoria este ceea ce vrem noi, azi, să fi fost - chiar dacă mâine va fi alta".

Aşteptăm, deci, difuzarea filmului "Terorişti la pensie" - precum şi reacţiile comuniştilor.

(*2 iulie 1985*)

HELSINKI

Ne-am găsit un nou ţap ispăşitor, un nou "vinovat" de toate, dar absolut toate nefericirile noastre: Conferinţa de la Helsinki din 1975. (Până mai deunăzi vina o purta, în exclusivitate, Yalta...)

La urma urmei, occidentalii au dat tonul în punerea la zid a acestor două evenimente: ca să nu se bage de seamă actualele slăbiciuni, acte de compromis, chiar trădări, ei arată cu degetul îndărăt, spre "izvoarele", cică, ale "situaţiei de azi": evident, Yalta, evident, Helsinki. Şi cer - cu o hotărâre care nu-i costă nimic - ba anularea, ba "aplicarea întocmai" a acordurilor, ba "intrarea", ba "ieşirea" - din Yalta, din Helsinki. Dacă tot cer "ieşiri" şi "anulări" - şi tot pentru că nu-i costă nimic - de ce nu vor fi aducînd vorba de un "acord" care, într-adevăr, a provocat lanţul de catastrofe în Europa şi în lume, - cel din 23 august 1939, cunoscut sub numele de "Pactul Molotov-Ribentropp"? Fiindcă ei, indignaţii de azi, nu participaseră la acel pact scelerat? Fiindcă una din părţi, Germania lui Hitler nu mai există? Dar există cealaltă parte - partenerul de azi al indignaţilor - Uniunea Sovietică a lui Stalin - a lui Stalin, care, după cum se ştie, este nemuritor?

Dar să-i lăsăm pe Occidentali să-şi rumege remuşcările electoraliste de a fi abandonat jumătate din Europă sovieticilor, să nu-i întrerupem când promit solemn că "aşa ceva" (ca la Yalta, ca la Helsinki) "nu se va mai întâmpla în viitor". Dar să nu ne facem iluzii că un al doilea Dantzig va avea loc - vorbim de cel din 1939, fiindcă acelaşi oraş, sub numele de Gdansk s-a semnalat... "pe cont propriu", în 1980 - iar înaintea lui, altele: Berlin, Poznan, Budapesta, Praga, Varşovia. În treacăt fie spus, după ştiinţa noastră, nici o localitate din România nu a dat numele vreunui eveniment de genul celor sugerate mai sus... Ceea ce vrea să însemne că ne-libertatea nu ne-a venit de la Yalta, nici de la Helsinki; ceea ce vrea să însemne că libertatea care ne va veni, chiar dacă ne va pica din cer (sau din părul purtător de pere mălăieţe), se merită, se pregăteşte, se face - de la verbul a face şi nu... "este", doar aşa, pentru că românul se pricepe ca nimeni altul să moduleze verbul a fi -, după cum ne explică filosoful din vârful Carpatului...

Credem, prin urmare, că nu are rost să ne întrebăm dacă da sau ba, la Yalta, în februarie 1945 şi România ar fi fost vândută sovieticilor (pentru ca în momentul "vânzării", ţara noastră era deja de şase luni de zile sub cizma ocupantului); nici dacă da sau ba, la Helsinki, în 1975, sovieticii ar fi căpătat actul de vânzare-cumpărare, semnat (pentru că sovieticii nu aşteptaseră 30 de ani "legiferarea" unor cuceriri militare, ca să aplice legea ocupantului).

Are însă rost să ne întrebăm dacă ceea ce se numeşte Helsinki a constituit încă un succes total pentru sovietici. Fireşte, în primul rând, performanţa lui Brejnev de a fi convins mai ales pe Ford, pe Schmidt, pe Giscard de a se aduna în jurul “mesei verzi”; fireşte, performanţa sovieticilor de a-i convinge pe occidentali de a-şi pune semnătura pe numitul act - care confirma o stare geopolitică durând de 30 ani; dacă mai adăugăm şi faptul că “destinderea” primea un certificat de maturitate, am încheiat inventarul profiturilor “unilaterale” - adică sovietice. Câştigurile erau atît de importante, încât Kremlinul a acceptat şi acel capitolaş privind, cică... “drepturile omului”; a acceptat capitolul acela, hotărât să nu-l respecte. Numai că, de astă dată, cei doi Mari s-au înşelat: americanii - atunci când au crezut că sovieticii, ca răsplată pentru celelalte concesii, vor respecta, dacă nu în totalitate, atunci în majoritate prescripţiile referitoare la drepturile omului; dar pentru întâia oară s-au înşelat şi sovieticii (precum şi vechilii lor de pe Dâmboviţa, Vâltava, Vistula, Dunăre) atunci când şi-au imaginat că vor putea ignora, în totalitate, prevederile de la Helsinki în legătură cu fleacurile numite “drepturi ale omului”.

Neîndoielnic, pentru occidentali, Helsinki a constituit (încă) un eşec în înfruntarea cu sovieticii. Numai că, după semnarea Actului, înfruntarea s-a deplasat pe alt plan, cu alţi parteneri; a pătruns în interiorul Lagărului, şi s-a angajat între paznici şi păziţi, între, ca să zicem aşa, gardieni şi deţinuţi; de astă dată, nu răscoală, nu revoltă oarbă - cu mâinile goale la care să se răspundă cu gloanţe - de astă dată, o înfruntare “verbală”: “Vă cerem să aplicaţi propriile voastre legi, să vă respectaţi semnătura” au cerut cei care până atunci nu deschiseseră gura decât ca să urle de durere. Şi iată-i pe mânuitorii de ciomag pentru întâia oară încurcaţi, dezorientaţi - din nefericire, nu pentru multă vreme.

Oricum - cam târziu. Adevărat, cei care au cerut în gura mare “drepturi ale omului” au fost arestaţi, torturaţi, chimizaţi, declaraţi nebuni, unii dintre ei au pierit, alţii au fost expulzaţi. Dar prea târziu: grăuntele de speranţă, de încredere în sine a celui care pînă deunăzi era un sclav, mut, surd şi orb, a prins rădăcini. Zidul chinezesc al izolaţionismului sovietic şi sovietizat, împodobit, ici-colea cu câte un mit (ca cel al “independenţei” ceauşiste), chiar dacă nu s-a dărâmat, zguduit fiind dinăuntru, a crăpat - şi, în sfârşit, prin crăpături, a început să se vadă, din afară, ce se petrece înăuntru.

Îndrăznim să spunem că toate câştigurile sovieticilor de pe urma Acordului de la Helsinki - încă o dată: enorme - se dovedesc, pe măsură ce trece timpul, a fi... inferioare pierderilor. Toate avantajele “morale” şi economice obţinute după Helsinki nu pot contrabalansa, de pildă, evenimentele din Polonia - fiindcă Solidaritatea, care din sindicat a devenit conştiinţă - şi nu doar a naţiunii poloneze - nu s-ar fi

putut naşte şi creşte, fără acel capitolaş despre drepturile omului din Acordul de la Helsinki.

Cât despre România, ea ar fi continuat să fie considerată “copilul teribil al Lagărului”, “un cui în coasta ruşilor” - dacă nu ar fi existat un Helsinki. Pentru că Helsinki a provocat întâia mişcare pentru drepturile omului, în februarie 1977; întâia mare grevă, cea din Valea Jiului în august acelaşi an. Helsinki este la originea Comitetului pentru apărarea Credincioşilor, Helsinki este “naşul” primului sindicat liber din România comunistă, SLOMR. În Actul de la Helsinki să caute Ceauşescu, de pildă, motivele eşecului răsunător al vizitei sale la Paris, în 1979, sub Giscard, apoi ale refuzului lui Mitterrand de a călători la Bucureşti; în Helsinki să caute “originea” pietrelor cu care a fost întâmpinat de “oamenii muncii” de la Motru, a huiduielilor din Canada şi a voturilor *Nu* din România. Dacă Ceauşescu, din “Micul David în luptă cu Goliat” a devenit în gura occidentalilor: Amin Dada, Bokassa, Neron, Dracula, Ubu, Catastrofescu, - iar recent: Analfabeticianul Buldozerescu (aluzie la Academie şi la distrugerea ţării), aceasta se datoreşte aceluiaşi Helsinki.

Românii, glumeţi, spun: Helsanchi! Să-i spună cum vor şi cum le place, dar să nu uite că, dacă Helsinki nu le-a dat nici mai multă, nici mai albă pâine, nici mai multă căldură, cel puţin a făcut să se afle în Occident, ce anume se petrece în “independenta” Românie şi să fie arătată cu degetul cauza: comunismul sovietic al cărui produs, pur şi dur, este Nicolae Ceauşescu - cel care aplică în România, un stalinism “demodat” în URSS, un maoism abandonat (şi blamat) în China - cu un cuvânt: aplică, în România, ceauşismul.

Nu, Actul de la Helsinki nu a constituit o “victorie pe toate fronturile” a totalitarismului comunist. Şi chiar dacă, pentru moment, rezultatele luptei pentru drepturile omului sunt umbrite de cei care au murit, care mai sunt întemniţaţi, surghiuniţi pentru curajul de a se fi proclamat om, oricum, regele a apărut în faţa lumii, gol. Adică urât, prost şi rău. Ar fi fost şi mai “frumos”, dacă în 1975, nu ar fi existat un Helsinki.

(*30 iulie 1985)*

AUGUST ‘68

Acea lună august 1968 promitea să fie o adevărată lună de vacanţă - pentru toată lumea. Adevărat, se arătaseră câteva semne de furtună prin vecinătate - la Cerna pe Tisa, la Bratislava, însă erau doar fulgere ale căror tunete nu ajunseseră până la urechile noastre estivalizate; şi apoi, cei mai informaţi îşi spuneau că, mda, informaţiile ar putea fi neliniştitoare - dar nu erau. De ce? Pentru că logica spunea că Ruşii, oricât de iritaţi ar fi de Primăvara cehilor, “totuşi, nu vor îndrăzni...” Cehii nu se răsculaseră, ca Ungurii, în ‘56, nu-i spânzu-raseră de felinare pe securiştii lor, nu voiau să schimbe regimul - nu vorbeau ei tot de socialism (cu, cică, faţă umană)?, nu îşi păstraseră în fruntea bucatelor pe aceeaşi aparatciki formaţi la Moscova, precum Dubcek? Şi apoi - ne mai spuneam noi, Românii, în acel august ‘68 - Cehii puteau conta pe ajutorul Iugoslavilor şi al Românilor - nu se duseseră şi Tito şi Ceauşescu, să-l asigure pe Dubcek... - nu conta ce promiseseră, conta că merseseră la Praga...?

Vestea că Ruşii, totuşi, “îndrăzniseră” a căzut ca trăsnetul. Au început şi Românii să se întrebe, ca nişte copii de şcoală, năuciţi de mânia nejustificată şi de pedeapsa disproporţionată aplicată de Supraveghetor unui coleg: «De ce? De ce, Domnule...?»

Eram colegi (de Lagăr) cu Cehii, însă nu neapărat prieteni; nici duşmani - nu avusesem ce împărţi. La urma urmei, ce ştiam noi, atunci, despre Cehi? Că ocupau “baraca” cea mai sovietofilă din întreg Lagărul - de acord, Stalin îi chiar liberase de Nemţi, dar nu şi de Ruşi; apoi, în aceste două decenii de... “colaborare”, în CAER, împreună cu Germanii de Est, Cehii fuseseră cei mai ostili Românilor, reproşându-le industrializarea, invitându-i să se ocupe de agricultură şi de păstorit (în cehă, cuvântul *bata* înseamnează: cioban valah şi vine de la româneşcul: *baci* ...). Chiar Cehii de rând - care ne invadează Litoralul (ca în această vară) - sunt aroganţi, ne privesc de sus, pe noi, “ciobanii” - care, culmea nedreptăţii: avem şi mare! Şi apoi, - ne mai spuneam noi - ce-i aiureala aceea: “socialism cu faţă umană”? Cum să existe un socialism, altfel decât îl cunoaştem, de două decenii, adică profund inuman? Nu, pe noi Românii, nu ne pot duce de nas cu “dialectica” lor de activist de raion, noi ştim încă din 1917, de pe frontul Moldovei (şi, după o jumătate de secol, nu am fost desminţiţi) ce hram poartă “socialismul”... venit de la Răsărit:

Dar şi pe noi, ştiutorii, invadarea Cehoslovaciei ne-a rănit. Într-o clipă am uitat micile ranchiune şi am trăit marea tragedie ca Cehi - unii câteva ceasuri alţii câteva zile...

Discursul lui Ceauşescu, de la balcon... Nici chiar acum, în 1985, nu voi spune că şi atunci a “jucat”, că a fost nesincer. În ciuda

atmosferei de isterie, cei care, în acel august '68, ne-am înscris în Gărzile Patriotice nu am făcut-o nici pentru el, Ceauşescu, nici pentru partidul comunist... Nici măcar pentru România (socialistă). Atunci, Ceauşescu a făcut apel, nu la comunişti, ci la... cetăţeni; să apere, nu partidul, ci ţara. Cu armele. Fireşte, nici unul dintre noi nu îşi imagina că va înfrânge teribila Armată Roşie. Fiecare dintre noi se întreba câte ore vom rezista... Şi chiar dacă timpul s-ar fi numărat în minute, tot ar fi fost ceva:

Fiindcă noi, Românii, din ceea ce se numeşte România modernă, nu am câştigat niciodată singuri vreun război (fie el "just", fie "nejust"). La urma urmei, ne putem consola, spunîndu-ne că suntem mici şi paşnici... Dar nu ne putem consola că nu ne-am apărat atunci când am fost agresaţi: nici în 26 iunie 1940, nici în 30 august acelaşi an... Iar în 23 august '44 am mutat arma de pe un umăr pe altul cu o "naturaleţe" îngrijorătoare pentru însăşi raţiunea de a fi a unui popor. În august '68 fuseserăm pe punctul de a ne lua revanşa (măcar simbolică). Dar, după două zile - şi jumătate - au fost dezarmate, nu numai Gărzile Patriotice. Ci şi toate unităţile militare - care nu aparţineau... Ministerului de Interne.

Iar "recreaţia" s-a terminat.

(*20 august 1985)*

CEAUŞESCU ŞI BĂTRÂNII

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 21 septembrie 1985

"Ne gândim să adoptăm un program special pentru a sprijini plecarea din oraşele mari a unor pensionari în comune, pentru a le asigura..." etc. etc...

Aceasta este ultima ispravă a gândirii lui Ceauşescu.

(Ce coincidenţă! S-a pomenit "gândind" la... programul-special (cel prin care bătrânii ar urma să fie alungaţi din oraşe) chiar acum, când el însuşi a ieşit din spitale (am spus bine: spitale, fiindcă a colonizat-ocupat vreo patru - simultan), însă rămâne cu amândouă picioarele în groapă - îi şade bine, îi vine perfect: ca unui patruped ce se respectă...).

(Ce coincidenţă... În **Jurnalul de la Păltiniş**, Gabriel Liiceanu, în chiar primul paragraf al întâiei însemnări (publicate), adică: "Luni 21, martie 1977", scrie - citez:

"Proiectata călătorie cu Noica la Păltiniş a luat fiinţă. Luăm trenul de 9,45 către Sibiu. Pe drum, Noica îmi dă să răsfoiesc *Steaua*, *Luceafărul*, tăieturi din *Le Monde*. Pe peronul bucureştean părea impacientat că nu găseşte un ziar de astăzi, îl *descopăr mult mai ancorat în realităţi decît pare* (subl. mea - prima). Cutremurul, pe care l-a trăit la Bucureşti, îl preocupă, în continuare. «Ar trebui mutată capitala la Târgovişte; ar fi vorba de un centru exclusiv universitar şi administrativ. Tinerii ar trage cu toţii într-acolo, iar pensionarii, care îndeobşte încurcă, ar rămâne la Bucureşti...»".

Fireşte, nu vom vedea - fiindcă nu există - o legătura de la cauză la efect între spusele lui Noica din martie 1977 (desigur, Liiceanu nu era primul "ucenic" căruia îi încredinţa această trăsătură totalitară a sa - şi nici ultimul) şi programul-special "gândit" de Ceauşescu, acum, în 1985 - dar un cui rămâne - fireşte, în legătură cu filosoful care şi-a făcut (scris) o operă - dar fără o Etică. Poate dacă i-ar fi dat târcoale (eticii...) nu ar mai fi gândit - şi răspândit - că oamenii trebuie obligaţi la fericire; şi că într-o utopică Târgovişte - "centru exclusiv universitar şi administrativ" - "pensionarii, care îndeobşte încurcă" ar fi... interzişi (Noica o spune mult mai delicat: "ar rămâne la Bucureşti"...).

Să rezumăm viaţa-şi-opera Ceauşescului: are 67 ani, în curând, 68 - vârstă la care toţi ceilalţi români sunt demult la pensie (şi, vorba lui Noica, "pensionarii, îndeobşte încurcă..."); este bolnav-copt (dare-ar!), azi-mâine crapă şi el (crăpare-ar!), oricât de nemuritor s-ar crede. Ţara e ruinată, nimic nu mai funcţionează, "România pitorească" a devenit o Românie post-atomică; vine iarna cu cortegiul ei de cruzimi guvernamentale, statale (numai Stalin s-a slujit de natură ca de un călău - dar

fără simbrie...): în timpul ei vor muri de frig alţi copii, alţi bătrâni (alţi ne-copii, ne-bătrâni, ne-bolnavi - doar de frica frigului)... Iar Ceauşescu nu găseşte ceva mai cu-cap de făcut pe moşia lui ta-su, Andruţă, între două intervenţii chirurgicale, decât “să se gândească”! Să auzi şi să nu crezi! Ceauşescu gândeşte! Unde-o fi Păunescu, să-i ardă el rima-prima! “Ceauşescu-Gândirescu!” Şi la ce “se gândeşte” El, Lumina Plapcei (aşa se cheamă pârâul ce scaldă plaiurile natale, scorniceştene, ale Scornicescului, Plapcea)? La ce: la un program-special de lichidare a bătrânilor.

Nu vom pierde vremea, căutând motivaţii shakespeare-iene acolo unde borhoteşte ciorbalâcul unei “gândiri” de gaură, de bortă, de vizuină - de peşteră.

Ne vom aminti doar că Ceauşescu Nicolae ne vine de nicăiri şi ne îmbrânceşte în nefiinţă - în afara spaţiului natural al nostru: Europa, şi în afara timpului de faţă. El a plecat de la ţară (el zice: “din comune”), înainte de a fi devenit ţăran (şi ţărănia se învaţă...), însă nu a ajuns orăşean - nu a apucat să intre în oraş, s-a oprit la mahala, cazanul în care fierb eroii lui Caragiale (şi viitorii orăşeni ai României urbane). Acolo, “la mijloc de drum”, eroul nostru a devenit ceea ce era în firea locului opririi (între sat şi oraş - la mahala): “revoluţionar (de profesie)”.

Ceauşescu trebuie crezut pe cuvânt când se declară comunist. Numai un asemenea sistem poate produce asemenea monştri: “eternii-revoluţionari” (de teapa lui Lenin, Troţki, Stalin, Mao, Kim, Castro, Hodja - să nu-l uităm pe Pol Pot); cei ce nu sunt în stare decât să răstoarne, să distrugă, să lichideze - în vederea “edificării noii societăţi”, a “construirii omului-nou” - iar când li se întâmplă să şi “construiască”, rezultatele sunt: canale, căi-triumfale şi, desigur, “instituţii de reeducare”...

În anii 50, Hanna Arendt a cercetat totalitarismul şi i-a stabilit trăsăturile...

Pe urmele Hannei Arendt, André Glucksman, în cartea sa **La Bêtise** (Prostia) - 1984, Grasset - ocupându-se şi de post-totalitarism, s-a întâmplat să... găsească ceva “inedit”, anume că... “trăsăturile totalitarismului, găsite de H. Arendt, la timpul ei, sunt desuete, în prezent”...

Ne-am exprimat în mai multe rânduri dezacordul cu această “analiză”, rezultat al galopului frenetic printre şi peste cărţi şi documente, cu o nonşalanţă frizând superficialitatea (mai potrivit ar fi să vorbim de iresponsabilitate). André Glucksman, fost “şaişoptist”, fost maoist, fost (dar ce n-a fost acest băiat, altfel şarmant), dacă are şi el o parte din contribuţia la demitizarea comunismului, în general, în special a celui instaurat prin baionetele roşii în Europa de Est, apoi refuză (acesta este cuvântul) să se “atingă” de România (poate din pri-

cină că este originar din Cernăuţi?). Aşadar, André Glucksman nu cunoaşte "cazul" (specific - nu e un pleonasm) al României ceauşiste şi nici nu dă semne că ar dori să-l cunoască. Păcat! **La Bêtise** este o carte ratată şi din pricină că autorul nu a atins una dintre componentele totalitarismului: "ceauşismul".

O spunem aceasta cu mânie şi cu durere. I-am spus-o şi autorului, el a părut a cădea din lună - a, da, cărţile despre România, în franceză? Într-adevăr, păcat că nu le-a citit înainte - dar lasă, la o viitoare ediţie a cărţii - ia te uită, are să i se scoată în *Poche*, ce ocazie mai nimerită, ca să corijeze, să corecteze, să completeze... N-a corectat-corejat-completat nimic. A uitat. Deci din nou: nimic despre România, în scrierile lui Glucksman - şi ce băiat bun, domnule, acest André - îţi dă cămaşa de pe sine (dar nu-ţi citeşte cărţile)...

Să fie "desuetă, în prezent", trăsătura totalitarismului numită de Hanna Arendt pedocraţie şi definită astfel: "mobilizarea forţată a tineretului (prin Hitlerjugend, Pionieri, Komsomol, Gărzi-Roşii)"? Va fi, în URSS, chiar şi în China - însă nu în RSR. Dovadă că Ceauşescu a inventat "Şoimii"; dovadă că de "schimbul de mâine" se ocupă însuşi "schimbul său de mâine", adică Nicu Ceauşescu împreună cu tovarăşa sa de viaţă, Poliana Cristescu. Dacă-l mai pomenim şi pe Adrian Păunescu, neostenit isterizator-de-mase (chiar dacă, de o vreme se odihneşte), putem spune că pedocraţia, trăsătură a totalitarismului, există - şi prosperă - în RSR.

Să se fi demodat monocraţia, definită de H. Arendt ca "permanenta epurare a Aparatului, sub conducerea Şefului, devenit Dictator"? Deloc. Ba am putea spune că permanenta - epurare ("rulare") continuă şi după ce Dictatorul a devenit Monarh.

Să nu mai funcţioneze, în RSR de acum ideocraţia, adică: "îndoctrinarea, propaganda"? Să fi încetat "campaniile împotriva vechilor obiceiuri şi mai ales împotriva credinţelor religioase"? Să nu mai continue "lupta pentru făurirea omului nou"? Să se fi renunţat, în "Era Ceauşescu" la (cităm, în continuare, din H. Arendt): "Crearea unei aureole mistice pentru Şeful Suprem"?

Iată-ne la a patra trăsătură a totalitarismului hitlero-stalinist: hemocraţia, adică "teroarea sângeroasă la care sunt supuse clase, categorii întregi ale populaţiei". Să fi încetat? Să fi devenit... desuetă în prezent, în RSR?

Fireşte, sluga lui Stalin, Gheorghiu-Dej, a exercitat "o teroare sângeroasă asupra unor clase, categorii": ţărani, burjui, preoţi, intelectuali - numiţi "duşmani de clasă" şi striviţi în numele luptei-de-clasă. Faptul că Ceauşescu nu mai vorbeşte de lupta-de-clasă să însemneze că victimele sale sunt doar "cazuri"? Deci că regimul Celui mai Iubit Fiu şi, în acelaşi timp, Tată nu este hemocratic?

Din nefericire, nu.

După statisticile oficiale, 40% din populaţia activă (total: cca 10 milioane) lucrează în industrie. Să reprezinte "cazuri" muncitorii industriali deveniţi sclavi, plătiţi cu cât să nu moară de foame, obligaţi să execute un "plan" imbecil, conceput la Bucureşti, devenit pedeapsă "la nivel de uzină"? "Cazuri", acei muncitori cu totul lipsiţi de apărarea în faţa Patronului-Stat, "sindicatul" fiind tot partidul? Nu "cazuri", ci întreaga clasă muncitoare - cca 4 milioane de suflete.

Statisticile spun că 30% din populaţia activă lucrează în agricultură. "Cazuri" să fie acei lucrători-pe-ogoare deveniţi iobagi, legaţi de pământ, storşi de vlagă şi de suflet, obligaţi să facă "revoluţia agrară", cu săpăliga, teleaga şi căniţa (de "irigat"), întorşi la "valorile strămoşeşti", precum opaiţul, amnarul şi fiertura de ştevie? "Cazuri", ţăranii care nu au ce mânca - ei, care produc pâinea? Din nefericire, nu "cazuri", ci în totalitate, muncitorii-agricoli - ceea ce dă încă 3 milioane de suflete.

Dar funcţionarii? Dar cei din sectorul servicii?

Să o luăm însă altfel, după alte criterii:

Statisticile spun că 51% din populaţia totală este de sex feminin. Peste 11 milioane. "Cazuri" să constituie mamele, soţiile, surorile, fiicele noastre, tratate de regimul Ceauşescu, nu ca ceea ce sunt, ci ca vite de povară şi de prăsilă? "Cazuri", copilele de şcoală îndemnate, somate de către trimişii Elenei Ceauşescu să... contribuie la "campania demografică", adică: să fete!, fiindcă nu există alt termen? "Cazuri", femeile supuse "controlului ginecologic" după "criteriile ştiinţifice" aplicate vacilor, scroafelor? Nu "cazuri", ci femeia în RSR.

"Cazuri", copiii veniţi pe lume prin decret? "Cazuri", noii-născuţi ne-înregistraţi la naştere (n-au decât să crape, dar să nu influenţeze cifrele, să nu se afle că mortalitatea infantilă în România, în anii '80, o concurează pe cea din Etiopia)? Adevărat, doar "cazuri" copiii vânduţi, pe dolari, occidentalilor - dar cei rămaşi pe solul Patriei Multilaterale? "Cazuri" să fie, Şoimii şi Pionierii, mulţumind din inimă Tatălui-Nicolae şi Mamei-Elena - pentru ce? pentru că nu cunosc gustul ciocolatei? Doar "cazuri", şcolarii îndopaţi cu ultima cucerire a chimiei ceauşiste: comprimatele care "taie foamea"? "Cazuri", oare copiii care, în loc să înveţe carte şi să se joace, sunt consideraţi braţe-de-muncă şi puşi să "contribuie la construirea societăţii comuniste"? Nu "cazuri", ci copilul în RSR.

Doar "cazuri", românii (fie ei muncitori, fie femei, fie agricultori, fie copii), care, într-o ţară europeană, în pragul anului 2000, sunt lipsiţi de alimente, de medicamente, de căldură, de lumină, obligaţi să mulţumească din inimă tocmai celui care-i înfometează, îi "congelează" - îi lichidează? Hemocraţia lui Dej atingea o categorie: a "duşmanilor de clasă"; Hemocraţia lui Ceauşescu atentează la poporul român, în totalitatea sa.

Şi iată-ne la ultima obsesie a lui Ceauşescu: “pensionarii”.

Tot după statisticile oficiale, 13,3% din populaţie are peste 60 ani. Deci, pensionari-pensionabili, cca 3 milioane. Din aceştia, câţi vor fi locuind în “oraşele mari”, deci sunt “plecabili” spre... comune? Un milion? Dar chiar dacă ar fi doar a zecea, a suta parte, chiar a mia - o mie de bătrâni deportaţi nu mai constituie “cazuri”. Şi, atenţie, noi am fost generoşi, fiindcă Ceauşescu, prin “unii pensionari” înţelege totalitatea inactivilor.

Să ne oprim numai la Bucureşti - fiindcă în Bucureşti îl deranjează, îl stânjenesc pe Ceauşescu bătrânii. Dată fiind situaţia economică a Capitalei (vrem să spunem: în Bucureşti se trăieşte mai puţin prost), într-adevăr, există ceva mai mulţi “pensionari”. Între 2 şi 300 000. Mulţi, prea mulţi, “se gândeşte” Ceauşescu. I-a numărat pe paturile lui din spitalele pe care le ocupă, singur, de la o vreme. Şi, fiindcă nu i-au ajuns degetele de la mâini şi de la picioare, a cuvântat: «Ie prea mulţi, unii-pensionari. Şi prea bătrâni!» Iar şi-mai-tânăra sa tovarăşă de viaţă a încuviinţat: «Aşea ie: când trece omu de 60 ani - gata cu el!» Şi el - veşnic-tânărul şi sănătosul Nicolae: «Mă gândesc la o măsură, de să rezolve alte măsuri, de nu s-a rezolvat până acum...» Şi ea: «Fă, mă, on program-special de să-l adoptăm!»

Aşa că Nicolae, între două horcăituri de agonie, ne-a anunţat că “s-a gândit”: “să adopte” - “programul special”. O “măsură-de-să-rezolve-alte-măsuri-de-nu-s-a-(încă)-rezolvat”.

Care anume?

Ei, bine, în primul rând, locuinţele - problemă pe care tot el a prefăcut-o în dramă: în loc să ridice case, a săpat canale; a dărâmat o bună parte din “fondul locativ”, ca să facă loc maidanelor asfaltate, de kilometri lungime, de peste o sută de metri lăţime (“mai lătăreţe ca Şamplézé!, după expresia Doamnei Ceauşescu, cea care îşi comandă perucile pe Champs-Elysées); aşadar, alungându-i pe “unii pensio-nari”, din “oraşele mari”, se va face loc pentru “tineri” - ca ei, Ceauşeştii.

În al doilea rând, problema alimentaţiei: “gândirea” lui Ceauşescu “se gândeşte” astfel: dispărând, din oraşe, “gurile-care-mănâncă-fără-să-producă, adică pensionarii, se vor realiza economii colosale în materie de “produse agro-alimentare”; ba mai mult: vor dispărea şi cozile! Fiindcă aceste manifestări ale “unor greutăţi temporare în aprovizionarea populaţiei” sunt constituite, în cvasi-totalitate, din pensionari; apoi, nemaifiind bătrâni, tinerii-activi (din birouri şi uzine), vor consuma şi ei mai puţine... calorii - cine să mai facă aprovizionarea? Iată cum se va rezolva şi grava problemă a Obezităţii-la-Români.

În al treilea, asistenţa medicală. Este adevărat că, de vreo doi ani, Ceauşescu i-a obligat pe medici ca, înainte de a-l întreba pe pacient

ce-l doare, să-l întrebe ce vârstă are - şi dacă bolnavul răspunde că are peste şaizeci de ani, el să-l “sfătuiască” să... revină peste o lună. Cu toate acestea, capitaliştii zbierau că, în România, spitalele sunt supra-aglomerate, că internaţii stau câte 2 şi 3 într-un pat, ba chiar că zac pe coridoare, nu puţini fără saltele - şi alte calomnii; că nu există medi-camente - dar de unde “spaţiu vital” în spitale, de unde atâtea medicamente - cu atâţia, cu prea mulţi unii-pensionari? Care, se ştie: una-două, pretind că sunt bolnavi!

Dacă mai adăugăm ne-participarea pensionarilor la “adunările populare”, - unde se dă o înaltă preţuire Primului Bărbat al ţării am încheiat bilanţul: pensionarii nu au ce căuta în marile-oraşe!

La ţară cu ei! Acolo au aer curat, păsărele, floricele - să tot îmbătrâneşti! Unde mai pui că Ceauşescu “s-a gândit” să le încredinţeze şi “o anumită activitate” - or, ce anumită-activitate se poate depune, în sate, dacă nu una în cadrul “revoluţiei agrare”. Îşi vor... “păstra sănătatea şi spiritul sănătos” - l-am citat din nou pe sănătosul Ceauşescu - ba smulgând “iarba-rea” de pe ogoarele fără haturi, ba contribuind la campania de recoltare, ba la cea de “irigare”, stropind cu căniţa, fir cu fir, cucuruzul multilateral, ba adunând spice - pen’că Pionerii Patriei, mai vânjoşi, se opintesc la cartofi şi la sfeclă.

Dar Clarvăzătorul vede şi mai departe: pensiile de-oraş ale “plecaţilor” vor fi, desigur, “adaptate corespunzător” la... mediu, vorbim de mediul rural.

Iar cu economiile - din păcate, doar în lei RSR - Marele Gînditor “se va gândi” să-i mai ardă un combinat-de-ceva - nu contează ce va produce, contează că va marca Era Ceauşescu.

Nicolae are aproape 68 ani. Elena cam tot (ceva mai mult) de-atâta. Ce-ar fi să se oprească, în sfârşit, din activitate şi să se bucure - pe merit - de o pensioară, la ţară, la aer curat? S-ar curăţi aerul, nu doar în marile-oraşe, ci în întreaga Românie. Iar ţara noastră s-ar întoarce la locul său: în Europa, în acest deceniu, al 9-lea, din al 20-lea secol. După Cristos, precizăm.

CEAUŞESCU ŞI FEMEIA

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 23 Septembrie 1985

Aceia dintre noi care au apucat cu-ochii-deschişi "momentul August '44", îşi aduc aminte de comportamentul bravei Armate Roşii, în România - care, oricum (mai exact, vrînd-nevrînd), devenise aliată a... Aliaţilor. Însă memoria a înregistrat, nu doar actele de barbarie ale Barbarilor ocupanţi, ci şi scene, întâmplări - unele picante, altele de-a dreptul suprarealiste, în care "eroii" în uniformă sovietică erau mai cu seamă... eroine, adică femeia sovietică. Să fim drepţi: în acel moment, 1944, nu toate femeile din România purtau ceea ce, pudic, se numeşte: "lenjerie intimă", dar cel puţin ştiau la ce foloseşte (şi mai ales care este... locul ei, pe corp, în raport cu îmbrăcămintea... ne-intimă). Femeia sovietică, biata de ea, nu ştia, deci, îşi trăgea, peste fustă, chiloţii de mătase; îşi prindea, deasupra tunicii cu epoleţi, sutienul... Peste acestea, vărsa "şâpuri" întregi de "adicalon"... Românii şi româncele priveau şi râdeau - nu chiar pe faţă, se înţelege. Însă, în ciuda resentimentului faţă de ocupanţi, ocupaţii nu mai râdeau, atunci când femeia sovietică descoperea, de pildă, săpunul de toaletă; de pildă, vata, pentru bandaje igienice. Autorul acestor rânduri a fost martor şi la o altă - epocală - descoperire: a pâinii cu unt şi cu miere.

Să admitem: acele femei în uniformă sovietică erau o minoritate, o excepţie; să admitem că, dintre acestea, cele care nu ştiau la ce slujeşte sutienul şi de unde "provine" untul constituiau excepţii ale excepţiei. Dar chiar aşa: excepţii, acele fiinţe erau femei. De unde veneau, de unde picau, în România anului '44, - care, orice am zice, nu era chiar raiul pe pământ - acele fiinţe care, în orice societate, în orice epocă, oricât de ostile, dure ar fi fost faţă de femeile din alte comunităţi, chiar răpită, chiar vândută, chiar prefăcută în roabă, odată intrată în posesia altui bărbat, din altă, să-i zicem: societate, devenea ocrotită, stimată, chiar adulată. Fiindcă femeia înseamnă viaţă, înseamnă perpetuare - ea fiind purtătoarea acelei veşnicii pe care o visează omul. De unde venea femeia sovietică? Din "noua societate", din orânduirea care "liberase", nu doar omul, în general, ci şi femeia. Societate în care femeia devenise egală bărbatului...

Nu vom spune că femeia ceauşistă din 1985 a... "ajuns-o din urmă" pe cea sovietică din '44. Într-adevăr, după război, femeia sovietică a constituit un "model" pentru cea RPR- istă, însă mai puţin pentru cea RSR-istă. În timp ce, sub Stalin, femeia din URSS cunoştea o, totuşi, evoluţie, cea din RPR, sub Dej, cobora. Repetăm: nu până la nivelul "modelului" de la Răsărit. Perioada hruşcioviană a marcat o pauză. După care, femeia sovietică a continuat, mai "hotărât" pe acea cărare, devenită cale, anume a matriarhizării societăţii, în timp ce

femeia din RSR - mai cu seamă începând din 1967 - a fost împinsă spre o formă cu adevărat “originală”: amestec de sclavaj şi de matriarhat special, ceauşist.

Să ne explicăm: în Rusia, devenită sovietică, începând din anii Marii Terori, sarcinile (ca să le spunem aşa) economice, în primul rând, s-au deplasat, în majoritate, pe spinarea femeii. Fiindcă mulţi bărbaţi pieriseră deja în război (vorbim de primul); apoi în... Revoluţie; apoi în Războiul Civil. În pauza-de-respiraţie care s-a numit NEP, bărbatul se zbătea să se descurce, făcea “afaceri” - şi chiar dacă acele afaceri tot “activitate” erau, nu se petreceau pe “frontul muncii”, adică pe ogoare, în uzine, pe şantiere, în sectorul serviciilor, unde femeia... devenită egală cu bărbatul îl, parţial, înlocuise - fireşte, la muncile grele.

Teroarea stalinistă a lovit toate straturile populaţiei, dar preponderent pe cel de sex masculin. Femeia l-a înlocuit pe bărbatul împuşcat sau arestat sau încă “liber”, dar paralizat de spaima că mâine va fi rândul lui. Apoi a venit războiul. Toţi bărbaţii valizi au fost mobilizaţi - deci, scoşi din producţie. În totalitate, economia - şi nu doar cea de război - a fost dusă de femeie. După război, bărbatul demobilizat, întors acasă, a constatat, în primul rând, că, la lucru, în locul lui, femeia se descurcase destul de onorabil şi, pe sfert în glumă, pe trei sferturi serios, a îndemnat-o: “Dă-i înainte, că o dai bine!”, iar el şi-a căutat altceva, pe cât posibil, nu la sapă, ci la mapă...; pe de altă parte, bărbatul întors de la război, a constatat că femeia lui, pe care o lăsase tânără, atrăgătoare (şi... credincioasă), era acum îmbătrânită, urâţită - cât despre fidelitate...

Atunci, abia atunci a explodat familia rusească; mai târziu s-a re-compus, dar altfel: rolurile au fost redistribuite şi... împuţinate. Ceea ce se numeşte familie, în URSS de azi, se compune doar din: şef (cap de familie) şi copii; capul este femeia - şi nu doar din punct de vedere economic; şi nu doar ca o consecinţă a acestui aspect, anume rolul ei social, ci suma acestora: psihologic, femeia, în familia sovietică, este mamă-pentru-toţi: şi pentru copiii-copii, dar şi pentru soţ, bărbatul sovietic fiind incapabil să apere (nici vorbă să conducă) o familie. Aşadar, “emanciparea” femeii, în societatea comunistă, a mers mult mai departe decât pronau “liberatorii” la matriarhat. Din nefericire, s-a ajuns la această fază, fără să se treacă prin cea promisă: egalitatea-în-drepturi (măcar pentru faptul că, în guvernul sovietic, nu există nici un ministru femeie - legendara Furţeva a trecut, într-adevăr, în legendă).

Aceleaşi cauze producând aceleaşi efecte, şi în România sovietizată femeia a trebuit să-l suplinească pe bărbatul plecat, apoi întors, dar... absent. În virtutea “egalităţii-în-drepturi”, femeia a coborât în mină, a urcat pe tractor, cât despre mânuirea lopeţii, a târnăcopului,

chiar a barosului, a devenit din cale-afară de "egală" - adevărat, pe timpul lui Dej, exista "muncă grea - cartelă A", ceea ce aducea oarecari sporuri în bani. Aceasta fiind situaţia în industrie, însă în agricultură, cu excepţia şefilor şi a băgătorilor de seamă, vita de povară a fost şi a rămas femeia. Într-o primă fază, doar din raţiuni strict materiale, bărbatul căuta la oraş un lucru plătit peşin şi chenzinal sau lunar, nu "în natură" şi nu toamna (când se numără zilele-muncă); femeia rămânea în sat, la ceapeu, ca să-şi păstreze lotul individual. Însă, odată cu trecerea timpului, odată cu accelerarea industrializării şi, simultan, cu micşorarea lotului şi împuţinarea drepturilor de folosinţă, acea situaţie crezută tranzitorie, s-a prefăcut în stare - vorbim de fenomenul navetă care a produs, în România, primul contingent de "homo sovieticus".

Dar să nu ne cantonăm în doar factorii economici, chiar dacă aceştia au provocat mutaţii - şi nu doar sociologice (care, la rându-le, au stricat, strâmbat sufletul întregii populaţii). Să revenim la agresiunea organizată, planificată, decretată de către, cică, Stat - vrem să spunem: de către comunistul Ceauşescu: interzicerea avortului, prin decretul din 1967. Nu mai intrăm în amănunte, amintim doar că şi această măsură a vizat, nu cauza unui rău, ci... consecinţele. Dacă Tatăl şi cu Mama naţiunii erau îngrijoraţi de scăderea natalităţii (de la 2,5% în 1951, la 1,4% în 1966), să fi gândit "problema" cu organul destinat acestui scop, nu cu cel aflat la antipod; nu neapărat să fi "creat condiţii" favorabile copilului, dar măcar să fi suprimat piedicile, la urma urmei: interdicţiile de a aduce pe lume copii, cărora părinţii nu le puteau asigura viaţa.

Însă ceauşeştii au vrut să obţină o bună producţie de copii, fără să asigure nici măcar atât cât investiseră în, de pildă, zootehnie. Bineînţeles, imediat după decretul cu pricina, "randamentul" uman a făcut un salt spectaculos, dublându-se în 1967, dar scăzând constant, din chiar 1968 şi ajungând, în 1980, la 1,8%, adică foarte aproape de "pragul de alarmă din 66" (suntem în 1985 şi nici o speranţă să se publice rezultatele din aceşti, mai ales trei din urmă, ani; poate într-un Nürnberg II vom afla, nu rata natalităţii, ci a mortalităţii infantile, din acest deceniu 9 al secolului 20 din România).

Dacă femeia, la noi, ar avea de suportat doar năbădăile lui Nicolae, care, oricât de genial ar fi, ca bărbat, nu poate înţelege ce se petrece în capul, inima şi pântecele unei femei... însă, nu întâmplător, din chiar momentul Decretului, femeia a făcut cunoştinţă şi cu hachiţele Elenei. Aşa că, în ultimele două decenii, femeia din România a coborât toate treptele umilinţei, suferinţei - care duc, desigur, "pe cele mai înalte culmi" ale ceauşismului... cum să-i zicem: bicefal?, mai degrabă: patruped. Şi nu ar fi ajuns unde a ajuns, dacă nu ar exista, la-cel-mai-înalt-nivel, o, nu doar reprezentantă, ci o "mamă";

şi dacă în fruntea ministerelor care se ocupă de trebile cele mai apropiate de interesele ei, ale femeii, nu ar fi tovarăşe - precum Dobrin, Găinuşe, Gâdea şi alte “surate”, cu nume predestinate.

Care sunt drepturile femeii, în RSR, în virtutea “egalităţii” cu bărbatul?

În primul rând, fireşte, dreptul “de a alege” (fireşte pe Candidatul unic) şi de “a fi aleasă”, (după ce partidul o desemnează candidat unic). Nu mai insistăm, acest drept femeia îl împarte - la egalitate - cu bărbatul...

În al doilea rând dreptul la muncă. Ei, aici, lucrurile se complică: “egalitarismul” comunist a făcut ca femeia să aibă... supra-drepturi. Fiindcă ea, după ce îşi face “datoria de onoare”, “în producţie”, intră în “schimbul II”: alergătura, cu sacoşa goală; găseşte, nu găseşte cu ce să şi-o umple, oricum, şi-a mâncat o parte din viaţă - şi nu doar acel timp, material (două-trei ore pe la cozi şi pe drum), ci energia şi, de ce să nu spunem, feminitatea. Trece apoi în “schimbul III”: acasă, trebuie să gătească (fără alimente şi fără gaz); să spele rufele (fără săpun, fără detergenţi); să le calce (dar nu cu fierul electric); să facă “menajul” (fără aspirator); dar copiii? - pentru care nu are nici lapte, nici dulciuri; dar bătrânii suferinzi din familie? - pentru care nu are medicamente. Să mai continuăm? Nu. Încheiem, amintind că, pentru sine, femeia nu mai are nici timp, nici mijloace - şi, mai grav: nici înţelegerea celor din jur: soţ, copii, fraţi...

Nu prin “ponderea economică a tovarăşei femei” se singularizează România comunistă. Şi în URSS agricultura este făcută în proporţie de 80% de femeie. Adevărat, doar în Bucureşti măturătorii de stradă sunt măturătoare - hai să o punem pe seama “tradiţiei”...

Însă în RSR, Ceauşeştii i-au trasat femeii încă o “sarcină”-de-onoare: aceea de a “produce” copii.

Întrebare - în mai multe puncte: dacă Ceauşeştii au nevoie de şi-mai-mulţi ceauşei, de ce vinde copii, pe valută, în Occident? Dacă Ceauşeştii au nevoie de femei bune “reproducătoare”, de ce vinde fete, pe petrodolari, pentru haremurile harapilor?; pentru bordelurile ambulante care sunt, în fapt, “formaţiile artistice” trimise în “turnee”, mai ales în Italia? Şi dacă “întreruperile de sarcină” constituie excepţii, de unde provin sutele de kilograme de foetuşi umani vânduţi austriecilor? Dar chintalele de placente? întrebări retorice: Ceauşeştii nu aud, nu văd - ei “luminează”.

Dacă “emanciparea” femeii în societatea comunistă a făcut din ea vită de povară, “Era Ceauşescu” a urcat-o la rangul de vită de prăsilă.

Şi ajungem la cea mai insuportabilă dintre încercările la care este supusă femeia, în RSR:

Ca şi cum nu ar fi destul de strivită de obligaţiile de a munci (la uzină, pe ogor, în birou), de a face aprovizionarea, de a ţine casa -

şi, în fine, de a făta - (toate acestea venind “de sus”, de la regim, de la Ceauşescu), femeia din România “anilor lumină” este supusă unei permanente agresiuni din partea “fratelui” ei întru sclavie: bărbatul.

Tragedia care pândeşte însăşi existenţa poporului român este tocmai această dezumanizare a bărbatului. Din copilărie, băiatul vede, aude cum anume o tratează tatăl pe mamă; din adolescenţă, înţelege că “atotputernicul” tată, în afara casei, este, în fapt, un laş, un duplicitar, încercînd să-şi ascundă sufletul de slugă îndărătul băuturii, “pedepsindu-i” pe colegii, pe prietenii ceva mai puţin fricoşi decât el, “încondeindu-i” la Cadre şi la Securitate: odată la adăpost între patru pereţi, arată el... “cine anume cântă în casă”; şi, vai, nu o dată, l-a auzit - pe tată - lăudându-se în gura mare cu “isprăvile” lui extraconjugale. Un asemenea tânăr-bărbat nu poate fi decât “omul nou” - homo sovieticus. Dar copiii de sex feminin? Ei bine, după ce vor trece prin Şoimi şi Pionieri, în cea mai pură şi tulbure şi sublimă perioadă a vieţii lor, fetele, florile, vor fi îndemnate, de trimişii Ceauşeştilor să nu ţină seama de prejudecăţile burgheze - să se lase... fecundate, ca să facă copii!

Vor face, nu vor face, odată şcoala medie terminată, dacă vor vrea să intre în producţie, vor trebui să plătească vamă: adică să se culce cu troglodiţii în nădragi de care depinde angajarea, menţinerea, avansarea; însă dacă vor încerca să facă studii superioare...

Chiar dacă Ceauşeştii vor fi judecaţi numai pentru ceea ce au făcut cu femeia-student - şi vor fi condamnaţi la pedeapsa capitală: mai ales din 1971, pe lângă şperţuri şi plocoane (pe care le dădeau şi înainte mii de candidaţi de ambe sexe), azi, fata candidat trebuie să plătească “în natură”. Chiar dacă intră numai datorită notelor mari, nu se poate considera la adăpost de “pohta” râmătorilor în copitele cărora a nimerit Universitatea românească. Fiindcă, nu-i aşa, există examene, iar “profesorii” (aşa îşi zic ei, aşa pretind să li se zică) “pun problema” fără sfială, de faţă cu martori: “Pici, treci” - aceasta a devenit deviza învăţământului superior din România ceauşistă. Dacă studenta nu pică (la pat), pică la examen - şi o aşteaptă “vămile” din producţie. Dacă pică, trece examenul... până la cel următor - însă până atunci, “profesorul” va povesti, în gura mare, nu doar colegilor săi, ci şi în faţa studenţilor - în prezenţa “picatei” - cum anume a “trecut” la examen acea studentă, acea femeie, acea fiinţă omenească.

Am primit o sumă de mărturii din partea unor încă-studente, din partea unor foste-studente. Din care aflăm nume, cazuri, amănunte. Nu vom murdări, aici, hârtia, cu numele acelor “profesori” - vom spune doar că, în cvasi-totalitate, aceştia sunt analfabeţi care traversaseră studenţia-le “pe bază de UTM şi de Securitate”; foşti activişti de partid, debarcaţi din fruntea câte unui judeţ şi unşi “profesori universitari”, prodecani - chiar prorectori... Această adunătură de gunoaie, de

impotenţi, de securişti se află, azi, în fruntea Şcolii Superioare din România. La Agronomie, la Medicină, la Universitate, la A.S.E. (care, în clar, se numeşte: Academia de Ştiinţe Economice...) - peste tot. La catedră, aceşti "profesori sunt incapabili de a citi, fără greşeli, cursuri redactate de alţii; de la catedră, aceşti "profesori" îi înjură pe studenţi (şi se ştie ce progrese a făcut înjurătura-la-români, în Era Ceauşescu); de la catedră, aceşti "educatori" fac... propuneri obscene şi explicite studentelor; la catedră, un cică profesor-doctor de la ASE se descheie la pantaloni şi îşi arată... bărbăţia. Tot la ASE, într-o încăpere de la parter - a doua uşa pe dreapta de la intrarea principală, în chiar "biroul Securităţii", funcţionează, de ani de zile, "Abatorul". Acolo sunt "conduse" studentele... consimţinde, tot acolo şi cele care refuză, şi care sunt duse cu forţa, fără jenă de ţipetele fetei, sub privirile îngrozite, dar... tăcute ale celorlalţi studenţi. Acolo, la "Abator", studentele... pică - de voie, de ne-voie. Şi unele şi altele, sunt violate de mai mulţi "tovarăşi profesori" - la care se adaugă tovarăşi ne-profesori: "băieţi" de la Securitate, de la vreun minister sau doar prieteni ai "profesorilor" - succesiv-şi-simultan. Acolo, la Abator, sunt violate studente în prezenţa altor studente violate. Acolo, studentele "recalcitrante" sunt bătute şi înainte şi după viol, iar cele care au nemaipomenita îndrăzneală să povestească ce li s-a întâmplat, sunt, nu doar torturate, ci supuse şi la ceea ce Codul Penal desemnează pudic: "violenţe sexuale". Acolo, în "Abatorul" din Piaţa Romană, o studentă epileptică a avut o criză fatală, iar sora "moartei accidental", deşi sănătoasă, a fost internată într-un azil psihiatric - fiindcă *ştia*. O altă studentă a fost exmatriculată, pentru că... i-a comunicat decanului "zvonurile" care umblă despre "Abator". În fine, o alta, printr-o şansă miraculoasă, a ajuns la însuşi ministrul învăţământului. Tovarăşa Gâdea a oprit-o după primele fraze: a acuzat-o că... "foloseşte un vocabular murdar", apoi a tratat-o (curat) de "curvă". Apoi a dat-o afară. Din fericire, a apucat să ajungă acasă, unde i-a povestit fratelui său "întâmplările". Din nefericire, a doua zi, ieşită să cumpere ceva, a avut un... accident de maşină.

Cum funcţionează, în văzul lumii, "Abatorul" din Piaţa Romană? Nici un secret: pe acolo trece şi Nicu Ceauşescu - a, nu: el nu consumă pe loc, el face comanda şi aşteaptă să i se livreze marfa la domiciliu.

Imagine de coşmar? De Sfârşit-al-Lumii? A, nu: de Eră-Ceauşescu.

Iar dacă femeia, în România de azi, a ajuns să fie tratată mai rău ca... - (din păcate nu găsim o comparaţie), aceasta se datorează parţial comunismului ceauşist. Cealaltă parte (cea mai importantă a vinei, a păcatului-de-moarte) o poartă bărbatul: sclavul care îşi imaginează că, dispreţuind, violentând pe colegul său de lanţ, el, nemernicul, devine mai tare, mai "viril", mai liber.

ZODIA PORCULUI

Difuzat la postul de radio Europa Liberă, 25 septembrie 1985

De fiecare dată când recitesc sau îmi aduc aminte de acea femeie mâncînd un măr, zugrăvită de Geo Bogza, văd, alături, o altă femeie mâncând pâine cu unt. Femeia "mea" poartă bonetă militară şi tunică şi face parte din Armata Roşie pătrunsă în România, în acea vară a lui '44. Mama i-a oferit de mâncare ce a găsit la îndemână şi ea mănâncă: pâine cu unt. Nu cu evlavie, ca femeia lui Bogza, mărul, ci descoperind ceea ce mânca. Desigur, descoperitoarea ştia ce-i aceea *hleba*, însă o simţeam: nu numai că nu gustase, dar nici măcar nu văzuse o *hleba* atât de albă; de pufoasă; de gustoasă; cât despre unt, îi era necunoscut, a fost nevoie să i se explice, prin gesturi multe, de unde... provine şi că nu este nici seu, nici untură... Eram un copil şi eram la ţară, nu înţelegeam vorbele şi râsetele oamenilor în legătură cu "rusoaicele" care nu ştiu la ce foloseşte... lenjeria intimă şi au o atracţie irepresibilă către "odicolon". Eu o văzusem pe aceasta, mâncând pâine cu unt şi, după plecarea ei, o întrebasem pe mama: "De unde vine?" Iar mama a oftat şi a arătat, nu orizontal, către Răsărit, ci, pieziş, în sus: "De pe altă lume".

Într-adevăr, acea femeie venea de-pe-lumea "socialismului biruitor"; de-pe-lumea în care omul fusese "liberat", iar femeia devenise egală bărbatului...

Acea altă-lume s-a instalat şi la noi. Bărbatul fiind, ba la război, ba la puşcărie, ba plecat în căutare de "ceva mai bun", femeia l-a înlocuit, în trebile bărbăteşti, până l-a...dislocuit. În virtutea "egalităţii", a coborât şi în mină, a urcat şi pe tractor, a bătut nituri, a turnat fontă - continuând să facă, ea, cea mai mare parte din agricultură. Tot robotind, tot "preluând sarcini" a devenit şi-mai-egală (decât bărbatul) şi aşa s-a ajuns la această "nouă etapă" de neo-matriarhat: în familia de azi, femeia este mamă - pentru toţi - şi pentru copiii-copii, dar şi pentru "soţ", bărbatul, în societatea comunistă, fiind un adult infantilizat, incapabil de a apăra (nu doar de a-şi da aere de "şef") nucleul familial.

Fiind ea "egală", femeia lucrează; în "câmpul muncii", se înţelege. Dar fiind şi-mai-egală, cum iese din primul schimb, intră în al II-lea: alergătura, pe la cozi, cu sacoşa; găseşte, nu găseşte cu ce să o umple, trece în "schimbul III", cel al miracolelor: găteşte (fără alimente, fără gaz), spală rufe (fără săpun), le calcă (dar nu cu fierul electric), face curăţenie (fără să se atingă de aspirator), hrăneşte copiii (fără lapte, fără dulciuri), doftoriceşte bolnavii şi bătrânii din familie (dar fără medicamente)... Să continuăm litania "miracolelor" din Zodia Ceauşescu? Ne oprim aici, amintind doar că, pentru sine, femeia nu

mai are nici timp, nici mijloace - şi mai grav: nici înţelegerea (ca să nu mai vorbim de solidaritatea, iubirea) celor din jur: copii, soţ, fraţi, părinţi...

Ceauşescu a descoperit, în 1966, cum anume se fac copiii, a constatat că producţia-la-hectar este “neîndestulătoare” şi, genial cum începuse a se arăta, a tras un decret: “Să se facă copii!” - şi decreţei s-au făcut.

Bun comunist, cu şcoală la Moscova, Ceauşescu nu poate face deosebirea între cauză şi efect, nu ştie în ce raport se află acestea. El a crezut, atunci (mai crede şi acum) că scăderea natalităţii era efectul... cauzei-că-femeia-nu-făcea-copii-din-egoism; din ne-patriotism; din faptul că nu era “lămurită”. Nu a priceput că acea cauză (scăderea natalităţii) era, în fapt, efectul altei cauze: regimul comunist, care adusese mizerie, promiscuitate, lipsă-de-viitor. Cu oarecari “pauze”, această campanie natalistă a devenit de-a dreptul criminală în anii ‘80, odată cu instituirea “controlului” cum i se spune, eufemistic. Dacă până de curând, femeia, în societatea comunistă, era doar vită-de-povară, în Era Ceauşescu a fost “urcată” la rangul de vită-de-prăsilă. Iată ce scrie o femeie din România:

“Vacile şi oile şi scroafele destinate «reproducerii» sunt cel puţin scutite de a munci, scutite de a mulţumi Văcarului (sau Porcarului) pentru «grija cu care...» etc, etc. Cel puţin, faimosul control-ginecologic nu este făcut, la tovarăşele scroafe, de către tovarăşii porci!”

O altă femeie scrie următoarele: “Am avut şansa, de curând, să obţin un paşaport turistic în Occident. Şi la plecare şi la întoarcere, pe aeroportul Otopeni, am fost supusă controlului-corporal. Grăniceri-vameşi, bărbaţi, m-au «controlat». În vagin. Şi în anus. I-am întrebat ce anume caută. Mi-au răspuns că nimic special, dar acesta-i «ordinul de la cel-mai-înalt-nivel»“.

Spuneau adevărul securiştii lui Ceauşescu: nu căutau ceva de găsit, ci de umilit, de strivit, de negat: femeia.

De notat: aceasta se petrece în România, unde nr. 2, de multă vreme, este o femeie: Elena Ceauşescu. Dacă mai adăugăm că în fruntea treburilor cele mai apropiate de interesele femeii se află tovarăşe - precum Dobrin, Găinuşe, Gâdea (şi alte “surori” cu nume predestinate) - am spus totul despre teroarea-de-stat la care este supusă femeia, în RSR.

Din nefericire, nu doar “de sus” este lovită femeia în România. Mai ales în “Anii Lumină” ceauşişti a început să fie agresată şi de “fratele” ei întru sclavie: bărbatul.

O, Bărbatul-la-Români! Câte ar fi de spus despre mutaţia suferită de bărbat, în ultimii 20 ani! Ce a fost şi ce este, acum - dar nu pentru că n-a-fost-să-fie...

Ca soţ, după slujbă, bărbatul Român se duce la prieteni, la crâşmă,

la meciuri. Acolo, la slujbă, ca subaltern: pe burtă, în patru labe: ca şefuleţ: un porc de câine; ca şef: un câine de porc; dar, oricât de “şef”, tot are un şef deasupră-i, pe care îl urăşte (în tăcere) şi îl toarnă (la Securitate, măcar la Cadre). Numai acasă e şef-absolut, mare zmeu - faţă de femeie, pe care o ceartă, o înjură, o bate - apoi o violează (acesta este cuvântul, date fiind timpurile).

Ca necunoscut, Bărbatul Român, nu numai că nu respectă femeia (care ar putea să-i fie mamă, soră, fiică), ba o îmbrânceşte, o înjură - după care şi el o violează: cu vorba, cu balele, cu mâna-pe-sub-fustă, în tramvai, în autobuz.

Ca şef, Bărbatul Român ştie un singur lucru: “orice muiere trebuie...” violată, fiindcă nu există alt cuvânt. Cu cât şeful este mai idiot din născare, mai murdar sufleteşte, mai impotent, ca om, cu atât se comportă mai “viril” (crede el) faţă de femeie. În nici o societate (ca cea comunistă) şi în nici o ţară comunistă (ca în România ceauşistă), “şeful” nu a atins “culmile cele mai înalte” ale abjecţiei.

Pe timpul lui Dej, erau de pomină chiolhanurile, orgiile, beţiile până la criză etilică, linşaj, împuşcături (Oare cum va fi “decedat” Groza?; Oare cum se va fi “sinucis” Chivu Stoica - cel care, împreună cu Drăghici, l-a bătut până la moarte pe Groza?) - dar n-aveau decât, “mesele tovărăşeşti” erau la-cel-mai-înalt-nivel, între Animalele-Supreme.

Ceauşescu a “democratizat” “momentele de destindere”. Azi, cel mai mărunt găinar, ultimul păduche învestit cu un strop de “putere” îşi organizează “partidele de vânătoare”: în care “vânează” tot ce-i mai bun ca mâncare, băutură şi “cărniţă” - de preferinţă, actriţe, dar mulţumindu-se şi cu studente şi cu profesoare (oricum: intelectuale!). Degeaba fac Ceauşeştii-Bătrânii pe abstinenţii, pe “puritanii”, odrasla lor - care va urma pe tron - este exemplul viu al “bărbatului” ceauşist: creatura de mlaştină, râgâitor-grohăitorul. Degeaba au intrat Ceauşeştii - prin efracţie - în “icoane”, dacă au făcut ca “spiritul” lor să intre în subalternii de toate gradele, astfel instaurând Zodia Porcului. “Omul nou”, ceauşist? L-a obţinut. Pauker-Nikolski-Dej n-au reuşit, la Piteşti, să-l fabrice. Însă geniul lui Ceauşescu a izbutit: prefăcând o parte dintre victime în călăi ai fraţilor lor. În cazul de faţă, Bărbatul Român. El este homo ceauşescus.

Să nu ni se spună că “bietul bărbat” nu este deloc băiat-rău că şi el este oropsit ca “toţi cetăţenii, indiferent de sex...”; să nu ni se spună că, în momentul de faţă, “cu totul alte probleme are poporul român: alimentele, căldura, lumina, medicamentele - cu un cuvânt: viaţa!”. Fiindcă vom răspunde că viaţa o dă femeia, dar bărbatul o ocroteşte. Or, cum anume a ocrotit Bărbatul Român viaţa, în aceste din urmă două decenii, faţă cu moartea adusă de Ceauşeşti? Mia de bărbaţi mineri, cele câteva sute de sindicalişti, credincioşi, militanţi pentru

drepturile omului, aceştia au fost striviţi, nu de Securitate, ci de laşitatea vinovată, de complicitatea Bărbatului-Român cu Neomenescul, cu Murdarul, cu Ne-bărbătescul Rău.

Şi să nu spună unii Bărbaţi Români ca ei ar fi vrut să încerce să ocrotească viaţa, ca nişte adevăraţi bărbaţi "dar femeia, cum e ea, mai realistă, a zis că nu, că de ce să riscăm noi, că ce se face ea, singură cu copiii, dacă pe mine mă arestează..." - fiindcă răspunsul este unul: Fiecare bărbat are femeia pe care o merită. Va fi ea, Femeia Română "mai realistă", însă Bărbatul de aceea este bărbat: ca să ocrotească familia, să-şi ocrotească femeia - chiar împotriva "realismului" ei de moment.

Umbla o glumă - de altfel, proastă - potrivit căreia poporul român s-ar fi născut din... amorul dintre doi bărbaţi: Decebal şi Traian. Cum va re-naşte poporul român, după dispariţia Ceauşeştilor? Din... amorul dintre numai femei?

ADEVĂRUL ŞI (SAU) CREDIBILUL

În zilele din urmă am stat de vorbă cu o sumă de jurnalişti. Din întâmplare, mari-jurnalişti; din întâmplare, scriind în cele mai mari cotidiene şi săptămânale franceze şi americane. Nu din întâmplare, cunoscuţi de o bună bucată de vreme - unii mă vizitaseră acasă, la Bucureşti, pe când aveam un "acasă", în Drumul Taberei. Pe de o parte, reporteri-de-război - "făcuseră" Vietnamul, Cambodgea, Libanul, Afganistanul - pe de alta, posesori ai codului cu care trebuie descifrată realitatea din ţările Blocului Sovietic.

Mă dusesem la aceste întâlniri cu tăieturi din presa de la Bucureşti, traduceri în franceză a pasajelor semnificative, de asemeni cu fotografii originale (vreau să spun: originalul Scânteii în care erau reproduse fotografiile... grăitoare). Asta fac, periodic, de ani de zile cu aceşti jurnalişti-prieteni. Din partea lor nici o reticenţă privitoare la exactitatea informaţiilor (dealtfel, descurajator de... oficiale, culese din organul PCR); din partea mea, uşurarea că, acestora nu voi fi silit să le ţin, mai întâi, un curs de alfabetizare, să le arăt, pe o hartă, unde se află România...

Şi dacă întâlnirile cu aceşti jurnalişti - în general avizaţi, în special informaţi de ceea ce se petrece, în ţara noastră, în ultima vreme - au început ca de obicei, de astă dată, nu doar discuţia, ci aerul din jurul nostru, dintre noi, a devenit ...ca de ne-obicei.

- Ştim, am aflat, nu faci decât să ne confirmi adevărul despre situaţia din România, mi-au spus jurnaliştii. Numai că acest adevăr este... incredibil.

Nu am insistat pe loc. Era inutil: ei, jurnaliştii, îşi făcuseră meseria: verificaseră informaţia, care se dovedise exactă, deci adevărată. Dar... incredibilă.

Unii dintre ei, în juneţe, reuşiseră să dea credibilitate unor neadevăruri; alţii se întâlniseră cu incredibilul în Cambodgea lui Pol Pot, în China lui Mao - ba unul dintre ei îl pipăise, cu câteva săptămâni în urmă, în Albania.

- Ascultă, mi-a spus unul dintre ei. Ştii că am scris despre antropofagia practicată încă în unele triburi melanesiene de kanaki - şi nu e uşor să scrii, azi, în Franţa, astfel, despre Noua Caledonie. Am scris şi despre sclavajul din unele comunităţi ale Africii francofone. Adevăruri teribile, enorme - şi deranjante pentru noi, Francezii - dar le-am scris şi au devenit credibile.

- Scrie-le şi pe cele din România, fă-le credibile, i-am spus.

- Dar nu-i acelaşi lucru! Fireşte, voi scrie, dar îndoit: aceste adevăruri... Dacă mie, ca jurnalist, care am fost în România şi am văzut câte ceva şi nu pot crede că ceea ce am văzut este adevărat.

- Cum adică: ai văzut şi ai crezut în incredibila antropofagie, în incredibilul sclavaj - şi ai făcut ca aceste adevăruri să fie crezute de cititori - şi nu crezi că, de pildă, în România, au murit oamenii de frig? Că, femeile sunt supuse controlului ginecologic? Că bătrânii vor fi alungaţi din oraşe - iată, negru pe alb, în *Scînteia* - dacă nu crezi în traducerea mea, mergem la un notariat!

- Te cred, cred ... Dar nu pot să cred! Ascultă! - şi jurnalistul m-a apucat de revere: Tu, Român: tu crezi? Poţi crede că ceea ce se întâmplă la voi este adevărat?

Nu i-am răspuns. Ce să fi spus? Că şi eu, ca Român, am momente de îndoială? Adevărat, am plecat din ţară de opt ani, nu mai percep România decât mijlocit, dar îi ascult, pe Românii "ieşiţi" alaltăieri sau acum o săptămână: povestesc, povestesc, apoi se opresc, scutură din cap: «De necrezut!» spun ei, apoi, după ce mai povestesc ceea: «Să nu-ţi vină să crezi!» Şi iarăşi: «N-ai să mă crezi, dar...» - aceasta fiind proteza unei întâmplări, pe care o încheie cu: «Şi mie mi-e greu să cred, însă ăsta-i adevărul!»

Dar de ce? Care este motivul pentru care adevărul despre România pare incredibil? Îi las pe jurnaliştii ne-Români să-mi explice, mie, Român, de-ce-ul:

- În primul rând, pentru că România se află în Europa. Chiar dacă acea Cortină de Fier v-a internat pe voi, cei din Est, într-un lagăr, impunându-vă, de decenii, un regim teribil, inuman şi... ne-european, n-a putut să vă schimbe, fundamental, natura voastră de europeni. În al doilea rând: fenomene ca Gulagul, Revoluţia Culturală, polpotismul au făcut ravagii altădată, altundeva. Cum să fie credibil că vouă, Românilor, popor nu doar european, ci... mediteraneean prin spirit, care aţi dat lumii pe Brâncuşi, pe Ionesco, Eliade, Cioran, Lupaşcu - vi se întâmplă asemenea... adevăruri? Credibil adevărul că, într-o ţară europeană, legendar de mănoasă, oamenii suferă de foame?; că într-o ţară cu mari resurse energetice, oamenii mor de frig şi se luminează cu opaiţul? Credibil faptul că într-o ţară - fie şi cu regim comunist - în care şi aşa rămăseseră puţine monumente, sunt distruse, cu sistem, nu doar biserici şi mănăstiri şi nu doar în Bucureşti, ci în toată ţara, chiar şi la sate, tot ce nu poartă marca "Erei Ceauşescu"? Cum să fie credibil un adevăr ca acesta: Ceauşescu obligă femeile să fabrice copii şi, simultan, vinde copii în Franţa? A devenit credibil adevărul că un comunist pur şi dur, zăpăcit de puterea fără limite (de altfel, acordată de Sovietici), se crede monarh şi îşi comandă sceptru - însă pentru că, în acel moment, se dădea în spectacol alt "împărat", Bokassa. Însă nu se lasă crezut un adevăr ca acest recent "program special" prin care Ceauşescu vrea să-i deporteze pe bătrâni de la oraşe în sate. Fiindcă aşa-ceva numai Pol Pot a făcut, undeva, în Asia; cândva, în deceniul trecut, iar polpotismul nu mai există! A fost credibil un adevăr ca cel

privitor la Doamna Ceauşescu, monument al inocenţei în materie de chimie, dar devenită "doctor-inginer-academician"; (de asemeni, a devenit credibil adevărul că Domnul Ceauşescu, tocmai pentru că este un distrugător al culturii, al spiritului, s-a autonumit preşedinte şi al Academiei). Pe acestea le-am crezut, fiindcă, ştiam că voi, Românii, aţi dat Europei şi lumii dadaismul, aţi alimentat suprarealismul, că, prin Ionesco, ne-aţi explicat cum stăm cu absurdul. Aşa că ne-am zis: «A, Românii au mai inventat ceva: ceauşismul trebuie să fie pe linia Caragiale-Urmuz-Ionesco - chiar dacă Ceauşescu îşi neagă, interzice maeştrii...»

Într-adevăr, din afară, chiar de către exilaţii români, aşa se vede România: un imens teatru pe scena căruia se joacă, simultan, texte clasice precum: "Conu Leonida faţă cu reacţiunea", "Pâlnia şi Stamate", "Cântăreaţa cheală", "Regele moare", dar şi adaptări-localizări ca să zicem: "D-ale Revoluţiei Agrare", "Familia Roadetot", "Scorpia dezlănţuită", "Coana Chiriţa la Academie", "Teleaga cu paiaţe", "Fii cuminte, Cristofor Simionescu", "Groapa Principelui" "Nicolae Vodă cel Cumplit", "Cocoşul Roşu", "Urâţii nebuni ai marilor oraşe", "Despolpot-Vodă" - într-o generală, generalizatoare "Ceauşiadă". Însă, dinăuntru...

Unul dintre jurnalişti - care a scris, va mai scrie despre România - mi-a pus următoarea întrebare, numai pe sfert în glumă:

- Dar dacă Ceauşescu, Marele Şmecher (a intrat în circulaţie cuvântul, devenit, în gura francezului: *smeşér...*), în mod conştient dă faptelor sale dimensiuni monstruoase, incredibile? Scontînd pe, totuşi, normalitatea Occidentalilor, care vor lua aceste adevăruri drept calomnii ale exilaţilor, drept exagerări jurnalistice?

I-am răspuns că, în momentul de faţă - adică în prag de iarnă - Românilor din România puţin le pasă dacă Ceauşescu face ceea ce face în mod conştient sau in-, fiindcă ei, când se întreabă dacă vor mai apuca primăvara lui ‘86, o fac în accepţia primă a termenilor viaţă şi moarte. Vlăguiţi de o viaţă-de-lipsuri, supravieţuitori ai iernii trecute, nu vor mai rezista altei încercări. M-am străduit să explic - din experienţa mea de deţinut - că există o "ierarhie" a chinurilor: *foamea* se suportă greu - dar se suportă...; violenţele directe, *tortura* este şi ea "suportabilă" - mai ales dacă duce la moarte: mult mai greu de îndurat - şi decât foamea şi decât bătaia - este *întunericul*, însă, în închisoare, deţinutul se consideră o excepţie şi consideră excepţie pedeapsa cu carcera-fără-lumină (sau "Neagra"), or Ceauşescu pedepseşte cu "Neagra" peste douăzeci de milioane de oameni, care nu se pot consola nici măcar cu "statutul" de deţinut; dar şi mai teribil decât foamea, decât tortura directă, decât întunericul este *frigul* - deţinuţii îl cunosc de la carcera numită "Alba", iarna-la-cămaşă-şi-izmană şi care durează o zi, două, trei - oricum, în închisoare, gardianul care observă

că pedepsitul nu se mai... plimbă, nu mai mişcă, dă alarma, iar "banditul" este dus înapoi în celulă - dacă nu la infirmerie. *Frigul* chinuie trupul, dar mai grav: "lichefiază", apoi "gelatinizează" conştiinţa, voinţa: omul nu mai vrea nimic, decât pace - adică moarte.

Jurnaliştii au înţeles, au crezut. Rămâne acum ca, sub pana lor, aceste adevăruri incredibile să fie acceptate - mult mai greu decât antropofagia şi sclavajul - dar să avem încredere în forţa cuvântului-care-spune-adevărul.

(*26 septembrie 1985*)

IN VINO VERITAS?

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 27 septembrie 1985

Preotul Calciu a fost aruncat în închisoare, ultima oară în 1979, pentru că, în predicile sale, făcea elogiul iubirii (creştineşti), nu al urii (de clasă). Un alt preot, lituanianul Alfonsas Svarinskas a fost şi el condamnat la şapte ani de închisoare (lagăr cu regim sever) şi alţi trei ani de domiciliu obligatoriu, acuzat fiind că, în predicile sale, îi îndemna pe credincioşi să fie mai... temperaţi cu băutura. Să recunoaştem: există o logică perfectă - de tip sovietic: Gorbaciov este urcat în slăvi de urcătorii-în-slăvi pentru că a luat măsuri împotriva beţiei, în timp ce preotul catolic Svarinskas este aspru pedepsit fiindcă a recomandat... temperanţa.

Este adevărat că noul stăpân al lui Ceauşescu - vorbim, în continuare, de Gorbaciov - consideră beţia ca un duşman, în primul rând, al... producţiei socialiste şi abia în ultimul rând ca pe ceva-cumva care poate cauza oarecari plictiseli sănătăţii (trupeşti) a cetăţeanului sovietic. Cât despre cauzele acestui duşman al producţiei socialiste, carevasăzică beţia (nu se foloseşte termenul alcoolism decât atunci când este vorba de ţările capitaliste), nimeni nu se îndoieşte, ele vin “de dinainte de Revoluţie”, vina purtând-o, evident ţarismul (deunăzi, la televiziunea franceză, un tovarăş, Ignatov, de la “Novosti”), întrebat fiind, politicos, despre problemă, a răspuns, lătrînd: “Omul sovietic nu are lecţii de primit de la francezi, cei-mai-mari-alcoolici-din-lume!”). Tovarăşul cu pricina spunea adevărul - fără să vrea: Alcoolicul...- pardon: beţivul...- pardon: omul sovietic nu primeşte lecţii de... să-i zicem: “consum oarecum exagerat de alcool” de la nimeni!

Spre deosebire de secretarul-general, preotul lituanian Svarinskas era îngrijorat de ravagiile alcoolului, desigur, în trupul, dar mai ales în sufletul oamenilor. *Literaturnaia Gazeta* - care se ocupă de orice, numai de literatură nu, se întreabă (şi îi ia martori pe cititori), cu ironie ucigătoare: “Ce va fi având, oare, băuturica cu sufleţelul?” - joc de cuvinte de un haz nebun pe care îl înţeleg şi românii (care ştiu şi încă bine ce însemnează *duşcă*, dar care nu ştiu că în rusă este şi diminutivul de la suflet...), în continuarea “polemicii”, *Litgazeta* dă ocol, pe departe, chestiunii, acceptînd că, “în anumite cazuri” se manifestă “unele tulburări de comportament” - dar în ruptul capului nu ar scrie negru pe alb cuvinte ca *psihiatrie*, de pildă, fiindcă cetăţeanul sovietic nu trebuie să facă vreo legătură între... duşcă şi psihuşcă (aşa i se spune azilului psihiatric de sub conducerea KGB): pentru beţie, “omul sovietic” este condus cu grijă - pentru o noapte, de către tovarăşii miliţieni în acele Centre de dezîmbătare (sau: trezire din beţie) - mai numeroase decât farmaciile, brutăriile şi mezelăriile la un loc, în timp

ce, pentru “calomnie împotriva URSS”, “făptaşul” este aruncat în *psihuşcă* - pe termen nelimitat (sau până la “totala reeducare”). *Literaturnaia Gazeta* încheie, victorioasă: “Ce fel de popă catolic o fi acest Svarinskas care nu ştie latineşte? Doar latinii au spus: «In vino veritas»!” Şi să mai pretindă cineva că *Gazeta* cu pricina este... “niet-kultura(lnaia)”... Se spune că, de când a apărut acest articol, toţi beţivii din Patria Socialismului, înainte de a mai trage o... duşcă de vodcă îşi comunică dictonul latin, care, trecut din gură-n gură, pronunţat ruseşte, a suferit o oarecare - de altfel neînsemnată - deplasare de sens, în traducere românească dînd:

“În vină-i adevărul”.

Dacă am avea chef de “polemică”, am face şi noi caz de “kultură” şi, forţând nota, am pretinde că beţivul sovietic are un infailibil instinct etimologic: făcând să se “tragă” cuvântul *vină* din cuvântul *vin*, operaţia a devenit din oarecare filologică în sens riguros logică, rezultând că vinul este vina... (cauza) vinei... Din păcate, cunoaştem prea puţin străfundurile sufletului slav, iar mai la suprafaţă nu ştim când anume au descoperit ruşii vinul: după ocuparea Caucazului? După ocuparea Basarabiei? Francezii ar fi înclinaţi să creadă că descoperirea vinului nu putea avea loc înaintea “intrării” ruşilor în Paris, marcată prin termenul *bistro*. Noi credem însă că, oricând ar fi descoperit ruşii vinul, l-au acoperit la loc, lăsându-l în seama popilor şi a cucoanelor, ei, bărbaţii, mulţumindu-se cu “apşoară”, cu, adică, *vodcă*.

Întorcîndu-ne la preotul lituanian Svarinskas: dacă s-ar fi mulţumit să-i îndemne pe enoriaşi să nu mai bea atâta, dacă ar fi atins în două cuvinte şi “problema producţiei” - care suferă pe ici, pe colo din pricina “consumului de spirtoase”, probabil ar fi riscat să primească Ordinul Muncii. Însă preotul a sărit peste cal: a pretins că beţia este o adevărată plagă; că aceasta distruge nu doar trupul, dar mai ales sufletul; că acest “blestem” este întreţinut, încurajat “de sus” (şi a arătat, nu înspre cer, ci înspre Kremlin). Iar când i-a îndemnat pe credincioşi să nu mai bea - o zi pe săptămână, miercurea - a fost numaidecât arestat - ca să nu se întindă “contrarevoluţia”.

Ca să înţelegem “gravitatea” problemei puse guvernului, să ne amintim că unul dintre primele cuvinte de ordine ale sindicatului Solidaritatea, în Polonia, a fost interzicerea băuturii în incinta şantierelor, uzinelor, reuniunilor. Întrebat fiind despre “motivaţia” acestei măsuri, Walesa a răspuns că aceasta (renunţarea la băutură) este, nu doar reprezintă, primul pas spre libertate.

Ani, decenii, noi, românii, ne-am crezut “la adăpost” de această agresiune. Consolându-ne că noi suntem băutori de vin - spre deosebire de ruşi, de polonezi, de totdeauna băutori de “tărie”. Exemplu strălucit şi tipic de... motivaţie de beţiv. În primul rând, fiindcă, chiar în timpuri normale, nu toţi românii erau băutori de vin. Chiar în

"renumitele podgorii" se producea şi se consuma (cu plăcere), de-o pildă, drojdia. Zone întinse produceau şi consumau "după specific": ţuică, palincă, horincă - cu cât ţinutul se afla mai spre Nord, cu atât creşteau gradele de tărie şi descreştea calitatea intrinsecă a băuturii - "recordul" de sub-calitate şi nocivitate deţinându-l cu brio Nordul Moldovei şi Bucovina cu "rachiul de pământ" - adică obţinut din cartofi şi din sfeclă.

Alcoolismul-la-români nu a fost o invenţie a scriitorilor păşunişti, iar "antisemitismul" unor oameni politici (printre care şi Kogălniceanu) nu era doar un cal-de-bătaie electoralist: de la începutul secolului al 19-lea, a apărut fenomenul cârciumarului-la-sat, care a provocat, pe de o parte, o mutaţie (să-i spunem, eufemistic: alimentară) - în sensul că românul a început să bea din ce în ce mai puţin vin, ţuică, drojdie etc, din "producţia locală" şi a trecut la rachiul-de-cârciumă - în principiu alcool din cereale, produs industrial, în principiu, "curat", însă, trecut prin pivniţa cârciumarului, ajungea în cinzeaca sau ţoiul consumatorului ca o licoare de-a dreptul infamă - şi dăunătoare; pe de altă parte, însăşi existenţa cârciumarului, în sat, "la îndemână", a făcut să crească sensibil cantitatea consumată: demersul celui care avea chef de un păhărel era uşurat, simplificat: nu avea decât să dea o raită pe la cuibare, să bage în sân câteva ouă - şi avea cu ce să-şi plătească rachiul; sau, dacă se grăbea, sau venea de la câmp, putea să intre în cârciumă cu mâinile goale: bea pe datorie...

Presupunem că situaţia descrisă de păşunişti şi de politicieni nu era apocaliptică decât în comparaţie cu o perioadă anterioară. Între cele două războaie mondiale s-a oarecum "echilibrat", în sensul că excesele erau fie individuale (prin beţivul satului sau al cartierului - cunoscut ca un cal breaz), fie ocazionale: nunţi, botezuri, sărbători şi... chefuri-de-peste-an...

Din câte ne aducem aminte - şi ne aducem - prima fază a comunismului (cea stalino-dejistă) nu s-a ilustrat şi prin alcool. Desigur, pentru că... in-vino-veritas, iar acel adevăr rostit la beţie a prefăcut în "deţinuţi politici" oameni care, la trezie, n-ar fi atins regimul nici eu o floare...

Am putea plasa începutul acestei perioade de degradare-prin-alcool, la români, pe la mijlocul anilor '60. Pe de o parte, erau "coapte" condiţiile socio-economice: cu sutele de mii, bărbaţii de la ţară au trecut "la oraş" - fie mutându-se definitiv, fie "temporar", pe şantiere, fie... temporar-definitiv, ca navetişti. În toate cazurile, omul (aici, cu precădere, bărbatul) a fost dezrădăcinat - situaţie pe care mulţi au perceput-o ca pe un fel de liberare de constrângerile tradiţionale (familie, comunitate, religie). Pe acest teren favorabil - adică fragilizat - s-a însămânţat grăuntele numit ban-plătit-peşin: oricât de "tare" ar fi omul, oricât de legat s-ar simţi de familie, din momentul în care lunar sau

chenzinal se trezeşte cu bani-în-mână, cu greu rezistă ca, înainte de a lua tramvaiul spre cartierul lui sau trenul spre satul lui, să nu facă un popas, cu prietenii, la cârciumă. Şi chiar dacă salariatul (fiindcă asta a devenit) nu-şi bea toată chenzina - cu consecinţele cunoscute - totuşi, bea. Şi chiar dacă bea doar o cinzeacă sau doar o sticlă cu bere, acceptă să se lase cuprins, la urma urmei, modelat de psihologia de cârciumă.

Departe de noi intenţia de a condamna cârciuma - acel loc şi moment de spargere a solitudinii (a dezrădăcinării de care am amintit), de chiar solidaritate. Fiindcă ce altă satisfacţie, ce alt "moment de destindere" are - în afara cârciumii? Şi unde şi când are senzaţia că poate uita necazurile de toate zilele, unde şi când simte că se eliberează de frică - dacă nu la un păhărel?

Departe de noi de a da sugestii, soluţii, în vederea "eradicării" alcoolismului (deşi nu ne-ar costa nimic, tot nu ne-ar lua nimeni în seamă). Această chestiune este mult mai complexă şi nu poate fi "rezolvată" aşa cum am fi tentaţi să credem - printr-o schimbare de regim politic (din păcate, Soljeniţîn se înşeală atunci când afirmă că dispariţia comunismului va provoca, fulgerător... temperanţa la ruşi). Totuşi, comunicăm câteva observaţii:

Rămânând la Lumea Veche - adică la Europa de azi, - vedem cu ochiul liber că au existat şi continuă să existe, în mare, două civilizaţii diferenţiate şi după natura (şi efectele) băuturii: cea mediteraneeană: solară, dionisiacă - a vinului şi cea septentrională, a ne-vinului. Nu credem în determinări de rasă, fiindcă, de pildă, slavii-sârbi sunt mediteraneeni (în ciuda şliboviţei!), iar slavii-ruşi sau polonezi se află la... antipod. Iar ceea ce am numit : civilizaţia vinului nu acoperă doar aria favorabilă culturii viţei de vie (condiţie esenţială, fireşte), ci mai ales aria în care se consumă "produsul". Vrem să spunem că lumina, căldura ambiantă determină băutura. Şi nu tăria (gradele) sunt determinante, ci scopul în care băutorul o bea - şi desigur, efectul. Dacă mediteraneeanul bea ca să se răcorească, ca să se înveselească şi să poată comunica şi mai uşor cu semenii, "septentrionalul" bea ca să se încălzească, atât cât să se poată izola - şi de lumea ostilă şi de semenii cu care, oricum, nu poate comunica. Cei care au avut ocazia să călătorească au putut observa cum se bea, de pildă, în Finlanda (în ciuda prohibiţiei? sau din cauza ei? - nu mai insistăm) şi cum se bea, în, să zicem, Grecia. Precum şi "rezultatele": beţia, la nordici, durează câteva ceasuri şi trece, rapid, de la plăcere la "neplăcere", apoi la mânie, apoi la furie, la turbare devastatoare şi sfârşeşte... sub masă, în şanţ - şi nu rareori în spital; în schimb, la sudici este o petrecere care poate dura trei zile şi trei nopţi şi chiar dacă poate părea dezgustătoare (celor trezi) în faza ei lăcrimoasă, deranjantă în cea de hărmălaie şi de-a dreptul periculoasă atunci când se scot cuţitele, rămâne, totuşi, comunicare, comuniune.

Noi avem, în continuare, un termen care tinde să se golească de conţinut - anume: *chef*. Cuvântul ne-a venit din turcă, dar nu a făcut decât să numească o realitate locală, comună acelei arii sud-estice. Toţi românii ştiu ce înseamnă chef, dar au început să uite o "nuanţă", anume că în nici un caz chef nu este sinonim cu beţie, ci... din contră: adevăraţii cheflii evitau îmbătarea (în ciuda cantităţilor enorme de băutură) printr-o adevărată ştiinţă a mâncării: anume feluri, în anume ritm, uzînd chiar de anume "tertipuri" (ca uleiul băut înainte, ca potroacele din zori de zi) - deoarece cheful trebuia să dureze, (cuvântul românesc venit din latină: *petrecere* fiind şi mai la locul lui), să fie prilej de veselie - prin muzică, prin dans, prin povestiri - deci, prilej de comunicare.

Or, acest fenomen - cheful, petrecerea - a dispărut cu desăvârşire. În primul rând, din motive de, să le zicem: psihologie politică. Omul nu mai are... chef să comunice, temîndu-se că ceea ce va comunica el semenului său va ajunge la urechea Securităţii; omul nu mai are chef să se veselească - prin dans, prin muzică - nici măcar o noapte întreagă - fiindcă nu are timp şi fiindcă nu-l ţin balamalele. Şi nu-l ţin, nu doar pentru că este prost hrănit, istovit, nu atât de lucru, cât de tensiunea nervoasă, ci şi pentru că nu mai există mijloace materiale pentru un chef - fie el de doar o noapte: în primul rând, mâncarea, însă nu în ultimul rând băutura. Lăsând la o parte scumpetea acestor "produse", în cazul băuturii, aceasta nu este doar proastă, ci de-a dreptul otravă. Vinul "de la stat" a devenit "bormaşină", face gaură în stomac de la prima înghiţitură, berea, un lichid infam, tulbure, în care plutesc filamente şi gândaci şi are un gust... de negustat. Şi atunci omul trece la "tărie". Şi gata. Trecerea nu este doar... alimentară, ci psihologică. Mutaţia este radicală, fiindcă s-au schimbat motivaţia («De ce vreau să beau? - Ca să mă veselesc, să pot comunica mai uşor? Nu: beau ca să uit, să nu mai sufăr, ca să nu se vadă că sufăr») şi rezultatul: nu o stare de euforie, ci de prostraţie - şi, cu cât vine mai repede, cu atât mai bine - şi românul se îmbată pe loc, fulgerător, mulţumit că a găsit, în sfârşit, un adăpost numai al lui. În interiorul - dar mai ales îndărătul alcoolului, ca o pavăză, ca justificare a demisiei, a neputinţei, a laşităţii sale. Cine mai face chef, în România? "Şefii" - politici, poliţieneşti şi... "alimentari". Nu le lipsesc mijloacele, însă, pe de o parte motivaţia este alta (mai puţin ca să se "destindă", după atâta... muncă, ci ca să arate altora, să-şi arate lor înşişi că au putere). Cât despre desfăşurare şi rezultate, mai bine să nu insistăm: Zodia Porcului.

Faţă cu această plagă, alcoolismul, nu există soluţii radicale. Şi nu există diferenţe "statistice" între orânduiri - prohibiţia în ţările scandinave nu dă rezultate - încă o dată: "statistice" - mai bune decât, să zicem, "măsurile" lui Gorbaciov de a scumpi băutura şi de a reduce cantitatea produsă. Cunoaştem rezultatele prohibiţiei, în America, şi

ştim că scumpirea, în Rusia, a băuturii, nu va diminua consumul. Lăsînd însă ţările cu orânduire “capitalistă” la o parte, să spunem ceea ce se ştie bine, anume că regimurile comuniste nu vor renunţa niciodată la acest instrument al menţinerii, întăririi “dictaturii proletariatului” (asupra proletariatului) care este alcoolul. Oricât de falimentară ar fi agricultura sovietică - tocmai pentru că este colectivizată - oricât de mari cantităţile de cereale importate, oricât de mari mâncători de pâine ar fi ruşii, “cota” de “pâine” transformată în alcool nu va diminua, din contră. Nu este o anecdotă zisă potrivit căreia singurele “ramuri” ne-deficitare în economia URSS sunt: armamentul şi spirtul? Şi în Rusia şi în Polonia şi în România, n-au decât să lipsească din magazine şi pieţe alimentele de strictă necesitate - dar alcoolul niciodată; de proastă calitate, scump - dar alcool “se găseşte”.

Cu doi ani în urmă a ajuns în Occident un raport semiconfidenţial, redactat de o filială siberiană a Academiei URSS, referitor la alcoolism. Nu ştim dacă cifrele avansate corespundeau realităţii, dacă fuseseră diminuate sau exagerate, dacă raportul era, într-adevăr, de genul samizdat, ori doar o pregătire psihologică, din partea puterii, a “reajustării preţurilor”. Însă nu era nevoie de un astfel de raport, cine vrea să afle ce se petrece în URSS, n-are decât să citească, nu doar cărţile “disidenţilor” (ca Zinoviev, Maximov, Limonov), dar şi ale bravilor scriitori sovietici fideli realismului socialist, ori să frunzărească presa oficială. Concluzia este că toată-lumea-bea-tot-timpul, până la comă etilică, până la moarte, singurele comunităţi care încă mai rezistă fiind cele musulmane (Coranul interzicând alcoolul), dar din ce în ce mai fără convingere. Cât despre basarabenii noştri - care au vin bun (de altfel, producînd jumătate din producţia totală de vin, coniac, şampanie), s-au... rusificat de tot: toată-lumea-bea-tot-timpul.

Necazul este că, din acest punct de vedere, s-au “rusificat” şi românii din România. Pe măsură ce viaţa le devine tot mai de netrăit şi pe măsura ce mănâncă din ce în ce mai puţin şi mai prost, beau mai mult. Bărbaţii ca şi femeile; adulţii ca şi adolescenţii; chiar copiii - se semnalează tot mai des elevii veniţi la şcoală “ciupiţi”, elevii care folosesc recreaţia mare, ca să dea o fugă până la cea mai apropiată Alimentară şi, în cel mai pur stil rusesc, să bea, prin ganguri, sau pe maidane (din ce în ce mai numeroase, mai întinse, mai cu seamă în Bucureşti) sticla de vodcă - în doi, în trei...

Cine să le reproşeze adolescenţilor, copiilor din România că... au luat-o cam devreme cu păhărelul? Profesorii, educatorii? Dar ce greutate morală mai au educatorii? Ce altă “satisfacţie” să le promită “Marile-Adunări-Populare”, unde vor flutura stegueţe, agita cerculeţe şi striga în cor că mulţumesc din inimă? “Munca Patriotică”, devenită şi mai “patriotică”, de când cu Revoluţia Agrară? Să le anunţe un “viitor luminos” - care? ca acela al lor, al educatorilor? Cine altcineva

să-i convingă să nu mai bea: părinţii? Dar mai constituie părinţii o autoritate, un exemplu?

Să nu ne mirăm dacă azi-mâine, “independentul” Ceauşescu îl va imita pe stăpânul său, Gorbaciov, şi va mai trage un decret, va mai anunţa un program-special. Ca toate “hotărîrile” şi aceasta va fi strâmbă, ineficace - fiindcă nu va viza cauzele răului.

Românii nu vor mai percepe nici ridicolul situaţiei: aşa cum, nu demult, “tinerelul” Ceauşescu (flancat de “tinerica” sa tovarăşă de viaţă) s-a trezit alungându-i pe “bătrâni” din oraşe, tot aşa, cu aceeaşi seninătate, va lua măsuri împotriva băţiei - el, fiu al legendarului beţivan (de altfel, simpatic), pe numele său Andruţă şi tată al golanului care, la beţie, îşi mângâie nevasta (să o plângem pe “biata” tovarăşă Poliana?) cu furculiţa înfiptă în gât.

Dar să nu anticipăm - vrem să spunem: să nu anticipăm “măsura” fiindcă, oricum, nu va mai avea “timp material” măcar să o formuleze. Anticipăm însă cu dragă inimă acel moment în care vor urla sirenele şi vor trage cele câteva clopote rămase după altă “măsură”, anunţând României şi lumii marea veste. Fireşte, ne gândim nu la venirea Mesiei, ci la plecarea Satanei.

PROGRAM CULTURAL EUROPEAN

Într-o emisiune precedentă am încercat să prezentăm lucrările Congresului "Spaţiul cultural european" ce a avut loc, la Madrid, între 17 si 19 octombrie, acest an [1985], precum şi modul în care a fost primită de europeni maniera anti-europeană a guvernului de la Bucureşti, refuzând participarea unor intelectuali români, printre care Nicolae Manolescu, Bujor Nedelcovici, Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu.

Să reamintim: acest congres - ca, de altfel, şi cel pregătitor, din '84, de la Veneţia - a fost patronat de Comunitatea Europeană, în general, de către Parlamentul European, în special, şi onorat cu prezenţa fostului Preşedinte, D-na Simone Veil, a actualului Preşedinte, Dl. Pierre Pflimlin, a Preşedintelui Comisiei Comunităţii Europene, Dl. Jacques Delors şi găzduit de Guvernul spaniol, prin persoana primului-ministru, Dl. Felipe Gonzáles. De asemenea, să repetăm: dacă până de curând, Comunitatea Europeană era o... Piaţă Comună, în sensul strict al termenului, construită fiind numai pe interesele economice, acum a fost pus în evidenţă un altul, care, pe de o parte, este infinit mai uşor de... negociat între "cei zece", pe de alta, ignorând frontierele naţionale, politice, ideologice, în mod arbitrar şi tragic trasate după cel de al doilea război mondial. Este vorba de cultură.

Nu mai este necesar să atragem atenţia că nu se urmăreşte o "unificare" prin cultură - tentativă specifică totalitarismului, ci, recunoscînd, încurajînd unicitatea - fiecărui individ, a fiecărei comunităţi naţionale, de limbă, de tradiţii, să faciliteze circulaţia, deci cunoaşterea reciprocă.

Nimic nou sub soare, înşişi vechilii culturali din regimurile totalitariste proclamă circulaţia, schimburile, cunoaşterea reciprocă, însă, în fapt, le împiedică prin toate mijloacele - iar când, totuşi, le acceptă, atunci operează o selecţie care nu are nimic "cultural", ci... visceral: spaima lor, fiinţe de peşteră faţă de tot ce ţine de spirit.

În următoarele două săptămâni se va vota bugetul cultural al Comunităţii Europene acoperind următoarele proiecte:

1. O reţea de televiziune europeană, prin satelit, complexă - adică emiţând simultan din mai multe centre - receptorul alegând ceea ce-i convine; de asemenea, programe unice (sau unificate) subtitrate în limbile de circulaţie în Europa.

2. O reţea de biblioteci europene. Acestea vor avea secţiuni "clasice", de carte, însă toate vor fi informatizate şi interconectate.

3. O Fundaţie Europeană pentru promovarea culturii.

4. O Universitate Europeană.

Pe noi, europenii din Răsărit, în general, pe români, în special, ne interesează, desigur, şi televiziunea - care, prin satelit, va acoperi şi

ţara noastră - însă rezultatele nu vor fi imediate ci, probabil, începînd din 1988. Însă celelalte proiecte vor demara chiar din 1986.

Sugerat de noi, la Veneţia, discutat îndelung la Congresul de la Madrid, aflat în faza de definitivare - se află Statutul intelectualului european. Ştiindu-se ce este intelectualul - spre deosebire de scriitor, istoric, filosof, artist (dar nu în contradicţie cu el!) - se prevede chiar un “paşaport european” - care va permite accesul la toate formele enumerate mai sus şi la cele care sunt în curs de cristalizare (mai cu seamă cele din domeniul teatrului, muzicii, artelor plastice, arhitecturii).

Fireşte, nu ne aşteptăm ca guvernul de la Bucureşti să primească aceste iniţiative cu plăcere şi cu... profit (deşi nu va contribui cu nimic la finanţarea lor). Ne aşteptăm, în schimb, să aflăm, negru-pe-alb din *Luceafărul*, din *Săptămîna* că CIA, FBI - şi chiar KGB, de ce nu? - se iarăşi amestecă în treburile interne ale “independenţei” dâmboviţene. Nu numai noi, refugiaţii, dar şi cancelariile occidentale sunt în aşteptarea notelor de protest - fireşte, în legătură cu imixtiunile... culturale. Vor tuna şi fulgera neaoşiştii de partid şi protocroniştii de stat, va fi dezgropat arsenalul jdanovist, se vor lansa noi campanii împotriva “cosmopolitismului” - nici o surpriză. Cei aflaţi în fruntea ţării nu au ştiut niciodată ce este aceea cultura şi la ce serveşte ea, iar când vreun curajos a încercat să le explice, ei au scos pistolul. Şi nu este vorba doar de Ceauşescu şi de familia lui, ci de toţi cei care au un dram de putere; aceştia s-au străduit din totdeauna să transforme cultura în propagandă de partid, obligând-o să “redea”, să “oglindească” - să laude, să cânte, de preferinţă în maniera Cântării Păuneşti. Campania de lichidare a intelectualilor şi a spiritualităţii româneşti din anii ‘40 şi ‘50 a lăsat în urmă sânge şi morminte şi goluri şi dezolare - însă, la începutul anilor ‘60 s-a produs miracolul: Campania de “amatorizare” declanşată de Ceauşescu, în 1971, prin “tezele din iulie” a încercat să polpotizeze şi cultura - numai că, după cum constatase - cu uimire - un tovarăş de la raion: «Cultura nu-i chiar ca agricultura» - şi, nefiind “chiar ca agricultura”, oricâte “revoluţii” ar da peste ca, nu poate fi lichidată.

Din nefericire, în momentul de faţă, altele sunt necazurile, lipsurile, şi chiar dacă românii ar putea capta emisiunile de televiziune occidentale, acestea nu le-ar astâmpăra foamea, nu i-ar încălzi, nu i-ar lumina în sensul propriu al cuvântului. Încă o dată, din nefericire, pâinea cea de toate zilele a românilor se află în mâinile ceauşeştilor de toate rangurile, gradele, unul mai incompetent şi mai cinic decât altul, al căror scop în viaţă este unul singur: de a-şi păstra - cu orice preţ - parcela de putere (ah, Puterea la Români...). Însă oricât de “puternici” s-ar simţi ei, începând cu “Fiul şi totodată Părintele poporului” şi sfârşind cu ultimul securist, simt, ştiu că există o “ceva”, cu atât mai ameninţătoare, cu cât le este necunoscută şi n-o pot măsura nici cu

tona-pe-cap-de-locuitor, nici cu boabe-la-hectar, nici cu kilowatul-oră, "ceva" care, în ciuda fragilităţii ei, rămâne redutabilă - tocmai pentru că lor le este interzisă - vorbim de ceea ce se cheamă cultură. Care, totuşi, nu este chiar agricultură...

Nici o noutate: comunismul, în general, a însemnat regres peste tot unde s-a instalat; nimic nou: comunismul ceauşist i-a îmbrâncit pe români, îndărăt, cu secole - deşi nu vom găsi nicăieri, în istorie, o perioadă asemănătoare, amestec de feudalism, sclavagism şi comună profund primitivă. Sunt cunoscute mijloacele prin care s-a ajuns aici: minciună, teroare, deposedare de bunuri materiale, însă nu se repetă îndeajuns că toate acestea au putut fi exercitate, perpetuate, datorită secretului. Or, secretul (devenit "de stat") nu este altceva decât izolare - a individului, a nucleului familial, a comunităţii naţionale. Izolare, mai ales prin tăcere: tăcerea victimei, tăcerea martorului - şi cum tăcerea este absenţă, călăul poale pretinde liniştit că nu a atins victima nici cu o floare. Tăcere înăuntru, tăcere şi în afară - fiindcă, pe de o parte, paznicii interzic "vizitele", iar când, uneori, îngăduie un "vorbitor", cel închis nu are curajul să spună ceea ce i se întâmplă... Şi aşa se încheie cercul vicios: cei dinăuntru, constatând că afară nu se vorbeşte despre actele lor, se resemnează: la ce bun să se mai opună răului, dacă opoziţia lor rămâne anonimă?

Cultura este contrariul izolării, tăcerii, secretului; cultura este comunicare.

Îşi imaginează gardienii închisorii România că vor putea interzice, în continuare, comunicarea peste, prin ziduri? Se înşeală. Progresele tehnologice în materie de comunicaţii fac inutile, ridicole, gardurile de sârmă ghimpată, gratiile, "regulamentele interioare"; apoi s-a produs o mutaţie în conştiinţa occidentalilor: care, azi, nu numai că nu mai cred o iotă din palavrele despre "independenţa" României, dar refuză arbitrara împărţire a Europei în două Lagăre. Şi dacă realitatea geopolitică rămâne încă ceea ce a fost, realitatea cultură ignoră frontierele, ideologiile şi "revoluţiile"- mai cu seamă pe cele... culturale.

În acest an, Comunitatea Europeană, prin intrarea Spaniei şi a Portugaliei s-a lărgit - din punct de vedere economic, a devenit "Europa celor 10". Însă, prin cultură, Europa a fost re-consacrată ca o unitate (fireşte, în diversitate). Pentru aceasta nu a fost nevoie ca polonezii, ungurii, cehii, bulgarii, românii să ceară bilet-de-voie de la Kadari, Husaci ori Ceauşeşti, fiindcă ei au fost europeni, înainte de apariţia acestor creaturi şi au rămas - în ciuda acestora - europeni. Congresul de la Madrid nu a făcut decât să recunoască o stare de fapt. În ceea ce ne priveşte pe noi, românii, nu rămâne decât ca scriitorii, istoricii, filosofii, artiştii români să-şi revendice statului de intelectual, pentru a fi, nu recunoscuţi, ci cunoscuţi ca ceea ce şi sunt: intelectuali şi europeni. Intelectuali europeni.

(*25 octombrie1985*)

GHEORGHE URSU

Aşadar, după o lungă şi grea anchetă, la Securitate, inginerul Gheorghe Ursu, din Bucureşti, a decedat. La 59 ani. Am fi putut formula altfel: după o lungă (şi îndelungată) anchetă, la Securitate, a soţului, soţia a fost convocată la Morgă... - fiindcă chiar aşa s-a întâmplat, acum o ştie toată lumea, informată fiind prin presa occidentală.

Ce anume s-a întâmplat, înainte, ca să zicem aşa: “în cadrul anchetei”, deci, care va fi fost “întâmplarea” de la Securitate, care a provocat-o pe cea de la Morgă - nu ştim. Şi, la urma urmei, nu mai interesează dacă Gheorghe Ursu a fost suprimat “nemijlocit” (de-o pildă, colonelul Gordan, într-un moment de “enervare”, a pus mâna pe un scaun - iar “banditul”, fiind el cam bolnav de inimă, a avut un atac - fatal); nici dacă generalul Gheorghe Vasile, comandant al Securităţii bucureştene, a dat un “simplu ordin”, însă executanţii au... greşit doza (de haloperydol sau, mai nou, de anconitină); şi nu interesează dacă, de-o pildă, Gheorghe Ursu, alunecând pe o coajă de banană, a căzut şi s-a lovit... mortal - ştiut fiind faptul că reţinuţii şi deţinuţii din RSR aruncă pe unde se întâmplă cojile de banană, un prost-obicei păstrat de “afară”.

Interesează că un om a murit în mâinile Securităţii. Şi atâta vreme cât Securitatea este un stat-în-stat, şi atâta vreme cât acel “stat” este, de 40 ani, o filială în România, a statului sovietic, asemenea întâmplări nu sunt accidente, ci regulă. Câte mii şi mii de Români nu şi-au dat sufletul - după ce fuseseră storşi de sânge, de sudoare, de urină - în-mâinile-Securităţii. Şi nu doar din 1949, de când această “nobilă instituţie” pretinde că s-ar fi înfiinţat, ci din chiar 24 august 1944, de când neuitatul Teohari Georgescu a adunat, la sfatul şi cu ajutorul sovieticilor, “echipele de băieţi” cu care a început să facă “ordine”. Din nefericire, nefericitul Gheorghe Ursu - al cărui “deces” a fost anunţat familiei în 19 noiembrie - nu este primul “decedat accidental”, după formula consacrată. Din nefericire, “cazul Gheorghe Ursu” este - acum, la sfârşit de 1985 - şi neobişnuit şi îngrijorător.

Neobişnuit, din două motive - contrarii: oricât de (foarte) proastă părere am avea despre Securitate, ca instituţie şi despre securişti (care, oricât de inteligenţi vor fi fost ei, cândva, odată intraţi în uniforma cu epoleţi albaştri, se tâmpesc văzând cu ochii), ştim, totuşi, că, în privinţa aparenţelor, grija a fost mare şi constantă: fireşte, cetăţeanul trebuie să fie terorizat, să nu uite o clipă că “Mâna Revoluţiei” este trează şi nemiloasă – dar asta ... “nu trebuie să se spună cu glas tare”. Atunci cum se explică, pe de o parte, “lipsa de vigilenţă” a Securităţii - care l-a lăsat pe “bandit” să-i moară în braţe? (în cazul unor muribunzi, se aplică “liberarea”, ca să-şi dea sufletul “în familie”). Iar

dacă a fost un "accident" (omorît pe loc sau victimă a unui atac cardiac - sau sinucidere), cum se explică faptul că Securitatea a anunţat familia, convocând-o pe soţia victimei la Morgă, pentru recunoaştere?

Pe vremea când nu trecea zi lăsată de la Dumnezeu, fără ca, pe întreg Arhipelagul MAI să nu moară cel puţin un om (cifră cu totul inferioară realităţii), Securitatea nu anunţa familia decât la... expirarea condamnării victimei, când "îi trimitea hainele", cum se spunea. Să se fi îmbolnăvit, fulgerător, de... legalitate? Să fim serioşi, Securitatea ar înceta de a mai fi ea însăşi dacă ar încerca să fie... legală. Atunci?

Să nu ni se spună că haosul, ca urmare "indicaţiilor preţioase" dar contradictorii ale Indicatorului Suprem ar fi dezorganizat până şi Securitatea. Ar fi prea frumos - ca să fie adevărat. Fiindcă autorul acestor rânduri ştie pe proprie piele, din ultimul său contact-direct cu Securitatea, în 1977: chiar dacă "directivele" lui Ceauşescu intrau în contradiţie cu caracterul de maşină enormă, deci cu o largă marjă de inerţie (în ambele sensuri), ale Securităţii, chiar dacă soarta militanţilor pentru drepturile omului, din '77 a fost în întregime la cheremul lui Ceauşescu (atât arestările, cât şi liberările), totuşi, intervenţiile Şefului nu au provocat decât valuri de suprafaţă: Securitatea a fost înaintea lui Ceauşescu şi - din nefericire - îi va supravieţui, fiindcă este făcută după chipul şi asemănarea NKVD-ului (azi, KGB). Şi atunci, din nou - în cazul Ursu: ce anume urmăreşte Securitatea prin această manifestare neobişnuită - ne gândim, în continuare, la anunţarea familiei de decesul arestatului?

Nu e greu de presupus: o nouă campanie împotriva unei categorii din care făcuse parte - mai precis: categoriei fabricate de Securitate în jurul pretextului Gheorghe Ursu.

Fiindcă, la urma urmei: ce a fost şi ce, mai ales, a "comis" acesta, atât de grav, împotriva "cuceririlor clasei muncitoare"?

Repetăm: Gheorghe Ursu a fost inginer şi a lucrat la un institut de de proiectări. În timpul liber, scria versuri – de altfel, a şi publicat, în editura Litera, unul dintre volume fiind prefaţat de Nina Cassian. Inginerul Ursu, om cultivat, frecventa - şi era frecventat - de o seamă de artişti, scriitori, mai ales. Nemulţumirile şi revoltele sale nu le făcea cunoscute în piaţa publică ci, le consemna, fie în memorii trimise unor înalte organisme - ca ONU, UNESCO, Crucea Roşie (precum şi unor mari personalităţi politice din Occident), fie le aşternea într-un Jurnal (dacă adăugăm: intim, nu comitem, de astă dată, un pleonasm).

Aşadar, Gheorghe Ursu ţinea un jurnal-intim - de la vârsta de 18 ani - ceea ce înseamnează că "acoperise" ultimii 40 ani; în câteva zeci de caiete - se spune că ar fi totalizat câteva mii, (dacă nu cumva zeci de mii) de pagini.

De la acest Jurnal au început necazurile. Gheorghe Ursu îşi păstra ultimul caiet la serviciu, într-un sertar. Colegii de slujbă nu ştiau ce

anume face colegul lor, inginer şi nu cunoşteau existenţa acestui jurnal. Însă, într-o zi de la începutul acestui an, 1985, Ursu a constatat că i-a dispărut Jurnalul din sertar.

Din nefericire - pentru el însuşi, dar nu numai (după cum se va vedea mai departe) - inginerul nu a avut reacţia normală a unui delincvent de opinie (doar pusă pe hârtie); oricare alt autor de “scrieri interzise”, constatând dispariţia uneia (în acest caz, caietul ultim), ar fi fost alarmat şi ar fi ascuns (ori distrus, vai) celelalte (scrieri, caiete). Or Gheorghe Ursu, deşi a avut un “răgaz” de două-trei zile între momentul în care constatase dispariţia ultimului caiet şi momentul în care a fost percheziţionat, acasă (cu care prilej Securitatea i-a confiscat Jurnalul în totalitate - repetăm: câteva zeci de caiete, acoperind aproape 40 ani), nu a avut acel reflex normal, de apărare.

Fireşte că Securitatea a comis abuz după abuz: mai întâi, furînd, prin turnătorul-de-serviciu de la acel institut de proiectări un Jurnal-intim (folosim iarăşi pleonasmul, ca, de astă dată, să accentuăm faptul că autorul nu-l arătase nimănui, deci nu-l “difuzase”, deci nu comisese crima de... agitaţie publică): apoi confiscând celelalte caiete - deasemeni, “ne-difuzate”. Dar Securitatea este ceea ce este - şi a fost - iar în materie de “jurnale”, nu numai că, într-un trecut nu foarte îndepărtat, a arestat şi condamnat autori reali de jurnale reale, ci autori presupuşi şi jurnale... bănuite a fi fost scrise - şi ce conta că nu existau “probe materiale”, Securitatea nu se încurcă în fleacuri de “justiţie burgheză”.

Din primele zile ale anului 1984, Gheorghe Ursu a fost “convocat” la Securitate - evident, după slujbă - cu regularitate, uneori zi de zi. Cât să... explice, pe larg - şi în scris - “ce anume a vrut să spună atunci când a scris, în Jurnal...” cutare lucru. Dar mai ales, să declare, în scris şi amănunţit ce anume a mai spus X. - care, în Jurnal, era citat doar cu o frază: ce ar fi putut spune Y, care, în Jurnal, nu era citat, însă asistase la zisele lui X.; ce ştie - în amănunt - autorul Jurnalului despre Z - care, deşi nu apare sub nici o formă în Jurnal, este în bune relaţii şi cu X şi cu Y...

Avem toate motivele să presupunem că Gheorghe Ursu a mai scris câteva bune sute de pagini de... comentarii, subsoluri, adnotări ale propriului Jurnal. Până în 31 august (1985) când, neîndoielnic, din pricina aniversării Actului Final de la Helsinki, Securitatea s-a prefăcut a fi... respectuoasă faţă de drepturile omului. Drept care l-a anunţat pe Gheorghe Ursu că “problema” s-a rezolvat, că nimeni nu-l va mai plictisi - şi l-a pus să dea o declaraţie prin care să ateste că... nu fusese constrâns, nici să răspundă “convocărilor”, nici să răspundă... întrebărilor; să mai declare, în scris, că “tovarăşii lucrători din Securitate” s-au comportat cu el cum nu se poate mai civilizat. În privinţa Jurnalului... acesta rămâne, “deocamdată” în păstrarea

organelor...

Dar, cum a trecut “aniversarea” (Conferinţei de la Helsinki), cum Securitatea şi-a reluat “activitatea”: în ziua de 21 septembrie l-a arestat - de la Institutul de proiectări. Primul semn pe care l-a primit familia: în 26 octombrie Securitatea a anunţat-o că, într-adevăr, Gheorghe Ursu este “în stare de arest” - dar să nu-şi facă griji, va fi liberat într-o lună-două...; în 14 noiembrie alt mesaj: “reţinerea (lui Gheorghe Ursu) va mai dura, fiindcă un proces, urmat de o condamnare, s-a dovedit… necesar. Însă evenimentele se precipită: în 18 noiembrie Securitate o anunţă pe D-na Ursu că soţul ei este… grav bolnav; în 19 noiembrie D-na Ursu este convocată la Morgă - ca să “recunoască” trupul soţului său.

Să lăsăm morţii să hodinească, în sfârşit, în pace, să lăsăm familia să şi-i plângă.

Şi, totuşi ...Tocmai pentru că este vorba de moarte, ne luăm permisiunea să afirmăm - chiar dacă nu deţinem alte informaţii în afara celor deja amintite - că aceasta, moartea adică, ar fi putut să fie evitată, dacă...

Dacă, mai întâi, autorul Jurnalului, ştiind bine, şi ştiind de 40 ani, ce prăpăd poate provoca un jurnal-căzut-în-mâna Securităţii (şi nu atât pentru autor - care poate pretinde că îşi asumă propriile-i fapte - dar mai ales pentru alţii, cei consemnaţi în jurnal), după ce a constatat dispariţia ultimului (cronologic) caiet, ar fi făcut să dispară celelalte...;

Dacă - din acelaşi elementar, firesc reflex de apărare - din primul moment de după liberarea de la prima convocare, “convocatul” ar fi, pe de o parte, anunţat pe acei alţii - prieteni, cunoscuţi - consemnaţi în Jurnal, pe de alta, dacă ar fi anunţat, în Occident (şi ar fi avut cui!) că are “necazuri” cu Securitatea. Or Gheorghe Ursu nu numai că nu a deschis gura (ca să spună că îl doare), dar a cerut familiei sale ca nu cumva să spună ceva-cumva-cuiva. Or se ştie - şi ar fi trebuit să ştie el însuşi, “cronicarul” acestor din urmă 40 ani: nu există complice mai fidel, mai eficace al călăului (adică al Securităţii) decât tăcerea victimei.

Dacă familia ar fi anunţat arestarea lui Gheorghe Ursu imediat după ce aceasta a avut loc. Or, abia după o lună, a făcut să parvină această ştire în Occident - însă cu ...recomandarea-somaţie de a nu se face scandal!

Nu vom spune că Gheorghe Ursu şi-a meritat soarta - nici o eroare nu trebuie plătită cu moartea. Însă pentru că pe Gheorghe Ursu nu-l mai poate învia nici măcar atotputernica Securitate, lărgim sfera şi condamnăm acele “familii” imbecile, iresponsabile - şi la urma urmei, criminale - care, pe de o parte, exercită presiuni asupra victimei, somând-o, obligând-o, şantajând-o - ca să obţină, ce, din partea călăului: o sporire de salariu? un litru de ulei? o sută de grame de

cafea-veritabilă? Nici măcar! Atunci? Atunci, iată: victima, obligată la tăcere, nici nu mai poate revendica statutul, starea de victimă. Obligînd-o să tacă, păstrând tăcerea în legătură cu teroarea exercitată asupra unui membru al familiei, acea “familie” se face vinovată, nu doar de ceea ce se cheamă: neasistenţă unei persoane aflată în pericol, ci, direct, de complicitate cu Securitatea. Tăcînd, părinţii, soţii, fraţii, copiii, cumnaţii (chiar şi prietenii) victimei, devin, în fapt, coautori - la tortură, la asasinat.

Să nu ni se spună că situaţia, acum, este atât de disperată, încât “bieţii oameni” sunt terorizaţi, dezumanizaţi - fiindcă, oricâte obişnuinţe morale s-ar fi pierdut în aceşti 40 de ani de comunism şi mai ales în aceşti 20 ani de ceauşism, omul nu şi-a pierdut instinctul de conservare - care şi la animale se manifestă prin urlet, scheunat, răget, - atunci când sunt agresate. Vor fi uitat Românii ce este aceea cinstea, corectitudinea, solidaritatea - dar să nu mai fie în stare nici să răcnească atunci când îi doare?

Până când criminalii de la Securitate vor fi chemaţi în faţa unui Nürnberg Nr. 2, este necesar ca victimele să se întrebe cu cât au contribuit ele la propria-le supliciere; să se întrebe dacă nu ar fi fost scutite măcar de jumătate din suferinţa îndurată, dacă nu ar fi consimţit, prin tăcere, la propria-le suferinţă. Cât despre “familia-la-Români”, devenită auxiliar al Securităţii - pe altădată.

Până atunci, să deplângem moartea unui om a cărui “crimă” a fost aceea de a fi ţinut un Jurnal. Intim.

(*25 noiembrie 1985*)

O IMAGINE... NECONVENABILĂ...
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 26 noiembrie 1985

Un prieten jurnalist mi-a telefonat deunăzi, ca să-mi spună (pe jumătate jenat, pe jumătate abia stăpânindu-şi râsul) că... "Ceauşescu al vostru a mai dat o lovitură!" Înghiţindu-l cu noduri pe "al nostru", am aşteptat, cu inima strânsă, să aflu că, de pildă, Ceauşescu a militarizat şi morile de vânt - mai exista una la Tulcea, alta la Muzeul Satului - sau că şi-a anunţat... demisia (aceea lovitură!). Nu era vorba nici despre una, nici despre alta - deocamdată. Deocamdată, Ceauşescu, printr-un "emisar special", protestase. Cu energie, se înţelege. Pe lângă cine? Pe lângă, fireşte, Ministerul de Externe francez. În legătură cu ce? În legătură cu... "campania de presă" din Franţa, care campanie "deformează în mod răuvoitor realitatea", care "compromite bunele relaţii franco-române" etc.

Este adevărat că, în ultimele luni presa franceză s-a cam ocupat de România - era şi timpul. Toate cotidienele şi săptămânalele (din Paris, dar şi din provincie) au publicat cel puţin câte un material - despre hao-sul economic, despre furia devastatoare a cuplului prezidenţial, despre militarizare, despre isprăvile Securităţii, despre comerţul cu arme... Dar nu numai presa franceză... s-a dedat la "campanii care deformează în mod răuvoitor realitatea" - până şi cea din Brazilia, Pakistan, India, Maroc - şi, slavă Domnului, acestea nu duc lipsă de material... local... L-am întrebat pe prietenul jurnalist dacă nu cumva editorialul din ziarul *Le Monde* din 13 noiembrie l-a scos din fire pe Ceauşescu (într-adevăr, un text lucid şi definitiv în judecăţi - amintim doar două:

a) România a depăşit-o şi pe Albania - în "bunăstare" şi "democraţie" - şi

b) România nu a încetat o clipă să fie dependentă de URSS, în ciuda aparenţelor, iar plecarea lui Ceauşescu de pe tronul dâmboviţean va fi decisă de Gorbaciov).

Ei bine, altceva îl foarte supărase pe Ceauşescu: difuzarea, la tele-viziunea franceză - cu prilejul "rotării" lui Ştefan Andrei – a două ima-gini... neconvenabile - care imagini deformează-şi-compromit... Chiar aşa sunase protestul transmis prin emisar: "imagini neconvenabile"...

Prietenul jurnalist nu văzuse el însuşi, la televizor, acele "imagini" şi credea că "lovitura" lui Ceauşescu era însuşi protestul - pe lângă Ministerul de Externe, că presa duce o campanie... «Dar unde se trezeşte Ceauşescu al vostru? El crede că la noi e ca la voi?», a făcut amicul. «Nu ştie că aici presa e liberă? Şi, à propos de... imaginile neconvenabile: materialul, să-i zicem: protocolar, a fost pus la dispo-ziţia televiziunii franceze de cea română». «Chiar şi scena întâlnirii cu cancelarul Kohl?», l-am întrebat. «Presupun că da - ce ar putea fi...

neconvenabil într-o întâlnire dintre Ceauşescu şi Kohl?»

N-am mai insistat. Chiar dacă amicul francez ar fi văzut emisiunea, tot nu ar fi înţeles ce anume îl supărase pe Ceauşescu. Noi însă, cei care venim de acolo, nu avem nevoie de traducere...

Fără doar şi poate, nu reportajul realizat, în ascuns, de un francez, în această toamnă, la Bucureşti (şi care a constituit coloana vertebrală a emisiunii) l-a împins pe Ceauşescu să protesteze. La urma urmei, cozile imense, autobuzele deşelate, vitrinele goale, tristeţea chipurilor trecătorilor - acestea toate sunt şi ele "neconvenabile", dar, ca şi în cazul... egalităţii-dintre-cetăţenii-unui-stat-comunist, unele sunt mai... neconvenabile decât altele. Cele mai... insuportabile au fost, desigur, cele prezentîndu-i pe Nicolae şi Elena Ceauşescu primiţi de cancelarul Kohl - întâmplare petrecută demultişor, prin primăvară... Şi totuşi...

Aşa, puţine şi scurte cum au fost acele "imagini", au dat o idee de prăpădul abătut asupra "spaţiului carpato-dunărean". Mai puţin mizeria propriu-zisă: cozile până-n zare, bezna de pe străzi, la căderea serii, acel întuneric care se poate filma, fiindcă pe fondul unei bănuite vitrine se desluşesc siluetele trecătorilor, umbrele pâlpâinde şi ele ale "consumatorilor" (ce putea fi dincolo de vitrină: un restaurant?, o librărie? o mercerie? - nu se putea ghici), apoi cele vreo cinci căpăţâni de usturoi pe o tarabă goală dintr-o piaţă pustie - în afară de o movilă de verze şi de o traistă cu cartofi depusă pe trotuar, la un colţ de stradă... Şi nici măcar îmbrăcămintea oamenilor - şi, atenţie: operatorul a... operat numai în centrul Bucureştiului - ci chipurile lor.

Ca spectator-din-fotoliu-la-televizor la alte nenorociri întâmplate în lume, am văzut chipuri de înfometaţi din Etiopia, de supravieţuitori ai masacrelor din Cambodgia, chipuri de supravieţuitori vietnamezi, fugind pe mare; am văzut chipuri de răniţi şi muribunzi şi morţi din Liban şi chipuri de supliciaţi, în Iran - sfârtecaţi, nu între patru cămile, ca Ioan Vodă al nostru, ci, progresul obligă: între patru jeep-uri...; am văzut chipuri de supravieţuitori ai cutremurului din Mexico şi ai catastrofei din Columbia - scene şi chipuri de-moarte.

Însă chipurile românilor filmate pe furiş şi pe fugă, în această toamnă, a acestui an, 1985, în Bucureşti, arătau mai disperate decât ale victimelor de pe alte meleaguri - acea disperare-resemnare pe care nici moartea n-o mai mişcă. Nu la televizor, ci pe viu am văzut chipuri de prizonieri de război şi de deportaţi în Siberia, chipuri de internaţi în lagăre şi chipuri de deţinuţi - dar niciodată, nicăieri nu am întâlnit asemenea chipuri - ca ale "cetăţenilor RSR", pe străzile Capitalei, mişcându-se, nu-i aşa, liber, fără puşcă-în-spate. O umanitate stoarsă, strivită, golită, strâmbată. Înfometaţii au alte chipuri; torturaţii - altă privire decât românii umblători pe străzile Bucureştiului, în această toamnă a anului 1985: românii trecuseră demult prin aceste vămi, acum aflându-se dincolo...

Aceste imagini teribile, acuzatoare să-i fi supărat pe Ceauşeşti? Aceasta să fie România "culmilor cele mai măreţe" pe care ei au "edificat-o", "luminat-o"? Cum aşa, doar ei ştiau din presa de la Bucureşti că "ţara-ntreagă-i în sărbătoare", românaşii şi românculele, în costume naţionale, realizează şi depăşesc planul, jucând hora, chiuind şi oferind flori... Tatălui şi totodată Fiului - fără să fie uitată Mama şi totodată Fiica...

Aşadar, Ambasada RSR de la Paris a trimis la Bucureşti înregistrarea emisiunii. Iar tovarăşii Nicolae şi Elena Ceauşescu au văzut-o. Şi s-au supărat teribil - pe aceste "imagini neconvenabile".

Nu cunoaştem secretele de Palat, dar credem că de astă dată nu s-a întâmplat aşa. Adică înregistrarea va fi fost trimisă la Bucureşti - dar cine să îndrăznească să o arate Şefilor? Marele curajos Gheorghe Pană, zis Gică Mardeiaşu? Dăscălescu, zis Titi-Şoferu-de-la-raion? Cumva Nicu Ceauşescu?

De astă dată - dar numai de astă dată - nu-i vom acuza pe cei din anturajul cuplului prezidenţial de laşitate, de "cocoloşire", cum se spune, de tăcere. Fiindcă, de astă dală, chiar dacă ar fi prezentat Ceauşeştilor înregistrarea emisiunii, aceştia n-ar fi perceput-o.

Fireşte, avansăm o ipoteză - rezemată însă pe episodul primirii la cancelarul Kohl:

Scena să fi durat cel mult cincisprezece secunde - dar ce secunde!, ar spune Caragiale. Cancelarul Kohl, cu aerul lui de flăcău zdravăn şi cumsecade, îi invită pe iluştri oaspeţi să ia loc. Nicolae Ceauşescu se aflǎ deja lângă un fotoliu. Dar nu se aşază. Îşi smuceşte capul, când spre dreapta lui - unde Cancelarul, prin gesturi elocvente, continuă să-i invite pe oaspeţi să ia loc - când spre stânga (unde noi, spectatorii, nu vedem nimic... dincolo de cadru, însă după privirea Preşedintelui României, chiar dacă acolo se va fi aflat un traducător, un consilier, degeaba, nu-i putea fi de folos). În cele cincisprezece secunde - care, la televiziune, devin eternitate - Cancelarul a tot zâmbit şi arătat fotoliile, iar Nicolae Ceauşescu, strângînd şi destinzînd convulsiv pumnii, a tot smucit din cap, la dreapta, la stânga, cu gura căscată, pieziş, cu ochii denivelaţi şi inegali deschişi - sau închişi, cu pielea obrazului flencănind în contratimp.

Însă nedumerirea agitată a lui Nicolae Ceauşescu - aflat, repetăm, în dreapta ecranului - pălea în comparaţie cu ceea ce se petrecea în stânga. Recunoaştem, cu umilinţă, nu am recunoscut-O. Pe Ea. Adică pe Elena. Ştiam, de multă vreme că El o duce prost cu sănătatea, că bieţii fotografi oficiali au abandonat clasicul retuş întineritor şi au trecut, hotărît, la montaj (capete vechi lipite pe trupuri oarecum recente, fără grijă de proporţii, de perspectivă), într-un cuvânt, că Nicolae a încetat de a mai fi fotogenic, însă neavând aceleaşi veşti dinspre Ea, credeam ca Elena îşi vede, normal, de îmbătrânire (trebuie

să aibă uşurel peste 70 de ani). De aceea nu am recunoscut-o - în stânga ecranului, în dreapta Cancelarului Kohl. În primele clipe, am crezut că fiinţa de sex aproximativ feminin este Doamna Aslan (care se ţine bine la cei vreo 120 ani...); apoi ne-am zis că nu poate fi Ana Gerovaslana, ci mai degrabă tovarăşa Suzana - vorbim de Gâdea; sau altă tovarăşă: Găinuşe - pe care n-o văzusem niciodată, însă nu putea arăta altfel decât o zugrăvea numele... Ba, la un moment dar, ne-a trecut, fulgerător, prin cap că, dacă tot trăim în Zodia Miracolului Ceauşist, persoana în chestiune ar putea fi Golda Meir - de ce nu?

Ei bine, ne înşelasem - succesiv şi simultan: acea formă fără formă (ca să-l parafrazăm pe Maiorescu) compusă - cum ar zice Urmuz, descriindu-l pe Ismail, cel care se găseşte azi cu foarte mare greutate - compusă, deci dintr-un fel de romb trăgând spre trapez scalen şi un fel de calotă-perucă de sub care ieşea, ca un fel de ţeavă de mitralieră de bord, un fel de excrescenţă nazală - Ea era?, nu era Ea? - mai degrabă, era, judecînd după acel obiect numit poşetă, ţinut cu îndârjire apăsat cam prin dreptul Tropicului Capricornului (sau al Racului, forma fiind oarecum lipsită de puncte cardinale). Până una-alta, chestia se, în felul ei, rotea în jurul unui ax oarecum paralel cu cel al siluetei impozante a Cancelarului. Cancelar care nu se oprea din zâmbit şi arătat - spre amândoi oaspeţii şi spre fiecare în parte - locul acelor fotolii (nemergând până la a şi face un desen, pentru a explica la ce anume folosesc ele, fotoliile). Se vede însă că "independenţa" practicată vreme de două decenii le interzicea "independenţilor" să se supună diktatelor - de orice natură ar fi ele! Uite-aşa! Drept care, în cele vreo cincisprezece secunde, cât a durat scena, Ceauşeştii nu s-au aşezat - vor fi făcut-o ei, în cele din urmă, dar noi, spectatorii, n-am mai apucat "deznodământul".

Se terminase, deci, "primirea" la Kohl, se terminase şi rubrica închinată României, se încheiase şi emisiunea pe acea zi a televiziunii franceze... Dar, în faţa ochilor noştri, Nicolae Ceauşescu, rătăcit şi contrariat, continua să-şi flencăne pielea de pe fălci, căutând, cu ochii pe nivele diferite, ceva de care să se agaţe - şi negăsind; Elena Ceauşescu dându-şi târcoale sieşi, mărunţel şi ticăit şi tenace şi nevăzând nimic şi puţin păsându-i unde se află şi "pentru de ce", ştiind Ea una şi bună: cel mai scurt drum între două puncte este... circumferinţa...

Aceştia să fi fost indignaţii? Ce să-i fi supărat în "imaginile neconvenabile"? Halul în care au ajuns cei 22 milioane de români sau halul în care au ajuns ei, cei doi? Am fi spus că protestul pe lângă Ministerul de Externe Francez a fost provocat de propria-le imagine - înregistrată "prea-de-aproape" şi nici măcar retuşată... Aşa am fi spus, dacă nu i-am fi văzut pe ei înşişi: asemenea fiinţe (spunem şi noi aşa, nu găsim, la repezeală, alt termen) sunt incapabile, nu doar,

ca până acum, să înţeleagă în ce prăpastie au împins-tras un popor întreg, dar incapabile să realizeze ce se întâmplă cu ele însele - şi dacă se (mai) întâmplă ceva sau ba.

Ceea ce ne face să ne aducem aminte de starea mareşalului Pétain care, în plin Consiliu, tresărea şi se întreba: «Unde sunt? Cine sunt?»; şi, de asemeni, de anecdota care circula în ultimul an de viaţă a lui Franco: «Franco a murit demult, dar nimeni nu îndrăzneşte să-l informeze şi pe el»...

Aşa şi cu Ceauşeştii: nimeni nu îndrăzneşte să-i informeze...

Necazul este că, pe de o parte, Ei, aşa... “neinformaţi-de-propria-le-stare”, continuă să tragă-împingă România în groapă; pe de altă parte, că indivizii care alcătuiesc “anturajul”, deşi ei ştiu de mai demult şi mult mai bine decât noi, ceilalţi, că Şeful Suprem a uitat şi puţinul pe care-l ştia despre “realitate”, nu au nici măcar curajul hienei; pentru aceste creaturi, timpul are o singură dimensiune: prezentul perpetuu, de aceea se străduiesc să menţină această agonie, fără să le pese de agonia unei întregi comunităţi: poporul român.

CINE ARE DREPTUL SĂ IERTE...

Editorialul din ziarul *Le Monde* din 13 noiembrie 1985 - fără îndoială, textul cel mai lucid si mai definitiv scris de un occidental despre "fenomenul Ceauşescu" - ne îndreptăţeşte să ne gândim la post-"Epoca Luminii". Cu strângere de inimă, cu nelinişte. Dispariţia Geniului va însemna dispariţia cauzei, deci, în mod logic, şi a efectelor? Din păcate, cauza-cauzelor: Kremlinul, nu dă semne de slăbiciune, iar "schimbarea" se va mărgini la înlocuirea unui aparatcik, (produs pur şi dur al sistemului comunist), cu un alt aparatcik. Fireşte, românii se vor bucura (dacă ajunseseră să-l regrete până şi pe unul ca Gheorghiu-Dej...), potrivit acelui "principiu" de puşcărie, unde gardianul X era socotit "mai bun" decât Y, fiindcă X bătea "numai cu pumnii", pe când Y folosea şi ciomagul şi ranga de fier...

În seara aceleiaşi zile, 13 noiembrie, televiziunea franceză a prezentat, în jurnalul de seară "cazul României", în prag de iarnă. Aşa, puţine şi scurte cum au fost imaginile filmate în Bucureşti, în această toamnă, au dat o idee de prăpădul care s-a abătut asupra "spaţiului carpato-dunărean". Mai puţin mizeria propriu-zisă: cozile până-n zare, întunericul de pe străzi, în care se desluşeau doar siluetele trecătorilor pe ecranul unei bănuite vitrine, cele cinci căpăţâni de usturoi, două verze şi o traistă de cartofi - pe o tarabă, dintr-o piaţă... - şi nici măcar îmbrăcămintea oamenilor: ci chipurile lor. Ca spectator, din fotoliu, la televizor, la alte nenorociri întâmplate în lume, am văzut chipuri de înfometaţi din Etiopia, de supravieţuitori ai masacrelor puse la cale de Pol Pot în Cambodgia, chipuri de supravieţuitori vietnamezi, fugind pe mare, am văzut chipuri de răniţi şi muribunzi şi morţi din Liban şi "execuţii" prin sfârtecare, în Iran (nu între patru cămile, ca Ion Vodă al nostru, ci între patru jeep-uri) - scene şi chipuri de-moarte. Însă chipurile românilor filmate pe furiş, pe fugă, în Bucureşti, în această toamnă, a acestui an, 1985, arătau mai disperate decât ale supliciaţilor de pe alte meridiane - acea disperare-în-resemnare pe care nici moartea n-o mai mişcă. În viaţa - care nu ne-a răsfăţat - am văzut chipuri de prizonieri de război şi de deportaţi în Siberia, chipuri de internaţi în lagăre şi de deţinuţi. Dar niciodată asemenea chipuri - ca ale "cetăţenilor RSR", în principiu, liberi, fiindcă nu se deplasau cu puşca la spate - şi, atenţie: scenele fuseseră filmate numai în Bucureşti şi numai în centru. O umanitate stoarsă, strivită, golită. Doar-înfometaţii au alte chipuri; doar-torturaţii - altă privire. Românii umblători pe străzile Capitalei în această toamnă a anului 1985 arătau că ei trecuseră demult prin aceste vămi, aflându-se dincolo.

Tot ca privitor la televizor, am fost privat de fireasca tentaţie de a învinovăţi pe Vinovat. În aceeaşi emisiune, scenele "de stradă"

alternau cu scene de “primiri” şi de “vizite”: Ceauşescu în China, Ceauşescu îmbrăţişându-se cu Arafat, Ceauşeştii în Germania... Firesc, omeneşte ar fi fost să spun, gândesc: «Iată, aceşti zâmbăreţi - Ceauşeştii - sunt vinovaţi de foamea românilor! Iată, aceşti atotputernici, care se pupă şi se bat pe burtă cu mărimile lumii, aceştia îi calcă în picioare pe români! Uite ce fălci are, îmbuibatul - în timp ce copiii din România nu cunosc gustul şocolatei! Iată ce toalete-de-la-Paris poartă Tovarăşa - în timp ce româncele...»

Şi nu am putut formula, nici măcar în gând, acuzaţiile la adresa vinovaţilor. Pentru că... Poate pentru că, de când sunt în Franţa, am învăţat o zicere - care zice, în traducere: «Nu se trage într-o ambulanţă» - echivalentul românesc fiind: “În cel căzut nu mai loveşti”...

Scena prezentând vizita Ceauşeştilor în Germania Federală (în urmă cu vreo şase luni) a durat, la televizor, cel mult zece secunde - dar ce secunde!, ar spune Caragiale. Trebuie să vezi, ca să crezi, cuvintele fiind neputincioase să zugrăvească, nu întâmplarea, ci starea. Să încercăm totuşi:

Şi vom începe cu un avertisment: nu, prin contrast, statura impozantă a cancelarului Kohl şi nici obrazul lui de o jovialitate devenită legendară şi nici legendarul său aer de flăcău zdravăn şi cumsecade a dat măsura rigidităţii, crispării cuplului prezidenţial de pe malul Dâmboviţei. Şi, mărturisim: nu ne-a şocat din cale-afară chipul devastat, strâmbat, asimetrizat al lui Nicolae Ceauşescu (despre care răposatul Ion Jalea spunea că este “capul” cel mai asimetric din câte îi fusese dat să modeleze - iar aceasta se întâmpla în urmă cu peste un deceniu...) - fiindcă aflasem că bolile nu-l cruţă nici pe el, nemuritorul, apoi, oricât ar fi de “veşnic tânăr şi ferice”, bate binişor spre 70 ani... Aşadar, nu înfăţişarea Lui ne-a izbit; ci a Ei: cumsecadele flăcău care este Cancelarul, zâmbind - şi nu doar pentru fotografi şi cameramani - îi invita, prin gesturi elocvente, pe iluştrii vizitatori să ia loc pe fotolii. În cele interminabile zece secunde, Cancelarul nu a făcut decât să tot invite, să tot arate înspre fotoliile cu pricina, iar oaspeţii nu au făcut decât să... nu înţeleagă nici gesturile gazdei şi nici - dar aceasta este o ipoteză - să nu înţeleagă nici unde se află şi nici “pentru de ce”... În cele zece secunde - care, la televizor, pot deveni eternitate - Nicolae Ceauşescu şi-a tot rotit capul, dinspre dreapta lui - unde Cancelarul dădea, neobosit, din mâini, indicând fotoliile -, înspre stânga (în afara cadrului ar fi putut să fie un traducător sau un consilier -, însă privirea lui nu se oprea, fie şi în treacăt, asupra presupusului reper), cu gura căscată, pieziş, cu ochii denivelaţi şi inegal deschişi, cu pielea obrazului flencănind în contratimp.

Dar încă o dată: nedumerirea neliniştită a lui Nicolae Ceauşescu pălea în comparaţie cu ceea ce se petrecea în stânga ecranului. Să o

spunem, cu umilinţă: nu am recunoscut-O. Pe Ea. Pe, adică, Elena Ceauşescu. În primele clipe, am crezut că fiinţa de sex feminin este Doamna Aslan. Sau Tovarăşa Gâdea. Ba chiar ne-a trecut, fulgerător, prin cap, că - de ce nu?, doar suntem într-o epocă a miracolelor - persoana în chestiune ar putea fi Golda Meir. La o adică, Baba Iaga... Dar nu: acea formă fără formă, compusă - cum ar spune Urmuz - dintr-un fel de romb scalen (!) şi un fel de calotă-perucă, de sub care ieşea, ca o ţeavă de mitralieră-de-bord o excrescenţă... nazală, nu putea fi decât Prima-şi-Ultima - judecând după acea poşetă ţinută apăsat cam prin dreptul Tropicului Capricornului (sau al Racului, forma fiind lipsită de puncte cardinale). Până una-alta, se rotea în jurul unui ax, oarecum paralel cu silueta cancelarului. Cancelar care mereu arăta - spre amândoi oaspeţii, dar şi spre fiecare în parte -locul acelor fotolii, desigur, nemergând până la a şi explica la ce anume folosesc ele, fotoliile. Se vede însă că, “independenţa” practicată vreme de două decenii le interzicea “independenţilor” să se supună “diktat”-elor. Uite-aşa, după modelul daco-romanelor având o oarecare vârstă şi care, în anecdotele circulând în spaţiul mioritic, refuză să treacă strada!

S-a terminat imaginea “primirii” la Cancelarul Kohl, s-a terminat şi rubrica închinată României, s-a terminat şi telejurnalul - s-a terminat şi emisiunea pe acea zi a televiziunii franceze... Însă cele două personaje continuă să se mişte: El - nedumerit-neliniştit, cu falca atârnândă, căutând, cu ochii pe nivele diferite, ceva de care să se agaţe - şi negăsind; Ea - dându-şi sieşi târcoale, mărunţel şi ticăit şi tenace şi nevăzând nimic şi puţin păsându-i unde se află şi “pentru de ce”, ştiind una şi bună: cel mai scurt drum între două puncte (să zicem: între prezent şi viitor) este... circumferinţa...

Aceştia să fie, oare, vinovaţii? Cei care, fiindcă aşa au voit ei, au ruinat economia şi au devastat peisajul, au înfometat şi pedepsit cu bezna şi cu frigul un popor întreg? Cei care, din înaltul tronului, când dădeau un ordin sau o “indicaţie preţioasă” - sau doar o vorbă, scăpată, cum scapă vorba când vorbeşti prea mult şi nu mai ai timp să gândeşti - în următoarele 24 ore acea “indicaţie” era “tradusă în fapt”? Acesta să fie, oare, Atotputernicul, Atotştiutorul, Atotfăcătorul, care a făcut ceea ce a făcut din România şi din români? Trupul acesta - a cărui mână a “indicat” atâtea căi-măreţe, a cărui gură a “deschis” tot căi-măreţe” (de gândire...) - trupul acesta, în paragină, într-o rână, gata să se întoarcă în ţărâna din care (până şi el!) a fost făcut, trupul acesta (vorbim de cele două care fac unu...) se va orizontaliza, în curând, în patul lui - şi nu pe un prici de puşcărie, îşi va urma procesul de putrezire - de tot, şi nici măcar de formă (de formă, pentru că spiritul, cât va fi fost, a plecat, demult) nu i se va cere socoteală, nu va fi chemat la dreapta judecată.

Aşa au sfârşit - în paturile lor - şi Stalin şi Mao şi Hodgea şi

Gheorghiu-Dej. Aşa vor sfârşi Ceauşeştii. În paturile lor. Iar românii vor respira uşuraţi. Ba chiar, peste decenii (Doamne fereşte!), îi vor regreta, ca pe Dej, îi vor ierta... creştineşte.

Fireşte, creştinul iartă celui care i-a făcut rău. Dar credem că un creştin-român, dacă are dreptul (şi datoria) să-l ierte pe cel care i-a făcut rău lui şi numai lui, nu este dator şi nici în drept să ierte pe cel-cei care au făcut rău şi altuia şi altora - tuturor.

Nu ne gândim neapărat la răzbunare, la pedepsire. Dar dacă românii şi de astă dată vor ierta (în sensul de a uita) crima împotriva poporului român de care se fac vinovaţi Ceauşeştii, însemnează că, aşa cum spun răuvoitorii, nu alcătuiesc un popor.

Cine crede că are dreptul să ierte - n-are decât.

(*26 noiembrie1985*)

HORAŢIU COMANICIU: "ÎN LUPTA NEAMULUI" - AMINTIRI, FREIBURG, CORESI, 1985

Text apărut în revista *Contrapunct* nr. 4, decembrie 1985

În ciuda faptului că deceniile 3 şi 4 din acest secol au fost trăite pe viu de mulţi dintre noi, istoria lor rămâne încă rău cunoscută, dacă nu cu totul ignorată. Pe de o parte, fiindcă "istoriografia" comunistă ne-a confiscat memoria - prin tăcere şi prin "interpretarea" din punctul ei de vedere a evenimentelor; pe de altă parte, mai cu seamă pentru această perioadă - să o limităm, oarecum arbitrar, între 1937 şi 1947 - fiindcă şi anticomuniştii au consemnat-o cu totul subiectiv, iar anume momente-cheie le-au expediat în grabă, dacă nu le-au omis pur şi simplu.

Schematizând, această perioadă a fost dominată de personaje-personalităţi, fie şefi de partide politice (Codreanu, apoi Sima, pentru Mişcarea Legionară, Iuliu Maniu pentru naţional-ţărănişti) fie "polarizatori" precum regele Carol al II-lea şi generalul Ion Antonescu. După cum se ştie, între partizanii acestor personalităţi relaţiile au fost încordate - ca să folosim un eufemism. Iar mărturiile sunt şi ele divergente, când nu sunt de-a dreptul contradictorii.

De aceea am primit cu interes Amintirile lui Horaţiu Comaniciu, publicate recent de editura Coresi din Freiburg. Pentru că H. Comaniciu a fost legionar militant, dar a colaborat cu Antonescu şi, din 1942, cu Maniu, el fiind acela care a încercat (şi parţial a reuşit) să realizeze o apropiere între legionarii rămaşi în ţară după Rebeliune şi naţional-ţărăniştii.

Fireşte, nu i se poate cere fostului legionar H. Comaniciu să fie tandru cu regele Carol al II-lea - şi nici nu este nevoie să fii ori să fi fost legionar, ca să ai aceleaşi (re)sentimente... După cum nu i se poate cere să admită că degradarea, apoi înmormântarea României ca stat civilizat european se datoreşte în exclusivitate conflictului dintre rege şi Garda de Fier: violenţă/represiune violentă; asasinate/răspuns tot prin asasinat. Între aceste două forţe oarbe, partidele, curentele, oamenii care făcuseră România Mare au fost marginalizaţi, descurajaţi, anihilaţi - iar unii, vai, asasinaţi.

Însă ceea ce ni se pare deosebit la Comaniciu: faptul că şi-a făcut o regulă de conduită legionară din ceea ce i se atribuia post-mortem lui Codreanu că ar fi dorit de la legionari, anume apărarea unui "sistem intermediar între democraţie şi autoritarism". De aceea, împreună cu alţi "moderaţi", este invitat la Palat - Carol al II-lea încerca să-i îmbuneze... Din păcate, Comaniciu nu datează această întrevedere, notează

doar: “.../la scurt timp/ patru legionari au intrat în guvernul Gigurtu: Sima, Bidian, Noveanu şi Budişteanu”.

Or guvernul Gigurtu a fost format la 4 Iulie 1940, după cedarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord prin ultimatumul sovietic din 26 Iunie. Desigur, legionarii din guvern nu aveau responsabilităţi importante, iar în cazul cedării Basarabiei şi Bucovinei erau puşi în faţa unui fapt împlinit. Însă, deşi Sima s-a retras în curând (“ca să organizeze debarcarea regelui printr-o acţiune de forţă”) totuşi legionarii au făcut parte din acel guvern, în timpul căruia a fost cedat Ardealul de Nord. Este foarte adevărat că, legionarii, încă din cursul lunii August organizaseră “debarcarea” regelui - Comaniciu însuşi fiind trimis la Timişoara, în vederea ocupării cu armele a punctelor strategice. De asemenea adevărat, că legionarii l-au silit pe rege să cedeze şi să facă apel la generalul Antonescu - şi, în sfârşit, să abdice. Întrebarea - retorică - este alta şi, după cunoştinţa noastră, nici un legionar nu i-a dat răspuns: cum se explică filogermanismul Mişcării, chiar după ciuntirea Ardealului? Până şi Comaniciu a avut nevoie să aştepte momentul Rebeliunii, ca să înţeleagă ce fel de protector şi model îşi alesese Garda de Fier.

El, Comaniciu, a avut într-un fel noroc: după o scurtă trecere pe la vicepreşedinţia Consiliului de Miniştri a fost trimis prefect la Bârlad, imediat după cutremurul din 9-10 Noiembrie, deci departe de masacrele de la Jilava, de asasinarea lui Iorga şi Madgearu, departe şi de Rebeliune. Dar nu numai noroc, pentru că iată ce scrie: “Din capitală veneau ordine de rezistenţă. La Bârlad nu am primit ordine de a ataca armata, dar chiar dacă ar fi venit, nu le-aş fi executat. Nu eram de acord cu o ciocnire cu armata ţării mele, un asemenea ordin l-aş fi considerat o mare eroare, o crimă”. Aşa că la Bârlad nu s-a întâmplat nimic. Drept care Comaniciu nu a fost implicat în procesele legionarilor. Dar, din câte relatează el, a început cu sine şi cu alţi legionari un proces de conştiinţă, tradus prin “o acţiune de a democratiza Mişcarea şi de a o orienta spre democraţiile occidentale prin reluarea legăturilor cu Iuliu Maniu”. În continuare: “Am primit mandat de a merge la Maniu şi de a-i mărturisi alăturarea noastră la democraţie. Vizita mea la Maniu a avut loc în Septembrie 1942, însă terenul era pregătit, prin demersurile altor legionari”. Maniu i-ar fi spus: “Dacă acceptaţi democraţia ca doctrină de guvernare şi vă orientaţi în politica externă spre democraţiile occidentale, putem merge împreună”. Comaniciu ţine să sublinieze: “Întreaga elită legionară aflată în ţară /s.n./ a fost asociată actului, iar căpetenia supremă, Radu Mironovici, şi-a dat consimţământul în scris”, ceea ce vrea să spună că legionarii “din afară”, mai ales Horia Sima, erau ostili...

Şi iată şi mult discutatul Apel Comaniciu: în 26 August 1944, după consultări cu alţi legionari, este lansat un apel prin care legio-

narii sunt îndemnaţi “să recunoască schimbările produse” şi să se ralieze regelui, guvernului său - sub protecţia lui Maniu. Notăm în treacăt penultimul paragraf: “Dorim ca în această Românie Nouă să se întroneze o dreptate socială care să distrugă pentru totdeauna exploatarea omului de către om!” Apelul este semnat: “Pentru Comandamentul fostei mişcări legionare, Horaţiu Comaniciu”.

La acest apel, Maniu a răspuns printr-o scrisoare publicată în presă la 29 August 1944: “Membri autorizaţi ai Mişcării Legionare au recunoscut că regimul dictatorial şi totalitar nu corespunde temperamentului poporului român iar actualele evenimente din România întăresc această opinie /.../ Sunt foarte bucuros că /.../ v-aţi alăturat din primul moment, în mod public, spre a arăta şi proclama opiniile Dvs. şi exprima decizia de a începe o nouă epocă /.../ Pentru toate aceste raţiuni eu cred că toate energiile de valoare ce s-au grupat în jurul Mişcării Legionare ar face mai bine de-a încerca să se alăture altor grupări politice, aşa cum conştiinţa şi convingerile lor le dictează”.

Cum anume s-a tradus această înţelegere? Chiar şi din cartea lui Comaniciu înţelegem că Maniu i-a “acoperit” pe acei legionari care acceptau principiile democratice, dându-le legitimaţii de membri ai P.N.Ţ, intervenind direct în cazuri precise - mai ales ale celor ameninţaţi de “epurare”. Pe de altă parte, legionarii şi-au pus la dispoziţie “logistica” lor pentru organizarea muncitorilor (prin Ilie Lazăr) şi a studenţilor (prin Veţeleanu).

Imediat după instaurarea guvernului Groza, şi Comaniciu a fost silit să se ascundă şi abia în 1947 a izbutit să fugă, prin Ungaria, împreună cu Sabin Mănuilă.

Este foarte adevărat, în condiţii de “ilegalitate” nu mai poţi activa ca om liber, însă afli ce se întâmplă “afară”, mai ales că el se întâlnea pe ascuns cu cei care nu fuseseră încă obligaţi să se ascundă - chiar şi cu Maniu. Or, ceea ce nu consemnează Comaniciu sunt totuşi evenimente de importanţă capitală şi controversate.

Am fi dorit de pildă să aflăm opinia lui Horaţiu Comaniciu despre ceea ce s-a numit Pactul legionaro-comunist din primăvara lui 1946, când, se spune, la sediul Ministerului de Interne s-ar fi întâlnit legionarii Pătraşcu, Negulescu şi Chioreanu cu Teohari Georgescu, Nikolski şi Ana Pauker. Să fie adevărat că atunci legionarii ar fi cerut să fie liberaţi ai lor, lăsaţi să revină cei din străinătate, în schimbul “ajutorului electoral” în alegerile din Noiembrie - adică abandonarea democraţilor, în special a lui Maniu, şi “trecerea” la comunişti? Comaniciu scrie doar atât: “Unii vorbesc de o înţelegere între Pătraşcu şi comunişti, dar orientarea lui sinceră era spre rezistenţa naţională. De-aici viaţa-i zbuciumată” - ceea ce nu explică mare lucru. De asemenea, Comaniciu nu scrie nici un cuvânt despre alegerile din Noiembrie 1946 (bineînţeles, era ascuns, dar ştia ce se petrece “afară”). Şi chiar

dacă, atunci, în acel prezent din 1947, a aflat de arestarea lui Maniu din ziare, câteva decenii mai târziu, când şi-a redactat amintirile, Comaniciu "a uitat" amănuntul înscenării de la Bădăcin... Cam multe uitări pentru un admirator, chiar un fidel, al lui Iuliu Maniu... Oricum, **Amintirile** lui Horaţiu Comaniciu prezintă un interes deosebit pentru noi, cei care vrem să ne cunoaştem propria istorie. Nu neapărat pentru că ar fi mărturia unui "convertit" (sau "trădător", cum îl consideră unii din foştii lui camarazi), ci pentru că este o mărturie autentică - chiar prin "uitări".

GUSTAW HERLING-GRUDZINSKI: O ALTĂ LUME - DENOËL, 1985

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, ianuarie 1986

Destinul lui Gustaw Herling-Grudzinski: un destin oarecare şi totodată excepţional. Oarecare, fiindcă, precum alte milioane şi milioane de oameni, fusese prins între roţile dinţate ale N.K.V.D.; Excepţional - mai întâi, pentru că a supravieţuit; apoi, pentru că odată liber, a aşternut pe hârtie ceea ce ştia. În fine, excepţional, în sensul rău al termenului, a fost destinul mărturiei, al cărţii sale: scrisă -desigur, în poloneză - între 1949-1950 - a fost tradusă în engleză şi publicată în 1951. Însă nu şi în franceză. Cu toate că intervenise în favoarea editării - mai ales pe lângă Gaston Gallimard - însuşi Albert Camus. "Nu era momentul..." Şi, ciudat, chiar după "uraganul Soljeniţîn", reticenţele faţă de această carte rămăseseră: autorul acestor rânduri a încercat şi el, în 1980, să provoace traducerea şi publicarea - la Hachette. Răspunsul, repetat: "Publicarea, în franceză, este - deocamdată - inoportună..." În sfârşit, Denoël (în fapt, o sucursală a editurii Gallimard), s-a hotărît să o publice - în 1985. Dar traducerea nu s-a făcut după originalul polonez, ci după... traducerea engleză din 1951...

Din fericire, scrisul lui Gustav Herling nu a căpătat un singur rid: poate pentru că ZK-ul (deţinutul, în limba... sovietică) era, înainte de arestare, un scriitor şi a rămas; poate pentru că ZK-ul amintit era un ne-rus - vom încerca să explicăm ceva mai încolo.

Dar cine era şi ce i se întâmplase tânărului polonez? După invadarea Poloniei de Vest, de către germani (1 sept. 1939) şi a celei de Est, de către sovietici (17 sept., acelaşi an), proaspătul absolvent al Facultăţii de Litere de la Universitatea din Varşovia (şi care debutase cu câteva studii despre Gombrowicz), încearcă, în martie 1940, să ajungă în Franţa, ca să se alăture detaşamentelor poloneze. Este prins la frontiera cu Lituania (încă liberă). Primul contact cu "o altă lume" îl are polonezul, europeanul, logicul Gustaw Herling în momentul anchetei: "De ce-ai vrut să treci, clandestin, frontiera sovieto-lituaniană?" îl întreabă anchetatorul sovietic. "Frontiera pe care am vrut s-o trec este polono-lituaniană şi am vrut s-o trec... pur şi simplu", răspunde Herling. "Nu, frontiera este sovieto-lituaniană - de ce-ai vrut s-o treci?" "Ca să ajung în Franţa, să lupt împotriva germanilor." "Nu se poate!", zice sovieticul, "noi avem un pact de prietenie cu Germania". "Da, dar nu sunteţi în război nici cu Franţa, nici cu Anglia". "Ce contează - eşti acuzat de tentativă de trecere a frontierei sovieto-lituaniene, în scopul de a lupta împotriva Uniunii Sovietice - punct!"

De la acest "punct" a început odiseea polonezului: Vitebsk, Vologda, Arhanghelsk - şi acolo, pe malul Mării Albe, în complexul

de lagăre Kargopol. Din fericire, în urma atacării URSS de către Germania, la Londra s-a semnat acordul Sikorski-Maiski, prin care sovieticii se angajau să elibereze pe toţi militarii polonezi aflaţi “pe teritoriul URSS”, şi care doresc să lupte împotriva germanilor. Drept care, în 1942, prin Ural, pe Marea Caspică şi prin Iran, supravieţuitorii polonezi au fost recuperaţi de către britanici. Herling a participat printre alte campanii şi la cea din Italia - mai ales la Monte Cassino. Motiv pentru care, după război, s-a stabilit în Italia.

Publicată, în limba franceză atât de (prea) târziu, cartea lui Herling-Grudzinski nu aduce noi informaţii (erau noi, în urmă cu 35 ani), ci doar confirmă cele ştiute, din alte mărturii.

Şi totuşi...

Dacă frigul, foamea, boala, munca peste puteri, promiscuitatea, - şi, în fine, moartea - sunt cele din alte mărturii, ale ruşilor: Soljeniţîn, Evghenia Gintzburg, Şalamov, Bukovski, Kuzneţov (i-am amintit doar pe cei care au provocat şocul informativ din anii ‘60 şi ‘70), totuşi, acestea sunt altfel percepute de către martorii ne-ruşi. La urma urmei, însuşi titlul cărţii polonezului Herling-Grudzinski: O altă lume este definitoriu. Cu toate că este sugerat de părintele literaturii de ocnă rusească, Dostoievski - de altfel, toate capitolele cărţii sale poartă motto-uri din Amintiri din casa morţilor, vrea să spună ceea ce şi spune el, ca polonez - deci, ca european, ca ne-rus: că întreg universul sovietic este, nu o variantă, nu o treaptă - sau “un cerc” al Infernului (aici facem aluzie la Soljeniţîn), ci... o altă planetă: o altă lume.

Ne vom grăbi să spunem că polonezul Herling este cel mai... ne-polonez dintre toţi polonezii, în sensul ca nu este deloc un anti-rus. În cartea sa nu se va găsi nici măcar o propoziţiune interpretabilă ca defăimătoare la adresa poporului rus, a mentalităţii, a obiceiurilor sale - din contră: înţelegere şi compasiune. Dar, atenţie: compasiune, în sensul... occidental, şi nu mila rusească. Însă înţelegătorul, tolerantul, ne-polonezul polonez Grudzinski, constată şi comunică esenţa constatărilor martorilor ne-ruşi trecuţi prin Gulagul sovietic. Fără nici o umbră de perfidie, prin... chiar Dostoievski.

La sfârşitul anului 1941, este proiectat, la “clubul” lagărului, “filmul-anual”. La proiecţie erau “invitate” şi deţinute femei din lagărul vecin. Cu acest prilej, Herling face cunoştiinţă cu o deţinută, o oarecare Natalia Lvovna. Care îi împrumută Amintiri din casa morţilor de Dostoievski. Deşi îi promisese că îi va restitui cartea în curând, Herling întârzie, evită întâlnirile cu “proprietara”. Fiindcă nu se mai putea despărţi - de Dostoievski?, de carte?, de “drog”? Cităm:

“De la primele pagini citite, am intrat într-un fel de transă. Era de parcă abia m-aş fi trezit dintr-un lung vis de moarte. Nu aflam nimic de la Dostoievski despre suferinţă, ci despre faptul ca Dostoievski prezenta suferinţa ca pe o parte normală a destinului omenesc. Şi, ceea

ce simţeam cu măruntaiele: nu era nici o ruptură, nici o pauză între destinul lui Dostoievski, din urmă cu un secol şi al nostru". Şi, mai departe: "A fost cea mai grea perioadă din viaţa mea de deţinut: citeam, reciteam noaptea; ziua, când plecam la lucru, ascundeam cartea, însă, pe drumul de întoarcere la baracă, mă rugam fierbinte să n-o mai găsesc, să mi-o fi confiscat, pentru ca şi eu să mă liberez de coşmarul unei vieţi fără speranţă (...). Până atunci, evitasem din instinct să privesc în faţă propria-mi existenţă. Dar iată, Dostoievski, descriind simplu şi lent, o-zi-de-lucru-la-ocnă, îmi descoperea eternitatea acelei zile, pentru că semăna ca două picături cu precedenta, iar cea de mâine nu putea fi altfel. Din acel moment, am căpătat siguranţa că înainte nu trăisem şi că, în viitor, voi fi ca şi în clipa de faţă. Vedeam aceeaşi imagine, lentă, până la încremenire: o stâncă, o piatră rotundă, rotunjită, abia ieşind din mlaştină şi întuneric; şi oameni, ieşind la suprafaţă, atât cât să încerce să se agaţe de stâncă, dar nereuşind, alunecând la loc, lăsând doar dâre de noroi şi întuneric pe rotundul pietrei, dâre care ar fi trebuit să fie nume, zgâriate în piatră, dar nu erau decât atingere, şiroială care dispărea numaidecât - şi oamenii se scufundau, dispăreau şi apăreau, pentru o clipă, alţii, cu aceeaşi disperare lentă şi mută, cu aceeaşi tenacitate resemnată, încercau să scape şi, neputând, dispăreau; apăreau alţii şi ştiam că şi eu, noi, vom fi "înlocuiţi" de următorii, la nesfârşit..."

Viziune dantescă - mai bine zis: dostoievskiană. Din care polonezul Herling iese..., nu singur, ci cu "ajutorul" deţinutei - care-şi cere cartea înapoi. Natalia Lvovna avea nevoie de ea, îi lipsea... Herling i-o restituie cu inima îndoită - însă liberat.

Fireşte, puţini erau deţinuţii care să fi citit sau recitit, în lagărele ruseşti, cartea lui Dostoievski. Dar ruşii nici nu aveau nevoie să-l citească pe Dostoievski, pentru a afla cine sunt ei. Numai din afară se vede bine şi numai deţinuţii ne-ruşi au putut trage concluzii cel puţin întristătoare - dintre aceştia o amintim pe franţuzoaica Andrée Sentaurens (arestată în 1937, repatriată abia în 1955) şi compatriotul nostru, Johann Urwich - a cărui carte de mărturii **Fără paşaport prin URSS**, este copios citată... însă numai de către specialişti.

Şi cu asta ne întoarcem de unde am plecat: motivul - nemărturisit pentru care cartea lui Gustaw Herling a fost publicată în franceză cu o întârziere de peste 30 ani; publicată la Gallimard în 1963, a fost pur şi simplu înmormântată (şi scoasă la iveală doar ca să fie insultată, acuzată de... antirusism visceral...)

Din fericire, nu lipsiseră mărturiile publicate, în Occident, ale unor occidentali, despre fenomenul concentraţionar sovietic. Însă aceştia fuseseră, fie doar călători prin URSS, care avuseseră ochi de văzut şi urechi de auzit (printre primii şi cei mai virulenţi fiind Panait Istrati al nostru, dar trebuie să-i numim şi pe André Gide, apoi pe

Manès Sperber, pe Koestler - şi, în fine, pe Orwell) fie comunişti pocăiţi care, chiar dacă nu mai cred nici în comunism, nici în sovietism - să o cităm pe Margarette Buber-Neumann - cu toţii dezbătuseră problema numai dintr-un punct de vedere ideologic. Aşa că le era uşor "fidelilor" să-i eticheteze de "trădători", ba chiar de "agenţi fascişti" (cazul, din nou, al lui Panait Istrati). Or, cei trei citaţi: Sentaurens, Urwich şi Herling-Grudzinski, nefiind robi ai ideologiei, văzuseră altceva. Or, acest altceva deranja, nu doar pe comunişti, ci pe acei occidentali, fascinaţi, de aproape două secole, de ceea ce ei înşişi stabiliseră că se numeşte "le charme slave".

Să dăm câteva exemple: franţuzoaica Sentaurens (de altfel, "o fată din popor", cum se spune, fostă servitoare, la Paris, devenită, printr-o întâmplare, soţia unui "diplomat sovietic" şi dusă ca atare la Moscova), odată arestată, refuză să semneze "hârtiile pe care nu le înţelegea"; cu anii - fiindcă a făcut 17 ani de lagăr - cu toate că învăţase limba rusă (plângând), nu şi-a schimbat "răul-obicei": refuza să semneze orice hârtie pe care ea o găsea "injustă", "abuzivă". De aici, faima printre NKVD-işti: "aia care nu vrea să semneze" (ceea ce, desigur, nu împiedica "evenimentele să-şi urmeze cursul"... - adică lagărul), iar printre colegele de detenţie, rusoaice, o proastă reputaţie, fiindcă "îi provoca pe gardieni". De sute de ori auzise franţuzoaica, de la colegele rusoaice: "De ce nu semnezi? Ori cu semnătura ta, ori fără, tot aici eşti şi aici ai să crapi, de ce te opui destinului?" - la care ea răspundea invariabil: "Fiindcă nu accept să merg la abator de bunăvoie!" Putem spune că, dacă a supravieţuit, revenit în Franţa şi mărturisit - se datoreşte acestei "încăpăţânări" - pe care nu o înţelegeau nici măcar colegii de lanţ.

Johann Urwich, povestind cum anume fusese organizată istorica grevă de la Vorkuta, în vara lui '53, observă şi el că deţinuţii ruşi nu aveau nici noţiunea de "grevă", nici nu înţelegeau de ce, atunci când "te ridici" împotriva paznicilor, nu le tai gâtul (chit că tu însuţi îţi vei pierde capul); şi nu înţelegeau ruşii de ce "ne-ruşii" refuzau să stea de vorbă cu paznicii lagărului, cerând să le vină, de la Moscova "cineva din Sovietul Suprem". Urwich observă, în continuare, că la această "idee" (greva organizată) aderaseră, nu numai europenii (polonezi, români, unguri, francezi, germani, baltici), dar şi "asiaticii" din Rusia: turkmeni, uzbeci, chirghizi - dar mai ales caucazieni: georgieni, armeni, osetini - însă nici un rus. În ceea ce îi privea pe ucraineni - de departe majoritari în lagăr şi cei mai bine organizaţi (între ei) - aceştia erau pentru răscoală, nu pentru grevă...

Să ne întoarcem la polonezul Gustaw Herling-Grudzinski. Acesta, constatând că timpul trece şi că termenii acordului Sikorski-Maiski privitor la polonezii internaţi nu este aplicat şi în lagărul său (Ierţevo, de lângă Arhanghelsk), declară greva foamei. "Din neferi-

cire”, scrie Herling, “nu numai NKVD-iştii, dar şi colegii mei de lagăr, ruşi, nu auziseră măcar de greva-foamei. A trebuit să le explicăm noi, polonezii, paznicilor cum anume se petrece această grevă - iar aceştia, râzând, amuzaţi, au făcut ceea ce le sugeram noi: scutire de lucru, izolare, supraveghere medicală - dar a fost imposibil pentru colegii de suferinţă, ruşi, să înţeleagă: de ce să refuzi mâncarea, când şi-aşa eşti mort-de-foame?; de ce să vrei tu să mori, când şi-aşa eşti un «cadavru viu»?; iar dacă vrei neapărat «să pui capăt chinurilor», atunci spânzură-te, sau taie-ţi vinele - cum se face în lagăr - de ce să te torturezi singur, prin foame? Şi mai ales: Cum îţi închipui că îţi vei schimba destinul?”

Încă înainte ca autorităţile de la Moscova să vină în lagăr, să “examineze cazul”, deţinuţii ruşi îi puseseră pe grevişti în ceea ce numeau ei, “carantină”: adică îi evitau, chiar îi urau: de ce fac ei, “trufaşii lehi” ceea ce nu se face? Ce vrea el să dovedească prin asta şi cui anume? Lor, ruşilor?

“Fără să vreau şi fără să recunosc faţă de mine însumi”, scrie Gustaw Herling, “am început să-i urăsc pe deţinuţii ruşi; din tot sufletul, din adâncul disperării mele - ca şi cum mâinile lor, invizibile, se agăţau de mine, ţinându-mă, reţinându-mă şi trăgându-mă în mlaştina propriei lor resemnări, ca să-mi interzică pentru totdeauna, mie, lumina zilei, pe care ei se obişnuiseră să nu o mai dorească. Ce voiam, la urma urmei? Să afirm, cu preţul vieţii, dacă era necesar, existenţa unui drept, acela de a face, eu, o ultimă alegere, un drept pe care ei, eternii sclavi, nici nu bănuiau că există.”

Odată greva începută, atitudinea deţinuţilor ruşi se nuanţează:

“Erau excitaţi, fascinaţi pentru simplul fapt că noi îndrăznisem să ne ridicăm împotriva legilor intangibile ale sclavajului, de aceea curiozitatea lor era mai degrabă frică instinctivă, spaimă de necunoscut. Dar nu peste multă vreme, atitudinea lor s-a cristalizat: au început să ne urască. Fiindcă noi eram străini, nu eram nici «de-aici», nici «de-ai lor» - şi de-abia aşteptau să fim înfrânţi, ca să-şi dovedească lor înşişi că nici măcar străinii nu pot sparge zidul care separă Rusia de restul lumii”.

Când, în sfârşit, după patru săptămâni de grevă a foamei, polonezii sunt anunţaţi că... “de fapt, ei sunt liberi de trei luni, dar hârtiile se rătăciseră, pe drum” - aşa că vor putea să plece în Ural, unde se afla Centrul de recrutare polonez - greviştii sunt huiduiţi de către deţinuţii ruşi, trataţi de “câini polonezi”. Un singur rus, mai “rezonabil” găseşte o explicaţie a acestei atitudini ostile: ei, polonezii, vor lupta ca aliaţi ai lui Stalin, deci, la urma urmelor, pentru apărarea acestui sistem totalitar, carceral...

Argument pe care Gustav Herling îl acceptă:

“Am preferat să mă simt eu vinovat faţă de ei, nefericiţii, decât

să-i acuz pe ei - dar să-i acuz, de ce anume: că nu ştiu, fiindcă nu au ştiut niciodată, ce este nu libertatea, ci sentimentul libertăţii? Că ei au trăit şi trăiesc în continuare, nu doar în ne-libertate, ci într-o altă lume?”

Iată, desigur, motivul pentru care o mărturie ca aceasta a polonezului Gustaw Herling-Grudzinski nu a fost tradusă în franceză decât abia acum. Adevărat, a fost publicată în engleză, în 1951 - însă cititorii de engleză s-au informat şi... au tăcut. Adevărat, a fost publicată mărturia polonezului şi în italiană - dar italienii, chiar atunci când citesc, se gândesc la ale lor... De aceea “nu fusese oportună” publicarea în franceză a cărţii, în anii ‘50. Fiindcă francezii au prostul obicei să dezbată - or dezbaterea cărţii lui Herling-Grudzinski s-ar fi mutat de la ideologie la... altceva. La acea “Altă lume” - care a fost şi a rămas Rusia Eternă...

THIERRY WOLTON: “LE KGB EN FRANCE”, GRASSET, 1986

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, ianuarie 1986

Un considerabil succes - şi de vânzare - cunoaşte cartea lui Thierry Wolton intitulată **KGB în Franţa**. Au mai fost publicate cărţi pe această “temă”, însă mai toate erau amintiri, “mărturii” ale unor foşti responsabili ai Serviciului de Contraspionaj francez. Şi nu atât neîndemânarea în mânuirea condeiului (deşi, în majoritate, fuseseră “scrise în colaborare”) le-a făcut să se piardă în anonimat, ci acea “obligaţie de rezervă” impusă autorilor, chiar la distanţă de decenii de la un anume eveniment sau de la pensionarea înaltului funcţionar.

Thierry Wolton are însă avantajul de a fi jurnalist (în momentul de faţă, la săptămânalul *Le Point* - venind de la *L'Express*, după ce debutase în cotidianul *Libération*), deci nu este legat, în sensul administrativ de acea “obligaţie de rezervă”; în al doilea rând, la *L'Express* a lucrat la secţia Documentare (cea mai bogată în... documente de acest gen, din Franţa) împreună cu Christian Jelen, cu care, de altfel, a şi publicat două cărţi, în colaborare (printre ele şi **L'Occident des dissidents**); în fine, un al treilea motiv - care joacă rolul de... motor al mâniei: Securitatea românească a încercat să-l... convingă să lucreze pentru ea şi pentru gloria lui Ceauşescu, în iunie 1977 (vom reveni la acest episod).

Aşadar, Thierry Wolton, în materie de spionaj sovietic în Franţa, pune punctul pe i, în primul rând, prin însuşi titlul cărţii. Dar Wolton atacă frontal un tabu... vechi de 65 ani - de altfel, prima parte a cărţii este intitulată **Sfânta Familie** şi începe aşa:

“Nu poţi cerceta activităţile subversive ale KGB şi GRU în Franţa, fără să dai, mereu şi mereu de P.C. Francez. «Colaborarea» face parte din contractul încheiat între marele frate sovietic şi toate celelalte partide comuniste”.

“Lenin considera că un bun comunist trebuie să fie un bun cekist”, aminteşte Wolton. “Însă abia Troţki pune la punct metoda, în vigoare şi azi, în Occident” - iar aici, Wolton citează dintr-o scrisoare a lui Troţki însuşi: “*În comitetul central al fiecărui partid comunist se află un responsabil al GPU pentru ţara respectivă. Calitatea sa nu este cunoscută decât de către secretarul partidului. Acesta (responsabilul GPU - n.n.), ca membru al CC, are posibilitatea să-i cunoască pe toţi membrii de partid, să le studieze caracterul, slăbiciunile, înclinaţiile şi să-i selecţioneze în vederea unor acţiuni de spionaj, de terorism, în favoarea noastră, făcând apel la devotamentul lor faţa de partid - sau pur şi simplu, şantajându-i*” (s.m. P.G.)

Că ideea lui Troţki a fost pusă în aplicare numaidecât, o dovedesc

toate marile cazuri de spionaj în favoarea Sovietelor, încă de la înfiinţarea P.C. Francez: "cazul Tomassi", "cazul Crémet", "cazul Murailles" etc, etc - toţi aceşti comunişti spionând uzine de armament. Nu vom zăbovi asupra acestui capitol, interesant doar pentru francezi, vom aminti doar că penultimul "responsabil" a fost Jacques Duclos, iar actualul "pare a fi" (precauţia îi aparţine lui Wolton) Maxime Gremetz. Următorul capitol este intitulat: **Frăţiorii**. "Încă de la începutul anilor '50", scrie Wolton, "sovieticii au pus pe picioare o vastă organizaţie: Evaluare-Verificare-Naturalizare - care se ocupă de «colectarea», sistematizarea informaţiilor tehnologice din Occident şi adaptarea lor (naturalizarea) la nevoile militare sovietice. Aceasta este a 11-a secţie a Direcţiei nr. l a KGB-ului: ea controlează şi dirijează pe toţi agenţii din ţările satelite care operează în Occident".

Fireşte, fiecare "frăţior" îndeplineşte o "sarcină specifică": de pildă, bulgarii au devenit specialişti în trafic de arme şi de drog, precum şi în asasinate (vezi atentatul împotriva Papei), germanii de Est în "pavarea drumului" sovieticilor în Lumea a Treia, cehii în spionaj militar şi dezinformare (vezi afacerea, teribilă, pentru Germania Federală, a "reînvierii nazismului şi antisemitismului"). Ciudat, însă, MSW (Securitatea poloneză) "extrem de activă, în Franţa, de vreo 15 ani şi-a încetinit «afacerile», desigur, avînd de lucru în interior", scrie Wolton.

Iată-i şi pe "frăţiorii" de pe Dâmboviţa: "Prin tradiţie," precizează Wolton, "reţeaua de spionaj cea mai puternică are ca bază Franţa. Afinităţile culturale, faptul că la Paris există o foarte importantă comunitate românească, de un excelent nivel intelectual, toate acestea au făcut ca spionajul românesc să se simtă în Franţa ca peştele în apă. Cu atât mai mult, cu cât KGB l-a însărcinat cu furtul de tehnologie (mai ales în domeniile nuclear şi micro-informatică) - dar mai ales cu dezinformaţia - Securitatea a plasat o sumă de agenţi de influenţă, de asemenea, 'falşi emigranţi' care ajung, ca prin miracol, în industriile de vârf..."

Desigur, printre multele afaceri de spionaj, cea mai răsunătoare a fost "Reţeaua Caraman". Nu vom zăbovi asupra ei, pe de o parte este binecunoscută, pe de alta a fost o afacere de spionaj pur şi simplu. Vom aminti însă că, din confesiunea spionului Ion Iacobescu (cel care, predîndu-se occidentalilor, a făcut să cadă reţeaua întreagă) reiese limpede - pentru întâia oară adusă la cunoştinţa publicului francez - totala subordonare a Securităţii faţă de KGB. Îl citām pe Wolton - care citează din confesiunea lui Iacobescu: "Trebuia să servim în prioritate - în fapt, în totalitate - KGB-ul. Aveam misiunea de a ne infiltra, pătrunde, noi, în locul sovieticilor, acele «obiective» pe care ei le indicau. Să culegem, clasăm şi să le comunicăm - în prioritate, în vorbe, de fapt, în totalitate - KGB-ului".

"Reţeaua Caraman a fost distrusă în august 1969", scrie Wolton, "însă această sordidă istorie nu cunoaşte adevăratul epilog decât 15 ani mai târziu, în 22 noiembrie 1984, cu o emisiune de televiziune difuzată de Antenne 2, sub titlul: «Tovarăşul spion», realizată de Michel Honorin. Cu care ocazie, fostul căpitan de Securitate, Matei Pavel Haiducu, a relatat, în amănunt, activitatea sa de spion în Franţa, timp de şapte ani... care a luat sfârşit, odată cu misiunea dată de generalul Pleşiţă, în numele lui Ceauşescu, de a-i suprima pe doi scriitori opozanţi, refugiaţi la Paris..."

După ce reaminteşte, pe larg, ceea ce s-a numit Afacerea Tănase-Goma cu consecinţele ei imediate - anularea vizitei lui Mitterand la Bucureşti, Wolton scrie:

"Înainte de a dispărea din nou, şi chiar de a-şi schimba înfăţişarea (printr-o suită de operaţii «estetice», «tovarăşul spion» şi-a lansat, ca testament, o bombă jurnalistică: echipa de la Antenne 2 filmase, pe ascuns, intrarea Ambasadei RSR de la Paris, iar Haiduc, în faţa a milioane de telespectatori, îi denunţă pe unii dintre foştii săi colegi întru spionaj: Badea, Vişoiu - dar mai ales pe Excelenţa Sa, Ambasadorul Dumitru Aninoiu!"

"Aninoiu - o veche cunoştinţă a DST", scrie, în continuare, Wolton. "În august 69, când reţeaua Caraman a fost distrusă, 14 «diplomaţi» au fost rechemaţi de urgenţă la Bucureşti. Toţi 14, ofiţeri de Securitate. Printre ei şi Dumitru Aninoiu - deşi acesta nu fusese direct implicat. Această «pată la dosar» nu l-a împiedicat să revină în Franţa, ca ambasador, în aprilie 1982. Ce ghinion însă: a dat peste colegul său, Haiducu..., strălucita sa carieră a avut un sfârşit fără glorie. La o săptămână după difuzarea emisiunii, Aninoiu s-a prezentat la Quai d'Orsay, pentru vizita protocolară de... plecare. Ca să nu mai scurme rănile, Ministerul francez a ţinut să precizeze ca «plecarea inopinată» a ambasadorului cu pricina nu se datorează deloc vreunui demers din partea franceză..."

A treia parte a cărţii lui Wolton este consacrată metodelor KGB (şi ale "frăţiorilor", se înţelege) de a-şi recruta agenţi dintre francezi - cu o sumă de cazuri, unele cunoscute, altele abia acum dezvăluite (fiind deja "învechite").

Însă capitolul care ne interesează în cel mai înalt grad din cartea lui Thierry Wolton, KGB în Franţa, este cel de al patrulea, care se ocupă de dezinformare.

"Patruzeci de miliarde de franci este cifra de afaceri anuală a unei întreprinderi gigant, precum Michelin", scrie Wolton. "Bugetul Ministerului Afacerilor Străine Francez - centrala, ambasadele, consulatele, bibliotecile, tot ce ţine de «promovarea imaginii Franţei în lume» este de circa 25 de miliarde de franci. URSS cheltuieşte odată şi jumătate mai mult - adică 40 de miliarde de franci - pe an, pentru

dezinformare.”

“În limbajul sovietic”, continuă autorul, “această acţiune se adăposteşte sub denumirea de: «măsuri active», apărută în anii ‘50, pentru a denumi acele «măsuri» oficiale-şi-clandestine, destinate a influenţa cursul evenimentelor, comportamentul şi opţiunile politice ale ţărilor străine. Aşadar, tentative de a face presiuni asupra deciziilor guvernamentale ale altor state, de a zdruncina încrederea populaţiei faţă de conducătorii politici şi instituţii, de a provoca tensiuni internaţionale, de a-i discredita pe adversari. «Măsurile active» tind să prezinte o imagine deformată a realităţii, pentru a înşela, fie guverne occidentale, fie mediile politice, fie opinia publică a unei ţări.

Există două feluri de «măsuri active»:

a) deschise - propaganda oficială şi relaţiile diplomatice normale;

b) secrete, când este vorba de propagandă clandestină, de dezinformare scrisă sau orală - prin agenţi de influenţă şi prin «organizaţii de mase» controlate de către sovietici.”

Citām:

“De la mijlocul anilor ‘70, dezinformarea a devenit o prioritate pentru subversiunea sovietică - pe acelaşi plan cu spionajul ştiinţific şi furtul de tehnologie occidentală. Lupta împotriva dezinformării este, astăzi, capitală pentru supravieţuirea democraţiilor occidentale, însă, în societăţile noastre, deschise, libere, în care informaţia circulă nestingherită, în care fiecare are dreptul să gândească, vorbească, scrie ce vrea este foarte greu să combaţi dezinformaţia”.

Citām în continuare:

“Chiar dacă sunt numeroşi cei care pot face diferenţa între dezinformarea propriu-zisă şi libertatea de opinie, nu există legi care să opereze această distincţie, deci nici să pedepsească dezinformaţia. URSS profită din plin de această «slăbiciune» a democraţiilor, difuzându-şi propaganda, intoxicând opinia publică prin agenţii de influenţă - care sunt de două feluri:

a) complici - fiindcă sunt plătiţi; şi

b) manipulaţi - cei pe care Lenin îi numea cu trei sferturi de secol în urmă, «idioţi utili»“.

După ce, pe câteva bune pagini, Wolton descrie secţiile, sub-secţiile care se ocupă de aceasta problemă, la Moscova, sintetizează scopul pe care-l urmăreşte URSS - desigur, ţinta principală fiind Statele Unite:

- Să acţioneze asupra opiniei publice din Occident, pentru a face să creadă că activităţile politice, economice, militare ale Statelor Unite sunt principalele cauze de conflict din lume:

- Să demonstreze “caracterul agresiv, militarist şi imperialist” al Statelor Unite;

- Să divizeze Alianţa Atlantica şi să denigreze ţările care

cooperează cu ea;

- Să discrediteze armata şi serviciile de securitate americane (în special CIA), precum şi ale ţărilor membre ale NATO;

- Să demonstreze că obiectivele politice ale Statelor Unite sunt incompatibile cu interesele ţărilor în curs de dezvoltare;

- Să înşele opinia publică asupra adevăratei naturi a ambiţiilor sovietice de a cuceri lumea, de a crea un climat favorabil primirii "ofertelor sovietice" în politică externă.

Cât despre mijloace - iată câteva:

a) Autocitarea: articole gata redactate la Centrală, sunt trimise la o anume ambasadă, acolo sunt traduse în limba ţării respective şi se caută o "tribună": fie un jurnal local, amabil (sau de-a dreptul plătit), fie în publicaţii finanţate de KGB. Odată publicat, articolul devine... "document autentic, publicat în presa occidentală" - şi distribuit celor doritori de către "diplomaţii" comunişti. În ceea ce ne priveşte pe noi, românii, am cunoscut asemenea "operaţii". Cu, de pildă, obscurul ziar grec *Proini* în care Ion Brad, ambasador la Atena, a făcut să se publice un articol redactat de el însuşi - dar pe care presa de la Bucureşti l-a reprodus in extenso, ca provenind, nu-i aşa, din presa occidentală. Nu altfel s-a întâmplat cu un articol, apărut în ziarul italian *L'Umanitá*, articol "transportat" sau chiar redactat de către I.C. Drăgan, - dar apărut fără semnătură - pe care, fireşte, l-a preluat, cu mare zarvă, presa dâmboviţeană. Obrăznicia Securităţii merge şi mai departe: "citează" până şi publicaţii despre care se ştie bine că sunt finanţate de către Bucureşti (vezi *Săptămîna* din 10 ian. '86, citând din "periodicul american"... *Dreptatea*...).

b) Cumpărarea de jurnalişti străini; iar aici deschidem o paranteză mai substanţială. Iată ce scrie (p. 230) Thierry Wolton:

"În iunie 1977 îmi telefonează un «secretar de ambasadă» român. Zice că ştie că lucrez la ziarul *Libération*, că mă ocup de drepturile omului, că mă interesează România... deci, mă invită la dejun. Declin invitaţia şi îl invit eu la o cafenea din apropierea redacţiei. «Secretarul», foarte afabil, face elogiul ziarului la care lucram, zice că este «curajos, independent - ca şi România de altfel», dar după o jumătate de oră, ne despărţim, fără să aflu ce voia de la mine. După vreo zece zile îmi telefonează iar. Iar mă invită să dejunez, îl invit eu la aceeaşi cafenea. De astă dată «secretarul» este însoţit de un coleg. După flateriile obişnuite, iată propunerea: În octombrie se deschide Conferinţa de la Belgrad şi cum România şi, mai ales, Dl. Ceauşescu duc o politică independentă, originală, ar fi extrem de interesant ca jurnalul nostru să publice, înainte de începerea lucrărilor, punctul de vedere românesc. Un interviu exclusiv - sau, şi mai bine: un articol al lui Ceauşescu, analizând importanţa reuniunii de la Belgrad... Le-am răspuns: Ziarul nostru nu obişnuieşte să dea cuvântul guvernanţilor -

care au atâtea alte posibilităţi să se exprime, noi îi favorizăm pe cei care nu se pot exprima. De acord, îmi daţi viză de intrare, îi iau un interviu lui Ceauşescu, dar şi lui Paul Goma, pe care poliţia voastră îl menţine într-o izolare totală...”

Bineînţeles, această condiţie nu a plăcut “diplomaţilor” - care de atunci nu au mai încercat să-l contacteze pe Wolton.

“Însă ceea ce *Libération* a refuzat”, scrie mai departe Wolton, “să fi acceptat alte ziare, alţi jurnalişti? Din păcate, da - iată ce scrie Paul Goma despre acelaşi moment, pe când era, cum am mai spus, total izolat de restul lumii prin grija poliţiei româneşti. În cartea sa, **Chassé-Croisé** relatează următoarele...”

Aici, Wolton reproduce un lung fragment din cartea amintită, anume episodul în care şeful Securităţii, generalul Gheorghe Vasile, îi prezintă arestatului “probe” ale vinovăţiei sale - printre care articole din ziarul francez *Le Figaro*... Wolton continuă:

“Spre deosebire de restul presei franceze, *Le Figaro* a publicat numeroase articole în care era urcată în slăvi libertatea, bunăstarea de care s-ar bucura românii, elogiind «politica de independenţă» a lui Ceauşescu. Toate aceste articole au fost scrise (deşi nu totdeauna semnate) de unul şi acelaşi jurnalist, bine plasat la Bucureşti: Michel P. Hamelet”.

După ce înşiră “operele” lui Hamelet (“graţios distribuite de către ambasada română de la Paris vizitatorilor de marcă”), după ce aminteşte că Hamelet este primit, ritmic, oficial, de către Ceauşescu - drept care reproduce copios din, de pildă, *Scînteia* din 15 martie 1983, “ştirea primirii publicistului francez”, Wolton scrie:

“Michel P. Hamelet este liber să fie un admirator fără condiţii al lui Ceauşescu. Dar, jurnalist fiind, de ce nu suflă un cuvânt despre teroarea din România, comparabilă doar cu cea mai neagră epocă a stalinismului? De ce nu vorbeşte despre teribilele condiţii de viaţă impuse acestui popor, devenit cel mai sărac din Europa, după Albania? Cum poate un jurnalist să devină «hagiograful» - cum îi spune Paul Goma - acestui despot? Este imposibil să se răspundă clar acestor întrebări. Să notăm însă că «angajamentul» lui Hamelet nu este străin de trecutul său - cel puţin original...”

Wolton scrie, în continuare: “Acum în vârstă de 77 ani, Hamelet, sub pseudonimul Pierre Forest, a fost, înainte de război, colaborator la *Le Petit Journal*, aparţinând colonelului La Rocque, fost preşedinte al mişcării La Croix-de-Feu şi fondator al partidului social francez (PSF), formaţie care s-a raliat lui Pétain. În timpul războiului, Hamelet a condus “Radio-Travail”, de la Vichy; după război, a militat în partidul socialist...

Această carieră sinuoasă se complică şi mai mult, dacă citim mărturia lui André Marty, celebrul «răzvrătit de pe Marea Neagră»,

care scrie că, în campania dusă împotriva sa, încheiată cu excluderea din PCF, Hamelet a jucat un rol de provocator în serviciul P. Comunist.”

Wolton citează, în continuare, din André Marty: “Cine este acest jurnalist Hamelet? Un redactor la *Le Figaro*, dar membru al PC Francez încă din 1937, secţia Levallois (Seine); adevăratul său nume este: Daniel Marius, născut la La Ciotat şi care a publicat şi sub pseudonimul Pierre Forest. În ajunul războiului, Hamelet era prieten intim al lui Henry Raynaud, membru al CC al PCF şi conducător al CGT. Imediat după Liberare, de parcă nu ar fi fost un colaboraţionist notoriu, participa la reuniunile de lucru ale cabinetului ministrului comunist al Muncii (Ambroise Croisat); timp de trei ani, Hamelet a fost nelipsit din minister, ba chiar dormea în clădirea ministerului... Bineînţeles, conducerea PCF a ascuns că Hamelet era comunist, că fusese colaborator al lui Pétain - după cum ascundea colaborarea lui Hamelet cu Ministerul Muncii controlat de comunişti”.

“Este dovedit”, scrie mai departe Thierry Wolton, “că serviciile româneşti de dezinformare au preferat totdeauna să acţioneze prin jurnalele de dreapta, chiar de extremă dreaptă. Agenţii de la Bucureşti se simt ca peştele în apă în asemenea medii. Nu este de mirare. Doar naivii mai pot crede că rasismul, chiar fascismul sunt opuse comunismului. Am explicat, mai sus, cum anume a manipulat KGB-ul cvasitotalitatea grupurilor neo-naziste (ba chiar a inventat câteva). Păstrând proporţiile, şi Securitatea a izbutit să infiltreze organizaţii şi publicaţii de extremă dreaptă.

“Pentru a înţelege cum de a fost posibil aşa ceva, trebuie analizată situaţia internă a României: falimentul economic este total, agricultura si industria ruinate, populaţia cunoaşte foametea. De multă vreme, nimeni nu mai crede în «culmile măreţe» şi în «viitorul luminos», ideologia comunistă nu mai poate «mobiliza masele». Ceauşescu a înţeles acest lucru, de aceea a schimbat metodele. Ca să distragă atenţia de la adevăratele cauze ale răului, Ceauşescu joacă cartea naţionalismului - până la xenofobie. Aşa se explică propaganda tenace asupra «independenţei» faţă de URSS, aşa se explică mai-recentele campanii pentru «salvarea Transilvaniei» de «ameninţările ungurilor» (...) După cum spera Ceauşescu, «problema Transilvaniei» a provocat un reflex de naţionalism, nu numai în interior, dar mai cu seamă în sânul exilului. Transilvania a devenit calul de bătaie mai ales în mediile românilor care fugiseră de comunism, după 1945, printre care un număr însemnat de legionari - sensibili de altfel şi la «antisemitismul» lui Ceauşescu. Legionarii întreţin legături strânse cu extrema dreaptă europeană - care, însă, aşa cum am mai arătat, este demult infiltrată de KGB şi de «surioarele» din ţările satelite.”

“În realitate”, scrie Thierry Wolton, “campania pentru «salvarea

Transilvaniei», nu este un scop (să o salveze de cine, doar aparţine României), ci o diversiune. Această manipulare vizează provocarea de disensiuni în exil şi mai ales neutralizarea adevăraţilor opozanţi ai politicii demente ceauşiste. Despotul de la Bucureşti vrea cu orice preţ să închidă gura celor care denunţă, atât natura totalitară a regimului, cât şi pseudo-independenţa - temându-se că ţările occidentale, cuprinse de remuşcări (de a se fi lăsat înşelate), vor înceta să-l mai susţină, economic şi moral. Autorităţile de la Bucureşti au suprimat deja opoziţia internă, alungîndu-i din ţară pe unii animatori, precum Paul Goma, pe alţii reducându-i la tăcere. Din 1977, Securitatea încearcă să închidă gura şi românilor din exil - şi nu se dă în lături de la nici o «metodă». Începând cu «eliminarea fizică...»"

Thierry Wolton prezintă, pe larg, cazurile de tentative de asasinat, puse la cale de Securitate, cunoscute de altfel: Monica Lovinescu, Emil Georgescu, Virgil Ierunca, apoi "întâmplările" cu "pachetele explozive" trimise de la Madrid, "misiunea Haiducu" - de a suprima doi scriitori...

"Simultan", scrie mai departe Wolton, "Securitatea duce o campanie de discreditare a exilaţilor activi. Această operaţie se face în primul rând prin publicaţiile finanţate de Bucureşti - precum *Vestitorul,* în Franţa, *Dreptatea*, în Statele Unite, *Stindardul*, în Germania Federală. Securitatea încearcă să-i denigreze pe opozanţii români în ţările occidentale în care au găsit adăpost. La acest nivel intervine manipularea formaţiilor de extremă dreapta autohtone. Scopul manevrei este clar: trebuie lăsat să se înţeleagă că aceşti opozanţi sunt, în realitate, în solda Bucureştilor - ba chiar agenţi KGB. Aţa este albă şi cam prea groasă, dar permite să semene suspiciunea, paralizând emigraţia românească prin interminabile certuri intestine."

"Ţinta principală", scrie, în continuare, Wolton, "o constituie colaboratorii postului de radio Europa Liberă. Aceştia sunt atacaţi simultan, în presa din Bucureşti şi în cea din Occident, manipulată, acuzaţi de a fi, cu toţii, membri ai PCR, de a fi părăsit ţara cu binecuvântarea autorităţilor - ceea ce ar însemna că toţi aceştia continuă să «lucreze» pentru Bucureşti. La urma urmei, pentru noi, francezii, aceste bârfe nu ar avea nici o importanţă, dacă în fruntea acestei operaţii suspecte nu s-ar afla cotidianul *Présent*, apropiat de Frontul Naţional al lui Jean-Marie Le Pen. Sub titlul: Radio Free Europe est-elle pénétrée par des services secrets de l'Est?, unul dintre colaboratorii jurnalului, pe nume Yves Daoudal, nu a ezitat să facă aceste insinuări (la 26 septembrie 1984) - ca de altfel şi revista *Itinéraires* - de asemenea apropiată de Frontul Naţional. Cu un an şi jumătate mai înainte (25 ianuarie 1983), Présent se ilustrase deja printr-un articol împotriva lui Paul Goma, acuzându-l de a fi un membru activ al PCR, de a nu fi fost adevăratul iniţiator al mişcării pentru drepturile omului în România, de

a fi făcut campanie - împreună cu troţkiştii francezi! - în favoarea lui Francois Mitterrand!”

Aici deschidem o paranteză: articolul amintit din *Présent* (în care mai existau şi alte teribile acuzaţii - unele direct inspirate din presa bucureşteană - ca, de pildă, faptul că pe Paul Goma îl cheamă, de fapt, Efremovici - altele din *Stindardul* (că Goma este agent KGB), altele... inedite (că soţia lui Goma este fiica Anei Pauker - şi simultan, că socrul său este “un actual consilier al lui Ceauşescu”) - acest articol a fost direct inspirat de cuplul Manoliu (fiul şi mama sa) şi indirect, de către Virgil C. Gheorghiu...

Dar să ne întoarcem la Wolton. În legătură cu tentativele Securităţii de a-i denigra pe exilaţii activi, autorul scrie:

“Un om joacă un rol de seamă în toate aceste afaceri, Constantin Drăgan”.

Îi scutim pe ascultători de “portretul” lui Drăgan pe care Wolton îl zugrăveşte pentru cititorii francezi, pe aproape o pagină de carte. Citām doar finalul: “Drăgan a dorit din toată inima să pătrundă în Parlamentul european, pe o listă italiană. Nu a izbutit...”

A reuşit, însă, în Franţa, Gustav Pordea...

Nu ne vom opri nici la “portretul” lui Pordea. Pentru că este incomplet: cartea lui Wolton era deja la tipografie atunci când presa britanică a dezvăluit că Securitatea, prin Costel Mitran, pusese la dispoziţia lui Pordea o jumătate de milion de dolari, pentru a-şi... procura un loc pe o listă de candidaţi. Şi ea (cartea) tocmai apăruse atunci când Săptămâna din Bucureşti sărea în apărarea “deputatului în Parlamentul vest-european” - atacat de “trădători de ţară” care îl acuzau pe bietul Pordea că este spion “doar pentru că afirmase că Transilvania este românească”...

Nu ne vom putea ocupa, acum, şi de al cincilea capitol al cărţii lui Thierry Wolton - consacrat Afacerii Farewell (nume de cod al unui înalt responsabil al KGB care, la Moscova, avea acces la toate dosarele de spionaj ştiinţific şi tehnologic şi care, fără să ceară nimic în schimb, a livrat serviciilor secrete franceze, între primăvara lui ‘82 şi toamna lui ‘82, circa 4 000 de documente secrete).

Încheiem deocamdată aici. Pentru că Thierry Wolton, autorul cărţii **KGB în Franţa** a promis, pe curând, o “ediţie completată”. Suntem convinşi că în acea nouă ediţie, vom avea şi portretul complet al “deputatului în Parlamentul vest-european” atât de scump băieţilor de la Bucureşti.

"HOMO SOVIETICUS"
OMUL NOU - CÂT DE NOU?'
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, ianuarie 1986

Marele Spectacol, Mare, al aniversării lui Ceauşescu din această primă lună a anului ne-a descoperit încă o latură (şi ce latură!) a geniului poporului român: potrivit gazetelor-de-perete de pe malul Dâmboviţei, Ceauşescu este... "autor al doctrinei naţionale originale privind rolul Securităţii în societatea românească de azi".

Ce să spui la auzul unei asemenea laude? Primul reflex, firesc, este de negaţie: "Da' de unde! Iar îl laudă...", însă, fulgerător (din pricina cuvântului, Securitate), se trece la antipod: "De data asta, au nimerit-o, lăudătorii, Ceauşescu este adevăratul inventator al Securităţii!"

Să facem un pas înapoi - şi încă un pas - ca să încercăm să vedem ceva mai limpede: Laudă nemăsurată, deci nemeritată? Într-adevăr, însă... dacă stai să te gândeşti... Ceauşescu, inventator al Securităţii? Bineînţeles, nu - fiindcă "atunci" el era un oarecare activist - însă... dacă stai să te gândeşti...

Bunul simţ şi istoria (citeşte: memoria) ne spun că nici Dej, nici Ceauşescu, nici Teohari Georgescu, nici Drăghici nu au "inventat", ei, Organul; nici măcar Nikolski, general de NKVD; nici chiar Beria, iar dacă stăm strâmb şi judecăm drept, nici măcar Stalin. Că Lenin, prin ale sale trei cuvinte - care doar aparent sunt... unul singur, repetat - şi anume:

"Teroare, teroare şi iar teroare".

Desigur, moştenitorii săi "au preluat creator" doctrina, au "îmbogăţit-o" - iar în cazul "democraţiilor populare", terorismul leninist a fost... adaptat, după principiul... culturii realist-socialiste: "Naţională în formă, sovietică în fond"...

Vom fi siliţi să recunoaştem că "naţionalismul" românesc s-a manifestat încă din 1949, de la crearea Securităţii. Oricât de îndatorată "modelului sovietic", oricât de controlată, la urma urmei: condusă de către consilierii sovietici, Securitatea din România s-a dovedit a fi de o "originalitate" de care bucuroşi ne-am fi lipsit.

În primul rând, prin cruzime. Din mărturiile scrise ale "organelor" din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Germania sovietizată, Bulgaria - şi, desigur, din URSS - şi mai ales din... comparaţiile pe care anume victime le-au putut face, reiese limpede că "românii" erau, vorba bănăţeanului, fruncea - în materie de tortură, de anchetă, de... "reţinere" (un eufemism).

În al doilea rând, prin ceea ce limba română numeşte - printr-un cuvânt de origine slavă: *prostie*. Nici "organele" din ţările vecine nu

orbeau prin... strălucire (cine intră în poliţie, dacă nu puturoşii, leneşii, mediocrii?), însă "românii" din Securitate au deţinut - şi deţin, în continuare - primul loc în ceea ce priveşte... deşteptăciunea-în-sens-invers. Desigur, cruzimea şi prostia pot fi considerate ca cele două aspecte ale aceluiaşi întreg: Securistul; de asemenea, se poate afirma că, succesiv şi simultan, una poate fi cauză şi efect al celeilalte "trăsături". Dar, deocamdată, nu ne interesează aceste explicaţii. După cum nu ne interesează nici "explicaţia" (valabilă, o vreme) a "compoziţiei etnice a Securităţii" - fiindcă, din nefericire, ţiganii, evreii, ungurii, lipovenii, bulgarii nu au fost nici mai... buni nici mai răi decât bravii noştri consângeni daco-romani..., fiindcă nu culoarea sângelui contează, ci a epoleţilor.

Însă adevărata, sinistra "originalitate" a Securităţii din România s-a făurit prin reeducare. Iar cuvântul *Piteşti* va rămâne stigmat pe fruntea Securiştilor - şi nu doar a celor care au participat direct sau doar au fost contemporani fenomenului.

Iată, de la acel teribil an, 1949, au trecut aproape patru decenii. Semnatarul rândurilor de faţă şi-a propus, din 1957, (când, în închisoarea Jilava, a aflat de la un "student" ce se petrecuse la Piteşti) să aştearnă pe hârtie ceea ce i se spusese. Însă, odată "liber", şi-a dat seama că... ştie prea puţin - dar nu va afla mai mult fiindcă "piteştenii", dacă mai povestiseră câte ceva, în închisoare, în "libertate" nu mai scoteau un cuvânt: Securitatea îi ameninţase cu moartea, dacă vor deschide gura despre Piteşti. Aşa se explică faptul că, în romanul **Ostinato** - scris începând din 1966, dar publicat în Occident abia în 1971 - naratorul conchidea: "Despre Piteşti nu se vorbeşte. Despre Piteşti se tace". Ceea ce nu l-a împiedicat pe autor ca şi în următoarele cărţi, scrise în România (**Uşa, În Cerc, Garda inversă**) să aducă vorba mereu şi mereu despre Piteşti, sperând că, într-o bună zi va scrie o carte numai a "reeducării". Dar nu s-a putut. Autorul a fost silit să se expatrieze, în 1977, fără să ştie, despre Piteşti, mai mult decât aflase în 1957. Ceea ce se publicase deja în exil - D. Bacu şi Gr. Dumitrescu - nu-i oferea noi informaţii. De aceea - oarecum în disperare de cauză - a scris acea carte, **Patimile după Piteşti**, roman... (care, ca toate celelalte opt cărţi, a apărut numai în traduceri - nu însă în limba în care a fost scris).

Semnatarul acestor rânduri nu vrea să vorbească despre cărţile sale, decât în măsura în care acestea ating în treacăt ori se opresc mai îndelung asupra fenomenului reeducare. Iar în cartea dedicată acestui fenomen, Patimile... afirma, în esenţă:

1. Cronologic, reeducarea de la Piteşti a fost întâia;
2. Ca mijloace folosite, reeducarea de la Piteşti rămâne unică;
3. Scopul urmărit: "făurirea omului nou" - nu fusese atins...

În anii care au trecut de la scrierea şi publicarea cărţii nu au

intervenit noi informaţii care să infirme tezele de mai sus. Dar tocmai din acest motiv, întrebarea: DE CE? devine tot mai insistentă şi din auxiliară tinde să se prefacă în esenţiala:

DE CE reeducarea din România a fost, cronologic, întâia? Nu am înţeles - şi continuăm să nu înţelegem - ce anume avea România, în 1949, ceva deosebit de ţările vecine, "originalitate" de stare care i-a făcut pe sovietici să inventeze, pentru România, o metodă "originală"? DE CE reeducarea din România, şi acum, după aproape 40 ani - în care lumea a aflat atâtea şi atâtea despre ororile din Uniunea Sovietică şi din ţările sovietizate - îşi păstrează sinistra-i întâietate, unicitate?

Să rezumăm ceea ce s-a petrecut:

Toate mărturiile converg: reeducarea a început în penitenciarul Piteşti, în celula numită 4 Spital la data de 6 decembrie 1949. Însă judecând după "eficacitatea" echipei lui Ţurcanu, pregătirea, deci, adevăratul început, trebuie împinsă înapoi în timp - cu cel puţin un an, adică în 1948. Dar chiar dacă lăsăm ca reper data de 6 decembrie 1949, tot nu putem da vina pe "originea asiatică" a reeducării: China abia devenise republică populară, Coreea avea alte, mai importante probleme - oricum, reeducarea, în China comunistă a apărut după 1953, iar prizonierii americani din războiul Coreei au fost supuşi la o pură şi simplă "spălare a creierului" (de către "specialişti" sovietici şi chinezi, adevărat).

Dar ceea ce este cu adevărat derutant: după atâta timp şi atâtea mărturii despre ororile sovietice, în URSS, nu i-am putut găsi Piteştiului o origine sovietică! Fireşte, termenul "reeducare" circula încă din anii '30, existau, în "justiţia sovietică" pedepse chiar astfel numite, au existat - şi există lagăre-de-reeducare... prin muncă. Dar nimic asemănător reeducării din România.

Şi atunci de unde ne-a venit? *) Din cer, nu putea cădea. Mai ales că... lumina dinspre Răsărit ne invadase, sovietizând totul...

DE CE? DE CE în România - şi nu şi în "ţările surori" europene? Şi de ce nu acolo, la izvorul răului, în Rusia?

Nu ştim cu certitudine. Aşa că suntem siliţi să lucrăm cu ipoteze. Dintre ţările europene căzute sub ocupaţie sovietică, în afară de petrol şi origine latină..., România mai avea o trăsătură... aparte. Avea o mişcare, o formaţiune politică (chiar dacă interzisă) de extremă dreaptă, originală - şi ca doctrină şi ca situaţie în timpul războiului: Mişcarea legionară.

Sunt limpezi mărturiile acelor români "transportaţi" la Moscova după 23 august 1944 şi anchetaţi: de fiecare dată când venea vorba (un fel de a vorbi...) despre legionari, anchetatul (fie el militar de grad superior, fie demnitar, fie - mai ales - responsabil în serviciile secrete) se transforma, fără voia lui, desigur, în... conferenţiar: pe dată apăreau "auditori" foarte... politicoşi, dar şi foarte-foarte interesaţi de

“fenomenul legionar”. Ascultau, puneau întrebări, notau, iar cereau lămuriri, precizări...

Într-adevăr, legionarii erau, în ochii sovieticilor, unici. Nu aveau echivalent în nici una din ţările ocupate, controlate. În Polonia, de pildă, “naţionaliştii” primiseră repetate şi teribile lovituri (dar nu numai ei). Atacul german (la 1 sept. 1939), apoi cel sovietic (17 sept.), ocupaţiile, refugiul unora, lagărele - germane, sovietice - în fine, pentru unii, posibilitatea de a lupta în rândurile Aliaţilor, a făcut ca, în Polonia postbelică, să nu existe, pentru sovietici, o problemă a extremei-drepte poloneze. Păstrând proporţiile, la fel în Cehoslovacia, ţară ocupată atâta vreme de către germani. Lucrurile erau limpezi - tot pentru sovietici - şi în Ungaria, fiindcă, în ultima parte a războiului, extrema-dreaptă maghiară era “la afaceri” - deci a putut fi uşor inclusă în categoria “criminalilor de război”... în Bulgaria, “problema” a fost rezolvată radical: între cei vreo 11 000 de bulgari executaţi de către comunişti, încă înainte de încheierea războiului, se aflau, desigur şi majoritatea “naţionaliştilor”. Iugoslavia fiind un caz aparte - şi nu doar pentru că, din 1949, a intrat în conflict cu URSS, ci pentru că, din 1941, până pe la sfârşitul lui 1946, acolo a avut loc un adevărat război civil.

Pe când în România... Evident, legionarii erau, printre alte anti- şi anti-comunişti - în vorbe, pentru că nu avuseseră ocazia să treacă şi la fapte. Apoi: legionarii fuseseră liberaţi din închisori, apoi acceptaţi în guvernul Gigârtu, apoi, în fine, “la afaceri”, în tandem cu Antonescu - în cursul anului 1940. Subliniem: 1940, an în care protectorul legionarilor, Hitler, era “aliatul de nădejde” al lui Stalin; an în care Stalin îl felicitase pe Hitler pentru ocuparea Franţei; an în care Stalin răpise României Basarabia, Bucovina de Nord şi ţinutul Herţa, fără ca legionarii să se arate prea afectaţi; an în care România a pierdut şi Cadrilaterul şi Transilvania de Nord; faţă cu această nenorocire, într-adevăr, legionarii suferiseră cumplit dar sfânta lor mânie viza efectul, nu cauza, adică pe unguri - care primiseră - nu pe germani care däduseră ceea ce nu le aparţinea. Mai departe: odată Statul Naţional-Legionar pus pe roate (şi ce roate!), printre cei striviţi de... “roata istoriei” au fost şi câţiva comunişti, însă majoritatea victimelor a fost constituită din ne- şi din anti-comunişti. Lucrurile se complică în ianuarie 1941, când legionarii, vrând să acapareze întreaga putere, pierd şi jumătatea pe care o deţineau şi se refugiază în Germania - ţară aliată a URSS...

Aceasta era “enigma legionară” în ochii sovieticilor: Ideologic, aceştia erau “de cealaltă parte” - însă, pe de o parte, cu un partener care şi el crede-şi-nu-cercetează, chiar dacă îţi este inamic, poţi comunica, fiindcă vorbeşte aceeaşi limba: ideologică; pe de altă parte, aceşti adversari fuseseră protejaţii fostului aliat: Hitler, însă deveniseră victi-

me ale acestuia, cu mult înainte ca el, Hitler, să întoarcă armele împotriva bunului său prieten, Stalin; apoi legionarii fuseseră victime ale lui Antonescu - acela, da, acela fusese de totdeauna un inamic... Mişcarea legionară a fost scoasă din cauză la procesul de la Nürnberg - fiindcă nu era la afaceri "în acel moment", ba chiar interzisă, persecutată, membrii ei fiind închişi, atât în România, cât şi în Germania.

Problema acută a sovieticilor în România ocupată militar, dar nesupusă, era, la urma urmei, o problemă... de cadre. În ţările vecine, în toate, existau comunişti autohtoni în care Moscova putea să aibă încredere... - până acaparau puterea... Nu şi în România. Comunişti români erau extrem de puţini şi, în cvasitotalitate, incapabili. Evident, ca totdeauna, în timp de "mari prefaceri", şi-au oferit serviciile aceia care nu au probleme de conştiinţă: nu contează pe cine slujesc, din moment ce se slujesc pe ei înşişi. O, da, aceasta alcătuia o interesantă masă de manevră: manifestaţii, devastări de sedii de partide "burgheze" şi de redacţii de ziare ale opoziţiei, terorizare a populaţiei - dar lipseau, lipseau cumplit cei-cu-flacără, cei cu convingeri (chiar recente, dar convingeri...).

Aşa se explică ofensiva de tip duş scoţian împotriva legionarilor, lovitură şi, numaidecât (sau simultan), zâmbre; atacuri verbale, în presă şi, simultan, propuneri de "colaborare", fiindcă, nu-i aşa, duşmanul era comun: burghezia, parlamentarismul, democraţia...

Că nu au izbutit, nu este de mirare. De mirare a fost - şi este - că nu puţini dintre conducătorii legionari au crezut în posibilitatea unei "înţelegeri". Scopul era, desigur, nobil: salvarea din închisoare a celor închişi, încetarea urmăririi celor ascunşi în ţară ori fugiţi peste hotare... Dar cu ce preţ? Fireşte, cu preţul... participării la lupta comună împotriva duşmanului comun: partidele democratice.

Este adevărat: rezultatul alegerilor din 19 noiembrie 1946 a fost inversat (şi ameliorat...) de către comunişti, însă această operaţie bandită nu poate face să se uite jocul tulbure al unei bune părţi din Mişcarea legionară. Şi cum legionarii refugiaţi în Occident evită cu grijă să vorbească despre "afacerea Pătraşcu", bănuielile asupra unui "pact legionaro-comunist" persistă.

Oricum, istoria României sovietizate fiind istoria închisorilor şi a lagărelor, nu trebuie să uităm un amănunt... cronologic: arestarea în masă a legionarilor (14 - 15 mai 1948) se întâmplă la mult timp după arestarea ţărăniştilor (Iuliu Maniu - în 25 iulie 1947); a chiaburilor şi a... "celor-care-nu-dădeau-cote"; a "duşmanilor poporului" (marile arestări din august '47); a liberalilor; a social-democraţilor; a... sioniştilor; până şi comunistul Pătrăşcanu fusese arestat înainte (28 aprilie '48)...

Şi iată-ne la Suceava - de unde a început... Piteştiul. De ce la Suceava şi nu la Jilava? Sau la Aiud? Sau în una din multele alte

închisori supra-aglomerate?

Din întâmplare - spun unii; nu din întâmplare, spun alţii - la Suceava, pentru că acolo se afla un diavol, pe numele său Ţurcanu. Într-adevăr, Ţurcanu a fost un diavol. Numai că Ţurcanu nu a inventat, ci a perfecţionat (dacă se poate spune aşa) ceea ce exista deja: acel "cerc de lectură" din jurul lui Bogdanovici. A preluat idei şi, desigur, cu ajutorul "consilierilor" cu epoleţi, a organizat reeducarea legionarilor. În vederea făuririi "omului nou"...

Este interesant, dar de înţeles: legionarii care au mărturisit sau doar au scris despre reeducare ceea ce auziseră de la "studenţi" sunt unanimi: "operaţia" îi viza, cu precădere, pe tinerii legionari - însă nu acceptă evidenţa, anume că metodele folosite au fost pe măsura obiectului: "putregaiul", cum îl numea Ţurcanu, era ideologia legionară şi nu convingerile, opţiunile politice, oricât de anticomuniste sau antisovietice ar fi fost. Un tânăr ţărănist sau liberal, regalist sau chiar social-democrat nu putea fi "descuiat" cu cheia ideologică; pentru aceştia, "operele clasicilor marxism-stalinismului" erau... inofensive, tocmai pentru că operau cu alte categorii mentale care le erau, structural şi prin practică intelectuală, străine. Or, la Suceava, tinerii legionari din "cercul de lectură" descoperiseră... şi adevăruri! În primul rând, sociale. (E-he, lupta-de-clasă nu era o prostie, cum pretindeau liberalii, de-o pildă...). Dar mai ales "adevăruri"... ideale, culminând cu făurirea "omului nou" pe care şi legionarii îl doreau.

Din fericire, din nefericire, "omul nou" este... acel-ceva-care-nu-există. Chiar aşa: ce-i acela om nou? Nou, în raport cu cine şi când? Omul îşi poate face - sau procura - o pereche de nădragi noi - alţii decât cei vechi; îşi poate construi sau cumpăra o casă nouă - alta decât cea veche. Dar om nou? Adică pe sine însuşi? Asta dovedeşte că acel om care gândeşte astfel (că se poate "face" un om nou) nu ştie nimic, dar absolut nimic despre om. Şi, mai grav, puţin îi pasă de om.

Cam cum ar fi trebuit să arate "omul nou" legionar? Cinstit, harnic, drept, generos, să-şi iubească părinţii, patria, să fie credincios etc... Până aici nimic original, în toate codurile morale, fie ele scrise, fie de-la-sine-înţelese au figurat aceste "cerinţe" - şi nu de ieri; şi nu doar de la apariţia creştinismului. Cum mai trebuie să fie "omul nou" legionar? Să fie fidel Mişcării, şefilor şi camarazilor săi - până-la-moarte, de care să nu se teamă; ba chiar s-o dorească. Ei, de aici lucrurile se complică şi nu pentru că această "relaţie" cu moartea ar fi ceva inedit, însă dacă legionarul se obişnuieşte cu ideea morţii sale ca legionar, riscă să se obişnuiască şi cu ideea morţii unui om care nu este legionar, care poate fi anti-legionar, iar în virtutea credinţei sale că el, legionarul, are dreptate, îl suprimă pe celălalt - care, nefiind legionar... nu are dreptate... deci trebuie să piară! Şi, după ce îl suprimă pe ne- sau pe anti-legionar, legionarul se predă; fiindcă el nu este un laş - ca alţii -

ci îşi asumă propria-i faptă, actul...

În două decenii de educaţie, de “făurire”, ce fel de “om nou” a rezultat? Cum era acel om-nou legionar, în septembrie 1940, atunci când a ajuns în fruntea bucatelor - mai exact; pe podiumul unde şi-a susţinut examenul de maturitate? Să nu mai vorbim - ba să vorbim: nu numai că nu avea nimic nou, dar avea toate trăsăturile strămoşului nostru din urmă cu milenii.

În faţă, omul-nou comunist. Trebuia (să se observe imperativul) să aibă aceleaşi trăsături, deşi se numeau altfel. Singurele două deosebiri: primul era violent religios creştin - celălalt violent ateu; unul era pasionat patriot naţionalist, celălalt pasionat internaţionalist - în vorbe, fiindcă dacă era, de pildă, român, trebuia să iubească, pasionat... Uniunea Sovietică.

Aşa s-au întâlnit, la Suceava, cele două concepţii – complementare - despre necesitatea făuririi unui om nou.

Desigur, marea majoritate a victimelor reeducării a fost constituită din legionari. Însă comuniştii nefiind chiar atât de... idealişti (odată la putere, devenind de un realism feroce) au urmărit doar foloase imediate şi palpabile: noi informaţii, smulse de la deţinuţi, pentru a aresta alţi încă-liberi; spargerea solidarităţii instinctive şi câştigate din închisori; “recrutare” de auxiliari - turnători şi supraveghetori. În fine, lichidarea “schimbului de mâine”, după expresia lor, a intelectualităţii româneşti.

Dar să ne întoarcem la întrebarea: au reuşit comuniştii, prin reeducare, să fabrice un om nou?

Repetăm răspunsul: NU. Au fabricat doar victime şi auxiliari... temporari.

Şi totuşi...

Şi totuşi, timpul... Peste 30 ani de la Piteşti, mai bine de 20 de la “amnistia” din ‘64. În închisoare, timpul trece greu, “se târăşte”, uneori se chiar opreşte; dar în libertatea atât de mult dorită, fatal, idealizată - însă la urma urmei, meritată - dar care se dovedeşte a fi o prelungire a condamnării? Dacă momentul 1956 a rămas pentru români ca o teribilă lovitură care a îngenuncheat speranţa în ajutor din afară, cel din 1964 a marcat sfârşitul rezistenţei la români - aşa cum începuse ea, în 1944. Marea majoritate a celor care se ridicaseră şi acţionaseră - şi plătiseră - era obosită, stoarsă de suferinţe, de boli, descurajată; minoritatea celor care mai aveau vlagă şi speranţă şi curaj să continue - nu a mai avut ce să “continue” - pentru că timpul din afară nu rămăsese pe loc. Pe acest teren fragilizat, îmbolnăvit - şi, de ce să nu o spunem: infantilizat, a prins diversiunea “naţionalistă” a regimului comunist de la Bucureşti. Şi acum, după mai bine de două decenii, pare de neînţeles uşurinţa cu care atâţia şi atâţia români au căzut cu voioşie în aproape toate capcanele (cusute cu aţă albă, dacă i se poate

spune aşa). Să ne aducem aminte de prima, cronologic: cea potrivit căreia China lui Mao ne-ar ajuta să recuperăm teritoriile româneşti răpite de URSS; drept care, am avut şi noi “maoiştii” noştri: oameni cu experienţă politică şi cu ştiinţă a istoriei, oameni care supravieţuiseră Gherlelor şi Canalelor româneşti, dar şi lagărelor ruseşti şi care crezuseră, de pildă, că Ceauşescu, susţinut de Mao, într-o bună dimineaţă va ordona ostaşilor români să treacă Prutul (să zdrobească vrăjmaşul de la Răsărit şi Miazănoapte) - ca un Antonescu al II-lea; şi, în aşteptarea “ordinului”, aceşti oameni, prea-puţinii care ne mai rămăseseră dintre Bătrâni, cedaseră Institutului de Istorie (al PCR!) hârtii care, chiar dacă aveau un caracter personal, erau, totuşi, ale ţării, ale României. Şi ei le cedaseră - pentru o pensie, pentru o locuinţă (de regulă, propria-le casă, “naţionalizată”), pentru plăcerea, infantilă, de “a lucra” la institutul amintit, începând sau continuând să-şi scrie memoriile, scriind ca să dovedească dreptul nostru asupra Basarabiei şi Bucovinei (un “grup de lucru” - din care făceau parte, vai, şi Pan Halippa şi Al. V. Boldur), un altul ca să dovedească... drepturile noastre asupra Transilvaniei... Această naivitate vinovată a mers până acolo, încât, “grupul Basarabiei” nu se descurajase deloc nici după “discursurile” lui Ceauşescu de pe pământul Basarabiei, când afirmase că România nu are litigii teritoriale cu URSS...

Acesta ar fi rămas doar un episod nefericit şi singular, dacă, simultan, ofensiva Bucureştiului de totală lichidare a orice i s-ar putea opune (chiar cu vorba) nu s-ar fi remarcat pe două direcţii - dar în acelaşi scop.

Prima direcţie: naţionalismul xenofob. De parcă nici usturoi n-ar fi mâncat, băieţii de la Securitate, de toate gradele - şi de toate uniformele - au început să lucreze la edificarea... “României independente”. Care, nu-i aşa, era, în fine, “eliberată de sub jugul sovietic”; căreia, nu-i aşa, “nimeni nu-i mai putea da ordine, din afară” - aluzie transparentă la ruşi; dar nici “din interior”: “în România, românii poruncesc!”, ziceau Securiştii, făcând cu ochiul şi şoptind (tare)... Carevasăzică, nici în Securitate, nici în partid, nici în aparatul administrativ nu mai sunt atâţia unguri, ţigani, evrei, bulgari, lipoveni. Ceea ce era adevărat, însă cui anume slujea acest adevăr?

A doua direcţie: naţionalismul creştin - mai cu seamă pentru export, vizând comunităţile ortodoxe din exil. În această chestiune, regimul de la Bucureşti nu a lucrat cu mănuşi - nici nu avea nevoie: din moment ce bisericile româneşti din exil erau frecventate, mai ales, de către “naţionalişti”, comuniştii au trimis emisari... de aceeaşi culoare. Un “martir” precum Anania nu ar fi putut provoca pagube atât de importante, în Statele Unite şi în Canada - dacă nu ar fi fost un martir legionar; cuviosul Antonie (care, azi-mâine va ajunge patriarh - la o asemenea turmă, un asemenea păstor) nu ar fi provocat confuzie - şi

paralizie - daca nu ar fi fost legionarul Plămădeală. Fără mănuşi a lucrat Securitatea, însă au fost mulţi, prea mulţi legionari care nu-şi dădeau seama de o anume “contradicţie”: vasăzică, Securitatea le trimitea, de la Bucureşti, emisari legionari - pentru ca discuţiile să se poarte între camarazi - şi, simultan, Securitatea se străduia să-i neutralizeze, să-i distrugă pe acei legionari din exil care nu se lăsau fermecaţi de “îmbierile” dâmboviţene (preotul Boldeanu, din Franţa, episcopul Trifa, din America).

Manevrele au fost, totuşi, sporadice şi “pacifice” (cu excepţia încercărilor de a coloniza cu forţa Biserica Română din Paris, în 1972) - până în 1977.

Fiindcă, în 1977, şi în România, românii au descoperit noua formă de opoziţie. Luând în seamă şi partea bună a Actului de la Helsinki, după exemplul polonezilor, al cehilor, al ruşilor, al ungurilor, o seamă de români au cerut şi ei cu glas tare drepturi-ale-omului.

La urma urmei, ce reprezentau cei doar 200 de inşi care semnaseră un apel oarecare? Nimic - nici în comparaţie cu cele 22 milioane de cetăţeni, nici în comparaţie cu zecile, sutele de mii de Securişti şi Miliţieni şi activişti de partid, nimic în comparaţie cu sutele de mii de foşti “adevăraţi rezistenţi” care trecuseră prin închisori.

Şi, totuşi, în primăvara anului 1977, regimul de la Bucureşti a intrat în panică. Fiindcă avea de-a face cu o formă de opoziţie pe care nu o cunoştea - şi la care nu se aştepta.

De aceea, bine “sfătuită” de “sora mai mare”, KGB, Securitatea a trecut la ofensivă hotărâtă, cu mijloace enorme. Dar oricât de important ar fi fost “bugetul dezinformaţiei”, oricât de numeroşi Securiştii trimişi în misiune, în Occident, nimic nu s-ar fi putut face fără ajutorul exilaţilor înşişi.

Procedeul a fost de o simplitate uluitoare: pentru a-i discredita pe “agitaţii” din ţară, “cei-cu-drepturile-omului”, vorbele şi scrisele, în România, trebuiau să-i prezinte ca pe nişte trădători-în-folosul-capitaliştilor (mai ales americani); iar în exil ca pe nişte trădători-în-folosul-sovieticiilor (aici erau băgaţi, de-a valma - ca profitori: ruşii, ungurii, evreii, masoneria etc). Dar şi pentru interior şi pentru exterior, Securitatea a lansat zvonul că, în realitate, “disidenţii” sunt agenţi ai ei, ai Securităţii...

Omul nou sovietic nu a fost obţinut la Piteşti; nici mai târziu, la Aiud. Dar, spre surprinderea tuturor, omul-nou exista, în 1977! Altfel, cum se poate explica succesul Securităţii în denigrarea unor oameni care, în timp ce se aflau în beciurile Securităţii, umiliţi, torturaţi, drogaţi, ameninţaţi şi ei şi familiile lor până la a şaptea spiţă, declaraţi nebuni şi internaţi în ospicii, compatrioţii lor, liberi în România, purtau vorba (Securităţii) că sunt nişte “odioşi provocatori”; că nu au intenţionat decât să îi atragă în cursă pe “adevăraţii rezistenţi”

(în treacăt fie spus, “rezistenţi” care nu numai că, ascunşi în gaură de şarpe, tremurau pentru propria-le piele, dar mai dădeau şi câte o mână de ajutor Securităţii - adevărat, de nevoie, nu de voie - dar dădeau). Altfel cum s-ar putea explica faptul că, în exil, în chiar momentul în care “disidenţii” vărsau sudoare şi sânge în ghearele Securiştilor, iar “presa” comunistă îi trata de “iude”, “vânzători-de-ţară”, “jidoviţi”, “bolnavi mintal”, în publicaţii “naţionaliste” (sau doar “patriotice”), români exilaţi scriau despre aceiaşi că sunt agenţi KGB, securişti, provocatori - şi bineînţeles, cripto-comunişti (dacă nu de-a dreptul... “înalţi responsabili de partid”)?

Nu se explică. Dar negrul-pe-alb rămâne. Dacă cel puţin autorii acestor demascări ar fi învăţat demascarea la Piteşti. Dar un V. Emilian, de pildă, nu a cunoscut nici comunismul - dar a scris ceea ce a scris, până la moarte, în Stindardul; nici un René Theo nu a gustat din “izvorul reeducării de la Piteşti” - dar a scris ceea ce a scris, în BIRE. Tot în BIRE a scris ceea ce a scris şi Chintescu - de unde Dumnezeu va fi învăţat să scrie ca la Piteşti? Dar harnicul demascator de la Carpaţii, semnând: Govora? - nu intrăm mai adânc în presa legionară, fiindcă riscăm să nu mai ieşim.

O, dacă scuipăturile şi înjurăturile ar fi venit numai dinspre mercenari dovediţi ai regimului de la Bucureşti - precum Michael C. Titus, Milhovan, Drăgan, Andronescu - şi alţi boiani - ar fi fost uşor de suportat, doar nimeni nu se aştepta ca Securitatea să lase “nepedepsite” asemenea “acte duşmănoase” (ca drepturile omului...). Dar când acestea vin dinspre români care îşi zic patrioţi, anticomunişti - începi să te întrebi dacă nu cumva Piteştiul este o stare, o structură dată şi nu un episod tragic în viaţa nefericiţilor care au trecut prin reeducare.

Jean-François Revel în a sa carte: Astfel sfârşesc democraţiile, iar de curând Thierry Wolton, în KGB în Franţa, au încercat să afle motivul profund al celor care acceptă să facă spionaj şi dezinformare pentru serviciile secrete comuniste. Şi au ajuns la concluzia că ideologia (filocomunismul, marxismul) nu mai face demult reţetă, ultimii occidentali care şi-au trădat ţările din convingeri ideologice au fost englezii din jurul lui Philby. Banii - spun cei doi cercetători - joacă, uneori, un rol, dar numai la “demaraj” (aflăm din cărţile lor că sovieticii îşi plătesc spionii mai degrabă simbolic...). Şantajul este mult mai important, atât la “recrutare”, cât şi, în continuare, în menţinere; şantaj care, uneori, are punctul de plecare în afaceri de moravuri, în afaceri necinstite - dar mai ales la acele persoane cu un trecut politic pe care nu vor să şi-l asume (mai ales de extremă dreaptă).

Însă motivul profund al celor care acceptă să facă un asemenea “joc” (să se observe, am pus cuvântul între ghilimele) este vanitatea. Oameni care au avut, până în acel moment, o existenţă... civilă nesatisfăcătoare, care au sentimentul (mai degrabă convingerea) că nu s-au

realizat datorită unor persoane sau evenimente independente de voinţa lor - aceştia, flataţi de către “recrutori”, asiguraţi că, prin ceea ce vor face (adică spionaj), vor influenţa cursul evenimentelor, că astfel îşi vor pune în valoare calităţile (până atunci ignorate sau ne-folosite) - aceştia devin o pradă sigură.

Dar tot aceştia se angajează conştient de partea duşmanului - şi, la urma urmei, îşi asumă eventualele consecinţe.

Însă există un număr mult mai important de oameni care nu pactizează cu inamicul, ba chiar îl combat - şi o fac cu convingere - în cazul de faţă, exilaţii care se declară (şi sunt) anticomunişti.

Totuşi, nu puţini dintre ei au o foarte, o exagerată opinie despre ei înşişi - ceea ce nu constituie un păcat. Însă în momentul în care constată (sau are impresia) că altul, o persoană, a înregistrat un succes oarecare, simte o înţepătură în inimă: “De ce el şi nu eu?”; sau când altul a câştigat o oarecare notorietate pe care el nu o are (încă): “De ce el şi nu eu?”. Şi, convins fiind că celălalt nu merita ceea ce el însuşi ar fi meritat, începe să-l vorbească de rău: îşi aminteşte de anume slăbiciuni ale “impostorului”, pe altele le umflă, inventează altele.

Asta în viaţa de toate zilele. Însă în materie de... politică, atât propriile calităţi (nerecunoscute) cât şi defectele celuilalt (încă necunoscute, dar lasă, are el grija să le scoată la lumină) se înzecesc. Drama, sfâşietoarea dramă (“sfârtecare”, ar spune Cioran...) a românului, azi, se învârteşte în jurul întrebării: “Ce e de făcut?”.

Dacă se află în România şi a făcut şi închisoare, şi a avut şi oarecari convingeri politice, din 1964, a găsit că... nu-este-nimic-de-făcut; că, deocamdată, aşteptăm-fără-să-ne-deconspirăm; când va veni momentul, atunci o facem cinstit, net, radical (nu cu fleacuri ca drepturile omului, cu sindicalism şi alte “stângisme”). Dar omul nostru din România are un strop de speranţă: plecarea în Occident - ei, şi acolo, Doamne-Doamne, ce activitate anticomunistă are să desfăşoare el! O să le arate el exilaţilor ce trebuiau să facă - şi nu făcuseră!

Se întâmplă şi minunea: românul din România ajunge în Occident. Dar, “deocamdată”, trebuie să-şi rezolve azilul; apoi, “deocamdată” să-şi recupereze soţia; un copil; mama; o nepoată împreună cu primul ei soţ şi soţia acestuia... Apoi mai are câteva drumuri de făcut în România (a, nu ca să se dea mare, faţă de foştii colegi, cu maşina şi cu hainele şi cu magnetoscoapele - ci doar aşa, fiindcă îl omoară dorul de ţărişoară...).

Foarte bine - însă nu despre aceştia vorbim, majoritatea.

Ci despre acei români care, odată în exil, vor să facă ceva pentru ţară, pentru românii rămaşi acolo, sub jug.

Dar, vorba lui Ion Caraion, viaţa-i viaţă, nu baladă. Occidentul nu este chiar raiul (deşi România chiar este iadul), exilul nu este un batalion mărşăluind disciplinat spre acelaşi ţel (liberarea României de

sub comunism). Şi încă ceva: socoteala de-acasă nu se potriveşte cu cea de la târg, un exilat român (sau o mie) nu poate (pot) face în Occident ceea ce credea(u) că se poate face, pe când era(u) în România. Aşa. Pentru că viaţa-i viaţă, nu baladă.

Or această descoperire îi descumpăneşte pe cei mai hotărâţi. Fiindcă ei credeau că în Occident nu vor face decât un popas - cât să ia armele în mână - apoi se vor întoarce, în România, "pe tanc". De aceea găsesc că acţiunile unor compatrioţi, legate de... drepturi ale omului, de informare (în fapt: alfabetizare) a presei, culturale - toate aceste sunt fleacuri, ba chiar diversiuni "stângiste". Ei au venit în Occident ca să lupte pe baricade (eventual, în România, dar cu ce? cum? când?). Şi atunci îşi găsesc ei o "baricadă" nu contează a cui este, "anticomunistă" să fie!

Şi iată-i pe mulţi români pe baricada Frontului Naţional Francez.

Jean-Marie Le Pen şi camarazii săi n-au decât să facă ceea ce şi fac, să spună ceea ce şi spun - în ţara lor, în Franţa. Din fericire, "putreda democraţie" - chiar când are un guvern socialist - permite tuturor cetăţenilor ei să aibă şi să-şi exprime opiniile.

Dar ni se pare că nu este suficient să fii cetăţean francez, ca să ai dreptul moral să strigi, la adunările Frontului Naţional: "Afară străinii din Franţa" - când, din întâmplare, tu, cel care strigi, chiar dacă ai cetăţenia franceză, eşti de origine, de pildă, română. Bineînţeles că nimeni nu-ţi poate interzice - chiar dacă ai venit alaltăieri din România şi eşti încă refugiat (politic, se înţelege). Dar cum pot răspunde aceşti militanţi ai lui Le Pen la următoarele:

1. Te prezinţi ca "naţionalist român"; or, se ştie, nu există o Internaţională... Naţionalistă (chiar dacă s-au făcut şi se fac tentative - asupra cărora vom reveni), tocmai, pentru că termenul "naţionalist" se referă la doar o comunitate etnică, de limbă, de obiceiuri, iar aceasta se exprimă mult mai puţin prin dragoste, devotament faţă de propria-ţi naţiune, cât, mai ales, prin ostilitatea, ura, negarea altora, care fac parte din altă naţiune.

2. Aderând din toata inima (si mai ales din toţi plămânii) la punctul întâi al doctrinei Frontului Naţional, anume: "Afară străinii din Franţa!" - ce eşti tu? Dacă te consideri francez - să fii sănătos, n-ai decât să-i dai înainte. Dar înseamnă că român nu mai eşti - şi atunci lasă treburile româneşti în seama celor care - aşa, modest, aşa "ineficace", se ocupă de ele. Iar dacă continui să te consideri român, rezolvă-ţi "sfâşierea": cum poţi tu, ca român, să ceri, în cor cu francezii: "Afară străinii din Franţa"? Tu, care, ca român, eşti străin?

3. Înţelept ar fi (dar e greu să ţi se ceară una ca asta) să nu mai repeţi-ca-la-Piteşti: "Le Pen este un vajnic luptător anti-comunist". Fiindcă Le Pen este anti-comunist francez - şi atât. Dacă ar fi anticomunist în general - şi, în special, "luptător" - s-ar afla "pe teren" în

Afganistan, în Angola, în Etiopia. Cu atât mai vârtos, cu cât este un militar prin vocaţie şi prin experienţă, însă el nu se bate cu sovieticii - el are ce are cu străinii din Franţa, cu liberalii - şi mai ales cu democraţia. Iar fiindcă tu eşti român, adu-ţi aminte că “anti-comunismul” lui Le Pen funcţionează cu bani daţi de guvernul comunist de la Bucureşti, bani smulşi de la gura lui frate-tău şi de la gura maică-ti.

Omul nou, omul sovietic nu a fost făurit la Piteşti, ci aici, în exil. S-a ilustrat, mai ales în cazul Pordea.

Oricât de neutru - sau chiar favorabil, să zicem, “omului Pordea” - nu se poate să nu observi aiuritoarea lipsă de inteligenţă de toate zilele a celor care l-au luat în braţe.

De ce?

Chiar dacă am face abstracţie de dezvăluirile presei britanice (că Securitatea a deblocat 500 000 dolari, pentru scaunul de deputat european); chiar dacă nu am lua în seamă afirmaţiile lui Pacepa (că Pordea era un spion “adormit”, pe care l-a “trezit” el, prin 1972), totuşi rămân multe alte semne de întrebare:

- Ce caută “doctorul” Pordea pe lista Frontului Naţional? În primul rând, nu are un trecut de extremă dreaptă; nici măcar de dreapta. Nu-i contestăm sentimentele patriotice, chiar “naţionalismul de frumoasă alură” (pe care el îl găseşte la... Ceauşescu). Pordea a venit în Occident, ca diplomat, la Haga. În ‘46 sau ‘47. El pretinde că regele l-ar fi trimis, în misiune. Fie. L-a trimis regele. Numai că ministru de externe (printre altele) era, în acel moment, Ana Pauker.

Nu insinuăm nimic, amintim un fapt istoric. Aşadar, Pordea a rămas în Occident. Ca refugiat, în Franţa. Ei bine, refugiatul (politic, desigur) Pordea şi-a văzut nişte desene reproduse în revista Magazin istoric nr. 5, din Mai 1968. Mai este nevoie să explicăm ce este şi cine dirijează această publicaţie? Pordea ar putea spune că i s-au reprodus fără voia lui. Fie. Dar în Magazin istoric nu se “reproduce” nimic fără ştiinţa şi voia CC al PCR. Dacă Pordea ar fi avut un trecut de extremă dreaptă, nu ar fi fost “găzduit” într-o asemenea publicaţie, în 1968. Iar dacă Pordea avea (dar nimeni nu ştia) un asemenea trecut - ce a căutat la coaliţia RPR-UDF, condusă, culmea, de o evreică!? Fiindcă acest candidat la candidatură a bătut întâi la uşa liberalilor, autopropunându-se, iar după ce a fost trimis la plimbare, Pordea, fără scrupule, s-a adresat vis-à-vis, la concurenţă!

- Ce a făcut Pordea, în 40 de ani de exil, pentru ţărişoară - ca acum, să fie cu atâta înverşunare apărat - fiindcă el apără, nu-i aşa, la Strasbourg, interesele româneşti? Exilaţii mai vechi îşi aduc, vag, aminte de acest om, “politicos şi şters”, care nu s-a ilustrat prin nimic în exil - cu excepţia unor “conferinţe” puse la cale de inevitabilul I. C. Drăgan? Iar din 1977, de când fierbe cazanul exilului, nu a fost văzut, nici la manifestaţii, în faţa ambasadei RSR (măcar pentru preo-

tul Calciu), nu i s-a văzut semnătura pe nici un apel al românilor apărând interese româneşti. Abia când s-a auzit că figurează pe lista lui Le Pen cei curioşi i-au răsfoit "opera" - şi ce au găsit? îndemnuri explicite la colaborare cu regimul comunist de la Bucureşti!

- Ce a făcut Pordea, în 18 luni, de când este deputat european? A scos o singură vorbă despre mizeria, teroarea în care trăiesc românii? A scos o vorbă despre dărâmarea bisericilor - el, care, în Magazin istoric ne-a blagoslovit cu un desen al Trei-Ierarhilor? Despre starea de iobăgie a ţăranilor români - el care, în revista amintită, ne prezenta... monumentul ţăranilor ucişi la 1907? Ei bine, marele "naţionalist" Pordea ocupă locul şi timpul, la Strasbourg, cu "problema nr. 1" a românilor în anii '80: Ungurii! Deputatul apără Transilvania, care este a noastră - dar nici o vorbă despre Basarabia, nici despre Bucovina...

Omul nou, omul sovietic-la-români îl putem găsi abia acum, la câteva decenii de la reeducarea de la Piteşti, aici, faţă cu problema Pordea-Le Pen.

Dacă îi acordăm circumstanţe atenuante şi spunem că un astfel de om este cinstit în convingerile sale (filopeniste, propordiste), imaginea nu devine mai favorabilă. La ce slujeşte cinstea, dacă este pusă în slujba necinstei, minciunii, împotriva evidenţei - anume că Pordea lucrează pentru regimul de la Bucureşti? La ce slujeşte "naţionalismul", dacă este concentrat pe, de pildă, Transilvania - când întreaga ţară, poporul român în totalitatea lui se află pe buza prăpastiei - din pricina regimului - încă o dată: comunist, care regim ia de la gura românilor, ca să-l plătească pe... anticomunistul Le Pen!

Omul nou a ieşit la iveală abia acum - după câteva decenii de la Piteşti şi la mii de kilometri depărtare - în exil. Ca un mutant.

Dacă este legionar (vorbim de structură, nu de convingeri...), ultimul găinar de Securist îl poate trage pe sfoară, emiţând doar semnale (naţionaliste, se înţelege) - la care omul nostru răspunde pe dată fiindcă este un condiţionat:

Dacă nu este legionar, atunci este un şmecher, dintre cei care s-au descurcat binişor, în România, se descurcă bine în exil, dar vrea să se descurce şi mai bine, "păstrând legătura" (cu ţara), "ne-rupând punţile" (cu neamul); cât a fost în România, a mers-pe-burtă (ca să nu afle Securitatea cât de anticomunist este el, în sinea lui); în exil nu s-a amestecat cu "agitaţii" (fiindcă el nu face politică), însă, brusc, s-a trezit şi a început "să ia atitudine", violent, vehement, ardent... în legătură cu Pordea şi Le Pen. De ce abia acum şi doar à propos de "naţionalism"? Foarte simplu: a aflat, în călătoriile sale în ţară (unde se întoarce, măcar o dată pe an, pentru vacanţe...), că o asemenea "atitudine"... face-bine-la-dosar: o să poată, în continuare, să se întoarcă în România, ba chiar să-şi recupereze mama, o soră, un văr... - găseşte

cineva că este rău să-ţi iubeşti familia, patria?...

De o a treia categorie a omului-nou: cea a săracilor cu duhul - nu ne mai ocupăm. Deşi ar merita să ne aplecăm asupra ei, ca să ne întrebăm dacă “inocenţa” (să se observe eufemismul) scuză prostia (na, că ne-a scăpat cuvântul!).

Din fericire, nu “majorităţile” (numerice), ci “masele” fac evenimentul. Din nefericire însă, pot să-l întârzie - iar uneori, să-l desfacă.

BRAŢUL LUNG ŞI MINTEA SCURTĂ

În momentul în care a fost sistat, prin ordin de şi-mai-sus, interminabilul serial din *Luceafărul* (deşi gurile rele pretind că “băieţii”, avînd dificultăţi cu cifrele romane, au preferat să-l tragă pe Academiei - ce premoniţie!), am încercat un ciudat simţământ, amestec de uşurare şi de nemulţumire. Cum adică, vom fi privaţi, de-acum încolo, de porţia săptămânală de, desigur, înjurături, dar ce mai contau acestea, faţă de informaţiile de primă mână despre exil în general şi despre, în special, exilaţii mântuitori de condei? Să nu mai afle cititorul din România, din organul cu pricina, care dintre exilaţi a mai publicat şi ce şi unde anume? Să nu mai afle înşişi autorii ceea ce, fatal, se mai şi uită - noroc însă cu *Luceafărul*, băiat-bun-şi-informat...?

Desigur, vorbim despre neuitatul serial “Pseudo-cultura pe unde scurte”. Exact, despre acea operă a Securităţii semnată cu pseudonimul: Artur Silvestri - deşi ne-am tot întrebat de ce nu cu numele adevărat al falsului-Silvestri, carevasăzică: Târnăcop?, din moment ce era o “lucrare” colectivă, pusă în slujba săpării, dărâmării, târnăcopării acelor “trădători de ţară” care “împroşcau cu venin” - fireşte, pe unde-scurte...

O zare de lumină ne-a venit dinspre... de unde poate veni lumina, dacă nu dinspre Ceauşescu? - în clipa în care am dat peste *Săptămâna* din 10 ianuarie 1986. Am zis bine: zare, fiindcă atâta a fost; fără “va urma”, ca să numărăm zilele şi secundele până la viitoarea “continuare din numărul trecut”. Vai, “materialul” a fost publicat tot, dintr-o dată! E drept, pe două hectare, pe, adică 9 coloane, însă mai amuzant ar fi fost în foileton. Dar vorba ceea, Securitatea nu se caută de dinţi. Am zis: Securitate? Aşa am zis: Securitate. Fiindcă ea este “autorul”. Aici, în Săptămâna, semnează sub alt pseudonim, tot atât de arătos ca şi precedentul - anume: Corneliu Vadim Tudor. Că, la urma urmei, *Săptămâna* continuă ceea ce începuse *Luceafărul*, o dovedeşte variaţiunea-pe-aceeaşi-temă din titluri; până mai alaltăieri ţinta Organului (de presă şi de represiune) fusese “pseudo-cultura”, acum este: “minciuna”; prima era “pe unde scurte”, a doua are “picioare scurte”. Nimic de mirare: Securitatea a fost făcută de către sovietici, care i-au instilat şi această concepţie... cantitativă: Organul crede despre sine (şi o repetă până la saţietate) că este lung (citatul exact fiind: “Revoluţia are braţul lung”), deci, prin contrast, tot ce i se opune, fatal, va fi... scurt: ba “picioarele minciunii”, ba “undele” acelea... De unde convingerea superiorităţii lui, a Organului, faţă de tot ce nu este... organ.

Bun, aşa stă treaba cu titlul - semnat, cum se zice, de către adevăratul autor care se ascunde, de astă dată, sub cel al lui Corneliu

Tudor. Departe de noi intenţia de a-l insulta pe Tudor Vadim, afirmând că el nu ar fi fost în stare să scrie singur-singurel porcării, ba da, ba da, a dovedit-o cu vârf şi îndesat, însă vrem să spunem ceea ce am şi spus, anume că acest “articol” a fost conceput şi redactat de către Organul amintit, contribuţia lui Vadim Corneliu făcându-se remarcată doar prin virgule puse între subiect şi predicat şi câteva, cu totul frecvente în *Săptămâna,* dezacorduri.

S-a băgat de seamă că to-ot vorbim de Săptămâna şi nu am pomenit de directorul... “săptămânalului cultural” - la ce bun să mai amintim încă un pseudonim al Organului?

Dar să trecem la obiect: ce vrea să explice Organul eventualilor cititori români, în cele nouă coloane? Bine-bine, am auzit: “minciuna are picioare scurte” - dar care e minciuna? Fireşte, minciună este ştirea potrivit căreia în Bucureşti ar fi fost distruse monumente istorice, case de locuit încă în bună stare; mincinoşi sunt “anumiţi ziarişti”, “certaţi cu etica profesională”, “în spatele cărora s-ar putea prea bine să se afle Paul Goma şi alţi fugari de teapa lui” (mai contestă cineva “paternitatea” articolului, citind: “Cutare şi alţi fugari de teapa lui”?).

Însă nu este suficient, pentru un Organ, să-i pândească pe scriitori şi pe jurnalişti, să-i ardă peste bot şi peste degetele care ţin condeiul - ca să se prindă şi de el, de Organ, ştiinţa scrisului. Chiar dacă “lucrează” în “grup de experţi” se vede, nu doar aţa albă, ci şi, ca să spunem aşa: logica-de-cizmă.

Bunăoară, articolul “Minciuna are picioare scurte”, publicat în *Săptămîna*. Desigur, Securitatea îşi face datoria ei de organ când îi tratează pe jurnaliştii străini de mincinoşi, de “certaţi cu etica profesională”(!), iar pe anume exilaţi, de trădători, fugari, antiromâni. Lucrurile iau o turnură de-a dreptul comică, atunci când pusă într-o situaţie inedită - aceea de a argumenta - Securitatea răstoarnă în mijlocul organului (acum vorbim de *Săptămîna*) carul cu “material bibliografic”: purcoaie de date, căpiţe de citate (la care vom reveni cu plăcere). Bineînţeles, noi, cititorii, noi, atacaţii, ştim ce vrea Organul: să justifice dărâmările. Vom vedea, mai departe, cum anume, deocamdată, constatăm că, prin acest articol, Securitatea ne furnizează nouă, muritorilor de rând, informaţii-de-primă-mână, informaţii pe care nu le-am fi avut din altă sursă.

Prima informaţie: Organul deschide atacul astfel:

“Iată însă că, de la o vreme, unii publicişti occidentali se agită suspect de mult pe această temă, apreciind că lucrurile din Bucureşti ar fi un fel de calamitate naţională”.

Lăsăm la o parte “suspect de mult” şi urmărim zisele, scrisele acelor “unii publicişti occidentali”. Ciudat: occidentali sunt şi francezii - dar nu numai ei. S-au... agitat (chiar suspect-de-mult) şi jurnalişti austriaci, italieni, suedezi, belgieni, spanioli, britanici,

brazilieni - dar mai cu seamă germani şi americani. Organul însă nu-i ia la refec decât pe francezi! Iar ca exemple de "sistematizare" şi, mai ales ca "iad capitalist", Organul cheltuieşte vreo trei coloane numai pentru Paris şi pentru Franţa (aducând vorba, ca nuca în perete, până şi de "afacerea Greenpeace"!). Cât despre ziarul *Le Monde*, Organul de pe Dâmboviţa îi umblă în registrele de contabilitate, prezicându-i: "fostul prestigios ziar îşi va pierde şi restul de credit moral pe care îl mai avea la publicul francez!".

De unde concluzia care se trage singură: regimul pe care îl apără Organul, cu scutu-i, şi-a pierdut speranţa că va "normaliza" relaţiile cu Franţa, cel puţin în septenatul lui Mitterrand. Socialistul Mitterrand şi-a tot amânat vizita în România şi nici nu vrea să audă de o vizită a lui Ceauşescu la Paris; cele mai usturătoare palme le-a încasat Ceauşescu şi al său Organ în Franţa - cu atâtea cazuri de spionaj, de terorism; de la Paris a plecat, cu organu-ntre picioare, echipa lui Aninoiu; Parisul nu se mai lasă muls în afacerea Citroën etc., etc. Şi, dacă îl aşezăm, ca moţ, pe Pordea, înţelegem de ce bate Crivăţul între Bucureşti şi Paris.

A doua informaţie: este oare posibil ca, în ianuarie 1986, într-o publicaţie ca *Săptămîna*, într-un articol întins pe două pagini, semnat, fie şi de formă, de Corneliu Vadim Tudor să nu apară, măcar pe ici, pe colea, numele lui Ceauşescu? Ei bine, nici măcar pe ici - ca să nu mai vorbim de colea. Ne întrebăm cu nelinişte: să fi căzut Ceauşescu, taman în primele zile ale Anului? Bine-bine, dar Ceauşescu nu cade: pleacă Nicolae - vine Elena; buşeşte Elena - răsare Nicu - că aşa e la ei, la Scorniceşti şi la Găeşti: Familia-i sfântă! Şi atunci de ce nu apare numele lui Ceauşescu, în *Săptămîna*, măi tovarăşi, mai ales că "tema", vorba Organului, este creaţia Creatorului? Ciudăţenia vine din faptul că nu se aminteşte nici de Elena. Sau poate "s-a considerat", acolo, la sediul Organului, că ar fi imprudent să fie apropiat numele lui Ceauşescu de... "lucrările de la Bucureşti", într-un articol destinat, vădit, exportului? Mai ales că jurnaliştii occidentali - şi nu doar cei francezi - chiar când au scris trei rânduri, l-au pomenit pe Ceauşescu, "dărâmătorul", "buldozerizatorul", "distrugătorul", etc etc....

A treia informaţie pe care noi, cititorii de rând ai Organului (*Săptămîna* - barbă) o aflăm - ei bine, pe asta o vom divulga mai încolo, fiindcă este, de-a dreptul nesperată.

Dar până atunci să urmărim logica-de-cizmă a articolului.

Compunerea începe... ca o compunere:

"Asemenea oricărei mari aşezări urbane, oraşul Bucureşti îşi are destinul său".

Şi noi, care credeam că oraşul Bucureşti, îşi are destinul... altui oraş...

Organul transcrie fişele primite cu bon de la Direcţia D(ezinfor-

maţii) : prima atestare documentară - dar numaidecât trece la teancul (de fişe) cu calamităţi: ocupaţiile militare, incendiile, cutremurele, inundaţiile - le copiază pe toate şi ne mai şi aminteşte care biserică sau palat au avut de suferit, la cutare catastrofă. Aşa se petrece prima coloană: cu pomelnicul calamităţilor pe care Organul îl încheie, imprudent, astfel: "Este, realmente, o minune faptul că a supravieţuit tuturor acestor orori şi că a mai rămas piatră pe piatră..." - imprudent, pentru că românii înşişi spun că piatra-pe-piatră, câtă mai rămăsese, a fost dizlocată de Buldozerescu şi ai săi, în anii ‘80.

În coloana a doua, este abordată "problema sistematizării" Capitalei. Citâm din gândirea Organului:

"Problema este că oraşul modern nu şi-a avut niciodată un adevărat centru civic". După câţiva buni centimetri de citate alandala, Organul revine: "Nu trebuie să fii urbanist pentru a-ţi da seama de avantajele extraordinare pe care le poate aduce un nou Centru Civic într-o metropolă care n-a avut [...] căi de acces radiale...". Altă imprudenţă: românii, bucureştenii mai ales, au constatat pe pielea lor că, într-adevăr, nu trebuie să fii nici urbanist, nici arhitect, nici economist, nici istoric (şi în nici un caz nu trebuie să fii om) - ca să "gândeşti" şi să acţionezi aşa cum a gândit şi acţionat Ceauşescu, obsedat de... Centrul Civic. În continuare, nu ne mai miră neruşinarea Organului: "Oamenii de diferite vârste şi profesii, muncitori, maiştri, ingineri, scriitori, artişti, arhitecţi etc., au salutat şi salută în paginile ziarelor, în emisiuni de radio şi televiziune această decizie profund justă şi necesară". Sau: "Este un proces normal şi binevenit, care nu mai putea fi amânat" Şi: "Nu este nici un motiv de supărare aici, ba dimpotrivă, cetăţenii oraşului se mândresc că participă în mod direct la o lucrare, pe cât de nobilă, pe atât de utilă...". Şi, în fine:

"Acest vast şantier poate fi înţeles [...] ţinând cont de două lucrări majore. Metroul şi noua faţă a râului Dâmboviţa [...] Adăugând [...] lăcaşurile destinate culturii, învăţământului, educaţiei, ştiinţei, sportului, vom avea o imagine mai veridică a veritabilei Renaşteri pe care o trăieşte Capitala României".

Ce anume înţelege Securitatea prin Renaştere - o ştim, aşa că nu intrăm în amănunte.

De la ultimele rânduri ale coloanei a doua şi până la sfârşitul celei de a noua - şi ultima - Organul "răspunde" "unor jurnalişti occidentali" - citeşte: în exclusivitate francezi. Cum anume? Asta-i bună! Cum altfel, decât ca-la-Securitate? Cu adică jumătate minciună, jumătate prostie. De pildă, "replicând" corespondentului AFP, în chestiunea Spitalului Brâncovenesc, Organul pretinde că Spitalul în chestiune "era de dată relativ recentă" şi nu ştie - adică el, Organul - "cum s-ar fi încadrat acest spital în peisajul modernei Pieţe a Unirii care este în curs de amenajare şi care va avea 112 000 m.p". Şi, dacă nu suntem

mulţumiţi cu această "explicaţie" - pe care o poate produce numai cineva care nu trebuie să fie urbanist - de aceea a şi "comparat" verticala unei clădiri cu orizontala unei... suprafeţe (ei, dacă ar fi avut 111 000 m.p., atunci "relativ recenta" clădire nu ar fi fost demolată), atunci primim aceste suplimente-ciomag - cităm, în legătură cu dărâmarea Spitalului Brâncovenesc:

"Problema spitalelor este de mult rezolvată în România"!

Organul ia străchinile în cizme, în continuare. Încercând să-l facă praf tot pe corespondentul AFP, în legătură cu distrugerea cartierului Rahova, se apucă să citeze - o bună treime din coloana a 3-a - din... cine credeţi? Din H. Stahl. Dar ce legătură va fi având descrierea făcută de Stahl, "exact acum 50 ani", cum precizează Organul, cu realitatea din 1984-'85? Nici una, însă Organul nu se ocupă de logică, de adevăr, drept care, pentru a justifica dărâmarea cartierului Rahova, în '84-'85, face apel la H. Stahl - care, repetăm, descrisese, în 1936, mlaştinile, maidanele, gropile... Imediat după încheierea citatului, Organul îşi scoate... logica:

"Merită oare vreun regret toată această promiscuitate care, pe lângă faptul că ocupa un spaţiu enorm, periclita sănătatea locuitorilor şi le oferea un orizont jalnic, greu de suportat?"

Sub impresia - proaspătă - a tabloului zugrăvit de Stahl (în 1936!), Organul îi dă înainte:

"Înţelegem să regretăm un trecut care să ne evoce ceva [...], dar de un trecut care să ne amintească numai de noroaie, de duhori pestilenţiale şi insalubritate, fie-ne îngăduit să ne despărţim, vorba unui filosof, râzând".

N-are decât să râdă Organul, însă vom râde şi noi: carevasăzică, după teza Securităţii, cartierul Rahova era, în 1984, exact în aceeaşi stare ca şi în 1936! A, nu vom spune că ar fi fost un cartier chic – ba chiar, miile şi miile de nevinovaţi care au vărsat sudori şi lacrimi şi sânge pe Calea Rahovei, în beciurile Organului, îl evitau cât puteau - dar din pricina altor "duhori pestilenţiale". Rezumând, Securitatea pretinde că, în 50 ani - din care patruzeci de comunism, iar ultimii 20 de Ani Lumină, acest cartier al Capitalei rămăsese în aceeaşi stare, ca "pe timpul burgheziei"!

În coloana a 4-a, Organul contestă cifra de 40 000 persoane "mutate" din casele lor demolate. Zice Organul - la adresa, de astă dată a unui jurnalist de la *Le Monde*:

"Nu ştim de unde a luat semnatarul [articolului - n.n.] cifra de 40 000 de persoane [...] dar este, vizibil, umflată".

Ar fi de aşteptat ca cifra să fie... dezumflată - cu care prilej să se afle "adevărul". Dar cum să divulge Securitatea un secret-de-stat? Pentru exilaţii care au început să uite mecanismul gândirii Organului, reluăm citatul:

"Nu ştim de unde a luat semnatarul cifra de 40 000 persoane care ar fi fost mutate "din centrul Bucureştilor".

Care centru? E limpede, nu? El nu răspunde la obiect - adică "la cifră" - ci derapează la... "centru" - ceea ce ne aminteşte anecdota cu capra, a cărei poantă este chiar întrebarea-răspuns: "Care capră? ..."

Iată-ne şi la mult discutata Comisie a Monumentelor Istorice. Citându-l pe jurnalistul de la *Le Monde* - care afirmase că aceasta (comisia) "foarte activă până în 1977, dar desfiinţată, de fapt", (deci, nu mai poate interveni), Organul "răspunde" în tradiţia Căii Rahova:

"Dar fie-ne îngăduit a-l întreba [pe jurnalist - n.n.]: cine a desfiinţat comisia cu pricina, cum şi în ce mod?"

Fie-ne, la rându-ne îngăduit să băgăm de seamă că nu aceasta era chestiunea - ce mai contează cine, cum, în ce mod, contează că, vorba Organului: "comisia cu pricina" nu mai poate interveni în treburile sale, adică în, după cum numele îl indică, monumente istorice.

"Explicaţia" următoare din *Săptămîna*:

"În urma unor prefaceri succesive, acest for ["comisia cu pricina" - n.n.] a devenit, în anul 1975, Direcţia patrimoniului cultural naţional şi funcţional în cadrul Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste" …

… nu explică nimic, iar dovada, iat-o: în memoriul din 24 ianuarie 1985, şapte membri ai "comisiei cu pricina": Acad. Prof. Dionisie M. Pippidi, Prof. Arhitect Grigore Ionescu, Prof. Vasile Drăguţ, Prof. Dinu Giurescu, Prof. Răzvan Theodorescu, Arheolog Radu Popa şi Prof. Arhitect Aurelian Trişcu protestează împotriva demolării "construcţiilor care adăposteau Arhivele Statului din cadrul complexului Mihai Vodă", precum şi a "demolării ansamblului Văcăreşti". Atenţie, a demolărilor în curs: la 30 decembrie 1984, două turnuri ale pronaosului Bisericii Văcăreşti, la 12 ianuarie 1985 o bună parte a zidurilor de incintă, la 21 ianuarie marea clopotniţă a pronaosului - de asemeni, la 3 ianuarie '85 distrugerea sediului Arhivelor de la Mihai Vodă. Din acest memoriu aflăm că un altul fusese adresat C.C.-ului, la 14 decembrie 1984, însă - cităm din memoriul datat 24 ianuarie '85:

"*În ciuda protestului şi călcând legea pentru păstrarea patrimoniului cultural naţional, ICRAL-Berceni a continuat demolările*"(s.n.)

Fireşte, nu vom pierde timpul, polemizând cu Securitatea. Şi nu ne vom lăsa deloc impresionaţi de a 6-a coloană în care Organul încearcă să se laude cu "restaurările", de parcă el, Organul le-ar fi făcut - şi le-ar fi făcut ca pe o favoare. Îl vom lăsa să se facă de râs cu o comparaţie (!) de genul: "Să fie oare clădirile monumentale din Centrul Civic al Bucureştilor mai neinspirate decât Centrul Pompidou?" Bineînţeles, nu - dar despre asta era vorba?

Vorba era despre distrugerea bisericilor, spitalelor şi, mai ales ale caselor de locuit - unele modeste, însă constituind adăposturi ale

oamenilor, altele nou-nouţe, construite în Era Ceauşescu - în locul cărora urmează a se construi - ce? Centrul Civic!, zice Organul, căruia îi este ruşine (?) să amintească şi de Calea... cu pricina, fiindcă atunci s-ar simţi obligat să vorbească şi de Ceauşescu.

Uitând că este doar în "misiune specială", Organul care se exprimă în *Săptămîna*, începe să se chiar creadă jurnalist şi se adresează "calomniatorilor" occidentali:

"În mod absolut colegial, le vom mai spune publiciştilor ..." sau:

"Lăsaţi, stimaţi colegi, Bucureştii să se dezvolte în pace, vedeţi-vă de treburile voastre!".

Nu luăm în seamă "îndemnurile" de agent de circulaţie, vom atrage atenţia asupra... colegialităţii! Nici mai mult nici mai puţin! Securitatea a rămas, totuşi, la nivelul mental din '49, îşi închipuie că toţi cei care ştiu să scrie sunt scriitori; că toţi cei care îşi văd compunerile tipărite în *Săptămîna* lui E. Barbu sunt jurnalişti.

Dar toate aceste sunt vechi, arhaice obişnuinţe ale aparatului de represiune. Cu adevărat noi sunt....informaţiile pe care le dă, fără să-şi dea seama, prin... omisiune: mai ales "absenţa" lui Ceauşescu din cele două hectare *săptămînale*.

A venit momentul să vorbim despre a treia "informaţie" pe care Securitatea ne-o, graţios, pune la dispoziţie. În taman mijlocul maidanului (era să zicem: Centrului Civic...): în coloana a 5-a.

"Un articol şi mai agresiv publică Jean-Yves Huchet la 1 aprilie 1985 în ziarul *Le Matin*, sub titlul bombastic şi ameninţător: 'Bucureştii: un distrugător îşi scoate ghearele'. Mai mult ca sigur că publicistul a vrut să le tragă o păcăleală cititorilor săi [...] altfel nu se explică seria incredibilă de minciuni ..."

Să ne prefacem că nu băgăm de seamă "seria incredibilă de minciuni"; să-l lăsăm pe Organ cu minciunile sale, "credibile" şi să citãm în continuare:

"De altfel, ziarul *Le Matin* recidivează în calomnii şi afirmaţii iresponsabile la adresa înfăptuirilor din România".

A-ha, ne apropiem, dar să o facem în vârful picioarelor, ca să nu speriem Organul care - ca să-l parafrazăm pe Negruzzi: "Lung, lung - dar prost!".

"Se cuvine să deschidem o paranteză grăitoare pentru caracterul net antiromânesc al unor materiale găzduite de publicaţia amintită", intră cu amândouă picioarele în aceeaşi cizmă Organul şi îi dă înainte: "În numărul 1/1985 al periodicului *Dreptatea*, care apare în limba română în SUA, poate fi întâlnit articolul: 'Justiţia franceză condamnă', din care spicuim [frumos spus: «spicuim», se vede că Revoluţia Agrară e în toi - o-ho, şi în ce toi! - n.n.]. Aşadar acum cităm din *Săptămîna* care spicuieşte din organul (şi el, săracul!) *Dreptatea*: «Sprijinindu-se pe mărturiile D-lor Paul Goma, Mihnea Berindei,

Krisztof Pomian, Gabriel Zamfirescu [...], ziarul *Le Matin* a dus o campanie de presă împotriva D-lui Pordea, acuzîndu-1 pe deputatul în Parlamentul vest-european că este spion al României fiindcă a afirmat că 'Transilvania este leagănul poporului român'». Aflăm din acelaşi periodic american că ziarul francez 'a fost condamnat de Tribunalul din Paris pentru defăimarea cetăţeanului francez'. Substratul e limpede [acum cităm numai din Organul de la Bucureşti, nu din "periodicul american" - n.n.]: "bazându-se pe mărturiile unor transfugi, pe umorile lor negre şi pe ura faţă de ceea ce este mai sfânt inimilor româneşti, ziarul a izbutit performanţa tristă să denigreze un om numai pentru motivul că acesta are nostalgia Transilvaniei şi crede în apartenţa sa milenară la istoria şi teritoriul României".

Am citat în întregime pasajul - ca să ne putem bucura de... lungimea Organului şi de ... compensaţia inversă.

Ei bine, treburile cu *Le Matin* stau astfel - iar Organul să deschidă bine urechile: dacă ziarul francez a pierdut procesul cu... "cetăţeanul francez", apoi l-a pierdut, pentru că... nu existau probe materiale, în sensul cerut de justiţia franceză. Or, o probă a fost furnizată, în ziua de 10 ianuarie 1986; pusă la dispoziţie de Securitate, prin bunele oficii ale organului *Săptămîna*. S-a înţeles?

Atunci să facem, pentru uzul Securităţii, un desen; pe puncte:

1. Organul de la Bucureşti, citînd "periodicul american" *Dreptatea*, nu face decât să se autociteze - acum s-a înţeles?

2. *Le Matin* a formulat acuzaţia de spionaj împotriva "cetăţeanului francez", nu "sprijinindu-se pe mărturiile D-lor..." ci pe mărturia scrisă a tovarăşului Pacepa, fost general de organ. S-a perceput nuanţa?

3. "Transfugii", cu "umorile lor negre" nu l-au acuzat pe "cetăţeanul francez" că ar fi spion, "fiindcă ar fi afirmat că Transilvania este leagănul poporului român", ci pentru că acel "cetăţean francez" pe care-l apără cu atâta dârzenie organele - fie ele de la Bucureşti, fie "în limba română în SUA" - i-a îndemnat, în scris, pe exilaţi să colaboreze cu Ceauşescu; indicînd şi una dintre căi: "apărarea Transilvaniei ameninţată de unguri". Acum devine ceva mai clar?

4. *Le Matin* a pierdut procesul înainte ca presa engleză să d escopere un "amănunt": că "cetăţeanul francez", nostalgic al Transilvaniei, primise de la Organ suma de 500 000 dolari, prin tovarăşul sec Costel Mitran;

5. *Le Matin* a pierdut procesul înainte ca organul *Săptămîna*, care apare la Bucureşti, prin numărul său din 10 ianuarie 1986, să furnizeze proba...

Să nu întrebe Organul: "Care probă?", fiindcă riscă să i-o chiar divulgăm. Cum, tot n-a înţeles că, sărind în apărarea "cetăţeanului francez", "deputat în Parlamentul vest-european" [şi noi, care credeam că cetăţeanul cu pricina este deputat în Parlamentul... est-european!] şi

culegîndu-i, cu negru-pe-alb numele, într-un organ [de presă] de la Bucureşti, cunoscut prin legăturile sale cu Organul-pur-şi-simplu, oferă, pe tavă, probe - de care se va folosi *Le Matin*, în apel?

Două pogoane, nouă coloane de “cuvinte”: două hectare, două cincinale de penibilă, neruşinată disculpare, prin cunoscuta metodă sovietică numită: “Care capră?”, pârpâlită pe grătarul mahalalei dâmboviţene, cel cu: “Ba a mă-ti!” Organul nu se aştepta ca această ultima agresiune la însăşi fiinţa poporului român să fie... “divulgată” în afara gardului de sârmă ghimpată, credea că şi aceasta se va petrece “în familie”, “între noi, românii”, adică în tăcerea, complice.

De ce, de pildă, nu se va fi ostenit Capul organului, Ceauşescu însuşi (sau dacă el este in-dis-po-ni-bil, să o fi delegat pe tovarăşa sa de viaţă) să explice - într-o conferinţă de presă, de pildă - politica sa “urbanistică”? Să-i fi convocat pe jurnaliştii străini şi să fi încercat să-i îmbobineze el - şi cu independenţa şi cu unele-greutăţi-foarte-trecătoare şi cu acest “proiect de modernizare a Capitalei”. Însă toată această “Renaştere”, cum îi zice organul a început şi s-a declanşat sub semnul secretului-de-stat - carevasăzică, tot sub semnul Organului.

Iar acum, fiindcă secretul-de-stat este cunoscut până şi de cititorii din jungla Amazonului, Organul se vede silit să apeleze la genul epistolar, să se adreseze, printr-o scrisoare-deschisă “stimaţilor colegi”, jurnalişti occidentali (în principiu, dar în fapt, numai francezilor)... invitându-i, nu să accepte un alt adevăr (pe care numai Organul îl stăpâneşte), ci pur şi simplu somându-l să nu mai scrie despre România, ci numai despre “tragediile din ţările lor”! Apucătură veche: Organul le spune jurnaliştilor străini: “Nu sunteţi români, că nu puteţi înţelege specificul nostru - aşa că nu mai scrieţi despre noi, lăsaţi-i pe ai noştri să o facă ...”. Ai-noştri, care? Nicolae Dragoş, Ilie Purcaru, Dan Zamfirescu, Artur Silvestri, Corneliu Vadim Tudor şi alte pseudonime ale Organului însuşi? Sau, în Occident, I. C. Drăgan. Milhovan, Michael C. Titus şi alţi purtători de *Stindard*?

Dacă până mai adineauri existau “şovăielnici”, sau gâdilaţi de românismul Organului de pe Dâmboviţa, acum, după apariţia articolului din *Săptămîna*, apele se vor despărţi, net. Atât în chestiunea distrugerii patrimoniului naţional, cât, mai ales în chestiunea “naţionalismului român” (“cetăţeanul francez”). Românii, fie din ţară, fie din exil, se obişnuiseră, din păcate, cu atacurile din presa de la Bucureşti împotriva “undelor scurte” - şi numai împotriva lor, fără să dea mare importanţă faptului că ţintele erau aceleaşi: în *Săptămîna*, ca şi în *Stindardul*; în *Luceafărul* ca şi în *Dreptatea*; în *Scînteia* ca şi în *Europa şi Neamul Românesc* (precum şi a filialei sale londoneze, condusă de Michael Titus), atât doar că, la Bucureşti calificativele erau: “fugari”, “trădători de ţară”, “agenţi ai C.I.A.”, iar în Occident deveneau: “Anti-români”, “disidenţi”, “cripto-comunişti” şi, desigur,

"agenţi ai Securităţii"...

Nu putem încheia, fără a transcrie ultima opinie a Organului despre Monica Lovinescu. Citām din *Săptămîna* (coloana a 6-a):

"O oarecare Monica Lovinescu, «rătăcită» pe meleaguri străine şi care varsă venin şi urlete la un post de radio străin, afirma, nu de mult, că însăşi Biserica Neagră din Braşov a fost demolată. Acestea sunt enormităţi pe care le debitează trădătorii de ţară".

Organul nu merită să fie contrazis (anume că Monica Lovinescu nu a afirmat - nici mai demult, nici mai de curând - aşa ceva); cu voia D-nei Lovinescu, vom trece şi peste "o oarecare Monica Lovinescu"... atât cât să ne întrebăm: dacă acele "enormităţi" "au fost debitate" de "o oarecare ..." şi încă "la un post de radio străin" - de ce intră în panică Securitatea? De ce se crede obligată să se apere - de oarecari afirmaţii ale unor "rătăciţi pe meleaguri străine"?

Şi încă două întrebări - retorice - rezumative:

1. De ce Securitatea nu mai pomeneşte numele lui Ceauşescu?

2. De ce Securitatea pomeneşte (după ştiinţa noastră, pentru întâia oară) numele lui Pordea?

Fiindcă Organul nu răspunde la întrebări (deocamdată...), avansăm noi o ipoteză - în două puncte:

Punctul 1: Securitatea ştie că va avea, în curând, un alt... Comandant Suprem şi că acesta nu va purta numele Ceauşescu;

Punctul 2: Securitatea ştie că "cetăţeanul francez", Bocitorul Transilvan, "vajnicul luptător anti-comunist" este, cum se spune în limbajul ei: ars, deci, caută alt lăcrămător patriotic, trecând la rubrica "pierderi ne-planificate" suma de 500 000 dolari (cât va fi "deblocat" pentru următorul - vom afla noi şi nu atât de târziu, ca în cazul "deputatului în Parlamentul vest-european").

Va fi avînd el, Organul, braţul lung; mintea tot scurtă i-a rămas.

(*19 ianuarie 1986*)

"DROIT DE RÉPONSE" DIN 1 FEBRUARIE '86
Difuzat de postul de radio Deutsche Welle, februarie 1986

Canalul de televiziune francez TF 1 în cadrul emisiunii săptămânale "Droit de réponse, l'esprit de contradiction" de sâmbătă, 1 februarie, s-a ocupat şi de România.

Cum am mai spus, această emisiune-dezbatere-în-direct are loc săptămânal - sâmbăta, după orele 22, ţinînd... cât se poate de mult, dincolo de miezul nopţii. De fiecare dată se ocupă de o anume temă, iar din patru în patru săptămâni, animatorul, Michel Polac, invită numai jurnalişti, pentru a comenta, atât evenimentele, cât şi pentru a comenta... comentariile evenimentelor.

Sâmbătă, 1 februarie, s-au dezbătut evenimente de presă: crearea, în condiţii dubioase, de către guvernul socialist, a încă două canale de televiziune (care îşi vor începe activitatea la sfârşitul lunii) şi "extinderea imperiului Hersant în presa scrisă franceză" - patronul grupului *Le Figaro* a cumpărat, recent, cel mai puternic ziar regional, *Le Progrès* din Lyon.

Desigur, animatorul emisiunii este un om de stânga şi tot de stânga a fost majoritatea jurnalişilor de pe platou. Nu vom zăbovi la problemele de politică strict internă franceză, să vedem ce anume s-a spus despre România.

Invitat a fost şi jurnalistul Thierry Wolton, autor al cărţii de mare succes KGB în Franţa. Dar nu s-a discutat "spionajul" în general, ci, pe de o parte... "dragostea nebună" a omului de dreapta, Robert Hersant, faţă de totalitarisme de stânga - mai ales cele din Polonia şi din România - pe de altă parte, "Afacerea Pordea".

S-au limpezit, în dezbatere, o serie de puncte obscure.

De pildă: Prin 1956, când Hersant (care încă nu acaparase *Le Figaro*) era pe punctul de a da faliment cu publicaţiile pe care le stăpânea, a fost salvat in extremis... de către cine? De către o oarecare bancă, numită *Société parisienne de banques (SPB)*, cu totul şi cu totul întâmplător, având capital... sovietic; bancă dirijată de un oarecare proaspăt miliardar, numit Albert Igoin - de fapt, numit Haim David Jaller, originar din... Târgul-Frumos, unul dintre trezorierii PC Francez şi, mai ales, al Kominternului, implicat în mai multe afaceri de spionaj, de fiecare dată ajutat să iasă basma curată de către... gaullişti.

Dar să ne întoarcem la Hersant. Despre care am mai aflat, în treacăt, că, la un moment dat, a fost socialist şi coleg de deputăţie cu... François Mitterrand...

De la Hersant la... bineînţeles: Michel P. Hamelet. Când s-a rostit acest nume, pe platou s-a produs ilaritate. Careva a precizat: «Dar noi vorbim acum de jurnalişti, nu de hagiografi» - iar Polac a

făcut legătura cu un anume fragment din cartea lui Wolton care, la rându-i, îl cita pe autorul acestor rânduri.

După ce s-a amintit "viaţa zbuciumată" a comunistului Hamelet, devenit acţionar al grupului "de dreapta" *Le Figaro,* Michel Polac a scos la iveală ultima "operă" a acestuia, un volum dedicat lui Ceauşescu, - nu i-am reţinut titlul, oricum, apărut prin 1984, la Nagel ("editură specializată în publicarea vieţii-şi-operei lui Enver Hodja şi Nicolae Ceauşescu", a precizat Polac). Şi, pentru desfătarea celor de pe platou şi mai ales a milioanelor de telespectatori, a citit câteva fragmente din volumul lui Hamelet ceva ce părea a fi un fel de interviu. Nu reţinem, din numeroasele hameletisme decât pe acesta.

Aşadar, "jurnalistul", prefăcându-se că se adresează lui Ceauşescu, îi comunică... marea dragoste pe care o nutreşte poporul român faţă de conducătorul iubit, îl asigură că el, ca jurnalist, nu a întâlnit în toată ţara vreun român care "să nu-l iubească din toată inima" - după care întreabă: "Atâta dragoste nu vă jenează?"

Nu am apucat să aflăm ce anume răspunde Ceauşescu la o asemenea întrebare, a hohotit de râs "ţara întreagă" - Franţa, nu România...

Tot în legătură cu "dragostea" lui Hersant pentru guvernele totalitare din Est s-a amintit şi despre "Hamelet al Poloniei", anume Bernard Margueritte. Spre tristeţea noastră, a românilor, singurul jurnalist de pe platou care a încercat să-l justifice pe Margueritte (şi care se abţinuse de a-l înţepa pe Hamelet) a fost Dominique Jamet, de la *Le Quotidien de Paris*. Care a spus că... "jurnaliştii în post în ţările comuniste sunt obligaţi să... se aranjeze cu puterea locală, ca să nu fie expulzaţi, deci să continue să-şi facă, onest, meseria". Şi, spre re-tristeţea noastră, un ultra-stângist ca Bensoussan de la *Nouvel Obervateur* a atras atenţia că "din clipa în care un jurnalist se aranjează cu puterea locală - ca să nu fie expulzat - în mod automat nu-şi face meseria de jurnalist".

În acest moment a fost introdusă o paranteză:

Polac l-a prezentat pe un foarte tânăr jurnalist de la VSD care, în urmă cu o săptămână, scosese pe piaţa franceză *Pravda* în limba franceză!

Idee de geniu, trebuie să o recunoaştem: Tânărul a ales un număr oarecare din cotidianul *Pravda* şi a tradus cu fidelitate, toate, dar absolut toate materialele, respectând întocmai, atât paginaţia, cât şi iconografia. La început se crezuse că este o farsă - apar din când în când "sosii" ale unor publicaţii - fie ale... altora, fie ale lor, "falsificatorilor". Alţii crezuseră că este vorba de o acţiune comandată de către sovietici - în vederea popularizării, în Franţa, a "organului" - fireşte, cu materiale selecţionate şi aranjate, în vederea exportului: în fine, alţii au crezut că tinerii francezi încercaseră să-i imite pe americani - aceştia

scot, periodic, “culegeri” din presa sovietică - pentru uzul, cică, al oamenilor de afaceri...

Ei bine, *Pravda* franceză, trasă, iniţial, în 5 000 de exemplare, în opt zile a fost vândută în... 300 000 exemplare - şi după mărturiile celor de pe platou - acest prim număr a ajuns să se vândă... pe sub mână - în Franţa, se înţelege. De ce?

Pentru că... Pentru întâia oară francezul ia contact cu limba sovietică în general, cu cea a “presei”, în special. Pe noi, românii, nu ne impresionează această limbă-de-lemn - o ştim din... româneşte, de atâtea decenii. Însă francezii... care, se ştie, nu au nici o înclinaţie pentru limbi străine, nu îşi imaginau că “limba de lemn” poate fi atât de... de lemn. Careva a exclamat: “Trebuie să ne schimbăm opinia despre *L’Humanité* - faţă de *Pravda*, este o lumină a lumii!”

După ce s-au citit, pe platou, fragmente, fraze din *Pravda*, Polac s-a întors la cartea lui Hamelet despre (sau cu) Ceauşescu.

«Găsiţi vreo deosebire între *Pravda* şi Hamelet?» a întrebat Polac - iar singurul care s-a bosumflat a fost Jamet...

În fine, “cazul Pordea”.

Wolton, care fusese deja excesiv de prudent, în cartea sa, pe platou a fost şi mai reticent. A vorbit doar de “agent de influenţă”, lăsîndu-i pe ceilalţi să amintească de cele 4 milioane de franci pe care “i-ar fi primit de la Securitate”, pe care “i-ar fi transmis lui Le Pen”. De înţeles această atitudine a lui Wolton: Franţa se află în plină campanie electorală, iar anume adevăruri nu se rostesc, tare - aşa sunt obiceiurile în Franţa...

Oricum, pentru românii exilaţi în Franţa, emisiunea de sâmbătă 1 februarie a constituit un prilej de mare satisfacţie. Chiar dacă s-a vorbit - ca totdeauna, după părerea noastră - prea puţin, prea puţin despre ceea ce ne doare pe noi.

INVALIZI ÎN GULAG

Mărturisim cu jenă, mărturisim cu un profund sentiment de vinovăţie: nu ştiam, până deunăzi, că în Arhipelagul Gulag există o "insulă" - şi culmea!, fiinţează de la Revoluţia Bolşevică - pe care sunt aruncaţi (şi pe care zac, se târăsc şi pier ca muştele) o altă categorie de fiinţe omeneşti: invalizii. Nu ştiam. Pentru că nu auzisem de la nimeni, nu citisem nicăieri - nici în **Arhipelagul…** lui Soljeniţîn.

A trebuit ca un invalid... occidental să ne dezvăluie acest al nu ştiu câtulea cerc al infernului sovietic:

În urmă cu 15 ani, un francez a avut un teribil accident de automobil, de pe urma căruia a supravieţuit, dar cu picioarele moarte, paralizate. Nu era, vai, un caz, mii de automobilişti trec, anual, de pe scaunul automobilului pe scaunul rulant. Însă Patrick Segal (acesta fiindu-i numele) a încercat să-şi facă viaţa mai puţin tristă, mai puţin disperată: "Nu mai am picioare, dar am... restul", şi-a zis. Trebuie spus că, pe atunci, Franţa era o ţară "subdezvoltată" în privinţa celor sănătoşi faţă de handicapaţi: în lumea anglo-saxonă invalizii fuseseră de mult acceptaţi, mai ales din punct de vedere... vizual: handicapaţiii nu sunt priviţi ca nişte "curiozităţi" demne de milă, ci ca nişte cetăţeni oarecari. În urma demersurilor (sună straniu, dar păstrăm cuvântul) lui Patrick Segal şi în Franţa handicapaţii au găsit înţelegere şi ajutor, nu compasiune: începând de la rampele speciale amenajate în bordurile trotoarelor, la intrările în imobile, cabine telefonice publice pentru cei care se deplasează în fotolii rulante până la organizarea de concursuri sportive - regionale, naţionale, europene şi chiar olimpice - destinate handicapaţilor. Aşa se face că, în urmă cu cinci ani, cu prilejul Jocurilor olimpice ale handicapaţilor, URSS nu numai că acceptase să participe, dar se oferise să găzduiască această manifestaţie. Dar, brusc, şi-a schimbat părerea: URSS nu poate organiza această olimpiadă pentru că... Pentru că în URSS nu există handicapaţi!

Acest "miracol" i-a intrigat pe handicapaţii "capitalişti", pe Segal în particular, care s-a hotărât să elucideze misterul. Şi a reuşit: călătorind, în câteva rânduri în Uniunea Sovietică, reuşind să ia interviuri (se înţelege clandestine) unor invalizi din Moscova, la care fusese trimis de un invalid exilat în Germania. Mai precis: expulzat, fiindcă i se dăduse să aleagă: întoarcerea în lagăr sau... plecarea... Şi, fireşte, acesta alesese...

Imediat ce aflaseră de demersurile lui Segal, autorităţile sovietice schimbaseră, nu doar tonul. De unde, în legătură cu Olimpiada afirmaseră că în URSS nu există handicapaţi, acum au "nuanţat": "Da, există invalizi - avem 20 milioane de invalizi de război - ştiţi, marele război care ne-a costat şi alte 25 milioane de morţi - dar cu toţii se bucură

de grija părintească a statului şi partidului - veniţi şi staţi de vorbă cu unii dintre ei!” Invitaţie la care Segal a răspuns, s-a lăsat “ghidat”, însă nu şi îmbobinat: i-a rugat pe invalizii “clandestini” să comenteze mărturiile celorlalţi. Bineînţeles, tot ce spuneau “handicapaţii oficiali” era minciună.

Dintr-un film de aproape două ore, Antenne 2 a ales un fragment de vreo 20 minute - care a fost difuzat joi, 6 februarie (1986) în cadrul emisiunii Rezistenţă.

Aflăm, deci, “noutăţi” care datează de pe timpul lui Lenin. Fiindcă Lenin a dat ordin ca “estropiaţii” să nu mai... urâţească străzile, pieţele, gările şi să fie duşi “undeva, unde să nu poată fi văzuţi”.

Şi au fost adunaţi şi duşi, în 1920, pe insula Valaam, de pe lacul Ladoga, toţi “estropiaţii”: infirmi din născare, în urma unor accidente - dar marea majoritate era constituită din invalizi de război. Şi dacă Lenin a murit, dacă au crăpat şi Stalin şi Brejnev şi Andropov, acum, sub Gorbaciov situaţia handicapaţilor este aceeaşi. Altfel, cum s-ar explica prezenţa, în lagăre a cca. 200 000 invalizi? (adevărat, doar 1% din total, ceea ce constituie un procentaj, totuşi, modest…).

Aflăm, aşadar, că invalidul, în URSS, prin însăşi starea lui este un indezirabil (fiindcă “urâţeşte” peisajul luminos al societăţii comuniste); un tolerat - care, la cea mai mică “abatere” este trimis în lagăr - lagăr-special-de-invalizi, fireşte...

Aflăm, aşadar, că, de pildă, imediat după război, Stalin i-a trimis în Gulag, nu numai pe militarii căzuţi prizonieri la inamic, ci şi pe invalizii de război - în special pe marii mutilaţi. Dintre aceştia puţini au supravieţuit în zilele noastre şi nu doar pentru că de atunci au trecut peste 40 de ani... în schimb, supravieţuiesc - încă - mari mutilaţi din... Afganistan - într-un lagăr special, de lângă Taşkent. Va fi el special, dar e lagăr, nu spital, nu azil.

Dar, în prezent, cel mai important contingent de handicapaţi internaţi în lagăre îl constituie invalizii-de-muncă: cei cu totul “estropiaţi” (cei mai “urâţi”) sunt trimişi imediat ce nu mai au nevoie de îngrijire medicală ...; Cei mai puţin schiloditi sunt plasaţi, fie în spitale-azil, fie în familie. Însă, ca urmare a celui mai nevinovat protest - în legătură cu tratamentul, cu mâncarea, cu pensia aproape simbolică, sunt trimişi în lagăre, cu o condamnare - pentru “activitate antisovietică”. Evident, aceştia nu sunt nici opozanţi, nici dizidenţi - dar li se aplică un “tratament” de deţinuţi politici... În aceste lagăre sunt internaţi, de asemeni, “vagabonzii” - care au ghinionul de a fi şi invalizi; tot acolo sunt trimişi deţinuţii (politici sau de drept comun) deveniţi invalizi în detenţie, fie în urma accidentelor de muncă, fie ca urmare a automutilărilor... Cel puţin 200 000, în lagăre ca cele din regiunea Potma, în Rusia încă europeană, Karaganda, în Asia Centrală

şi Blagoveşcenk din Extremul Orient.

Unul dintre invalizii intervievaţi de Segal locuieşte (sau locuia, până la difuzarea filmului) la marginea Moscovei. La al nu ştiu câtelea etaj dintr-un imobil fără ascensor.

«Bine, dar cum coborâţi, cum urcaţi?» îl întreabă francezul. «Aşa cum ai urcat şi dumneata, până aici, la mine: în spinarea vreunui prieten», răspunde rusul. «Când nu am prieteni, plătesc unui vecin: cinci ruble pentru coborât şi urcat - am o pensie de 125 ruble». «Dar odată jos, pe stradă, cum vă deplasaţi? - fiindcă nu văd fotoliul rulant...» îl întreabă Segal - din fotoliul său, electric. «Cu ăsta. Şi cu astea», răspunde Rusul.

«Ăsta» fiind un cărucior din acela pe care şi-l confecţionează copiii: patru roţi tăiate dintr-un lemn rotund, cu un diametru de vreo zece centimetri; o “podişcă” de scândură pe care a fost aşezată o perniţă. (Rusului i-au fost amputate ambele picioare din şolduri). «Astea» sunt două mânere de lemn pe care invalidul le foloseşte, ca să-şi împingă căruciorul, sprijinindu-le de sol. La întrebarea Francezului: «Dar un fotoliu rulant - fie şi pus în mişcare cu mâinile?», rusul răspunde... fără cuvinte; dar răspunde cu privirea - cu care cercetează căruciorul francezului; cu mâinile, pipăindu-l...

Uniunea Sovietică construieşte submarine atomice şi rachete - dar nu şi fotolii rulante pentru invalizi; să nu mai vorbim de cele electrice. Fiecare handicapat se descurcă cum poate. «Există, la noi», spune Rusul, «o cooperativă care se numeşte “Munca Invalizilor”, în care meşteşugarii invalizi fac de toate - dar nu şi cărucioare pentru invalizi. E strict interzis. Chiar ei, cei din cooperativă, ei pot să-şi meşterească scaune, chiar cărucioare - dar se slujesc de ele numai în interiorul atelierelor, nu au voie să le scoată în stradă ...». «Dar cum se duc, cum vin de acasă?» «Sunt transportaţi cu microbuze», răspunde Rusul. «Ca să nu fie văzuţi de lume - mai ales de către străini. Eu ies foarte rar - o dată pe lună, iarna deloc... Nu numai pentru că mi-e greu să cobor şi să urc, dar pentru că risc să mă întorc în lagăr, doar pentru că am ieşit pe trotuar. Oamenii, vecinii se supără - cică le sperii copiii... Sunt în stare să mă reclame la Miliţie că tulbur... ordinea publică - şi lagărul mă mănâncă!»

Un alt intervievat - tot invalid de muncă, tot amputat de ambele picioare - împreună cu alţi trei invalizi adresaseră, la sfârşitul anilor ‘60, Prezidiului Sovietului Suprem un memoriu - în care se plângeau de tratamentul la care sunt supuşi invalizii în URSS. Au fost arestaţi imediat şi “judecaţi”. Preşedintele completului de judecată - o femeie - le-a spus: «Nu vă condamn decât la (câte) un an de lagăr. Şi aşa e prea mult... fiindcă acolo unde vă trimit, în trei săptămâni, cel mult o lună, o să daţi ortul popii!» Unul din cei patru a şi dat ortul popii, dar nu după o lună, nici după trei săptămâni, ci în prima săptămână, în timpul

transportului. Ceilalţi trei însă au supravieţuit. Nu un an, cât li se dăduse, ci: trei ani unul dintre ei care eliberat, a început să protesteze iarăşi - aşa că i s-a dat să aleagă: lagărul din nou sau exilul (este vorba de cel ajuns în Germania Federală), iar ceilalţi doi: patru şi cinci ani.

Am mai văzut - la televiziune, se înţelege - oameni de curaj, mărturisind în faţa camerelor de vederi despre persecuţiile la care sunt supuşi ei şi semenii lor, în regimurile comuniste. Desigur, conştienţi de riscul asumat - fiindcă partidul comunist (îl folosim la singular şi nu simţim nevoia să explicăm de ce) nu suportă ruperea tăcerii, complice. Însă aceşti oameni de curaj sunt şi mai lipsiţi de apărare - fiindcă sunt invalizi. Or, din momentul arestării, arestatului i se confiscă toate "obiectele contodente" - în această categorie intrând cârjele, bastoanele, cărucioarele - fie ele meşterite de înşişi arestaţii.

«Dar cum vă deplasaţi în lagăr?» întreabă Francezul.

«Foarte simplu», răspunde Rusul - şi începe să se târască, pe jos, sprijinindu-se doar în mâini şi în ciotul unde cândva au fost picioarele. «Atât doar că, în lagăr, în barăci, pe jos, e noroi, afară noroi sau praf, sau zăpadă...»

Foarte simplu... După cum foarte simplu a fost şi protestul ambasadei URSS la Paris - pe care prezentatorul emisiunii, Bernard Langlois, l-a citit în întregime, cu delectare şi cu mânie. Protest care - foarte simplu - "respingea cu hotărîre" "campania de denigrare a realizărilor din URSS", "minciunile sfruntate şi răuvoitoare" (or fi fiind şi minciuni... binevoitoare, mai ştii?), "campania care se înscrie într-o ofensivă (suntem în plin război, nu? - n.n.) a forţelor reacţionare, imperialiste", etc. etc., care campanie-înscrisă-într-o-ofensivă este dusă "cu ajutorul unor elemente declasate (curat declasate - dar de către cine? n.n.) aflate în solda ..." Să mai continuăm? Nu credem că mai este necesar să precizăm "în solda" cui se află invalizii din URSS - fireşte, în solda "CIA şi a altor servicii de spionaj din Occident".

Ne oprim aici. Cu greaţă şi ruşine.

(*7 februarie 1986*)

FRUNZĂ VERDE... VEGETALĂ...
Difuzat la postul de radio Europa Liberă, aprilie 1986

"E greu să fii român, în România" - iată un adevăr devenit tic verbal şi de care bucuros ne-am fi lipsit; "nu e deloc uşor să fii român exilat" - altă banalitate pe care cu dragă inimă am fi evitat-o.

Până mai acum câţiva ani, românii - fie "rămaşi", fie "plecaţi" - se plângeau (şi pe buna dreptate) că Occidentul nu ştie şi nici nu doreşte să afle ce se întâmplă, cu adevărat, în România lor. Supravieţuitori ai lagărelor, închisorilor se întrebau, cu amărăciune, dacă nu cumva se înşelaseră ei, cei care, prin cuvânt sau cu armele, îşi manifestaseră opoziţia faţă de ocupaţia sovietică, faţă de regimul impus de ocupanţi; se întrebau dacă nu cumva se sacrificaseră degeaba acei prieteni, cunoscuţi, colegi căzuţi cu arma în mână sau, mai târziu, azvârliţi în gropile comune. Fiindcă înţeleseseră, în sfârşit, că o acţiune, oricât ar fi de curajoasă, de nobilă, dacă nu e păstrată-şi-transmisă în afara închisorii, lagărului, ţării, este... ca şi cum nu ar fi fost, tăcerea negând existenţa şi a evenimentului şi a oamenilor care îl făcuseră.

Iată însă că, de la o vreme, Occidentul vorbeşte şi despre ceea ce se întâmplă, cu adevărat, în România. Nu neapărat pentru că evenimentele recente ar fi mai "spectaculoase" - decât cele petrecute în jurul anilor '50, de pildă, - ci pentru că unii dintre participanţi şi-au dus curajul până la capăt, adică au şi vorbit despre ceea ce făcuseră ei înşişi, ori despre ceea ce aflaseră, în jur. Se înşeală - şi înşeală şi pe alţii - acei români care îşi imaginează că, dacă au suferit chinurile lui Cristos în zece, douăzeci de ani de închisoare, şi-au încheiat misiunea, şi-au făcut datoria - faţă de ţară. Care misiune? Aceea de a suferi?

Care datorie? Aceea de a fi ieşit "integru", fără să fi cedat în detenţie? Nu e puţin. Dar nici destul, pentru a vorbi de "misiune", de "datorie" - faţă de Ţară. Dacă le este atât de dragă Ţara, atunci să nu facă precum sluga cea vicleană şi leneşă care şi-a îngropat talantul (sau, cum spun înşişi "martirii", a căror tăcere a devenit asurzitoare: "capitalul de lacrimi, sudoare, şi sânge"). Să vorbească!

De la o vreme, Occidentul ne ascultă, ne înţelege şi, la rându-i, vorbeşte despre durerile noastre. Însă, fiinţă normală, occidentalul, odată alimentat cu informaţii brute, vrea să treacă mai departe, să afle cauza nenorocirilor de care se plânge românul, demarxizat în ultimul deceniu, el ştie acum că... aceleaşi cauze produc aceleaşi efecte, deci, un regim comunist, instalat şi controlat de către sovietici, nu poate secreta decât mizerie materială, promiscuitate spirituală, teroare, minciună etc... De acord, această lege nu mai poate fi pusă la îndoială, dar - se întreabă şi întreabă occidentalul - cum se explică deosebirea

atât de netă, în rău, dintre România şi celelalte "barăci ale Lagărului", în special Ungaria? Şi mai ales, cum se explică "fenomenul Ceauşescu"? - acest cocktail de satrap persan, voievod balcanic, activist de partid din anii '40 şi "iluminat" propovăduind întoarcerea la... valorile strămoşeşti?

Ajuns aici, românul întrebat dă din colţ în colţ, încurcat şi, ca să se descurce, continuă pomelnicul faptelor recente: "Revoluţia Agrară", "Politica demografică", "Politica urbanistica"... Însă interlocutorul, mirîndu-se şi înfiorîndu-se, vrea, totuşi, să înţeleagă DE CE? - de ce se întâmplă ceea ce se întâmplă numai în România? Din cauza "fenomenului Ceauşescu", de acord, însă DE CE acest "fenomen"? Cum se explică apariţia şi menţinerea - de, iată, peste două decenii - a "fenomenului Ceauşescu"?

Un exilat ungur i-a spus, nu o dată, autorului rândurilor de faţă: "Oricâtă ranchiună ar avea ungurii faţă de români (pe chestia Transilvaniei), îşi spun că, totuşi, românii nu meritau o asemenea pedeapsă: cei din ţară să-l suporte, iar voi, cei din exil, să-l... explicaţi". Fireşte, nu se poate compara situaţia românilor din România, striviţi, la propriu şi la figurat, de "fenomen" cu cea a exilaţilor care încearcă să explice occidentalilor DE CE-ul "fenomenului".

Oricum, aceasta din urmă nu este comoda.

Pentru că întrebarea pusă nu este chiar inocentă: căutând să fie obiectiv, occidentalul s-a informat din mai multe surse şi are o imagine aproape corectă, aproape completă, atât a Lagărului comunist, cât şi a "specificităţii" României. Din anume ziare occidentale, a aflat că "fenomenul Ceauşescu" n-ar fi chiar atât de străin... românităţii; că s-ar mai fi semnalat, în trecut, "conducători" autoritari - de pildă, Dracula, de pildă Mihai Viteazul... iar în timpurile moderne, Mareşalul Antonescu...; în privinţa a ceea ce se numeşte "cult al personalităţii", acesta nu ar fi apărut din senin, fiindcă, de pildă, Carol al II-lea... Asemenea "explicaţii" sunt relativ uşor de combătut, pentru că, pe de o parte - explică românul - acestea provin dintr-o superficială cunoaştere a istoriei; pe de alta, ar putea veni dinspre... persoane, cercuri ne-româneşti care ar avea tot interesul să, dacă nu de-a dreptul, denigreze, atunci măcar să presare semne de întrebare în ceea ce priveşte caracterul poporului român, în totalitate...

Ce e însă de făcut atunci când una dintre "surse" este chiar Aparatul de partid, când explicaţia fenomenului vine din gura unor "autorizaţi" - şi nu dinspre necuvântătoare, precum miniştrii, înalţii responsabili (aşa le spune...) ocupanţi, până la viitoarea rotaţie, de scaune - ci de la intelectuali ca Mihnea Gheorghiu, Alexandru Balaci sau inevitabilul Valentin Lipatti? În acest caz, este mult mai dificil să-l faci pe occidental să înţeleagă şi să accepte că "intelectualii" cu pricina au fost şi rămân, în continuare, vulgari propagandişti de partid,

care nu au avut niciodată de a face cu poporul român şi nici cu adevărul. Mai dificil, dar, în cele din urmă, occidentalul pricepe şi este de acord cu tine.

Numai că această teză - anume că Ceauşescu este un produs natural al... românismului - nu este vehiculată doar de către “duşmanii milenari, revizionişti”; nu doar de către securişti şi activişti, profitori direcţi ai ceauşismului.

Cum demontezi, dezminţi, combaţi informaţia pe care occidentalul doritor de adevăr a cules-o din gura unor români din România, cunoscuţi şi ca victime ale comunismului şi ca intelectuali de prestigiu, unii de-a dreptul străluciţi? Cu atât mai... credibili, cu cât aceştia nu s-au compromis (sau nu definitiv....) prin laude publicate în presa partidului, iar convingerile lor politice - binecunoscute - au fost şi rămân la polul opus comunismului?

Ce spui - sau: ce mai poţi spune - când occidentalul îţi citează “explicaţia” dată “fenomenului Ceauşescu” de către X, considerat ca “prinţ al gândirii româneşti contemporane” - care prinţ pretinde că “fenomenul” este nu doar... natural, ci de-a dreptul providenţial? Ce mai poţi spune, când occidentalul îţi citează din alt gânditor celebru (şi prin puşcărie şi prin... ortodoxie), Y, care nu se mulţumeşte cu caracterul “providenţial”, găsit de camaradul său (de închisoare şi de gândire-de-puşcăriaş), ci îl împinge până la... mesianic. Şi ce mai poţi spune în legătură cu opinia unui cunoscut scriitor (navetist) care, are, n-are treabă, el te apuca de nasture şi îţi face desenul... Voievodului-la-Români...?

Dacă occidentalul nu ar fi... occidental, ai putea să demontezi, să neutralizezi “explicaţiile” iluştrilor compatrioţi în doi timpi şi trei mişcări. Dar nu poţi. Fiindcă interlocutorul nu este român şi, după cum se ştie, rufele murdare nu se spală în văzul străinilor. Apoi simţi, ştii că occidentalul, oricât de prieten ţi-ar fi, este în acelaşi timp prieten şi cu alţi exilaţi, unguri, de pildă... Şi oricât de anticomunist ar fi, nu a sărit în cealaltă extremă, aşa că i-ar face plăcere să audă, rostită, următoarea explicaţie a ta:

Ceauşismul nu ar fi devenit delir - sau: nu atât de furios - dacă nu ar fi fost justificat, teoretizat de către acei, prea mulţi români cu un trecut de notorii “naţionalişti”. Chiar dacă ne vom da silinţa să nu găsim, în istoria României, un precedent, un Vodă din care să se tragă Nicolae, în trecutul apropiat vom da de aceeaşi atitudine “înţeleaptă” (“a poporului, care, precum piatra, aşteaptă să treacă apa...” etc etc...), de resemnare, deci de complicitate.

Dacă ni se va spune că... “nu este momentul” să li se reproşeze românilor starea de piatră-peste-care-trece-apa, “mai ales acum...”, cu durere vom răspunde: dacă “nu este momentul” nici... “mai ales acum” (aşa cum nu fusese nici până acum), acel “moment” nu va fi nici

mâine, nici poimâne. Niciodată.

La urma urmei, românii pot trăi şi fără să explice DE CE au ajuns aici şi aşa. La urma urmei, nici iarba, copacii, nici frunza-verde, atât de românească, nu se întreabă şi nu-şi răspunde. Ana Blandiana scria despre “un popor vegetal”. Dacă însă poporul în chestiune nu va găsi “momentul” să se scuture de frunza-verde, mâlul îl va acoperi cu totul, iar cândva, altcineva, are să scrie despre un popor mineral.

Fiindcă apa trece, dar pietrele nu rămân pietre.

Se prefac în... praf şi pulbere.

VAMPIRISM ŞI PORNOGRAFIE . . .

Ziarul francez *Libération* din 29/30 martie se apleacă din nou asupra "marilor probleme" ale omeniei ceauşiste. Véronique Soulé îşi supra-intitulează articolul: "SÂNGELE ..." - ceea ce ar putea să ne inducă în eroare, făcîndu-ne să credem că este vorba de sângele românilor, în general, în particular al femeilor. Ei bine, nu: titlul propriu-zis ne trimite în altă parte: "Ceauşescu îşi scoate ghearele, ca să-l apere pe Dracula"!

A-ha, ne-am spus, imaginîndu-ne că, de astă dată, am ghicit mecanismul gândirii Gânditorului: ne aflăm în Anul Domnului 1986, carevasăzică, la cinci sute de ani, - plus... 27 - de la menţiunea, într-un hrisov al lui Vlad Ţepeş, a Cetăţii Bucureştilor. Faptul că nici una dintre "cifre" nu păcătuieşte prin rotunjime (de la hrisovul lui Vlad: 526 ani şi jumătate, de la Plenara C.C. care l-a "ales" domn pe Nicolae: 21 ani) n-are importanţă, şi ele, cifrele au luat chipul şi asemănarea - pătrată a - Ceauşescului. A-ha, ne-am spus, făcând încă un pas pe lungul şi spinosul drum al ghicitului în bobi: aşezarea purtând numele legendarului cioban Bucur şi-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul, la "fapte" noi - nume noi; buldozerând din greu la... nivelarea terenului de pe malurile Dâmboviţei, urmaşul în linie directă al lui Vlad Ţepeş (fiu al lui Dracul), are de gând să cinstească memoria ilustrului înaintaş, re-botezând Capitala. Semn bun: dacă, Libération zice că Ceauşescu sare în apărarea lui Dracula, însemnează că bucureştenii nu vor deveni: ceauşeşteni (cum umblă vorba) ci, probabil: ţepeşteni - la urma urmei treacă şi: drăculeşteni; mai bine să le vină numele de la drac, decât de la scorni...

Dar, ca de obicei, ne-am înşelat: gândirea cu pricina rămâne, în continuare, de nepătruns. Aflăm din articolul din *Libération* că "apărarea" din titlu este, în primul rând, atac, - ţinta, fiind de astă dată: perfidul Albion.

Ce perfidie va mai fi pus la cale Albionul? Îi sprijină, ca de obicei, pe duşmanii juraţi ai Românului: pe Turc, pe Rus? Nu cumva pe Ungur - ca să ne răpească iar Ardealul? Sau poate refuză, în continuare, să decerneze titlul Cutare Causa Tovarăşei Cutare?

Ei bine, altceva mult mai grav: Englezii şi-au permis (am zis bine: şi-au permis, ei înşişi, fiindcă nu au cerut permisiunea înalt-nivelului carpato-popesc-leordean) - şi-au permis, ziceam, să redifuzeze, prin al lor canal de televiziune Chanel 4, anume filme vechi, cu un anume Dracula.

Jurnalista Véronique Soulé se întreabă, cu perfidie - de astădată, galică: Ce anume îl va fi înfuriat pe Ceauşescu: "exploatarea", peste hotarele R.S.R., a unui bun aparţinând patrimoniului de stat şi de

partid, anume glorioasa figură a lui Ţepeş?; nu cumva faptul că unul dintre legendarii interpreţi ai legendarului Dracula s-a numit Bela Lugosi, ungur de pe la Timişoara (ceea ce ar însemna că Ungurii vor să pună mâna şi pe Timişoara şi chiar pe Lugoj?); să-l fi iritat pe Cârmaci titlul vreunui film - dar care "Întoarcerea lui Dracula"? "Agonia lui Dracula"...? Duşmănoasa, denigratoarea franţuzoaică avansează o ipoteză - rezemîndu-se pe un anume articol, apărut la Bucureşti, în *Contemporanul*, semnat de cineva anume - ipoteză pe care o rezumăm: s-ar prea putea ca, date fiind ştatele de serviciu relativ recente ale mâniosului de serviciu, acum la *Contemporanul*, mânia sfântă să nu fi fost provocată de "integrala Dracula", ci de titlul unui film intitulat "Fiul lui Dracula".

Nu vom contesta jurnalistei dreptul de a face legătura dintre Fiul lui Dracula şi Tatăl Cântării României: după cum nu avem nimic împotrivă ca Bardul de la Bârca să apere, cu fidelitatea-i răcnitoare, tronul scornicesc, din tată-n fiu - ca să spunem aşa. Chiar ne întrebam, cu îngrijorare, ce va face Megapoetul cu kilopoemele, cu hectolaudele la adresa "Primului Bărbat al Ţării" - găselniţă de el găsită şi brevetată? Dar e la mintea păunului: "Prim Bărbat al Ţării" este cel care se află pe tron, acela trebuie apărat-lăudat-cântat! Iar dacă, pe ici, pe colea, vor apărea probleme de rimă (de-o pildă, "Văpaie", croit pe măsura Tatălui, nu se potriveşte neam cu Fiul), însă cum n-au intrat cuvintele-n sac, găseşte el, rimătorul, rimă de cojoc - de-o pildă: "Văpaia" cu pricina făcea aluzie la Tataia cel care a inventat opaiţul; odrasla va rămâne pe aceeaşi linie - adică a Luminii - însă urcînd... "pe un plan superior", carevasăzică, de la opaiţ la, de-un paregzamplu, sfeşnic: şi dacă-l articulăm şi dacă-i mutăm niţăl accentul, se face lumină-n sat (din cauză de Far Luminos), fiindcă toată lumea simte că "sfeşnìcu'" rimează perfect cu Fiul lui Dracula...

Aşa stând treburile, nu ne mai mirăm foarte că Bardul Bârcii, tunând şi strănutând împotriva filmelor draculiene le tratează de - citām: "pagină dintr-un tratat de pornografie politică elaborat de către duşmanii României"...

Românii au avut timp să afle ce înţeleg cenzorii prin "pornografie" (în diatriba din *Contemporanul*, condeierului i-a scăpat condeiul, care, scriind: "politic", a dat răspunsul). Autorul acestor rânduri a încercat pe pielea sa calificativul: în vara anului 1972, întrebată de un jurnalist francez: "De ce nu a fost publicat în România romanul *Ostinato*?", doamna Zoe Dumitrescu-Buşulenga a răspuns: "Pentru că este pornografic!" Ani de zile autorul romanului a trăit cu îndoiala: "Dar dacă, totuşi, ceva-ceva o fi, doamna Buşulenga este o specialistă în literatură..." - până când a aflat că şi predicele preotului Calciu fuseseră taxate de... "pornografie" - este drept nu pură şi simplă, nici "politică", ci... "mistică"!

Aşadar, filmele cu Dracula - unele vechi de peste 50 ani - sunt ... “pornografice”; sau poate că doar difuzarea lor, în Anglia, reprezintă un act... pornografic? Evident: şi-politic; inevitabil, pus la cale de către duşmanii-României ...

Fiindcă numai nişte pornografi duşmănoşi ar fi putut să se dedea la asemenea “pagini dintr-un tratat de pornografie politică” - este? Este! “Pornografie”, pentru că au difuzat ceea ce trebuia să rămână în cadru-intim, la propriu, adică între patruzidurile “castelelor natale” (ale Draculăi Vodă, desigur), ridicate cu lei grei şi cu sudoarea Românilor zidari de la Întreprinderile de Construcţii - ba de la Braşov, ba de la Sighişoara, ba de la Bistriţa Năsăud - este? Este! Şi ei, duşmanii pornobritanici se apucă să “dea” în public ceea ce trebuia să rămână “secret-de-stat”, adică chestia aia care aduce valută! Dolari şi mărci vest-germane - şi chiar lire sterline - şi cu asta, duşmanii au comis o crimă de pornografie politică, pen’ că politica “independentă” cu dolari se ţine - este? Cum să nu fie?

Asta-i durerea: ce te faci cu investiţiili? Ai băgat zeci de milioane (şi nu doar de lei) în castele, hrube, pivniţe, coşciuge, unelte de tortură - ce să mai vorbim de “fondul salarial” al tovarăşilor salariaţi: ospătari, portari, bucătari, directori, directori-adjuncţi, securişti - şi chiar actori-actori - cu toţii ştiind mai multe limbi străine (ca să le explice turiştilor cum anume trebuie să dârdâie de groază, la vederea lui Dracula-în-persoană)? Păi să luăm un singur “obiectiv” rămas fără obiect - din cauză de “pornografie politică” - înţelegem ce catastrofă economico-politico-morală ne-a cauzatără perfizii Albioni: “Hotelul Tihuţa”, aflat în trecătoarea cu acelaşi nume, pe şoseaua dintre Bistriţa şi Vatra-Dornei. În 1976, când i s-a pus piatra de temelie, era destinat să se cheme “Hotelul Dracula”, însă, vreme de 7 ani, cât a to-ot durat construcţia, din motive, desigur, de... discreţie, de morală-socialistă (în opoziţie cu “pornografia” capitalistă) s-a renunţat, pe firmă, la “Dracula” - însă, vorba, unei poete: “Pe dinafară-i vopsit gardu’ / Înăuntru-i leo’... Dracula” - în carne şi colţi şi sânge, aşa cum l-a conceput pictorul Mihai Lassel, responsabil cu “decoraţiile”. Carevasăzică, 7 ani, în care s-au băgat 2 milioane (de dolari). În zadar s-a trecut la economii de personal şi la “redistribuire de roluri”, în zadar, de-o pildă, bucătarul, pe nume Radu Vărăreanu, va trebui să se şi ascundă într-un coşciug, iar când turiştii capitalişti sunt mai fără-griji, să dea capacul la o parte şi să zică - dar nu pe româneşte: “Sânge!”; în zadar, de-o pildă, directorul, Ion Paşca, trebuie să şi sufle - cu gura, fiindcă ventilatorul prevăzut consumă “corent” - ca să facă pe... vântul lugubru, în zadar asudă, zornăind, sinistru, lanţuri ... - “Hotelul Tihuţa” funcţionează... ca toate celelalte, în Epoca Luminii. Adică nu merge!

Şi nu merge, pentru că nu mai vin nici turişti americani, nici

germani, nici englezi - nu mai vine nici dracu'! Şi dacă nu merge nici industria petrochimică, nici siderurgică, nici industria "agro-alimentară"... Măcar industria dracùlică să fi mişcat... Şi - nimic.

Şi atunci cum să nu se mânie Ceauşescu - prin Păunescu? Tratîndu-i pe capitaliştii - care nu mai vor să cumpere "sângele" şi fiorii de groază - la faţa-locului - tratându-i, deci, de "duşmani". Şi nu orice fel de duşmani, ci, verde, de "pornografi".

Ehe, ce timpuri acelea, când vampirismul carpato-scornicesc aducea dolari! Pe atunci, plătitorii nu erau nici duşmani, nici "pornografi".

Dacă ar fi după noi, i-am îndemna pe amatorii de Dracula să se ducă, totuşi, în România. Am spus bine: în România, nu doar în acele "castele", special amenajate, fiindcă, acum România întreagă este un "Regat al lui Dracula".

(*3 aprilie 1986*)

ELIADE

Cărturarul plecat lasă în urmă cărţile; de la scriitorul dus rămân scrierile. După om, amintirile.

Mircea Eliade a lăsat şi cărţi-scrieri şi amintiri.

A luat cu el însă - pentru noi, pierzându-se pentru totdeauna - ceva ce nici cărţile, nici amintirile nu pot păstra, ceva ce nu se poate ţine-minte, nici transcrie, nici, cu tehnica de azi, înregistra: limba română vorbită.

Nu rostită - ne grăbim să precizăm. Fiindcă vorbita lui Eliade nu era "pregătită" (în vederea comunicării - a ceva important, desigur, mai important însă pentru rostitor fiind alintul de păun la oglindă, împăunindu-se); nici "frumoasă", nici "împodobită" - şi nu avea nevoie, dar asta numai el o simţea, ştia - şi era: bună-ziua, ce mai faci - şi era: câtă gheaţă să-ţi pun în pahar - şi era: altfel, copilul, creşte-creşte - şi era: să vezi ce mi se-ntâmplă, adineauri, la tutungerie, în colţ. Şi era starea de graţie a normalităţii românei.

De fiecare dată când îl auzeam vorbind, despre una - despre alta, la-un-pahar-de-vorbă, oricât de pline de miez îi erau spusele - şi, desigur, erau - urmăream, pândeam, cu încântare şi tristeţe, recunoştinţă şi gelozie - mai degrabă coaja, cea pe care, dacă nu o arunci, ca netrebnică, o suporţi, fiindcă nici n-o poţi desprinde şi nici prea rău nu face - ca pieliţa: ca româna vorbită.

Veneam din România realistsocializată în exilul parizianiza(n)t.

Vin din limba română sovietizată, şedinţizată, tramvaizată, interjecţionată, scânteizată, ţiganizată, sictirizată, ceauşizată; vin din ceea ce bănuiam doar că va fi fost, cândva, o limbă de cântat şi-ngâ-nat; de zis şi de scris - pe care însă o auzisem deja tulburată, năucită, împleticită; şi care, sub urechile mele, trecuse la fonfăială şi lălăială, văicăreală-răsteală, grohăială, râgâială, mătancureală, 'izdeală; veneam din acel sfârşit-de-lume, perceput prin sfârşitul-de-limbă; din acel peisaj devastat - cândva, demult, nu se mai ştia când, noi fiind moştenitori ai gâlcilor de ruine îmburuienate, ai borţilor cu buze răscăcărate şi tocite şi cu, pe fund, pulbere de mlaştină secată; lume de amurg de sfârşit de toamnă şi de fără-garduri şi de beatmortînşanţ şi de poalencapuitatenbrâu; părăsisem cu-urechile-strânse acea planetă fără aer, din care pricină sunetele nu se propagau, trebuia să citeşti pe buzele de pastramă ale hoitului-uscatului ce ar fi zis: dacă ar fi fost să zică: mâncamiai; baamăti; aoleo.

Veneam de unde veneam şi am picat, cu urechile-nainte, în româna-la-Paris: în prima duminică de exil, la biserică, o babă, anţărţ adusă de la Atârnaţii-de-Blaştină, zice că ea aprinse-o-bujioară-dă-sufletu-lu-omu-ei; şi o aud pe fie-sa ("refugiată politică"), şoşotind cu

o fie'să de alături, confiindu-i că, diseară-la-dineu, ea serveşte o-tochi-turică-cu-sosisonaşi-fiumé-dă-viandă-siuper, că, la desert, dânsa oferă o-glasă-dă-freze - ansamblu arozat cu-on-ven-dă-tablă, ce n-a văzut Parisu'; şi, la ieşire, întâlnesc O-Doamnă (în exil, toate sexele-slabe-şi-opuse se propun Doamne), care-şi, de curând, recuperase copilaşul din réséré, dau să schimb două cuvinte şi cu băiatul, până mai alaltăieri elev de profesională, la Vânju-Mare, dar găliganul 'ce că să parlăman-fransé, că el tomna' ublié larumena - iar O doamna, mămicuţă-văjnicuţă-romăncuţă-n-zăvelcuţă, tot săltîndu-se pe vârfuri, să ajungă să-l ambraseze-pe-obraz pe Şericuţu-i-şer-şi-scump, mi-l justifiază, că aşa iè anfanţii: ilsadaptă fasildătot-ă, ceva dă speriat-ă şi jenial-ă - o, Doamnă'-ă.

Ce face scriitorul român exilat la Paris? Ori trece la franceză - ca atâţia şi atât de iluştri predecesori -, ori se consolează, spunîndu-şi că, spre deosebire de ceilalţi desţăraţi, el şi-a luat, în traistă, şi ţara: limba. Numai că limba, pentru scriitor, nu este doar cea scrisă, transcrisă - şi de el; - scriitorul are nevoie să audă, în jur şi din alte guri decât ale familiei, limba pe care, în care scrie-transcrie.

Dar nu aude, în exil, decât, strâmbată, ca într-o oglindă strâmbăcioasă, strâmbălimba de "acasă". Se consolează cu scrisul-manuscrisul; cu scrisul-tipărit al Românilor, în româneşte - şi nu cu doar cărţile celor de odinioară, ci şi cu ale acestora, de acum, dar de acolo, din România (numai Dumnezeu ştie cum vor fi făcând, de încă n-au, de tot, uitat-o, ba chiar o păstrează, ba chiar fac o limbă - normală, româna). Însă, încă o dată: aceea este scrisă.

În acest aproape un deceniu de exil, anual, la un-pahar-de-vorbă, despre... mai degrabă alta decât una, mergeam la aer-curat, la scaldă, la limba română vorbită normal de către un român normal: Eliade.

Îl ascultam, auzeam, pândeam: cu încântare, cu, mai ales gelozie: cum de va fi reuşit acest român plecat din România cu aproape jumătate de veac în urmă - nu doar trăind printre (atâţia) alţii, dar gândind şi scriind o bună parte din cărţile sale în limba acelor-alţi - să-şi, normal, păstreze limba?; normal: maternă?

Aveam un răspuns: povestirile, romanele şi le scrisese numai în româneşte. Răspuns neîndestulător, neîntreg: ca un venit-de-acolo, ca un fost puşcăriaş, ca un fost contaminat, actual contaminator (de lepră a limbii române), mă întrebam, cu venin dulce, cu grijă indiferentă, răzbunător cu anticipaţie: "Dar dacă nu ar fi plecat în '38? Dacă ar fi rămas, acolo, cu noi, până prin '78 (fie şi '68) - cum i-ar mai fi fost româna?"

Un răspuns la răspuns ne-a ajuns în auz, în ultimii 2-3 ani. Dinspre Bucureşti: Dacă, pierind, înghiţită de mâl, colb, urzici, tot ce se cheamă România, Români, românism, românitate, românitudine..., va scăpa o singură sămânţă în stare să, totuşi, învie moartea, aceea nu

poate fi decât limba. Română şi normală. O păstrează, o păzesc cinci (hai fie: zece - destui pentru 25 milioane de foşti români, foşti vorbitori de română, foşti cuvântători în româneşte) scriitori.

Eliade, scriitor în româneşte, nu a fost un posedat de limbă: nu a cizelat, nu a creat. A fost un normal vorbitor şi scriitor de românească, normală.

Tristeţea şi omagiul nostru acestei normalităţi de excepţie.

(*25 aprilie 1986*)

SLAWOMIR RAWICZ: EVADAREA
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 10 mai 1986

Occidentalii care pretindeau că, până la apariţia lui Soljeniţîn, “nu ştiau” (ce se petrece în Gulag) - minţeau. Iar francezii care pretindeau acelaşi lucru, invocând “teroarea de stânga” (care împiedica apariţia în franceză a mărturiilor, de asemenea minţeau: deşi între Kravcenko şi Soljeniţîn au fost publicate, în franceză, puţine mărturii, acestea au existat, totuşi. Am amintit, cu alt prilej, că chiar la Gallimard a apărut, în 1963, o asemenea carte, scrisă de o franţuzoaică, Andrée Sentaurens (experienţa ei de 17 ani în Gulag) - însă nimeni nu a scris măcar două rânduri, în presă; am amintit, de asemenea, cazul excepţionalei cărţi **O altă lume**, a polonezului Gustav Herling-Grudzinski, a cărei traducere în franceză a întârziat... peste 30 ani.

Întâmplarea - şi numai întâmplarea - a făcut să ne cadă în mână o carte-de-aventuri. Editată în 1962, la Flammarion, în colecţia populară *J'ai lu* - la secţiunea *Aventure*. Dar găsim menţiunea, cartea apăruse încă în 1957, la Albin Michel; încă o menţiune: “Paru en langue anglaise sous le titre: **The long walk**”. Atât. La ce editură engleză? Mister. La Albin Michel, traducerea nu figurează în catalog, redactorii mai vechi nu-şi aduc aminte...

Cartea însă este excepţională. Nu doar din punctul de vedere al... aventurii. Ci mai ales pentru că povesteşte o evadare-din-Gulag. Reuşită - altfel... nu s-ar povesti... Deci, încalcă un tabu: cel al imposibilităţii de a evada, din Gulag.

Autorul acestor rânduri a avut... prilejul să-i fie contestată veridicitatea unei întâmplări - de altfel, atinse în treacăt, în romanul meu **În Cerc** - care “povestea”, mai degrabă plecarea decât evadarea unui prizonier, din zona lacului Baical, care traversase Mongolia, China (deci şi deşertul Gobi), ajungînd în cele din urmă în Tibet.

Ei bine, polonezul Slawomir Rawicz a parcurs, cu câţiva camarazi de evaziune, exact acelaşi itinerar (cu deosebirea că el pornise cu vreo mie de kilometri mai la nord de Baical şi, traversând şi Tibetul, a ajuns în India).

Povestea vieţii lui Slawomir Rawicz este următoarea: locotenent de cavalerie, participase la... miticele şarje - de cavalerie împotriva tancurilor germane... Supravieţuise, se retrăsese spre Varşovia, însă după 17 septembrie (1939), când atacaseră şi sovieticii, dinspre Est, instinctiv, Rawicz se dusese la părinţi - care locuiau în regiunea Pinsk... Spre deosebire de alţi polonezi, Rawicz, care luptase împo-triva germanilor, credea că sovieticii vor fi cel puţin... neutri, dacă nu favorabili... Surpriză: nu numai că este arestat, însă după torturi îngrozitoare, la sediile NKVD de la Minsk, Harkov şi, în fine,

Lubianka, la Moscova, a fost condamnat la 25 ani - pentru… spionaj.

Până aici, din nefericire, nimic inedit. Însă ceea ce, probabil, au avut de suferit, înainte de a fi executaţi, cei vreo 7-8 000 ofiţeri polonezi, la Katyn (dar, nefiind supravieţuitori, nu există nici mărturii...), a suferit Rawicz: atât în cele 12 luni de “anchetă”, cât şi la “proces” - care a durat... trei zile! - acesta nu a fost tratat de... spion, de “duşman al socialismului” etc etc... Ci numai şi numai de “polonez”. Atât prin cuvinte (“câine de polonez”, “burjui de...”, “fascist de...”, “împuţit de...” - numai de “polonez”), cât şi printr-un “ritual” repetat la fiecare nouă închisoare: Rawicz fusese arestat în uniformă de ofiţer (polonez, evident). Uniforma, în sine, constituia un păcat de moarte: aşa că NKVD-iştii îl puneau să re-îmbrace uniforma poloneză, apoi îl obligau - ore în şir, să o dezbrace, încercînd (şi reuşind) să-l umilească, să-l de-polonezizeze şi astfel. Să mai amintim că, în chiar timpul “procesului”, enervat din cauza unui anume “răspuns polonez”, procurorul îl bate, îndelung, tratându-l, desigur, de... polonez.

În noiembrie 1940 este trimis în Siberia, în vagoane de vite; împreună cu alte mii de polonezi, baltici, basarabeni, finlandezi... Drumul până la Irkuţk este, vai, acelaşi din alte mărturii: frig, foame, promiscuitate - şi moarte - cam un sfert dintre deportaţi mor. În carantina de la Irkuţk au parte de un discurs: viitorul “şef de convoi spre destinaţia finală”, un colonel NKVD, le spune că toate “necazurile” de pe tren provin din faptul că ei, deţinuţii, sunt... europeni, deci “nu au cultură”! - după expresia consacrată. Şi, de fiecare dată - în următoarele două luni - când se vor ivi alte “necazuri”, colonelul le va pune pe seama “*nietkultur*”-ii...

De la Irkuţk, deportaţii trebuie să ajungă în zona Iakuţk - şi cam două treimi din cei plecaţi, ajung, totuşi; după două luni de mers pe jos, prin zăpadă - peste 1 500 km, iarna-în-Siberia; şi legaţi cu lanţuri. Nu înlănţuiţi, clasic, ci... *kultur*al, astfel: fiecare camion - din cele vreo douăzeci - trage după el un lanţ gros; de lanţ, de-o parte şi de alta a lui, sunt legaţi de o singură mână (cea dinspre lanţ, totuşi), “nietkultural”-ii. Cine cade doar de oboseală - sau de moarte - Dumnezeu cu el, camionul nu opreşte decât la “etapă”. “Odihna” şi mâncarea - pe loc, dar tot de-lanţ. Când mai au doar vreo 300 de kilometri până la destinaţie, camioanele nu mai pot înainta - din cauza viscolului, a zăpezii. După o “etapă” prelungită, lanţurile sunt dezlegate de la spatele camioanelor înzăpezite şi legate de săniile trase de reni ale ostiacilor. În fine, la începutul lunii februarie, 1941, ajung - cei care ajung - în lagărul 303, pe malul nordic al Lenei - şi la vreo 3 - 400 km vest de Iakulk.

Lagăr nou-şi-în-creştere: finlandezii îl făcuseră; din 5 000 plecaţi, cu 10 luni în urmă, de la Irkuţk, mai rămăseseră vreo 1 200: restul pierise - pe drum, aici, în lagăr. Dar noii sosiţi trebuie să-şi

construiască ei înşişi barăcile; deci, trebuie să iasă la lucru în pădure.

Din prima zi, polonezul Rawicz este tentat de evadare; însă, cum? pe unde? şi mai ales: cu cine? Colegii de suferinţă, fiind, în totalitate, europeni (adică: "fără cultură"...), nu sunt necesare precauţii deosebite pentru a păstra secretul. Aşa că, în prima săptămână, Rawicz îşi formează echipa: încă doi polonezi, doi baltici, un sârb şi un american.

Timp de două luni, se pregătesc: evadarea propriu-zisă era un fleac - dar duşmanul cel mare era Siberia - pe care trebuiau să o traverseze de lângă Cercul Polar până la Baical. Aşa că îşi fac provizii de pâine uscată, de îmbrăcăminte, de, mai ales, încălţăminte - din blănuri furate (o "secţie" de deţinuţi se ocupa de prepararea blănurilor animalelor vânate de ostiacii liberi).

Şi, pe la mijlocul lunii aprilie (1941), cei şapte, profitînd de un viscol, evadează. Şi se îndreaptă spre sud, mereu spre sud.

De aici începe aventura propriu-zisă. După vreo lună, ajungînd pe malul Baicalului, are loc o "întâlnire": o tânără poloneză, deportată şi ea - dar nu în lagăr, ci într-un colhoz -, "evadase" şi se rătăcise - ea avea de gând să o apuce spre Vest... ca să ajungă acasă, în Polonia. Bărbaţii, după ce se sfătuiesc, hotărăsc să-şi vadă de drumul lor - spre Sud - însă fata cere să fie luată şi ea "unde-o fi". După încă vreo lună de mers, cei opt trec - cu o facilitate care îi îngrijorează - frontiera sovieto-mongolă. Neştiind care este atitudinea mongolilor faţă de nişte evadaţi din URSS, aceştia ocolesc puţinele aşezări omeneşti întâlnite, grăbind spre sud. Abia după vreo lună de zile îndrăznesc să intre în contact cu indigenii - pentru care fac diverse munci, în schimbul alimentelor; prin luna august (!) evadaţii încep traversarea Deşertului Gobi: fără rezerve de apă - nu aveau nici un recipient - fără alimente, fără nimic. În a şaptea zi, găsesc o oază - cu apă! Dar nu pot rămâne mult timp, fiindcă oaza avea apă, dar nimic de mâncare. Sperînd că vor găsi alta, pleacă-mereu spre sud. În a şasea zi - fata, epuizată, moare; în a opta - moare unul dintre polonezi; în fine, în a treisprezecea zi, găsesc o... fostă oază: din cauza căldurii, nu mai rămăsese decât un noroi umed, pe care însetaţii îl mănâncă. În a 14-a zi găsesc apă - dar tot nimic de mâncare. Îşi potolesc foamea cu câţiva şerpi. După încă o săptămână, văd un lanţ de munţi - dar vor avea nevoie de încă patru zile, ca să ajungă la ei - însă dacă găsesc apa. Nimic de mâncare - nici măcar iarbă. Altă săptămână - până să ajungă la o aşezare omenească - unde mongolii îi primesc cu mare cinste - nimeni dintre ei nu traversase deşertul, fără cămile, fără rezerve de hrană - şi mai ales fără rezerve de apă - aceasta se petrecea pe la începutul lunii octombrie (1941).

Dar mai aveau de parcurs peste 2 500 kilometri - şi nu pe teren plat: Himalaia... De acum încolo, nu aveau să mai sufere de sete - nici de foame, ospitalitatea tibetanilor fiind extraordinară - ci de... epuizare. Care se traducea, fie prin moartea-în-somn (încă un polonez,

apoi un baltic), fie printr-o stare de surescitare vecină cu nebunia (aveau momente în care... nu se puteau opri din mers, din escaladare).

După suferinţe de neînchipuit, cei patru supravieţuitori: Rawicz, americanul, sârbul şi lituanianul - ajung, în sfârşit, în India - unde sunt numaidecât preluaţi de armata britanică şi internaţi. După exact 12 luni de la evadare. Însă abia în august 1942 află evadaţii că războiul germano-sovietic începuse... cu 16 luni în urmă. Fiindcă timp de câteva luni, într-un spital din Calcutta, s-au zbătut între viaţă şi moarte. Evadaţii erau, în continuare, evadaţi, nu se puteau stăpâni de a nu merge, înainta, ascunde... însă, la trezire, nici unul nu-şi amintea de nimic. Le-au povestit medicii, infirmierele, ceilalţi bolnavi...

Slawomir Rawicz îşi încheie povestea în august 1942 - când, la cererea lui, a fost trimis în Africa, într-o legiune poloneză. Aventură - încă o dată, extraordinară. Însă în nici o altă mărturie ca a lui Rawicz, nu a fost prezentată această latură mai puţin cunoscută a atitudinii, nu doar a NKVD-iştilor, ci a ruşilor - faţă de polonezi. Nici o altă comunitate - fie ea socială, politică, naţională - ajunsă pe mâna NKVD-ului nu a fost “pedepsită”, nu doar pentru crime inventate (sabotaj, trădare, spionaj etc), ci pentru că *era poloneză*.

GEORG CSIKOS: "KATORGA", SEUIL 1986
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 22 mai 1986

Încă o carte despre Gulag? Nu: încă o carte - despre Gulag, desigur - dar văzut de un european - de altfel, subtitlul mărturiei sună: **Un European în lagărele morţii sovietice**.

Noi, cei din Est, ştiam de multă vreme că lagărele sovietice au înghiţit, au măcinat, dintre ne-sovietici, nu doar prizonieri de război şi "burjui", nu doar "criminali de război" şi preoţi şi intelectuali - ci şi oameni de rând, care nu "comiseseră" nimic, nici chiar după normele "justiţiei" sovietice.

Cazul lui Georg Csikos poate fi rezumat astfel: împreună cu alţi adolescenţi dintr-o mahala muncitorească a Budapestei, în teribila iarnă 1944 -1945, când sovieticii au ocupat capitala Ungariei, din mai degrabă generozitate juvenilă, decât din convingeri politice, a recuperat, dintre ruine un număr de ostaşi germani, răniţi, transportîndu-i la un punct sanitar. Atât. Însă, după război, cineva din mahala şi-a adus aminte... de "faptele pro-germane" ale foştilor adolescenţi, aşa ca, în 1946, Csikos a fost arestat, acuzat fiind de spionaj în favoarea… americanilor.

După ce a petrecut câteva luni în beciurile securităţii maghiare (pe numele său: AVO), timp în care a fost şi el torturat cu o sălbăticie necunoscută în alte ţări ocupate de sovietici, a fost predat armatei de ocupaţie. Sovieticii l-au "judecat" în trei minute şi l-au condamnat la moarte. Nu l-au executat însă pe sol maghiar, ci l-au transportat - împreună cu alţi "spioni" - în Austria, la Baden. Acolo, deşi condamnat, a îndurat alte câteva săptămâni de "anchetă" - şi mai ales de tortură - de astă dată, tortură, nu pentru că nu ar fi "recunoscut" ceea ce i se cerea, ca informaţii; ci pentru că nu voia, în ruptul capului, să semneze o... cerere-de-graţiere. În cele din urmă, a fost "vărsat" la secţia condamnaţilor la moarte. Unde rămâne patru săptămâni - cu toate că nici un alt "spion" nu rămânea mai mult de o săptămână: pe după miezul nopţii, se auzea, din curte, zgomot de motor de camion: numaidecât, în celulă intrau soldaţii sovietici din echipa... cu pricina: "şeful" lor îi obliga pe condamnaţi să-şi rostească clar numele... «*Niet... Niet...*» - până când numele corespundea cu cel de pe listă. Un semn din cap - care însemna: «Ieşi» - care însemna: moartea. Condamnaţii ştiau ce-i aşteaptă - învăţaseră...

"Nu pentru că sunt ungur, mărturiseşte Csikos, dar acesta este adevărul: cei mai mulţi dintre ungurii noştri treceau-pragul, fără să se lamenteze, fără să protesteze; aşa făceau şi francezii (ba unii, ieşind, îi scuipau pe paznici); şi americanii erau demni; şi germanii, în marea lor majoritate; însă ruşii, cu toţii (cam un sfert dintre condamnaţi erau

militari ruşi, ajunşi aici pentru dezertare, trafic, cine ştie ce alte porcării de ocupant...). Ruşii cădeau în genunchi, încercau să pupe cizmele paznicilor, se văicăreau, cereau milă..."

În aceste cazuri, funcţiona... "capcana limbii": ca deţinutul să nu mai facă... gălăgie (ah, secretul rusesc!), la o comandă, doi-trei îl imobilizau pe condamnat, un "specialist" îi scotea limba şi un altul i-o prindea într-o capcană; cu gheare; care, străpungându-i limba, i-o... imobiliza... Astfel, "tăcut", condamnatul era dus pe sus, spre curte - de unde, după scurt timp, se auzeau, în ciuda zgomotului motorului de camion, împuşcături...

Csikos a aşteptat, deci, o eternitate de patru săptămâni, să-i vină rândul - la execuţie, după miezul nopţii. Însă, surpriză: a fost scos din celulă, ziua: ca să fie condus într-un birou, unde un ofiţer sovietic i-a anunţat că cererea de graţiere (pe care nu o semnase) îi fusese aprobată: pedeapsa îi fusese comutată: 25 ani de muncă silnică, într-un lagăr din Extremul Orient...

Transportat - împreună cu alţi "graţiaţi" (cu toţii, la 25 de ani muncă silnică), Csikos este dus la închisoarea din Neunkirchen - tot în Austria. Regim de penitenciar - celule mari, mulţi deţinuţi în aceeaşi încăpere. Primul conflict între... europeni şi ruşi. Şi ei deţinuţi, şi ei nefericiţi, ruşii îi tratau pe ne-ruşi de "fascişti", "bandiţi", "trădători"; în înţelegere cu paznicii, cu administraţia, ruşii încearcă să-i "vămuiască" de puţinele obiecte personale, să le fure mâncarea dată de administraţie. Prima încăierare - între europeni şi ruşi. Înfrânţi, ruşii promit: "Ei, lasă, ajungeţi voi la noi, o să vedeţi atunci cine e stăpân în katorga" (adică: ocnă)...

Ameninţare care abia ceva mai târziu s-a dovedit a fi întemeiată: după o "călătorie" infernală, cu trenul - prin Cehoslovacia, prin din nou Ungaria, ca să ajungă la "noua-frontieră" maghiaro-sovietică, Csap. Unde s-a făcut transbordarea: în vagonul lui Csikos, 15 europeni, 35 ruşi. Nici nu s-a pus trenul în mişcare, că ruşii s-au prezentat: Ei sunt "blatnoi", ei fac legea în katorga - cine se opune... - gest în dreptul gâtului; faza a doua: în câteva secunde, europenii au fost dezbrăcaţi-descălţaţi de ce mai aveau.

Prima haltă: Lvov. De la gară, condamnaţii au făcut pe jos drumul până la închisoare - dar ce închisoare! Spune Csikos: "În atâţia ani după război, ruşii nu reparaseră nici o casă, nici măcar grămezile de moloz nu le căraseră în altă parte. În schimb, închisoarea era nou-nouţă - şi vastă - ca Rusia..."

Aici, la Lvov, europenii primesc întâile noţiuni despre... legea-din-katorga: de la ucrainenii - care, acolo, constituie majoritatea: cei care-i atacaseră şi jefuiseră, în tren, nu sunt adevăraţi "blatnoi" (pe aceştia or să-i întâlnească mai târziu, mai departe), ci doar... "julici". Csikos, care venea din mahalaua lui, a înţeles pe dată

deosebirea: “julicul” este, la ruşi, derbedeul de rând, golanul, pungaşul: julicul nu atacă decât pe cei slabi şi, de regulă, noaptea - însă nu are nici o “lege”; pe când un “blatnoi”... e-he... Un fel de haiduc. A mai aflat Csikos că “blatnoi”-i constituie, în Rusia, un fel de societate secretă, amestec de Mafia şi de Masonerie - şi că, în katorga, prin teroare, întreţin un fel de... cod moral...

La Lvov, cât au mai stat, europenii şi-au pus la punct propria-le apărare - împotriva julicilor. A fost suficientă o singură... corecţie (dată agresorilor), pentru ca aceştia să nu se mai atingă de ei...

În fine, după câteva săptămâni de tren, timp în care un sfert dintre deţinuţi au murit, Csikos ajunge la complexul de lagăre Taişet, la nord-est de lacul Baical (“la 4 000 de km de Moscova, la 6 500 km de Budapesta”), calculează Csikos.

Primul lagăr: Nevelskaia - un fel de carantină. Primul gând de evadare: foarte simplu: spre sud, mereu spre sud, pe cursul Angarei, apoi în Mongolia, apoi în China, apoi... Nici o clipă, în anii care vor urma, Csikos nu va părăsi acest gând; este adevărat, toate tentativele (în fapt, intenţii-de-tentativă) vor fi contramandate de... evenimente neprevăzute: mutări, schimbări de regulament... Şi, după fiecare insucces, Csikos îşi spune: “Oricum, tot o să ies de aici, şi o să spun lumii ce se petrece...” Întâmplarea fericită a făcut ca, în cele din urmă, Csikos să chiar scape şi să chiar depună mărturie - însă până atunci...

Ca pedeapsă pentru o (intenţie) de tentativă de evadare este trimis în Iad. Adică la Norilsk. În trenul care îl ducea de la Taişet la Irkuţk (de unde urma să fie urcat pe un “vapor” care cobora fluviul Ienissei, până aproape de Oceanul Îngheţat de Nord), Csikos are o aventură... benefică: nimereşte într-un vagon cu doar ruşi - şi la început crede că sunt... julici. Ei, nu: erau - din contră, zice Csikos: Blatnoi. Cu aceştia, golănaşul din mahalaua Budapestei, găseşte un limbaj comun (în rusa pe care începuse s-o rupă). Şi, miracol: este... nu neapărat cooptat, dar considerat ca unul-care-trebuie-protejat. Tot restul odiseei, Csikos îl pune sub semnul acestei protecţii: blatnoi-i au sistemul lor de comunicaţie dintr-un lagăr în altul şi, oriunde ar nimeri, este luat sub aripa ocrotitoare a acestor... cavaleri.

Fireşte, descrierea, în general, a complexului de lagăre de la Norilsk, în special a grevei din 1953, este de nepreţuit. Ca, de altfel, alte detalii, încă necunoscute din mărturiile altora. Fireşte, ca ungur, Csikos împarte şi el lumea (carcerală) în europeni şi ruşi - lucru pe care îl ştiam din scrisele altor supravieţuitori, polonezi, francezi, români. Ceea ce însă provoacă o neplăcută senzaţie de... subiectivitate-până-la-deformare: prezentarea blatnoi-lor.

Nici o îndoială: Georgy Csikos nu ar fi supravieţuit în acele condiţii atroce, dacă nu ar fi avut norocul să intre în graţiile unui şef al blatnoi-lor (un “urka”), în trenul Taişet-Irkuţk; şi, desigur, şi-ar fi lăsat

oasele în zăpezile Norliskului - ca atâtea zeci, sute de mii de alţi - şi europeni (printre care şi unguri), dacă nu ar fi fost luat sub aripa aceloraşi blatnoi.

Dar această recunoştinţa personală îl face pe Csikos, nu doar să creadă ce spuneau blatnoi-i despre ei înşişi (care, ca toţi drept-comun-ii, mai ales criminali, sunt nişte lăudăroşi fără pereche), ci mai mult: să adauge de la sine "virtuţi" pe care blatnoi-i nu le-au avut niciodată - nici din punct de vedere... moral, nici (mai ales) istoric.

Astfel, Csikos ne prezintă marea grevă a deţinuţilor de la Norilsk, din 1953 (se ştie acum că, după moartea lui Stalin, au izbucnit asemenea manifestări în mai toate lagărele sovietice), ca operă exclusivă a blatnoi-lor. Ceea ce, desigur, este şi neadevărat şi, la urma urmei, imoral: desigur, blatnoi-i au participat, uneori intervenţia lor a fost decisivă (decisivă în sensul unui moment), legăturile lor, în lagăr, în lagăre, au facilitat transmisia ştirilor şi procurarea de alimente şi de medicamente, însă, acum se ştie - după atâtea alte mărturii: toate grevele (începînd cu însăşi noţiunea) au fost "inventate" de către europeni, conduse de ei şi... consecinţele îndurate, în primul rând, de ei. Nu de blatnoi. Ba chiar, în numeroase alte complexe de lagăre, administraţia s-a folosit de aceiaşi blatnoi pentru a-i înfrânge -executa (de obicei, prin tăierea gâtului) pe grevişti - majoritatea europeni. Recunoştinţa lui Csikos faţă de aceşti "cavaleri" merge prea-departe. În chiar mărturia lui, sunt fapte care... spun contrariul.

Un exemplu: ajuns la Norilsk, unde bântuie printre alte rele şi foamea, el, Csikos, este "sustras" din baraca sa şi dus în alta, controlată de blatnoi; unde i se dă să mănânce pe săturate: pâine, zahăr, grăsime... De unde proveneau însă bunătăţile acestea? Bineînţeles, de la magazia lagărului; bineînţeles, erau ciupite, furate din raţia - şi aşa mizerabilă a mizerabililor deţinuţi; este adevărat că Csikos duce colegilor de suferinţă un coltuc de pâine, un pic de zahăr prietenilor săi, unguri, însă nici o clipă nu-i trece prin cap că "generozitatea" blatnoi-lor se alimenta, la propriu, din însăşi viaţa celorlalţi deţinuţi care nu avuseseră norocul de a intra în graţiile "cavalerilor". Un alt exemplu: un "urka" (şef al blatnoi-lor) îi "acordă" un loc bun în baracă; cum însă: alungându-l pe un nefericit de pe priciul lui, trimiţîndu-l lângă tinetă şi lângă uşa care nu se închidea (temperatura fiind, afară, de în jur de 50 grade sub zero); iar Csikos înregistrează doar că acel deţinut fusese găsit, a doua zi, mort (îngheţase), însă nu face nici o legătură între sine şi mort. Alt exemplu: la un moment dat, Csikos are nevoie de un anume medicament (este adevărat, nu doar pentru sine, ci şi pentru un alt ungur) nimic mai simplu: a doua zi, un blatnoi îi înmânează medicamentele - de unde? furate de la un alt deţinut - care, opunîndu-se "exproprierii", fusese pur şi simplu ucis.

Ceea ce devine de-a dreptul grotesc în mărturia lui Csikos:

acesta, luînd de bune laudele blatnoi-lor, crede - şi încearcă să-l facă şi pe cititor să creadă că... la urma urmelor “organizaţia” blatnoi-lor este... singura formă de rezistenţă anticomunistă în URSS. Şi asta, după ce ani de zile împarte nefericirile cu ucraineni, cu baltici, cu caucazieni - condamnaţi, tocmai pentru “activităţi antisovietice”; cu credincioşi, cu intelectuali ruşi - şi ei pedepsiţi pentru, exact, aceeaşi “atitudine anti-sovietică”; şi, în timp ce aceştia sunt terorizaţi, jefuiţi - şi adeseori, ucişi - de blatnoi, Csikos îi idealizează, îi idolatrizează pe aceştia din urmă.

Încă un amănunt - dezagreabil pentru noi, românii: Csikos pretinde că singurul turnător pe care-l întâlnise, în lagăr, era un... român... Pe care, întâia oară îl prezintă astfel: “un tip originar din Transilvania, stabilit la Debreţin...” şi îi dă numele: un nume pur unguresc; când revine la turnător, îi spune doar: “ardeleanul” - apoi numai şi numai “românul”... Desigur, nu pretindem că românii ajunşi în lagărele sovietice ar fi fost, cu toţii, sfinţi; dar nici cu toţii, turnători. Ne consolăm însă, aflând ce crede Csikos despre turnătorie: atunci când blatnoi-i vor să se debaraseze de un incomod, fără să-l ucidă ei înşişi, îl denunţă - pe faţă - ofiţerului politic; aceasta în concepţia lui Csikos este o faptă... morală - fiindcă face parte din “morala blatnoi-lor”... Desigur, Csikos însuşi era - şi a rămas - cu o structură... apropiată de a “prietenilor” şi protectorilor săi. Apoi această datorie contractată, acolo - unde îi fusese viaţa în joc - trebuie plătită.

Ceea ce este ciudat: mărturia publicată în franceză nu este scrisă de Csikos - ci... transcrisă şi prelucrată de Ferenc Tamas Piler, jurnalist de profesie, stabilit în Franţa, după 1956. Piler ne asigură că a lucrat din greu la “redactarea” mărturiei (orale) a lui Csikos, ba chiar s-a consultat cu o sumă de specialişti în materie, aflaţi în America, în Germania Federală...

Ne întrebăm în ce anume sunt specialişti specialiştii - de altfel numiţi în prefaţă; chiar dacă martorul Csikos a putut, omeneşte, să se înşele (în privinţa “moralei” blatnoi-lor), “specialiştii” nu aveau voie să nu observe, măcar într-un subsol, partea de... subiectivitate a lui Csikos.

Dacă însă facem abstracţie de “morală”, aflăm lucruri interesante - unele inedite - din mărturia lui Georg Csikos.

BISERICA ORTODOXĂ CEAUŞISTĂ
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, iunie 1986

"Pacea a fost totdeauna un element constitutiv al sufletului românesc", ne-a predicat de curând, din înaltul amvonului Plenarei Consiliului Naţional al FDUS (ex-FUS), patriarhul Iustin Moisescu.

Pentru cei care nu au auzit de persoana în chestiune şi nici de "funcţie", precizăm că, în România de azi, patriarhul este un fel de preşedinte al unui fel de Comitet care ar trebui, în principiu, să se ocupe şi de Biserică, însă pentru că există alte chestiuni arzătoare la ordinea zilei, îşi îndeplineşte cu cinste sarcina de a aduna cotizaţiile la timp, de a scrie la gazeta de perete, de a face prezenţa la şedinţe şi (atunci când este solicitat) de a participa la "Cântarea României" şi la Lupta-pentru-pace.

Asta a şi făcut tovarăşul nostru Moisescu. Un bun şi drag şi de nădejde tovarăş. Fiindcă el, ca purtător de barbă şi potcap, ar fi putut să profite de luarea-la-cuvânt şi, dacă nu l-ar fi ţinut curajul până la a-i afurisi pe tovarăşi, în general, pe tovarăşul secretar-general în special, pentru măcar distrugerea bisericilor, atunci să fi strecurat, pe ici, pe colo, măcar un cuvinţel adiind a tămâie - marca lui, de om al Domnului... Putem să căutăm până la Judecata de Apoi asemenea "semne" - nici tu cruce, nici creştin, nici Dumnezeu, nici măcar ortodoxie..., de te şi întrebi dacă nu cumva respectivul tovarăş nu va fi confundat uniforma, fiindcă mai cu inimă, mai cu duh a vorbit un oarecare secretar judeţean (când zicea că "omul are şi suflet, să ne gândim şi la... problema asta"), decât Înalt Prea Sfinţia Sa, Patriarh al tuturor românilor.

Atunci despre ce a cuvântat patriarhul? în ordine: 1) despre pace; 2) despre strămoşi; 3) despre ce zisese (şi, Doamne, ce bine zisese) Ceauşescu - despre pace, despre strămoşi.

1) Pacea - am dat un citat, mai putem produce zece, nici un interes, patriarhul nu vorbeşte despre pace ca despre o constantă a creştinismului, ci despre lupta-pentru-pace - în legătura cu care ne blagosloveşte cu următoarea cugetare: "Pacea se cucereşte. De aceea activitatea pentru apărarea păcii se cheamă luptă pentru pace". Şi pentru că îşi va fi amintit ceva, din copilărie, de la ora de religie, patriarhul o drege: "Este, desigur, luptă, dar o luptă bună, binefăcătoare, nobilă". Mai bine o lăsa nedreasă.

2) Strămoşii - nici o noutate: doar strămoşii noştri "iubeau pacea"; doar "poporul român a fost totdeauna paşnic"; doar ei, "în trecut, nu s-a lăsat niciodată ispitit de gânduri expansioniste"; "înaintaşii noştri îşi apărau doar «moşia»" - iar aici, patriarhul, sigur fiind ca "ascultătorii" nu ştiu ce-i aia, explică: «moşia», adică teritoriul

moştenit de la părinţi, moşi sau strămoşi" - fiindcă, nu-i aşa, înaintaşii trebuiau să aleagă: moştenesc ei "teritoriul moştenit" de la moşi sau de la strămoşi?

Cu strămoşii lucrurile stau, în continuare, astfel: "(Ei) au luptat necontenit pentru apărarea libertăţii, independenţei şi suveranităţii naţionale, iar în vremea de faţă, el (de astă dată: poporul - n.n.) se dovedeşte profund angajat în marea mişcare mondială pentru apărarea păcii". Foarte frumos din partea şi a strămoşilor şi a poporului - din moment ce "lupta pentru pace este o luptă bună, binefăcătoare..."

3) Ceauşescu: mai bine de jumătate din cuvintele patriarhului merg spre, vin dinspre "domnul preşedinte". Lipsit de har, bietul tovarăş Moisescu nu face decât să repete vechi şi tocite laude la adresa "domnului" (preşedinte, nu Dumnezeu), precum şi afurisenii la adresa aţâţătorilor la război.

Vom fi însă nedrepţi dacă vom trece cu vederea singura aluzie la "activitatea Bisericii Ortodoxe Române" - o cităm, deci: "În cadrul acţiunilor iniţiate de FDUS, noi am avut o participare foarte activă. Aş aminti doar cele trei adunări ale cultelor din România pentru dezarmare şi pace, care s-au bucurat de o largă..." etc etc.

Rectificăm, deci: tovarăşul Moisescu nu se ocupă de Biserica Ortodoxă Română, ci de... unul dintre "culte".

Acesta fiind omul, acesta fiindu-i cuvântul, nu ne mai mirăm că fapta îi este pe potrivă: adică ne-faptă.

Înaintea lui, pe scaunul patriarhal, şezuse lumeţul, petrecăreţul, "bolşevicul" Iustinian Marina. După tipic, şi acela participa la tot felul de şedinţe, congrese, plenare, adunări (nelipsind... nelipsitele lupte-pentru-pace). Nu credem că i se va ridica statuie lui Iustinian Marina pentru "lucrarea" sa întru Domnul, însă, pentru că trăim în aceste vremuri, să ne amintim mărturia preotului Calciu: fără să fi smuls puterii avantaje (sau drepturi) pentru Biserică, totuşi, Iustinian Marina nu cedase chiar tot terenul... Adică intervenise, ca să anuleze "hotărâri" (centrale sau locale), fie în legătură cu slujitori ai Bisericii, fie - mai cu seamă, spune Calciu – în legătură cu lăcaşurile de rugăciune. Este adevărat: nu s-au construit suficiente noi biserici, în cele vreo trei decenii de păstorire "iustiniană", însă ceea ce ni se părea, atunci, aproape-nimica, s-a dovedit a fi, în anii '80, aproape-totul: Iustinian Marina a salvat de la "transformare", de la distrugere un mare număr de biserici, schituri, mănăstiri, bolniţe, "sedii" (episcopale, mitropolitane) devenite monumente istorice.

Vom spune că Iustinian nu merită neapărat elogii, - fiindcă şi-a făcut doar datoria (şi nici aceea pe deplin). Însă cum să luăm cuvintele preotului Calciu, care presupune că, dacă în fruntea Bisericii ar fi fost, în continuare, Marina, Ceauşescu nu ar fi putut să-şi desăvârşească distrugerile din anii '80?

Fără să cunoaştem "bucătăria" (să ne ierte Dumnezeu, dar El ştie cum e Ortodoxia) Bisericii, precum Calciu, înclinăm şi noi spre această ipoteză.

Cine era Marina, din punctul de vedere al puterii comuniste? Un perfect tovarăş-de-drum; modest popă de ţară, dintr-un sat vâlcean, dăduse o mână de ajutor la marea-evadare-mare a lui Dej din lagărul de la Tg.-Jiu (sau doar îl găzduise, între 13 şi 23 august '44), iar ca mulţămită, partidul îi dăduse un scaun (întâmplător, patriarhal). Bineînţeles că Marina era lipsit de... "pregătire", însă care dintre ocupanţii scaunelor avea aşa ceva? Nu ştim dacă îndelungata "păstorire" va fi perfectat "pregătirea" în chestiune, dar nu despre aceasta este vorba. Ci despre... trecerea de sub Dej sub Ceauşescu. Iustinian Marina a fost singurul "dejist" pe care Ceauşescu l-a lăsat să moară în funcţie. Pentru că încă nu descoperise (Ceauşescu) virtuţile propagandistice ale feţelor-bisericeşti-cu-bube-la-dosar...

Iată pentru ce "îndrăznise" (este drept, în prea puţine ocazii) să contrazică, să contrarieze anume "hotărâri de partid": fiindcă el, Marina, avea "dosar curat", nu i se putea reproşa trecutul - deci, nu putea fi manipulat prin şantaj.

Lucrurile s-au schimbat după moartea lui Iustinian. Nu cunoaştem (şi nici nu ne interesează) "trecutul" lui Iustin Moisescu; ştim doar că ani îndelungaţi a "păstorit" Biserica Română de la Viena şi a colaborat "pe plan spiritual", fireşte, atât cu "străluciţi intelectuali în trecere prin Viena", precum Dodu-Bălan, Mihnea Gheorghiu, Balaci, Cândea, Lipatti şi alţi băieţi, cât mai ales cu ambasadorul de atunci, pe numele său Dumitru Aninoiu...

Dar chiar dacă Moisescu ar fi un "curat" (din punctul de vedere al dosarului), chiar dacă ar fi o personalitate puternică şi, - spre deosebire de Marina, cu "pregătire", tot nu ar putea mişca-în-front: este bine (şi strâns) încadrat de tovarăşi-camarazi, precum Corneanu (mitropolit al Banatului), precum Anania (martir şi poet...) - şi mai ales se află sub strâns-directa supraveghere a fostului camarad, actualmente Dr. Antonie Plămădeală (zis şi Leonida, zis şi vicar-cu-treburile-externe, zis şi Episcop al Buzăului, zis şi Mitropolit al Sibiului...)

Este adevărat că încă de pe timpul lui Iustinian (sfârşitul anilor '60) "reeducatele" legionare feţe bisericeşti fuseseră folosite întru slava comunismului dâmboviţean: cunoaştem lunga-călătorie-misionară a martirului Anania în America; de asemenea, mai-scurtele, dar frecventele călătorii ale Cuviosului Antonie (Plămădeală) prin America şi prin Europa Occidentală; după cum cunoaştem succesele în colonizarea multor parohii libere, ale exilaţilor "trecute" sub oblăduirea Bucureştilor - numai şi numai prin lucrarea sutanelor-verzi.

Însă, din câte ştim - şi ştim, cu probe - "departamentul misionar" nu era sub directul control al Patriarhiei (de pe dealul cu acelaşi nume),

ci al... Căii Rahova-de-trist-renume. Şi, din câte ştim - şi ştim, cu probe - în timp ce “mari-români”, precum Anania şi Plămădeală umblau cu căldăruşa prin casele exilaţilor de aceeaşi culoare, (explicându-le, pe scurt: «Ceauşescu este de-al nostru - atât doar că îşi zice, de ochii lumii, comunist...»), “bolşevicul” Marina trimitea vorbă prin oameni de încredere, în câteva rânduri, direct (deşi în şoaptă), sfătuindu-i pe exilaţi să-şi “păstreze sufletul şi bisericile”...

Nu credem că din această pricină Marina va intra în rai, iar Moisescu va ajunge în iad. Fiindcă... necunoscute sunt căile Domnului. Şi nu luăm în seamă discursurile pacifiste ale actualului patriarh (pe care le-a rostit şi fostul, nu o dată). Întrebarea - retorică - este aceasta:

“De ce Biserica Ortodoxă Română a rămas mută (iar muţenia este acceptare) faţă cu distrugerile sistematice ale bisericilor, mănăstirilor - care nu erau, toate (sau: nu mai erau) doar lăcaşuri de cult, ci şi monumente naţionale?”

Deci, preotul Calciu are dreptate, când presupune că “bolşevici” precum Marina ar fi avut “îndrăzneala” să se opună acestei barbarii? Dacă aşa stau lucrurile, înseamnă ca termenul al doilea trebuie formulat astfel: dacă actuala “ierarhie bisericească” n-a scos nici un cuvânt, nici un geamăt de durere, această supuşenie nu este doar ortodoxă, nu doar... românească, ci, aşa cum am arătat mai sus, este tăcerea culpabilizatului.

Din păcate, prea mari (şi ireversibile) sunt pierderile, în urma dărâmărilor (care nu s-au încheiat), ca să ne bucurăm că emisarii cu sutane verzi ai Ceauşescului nu mai găsesc audienţă la exilaţii “naţionalişti”. Această furie devastatoare a “omului lor - atât doar că, de ochii lumii, îşi zice comunist...” a pus capăt idilei “românismului” legionaro-ceauşist. Bisericile libere din exil nu se mai lasă colonizate, iar cele “noi”funcţionează doar cu lefegiii ambasadelor RSR, constrânşi să îndeplinească şi această “sarcină de onoare”, duminicală...

Martirul Anania îşi ispăşeşte pedeapsa (nu foarte... canonică) într-o arhivă, iar doctorul Antonie Plămădeală ne blagosloveşte, cu vreun roman “poliţist” (ca cel semnat, acum vreo zece ani, cu prenumele Leonida), ci cu studii; istorice, desigur.

După ce, până mai deunăzi, doctorul în chestiune - se ostenise să demonstreze (cui?) că, de-o pildă, Gheorghe Şincai, în conflictul cunoscut cu episcopul Ioan Bob ar fi “luptat, în fapt, împotriva catolicismului, în general, al uniaţiei mai cu seamă” (*Telegraful Român* din 15.II şi 1. III 1979), că, “în fapt” şi Simion Bărnuţiu şi Andrei Murăşanu (printre alţii) ar fi fost “naţionalişti români, în conflict cu Blajul”; după ce acelaşi doctor Plămădeală l-a atacat pe papa Ioan Paul al-II-lea (tot în *Telegraful-Porunca-Vremii*), de când cu “insuccesele peste hotare”, s-a retras în... Ortodoxia valahă.

Şi pentru că Ceauşescu şi-a însuşit, de la o vreme - falsificând-o - până şi Proclamaţia lui Tudor Vladimirescu, Doctorul Plămădeală se grăbeşte să ni-l prezinte (*Magazinul istoric* nr. 2/86) pe, nu doar sfetnicul lui Tudor din Vladimiri, ci pe presupusul autor al Proclamaţiei - "Vlădica Ilarion". Nimic de zis, portretul a reuşit, portretizatul simpatic. Ceea ce este mai puţin simpatic: după cum scrie P.S.S.: "Vlădica Ilarion a murit în ianuarie 1845 şi a fost îngropat la mănăstirea Antim din Bucureşti".

Să nu fi ştiut oare Ceauşescu, atunci când a dat ordin de dărâmare a mănăstirii cu pricina, că "zidurile" acelea îl cunoscuseră pe autorul proclamaţiei (vrem să spunem: autorul presupus al Proclamaţiei lui Tudor, devenită a lui Nicolae)? Fără îndoială, nu ştia. Ştia însă doctorul Plămădeală. Care este unul dintre sfetnicii lui Ceauşescu. De ce a tăcut? Sau poate că a deschis gura, însă Ceauşescu i-a închis-o după metoda cunoscută:

«Tu să taci, că eşti legionar!»

Aşa că băieţii tac - atunci când trebuie să vorbească; şi vorbesc - atunci când ar trebui să-şi înghită limba. Cu precădere, băieţii cu (văzută sau nevăzută) sutană.

Ciudat, normal - nu ne interesează - constatăm însă că, dinspre ortodoxia română - ca instituţie, ca "spirit" - au venit cele mai dureroase, cele mai distrugătoare lovituri ceauşiste. Instrumentele? - vai, "reeducaţii" - chiar dacă nu cu toţii trecuţi prin Piteşti - unii doar "naţionalişti", alţii curat-legionari. Nu trebuiesc uitaţi mai-tinerii, care, dacă nu au avut când să militeze în Legiune, au trecut totuşi pe la Teologie... Să fie doar o întâmplare că doi dintre cei mai odioşi propagandişti ai ceauşismului - vorbim de Dan Zamfirescu şi de Virgil Cândea - au fost formaţi la facultatea de Teologie din Bucureşti? Să fie doar o întâmplare că otrava comunismului ceauşist a fost, totuşi, înghiţită de mulţi români (din exil, din ţară), fiindcă le fusese "prezentată" ca... remediu, de un Stăniloaie, de un Noica?

Speram însă ca, din marile nenorociri recente (dărâmarea bisericilor, alungarea bătrânilor, din oraşe, "revoluţia agrară" etc.) "ortodoxia" carpato-dunăreană va învăţa măcar să tacă; dacă nu să apere Binele, măcar să nu (mai) binecuvânteze Răul.

Dar nu tace, Muta: mai ales după catastrofa de la Cernobîl (!) au început să vină dinspre ortodoxiştii de la Bucureşti şoapte - purtate în Occident, de intelectuali navetişti (cu precădere pictori de prapuri), potrivit cărora... "Biserica noastră, ortodoxă, este singura biserică naţională"; fiind ea "singura biserică naţională", în mod necesar, este "singura şi cea mai eficace formă de rezistenţă a românismului"; împotriva a ce? - nu se suflă un cuvânt despre comunism, despre ceauşism, "biserica noastră" rezistă, aşa... în general, împotriva... "coborîrii în contingent" ("spre deosebire de cea catolică, a

polonezilor, care a demisionat de la menirea-i, tocmai, pentru că s-a lăsat antrenată în acea provocare numită Solidarnosc”); “superioritatea ortodoxiei româneşti” (în afară de faptul că este “singura naţională”) mai vine şi din... suferinţă: “cu cât le este românilor, acum, mai rău, cu atât mai bine le va fi, cândva - astfel se câştigă sfinţenia” - sună “concluzia”.

Ia te uită! Şi noi care credeam că suferinţa este... rea; că nenorocirile sunt... ne-bune... De neiertat rămânînd că nu cunoaşteam “setea”-de-sfinţenie-la-români.

Aproape ne obişnuisem cu “paradoxul”: deşi ne văicărim pe toate drumurile (şi pe toate glasurile) că noi, românii, am fost “martirizaţi” - şi de vecini şi de istorie (chiar dacă noi am... sabotat-o) - că moaştele sfinţilor noştri fuseseră... cumpărate cu galbeni, fiind ei, “sfinţii românilor”, ba ucraineni, ba greci, ba... bulgari şi că singurul sfânt neaoş ar fi numitul Sisoe (deşi gurile rele pretind că nici acela n-a fost pur daco-roman...).

Şi se mai miră “ierarhia ortodoxă” de la Bucureşti că românii se lasă “ademeniţi”, chiar “prostiţi” de secte... Desigur românii preferă să sufere-întru-Cristos, ca iehovişti, penticostali, baptişti, decât să tindă spre “sfinţenia românească”, dintre zidurile - câte au mai rămas - Bisericii Ortodoxe, din care a plecat (şi nu de ieri) chiar Dumnezeu.

ISTORIE ŞI CUVÂNT
SAU
ISTORIA CUVÂNTULUI ÎN ISTORIOGRAFIA COMUNISTĂ

Desigur, istorie s-a făcut (şi se face, cu precădere, de la al doilea război mondial) prin cuvânt: cuvântul... de taină, purtat de la gură către ureche, de către purtători (trimişi, emisari, ambasadori, consilieri etc.) - şi care, nu de puţine ori, a împiedecat evenimentul (de regulă: războiul); pe acesta îl află contemporanii - dacă mai au zile - după ani, decenii, când “se deschid arhivele”... Pe noi ne interesează, deocamdată, cuvântul scris, cel care consemnează, întru informarea muritorilor de rând, ceea ce... este convenabil să se ştie despre ceea ce s-a (ori: s-ar fi) petrecut.

Nu vom vorbi despre falsificarea pură şi simplă, în scris, a evenimentului (o bătalie pierdută devenind, pe hârtie, câştigată; un conflict provocat de partida “cronicarului” este pus în seama *celuilalt* ..., etc...); nici despre falsificarea prin omisiune (gândirea primitivă, care crede în magie, “ştie” că, *tăcînd* un eveniment sau numele unei persoane, evenimentul... nici nu a avut loc, persoana nici nu a existat...). Cu asemenea tratare-a-istoriei ne obişnuiseră sovieticii şi sovietiza-torii, în primele decenii de ocupaţie.

Dar, de când - nu-i aşa? - România s-a ceauşizat, Duhul... libertăţii de a scrie... adevărul istoric a început să plutească peste apele ariei carpatodunărene ...

Ne vom opri la o singură chestiune: Basarabia.

Îi lăsăm la o parte pe Roller şi pe ai săi omologi de la Moscova şi Chişinău. Aceştia scriseseră istoria, nu cu pana istoricului, ci cu baioneta soldatului (nu declara Roller însuşi că este “soldat disciplinat al partidului”?). Să vedem cum anume au tratat istoricii români-cu-voie-de-la-Ceauşescu chestiunea Basarabiei (în Anii Lumină, se înţelege).

Ne aducem cu toţii aminte ce fierbere a provocat, în a doua jumătate a anilor ‘60, zvonul potrivit căruia... Ceauşescu va cere URSS restituirea Basarabiei şi Bucovinei de Nord; zvonuri cu atât mai... credibile, cu cât începuseră să apară articole, hărţi, atlase, studii în care se atingea adevărul - este drept, doar cel care viza Imperiul Rus, adică evenimentele de la 1812, 1856 şi 1878... Apoi s-a ajuns până la 1918 - eveniment care, să o recunoaştem, a fost tratat cu oarecare curaj. Cât despre 1940 - desigur, vorbim de 26-28 iunie...

În ce situaţii “delicate” fuseseră puşi bieţii istorici români! Desigur, aveau voie să pomenească evenimente, însă atenţie la cuvinte! După cum tonul face muzica, tot aşa, cuvântul face... istoria! Ah, cuvântul care spune adevărul (de clasă)!

Fiind vorba, în esenţă de teritorii româneşti răpite de neromâni trebuia operată o distincţie netă între răpitori - vor fi fost ei, egali, dar unii fuseseră mult mai egali decât alţii...

Dovada? Să luăm de pildă, **Istoria României în date** (Ed. Enciclopedică, 1972). Să vedem cum sunt tratate două rapturi - cităm:

“(1775). mai 7. În urma unei convenţii turco-austriece, Poarta cedează Imperiului habsburgic Bucovina, în ciuda, protestelor vehemente ale Moldovei”.

Să reţinem: “Poarta cedează (în ciuda protestelor vehemente...)”, şi să trecem la alt eveniment - cităm:

“(1812), mai 16. Pacea ruso-turcă de la Bucureşti în urma căreia ţinutul dintre Prut şi Nistru (Basarabia) intră în componenţa Rusiei”.

Aşadar: Bucovina a fost *cedată* (cu proteste, din partea Moldovei) de către Turci; pe când Basarabia *intră în componenţa Rusiei* - fără proteste (împotriva aceloraşi Turci...).

Să privim harta nr. 75 din **Atlas istoric** (Ed. Didactică şi Pedagogică, 1971).

La Bucovina, scrie:

“Anexată de Austria (1775-1918)”

La Basarabia:

“Încorporată de Imperiul Rusiei în 1812”

Deosebirea dintre răpitori-ocupanţi este evidentă: Austriecii *anexează* (ceea ce vrea să spună că acel teritoriu va rămâne ceva străin, ceva lipit); pe când Ruşii, *încorporează* - ceea ce ar însemna:

a) că *asimilează rapid ceea ce... anexează*;

b) că, la urma urmei(!) Rusiei i se cuvenea acel ceva - din moment ce... face *corp*-cu...

O “nuanţă” introduce **Enciclopedia Geografică a României** (Ed. Tehnică şi Ştiinţifică, 1982): dacă fapta Ruşilor de la 1812 este tot “încorporare”, cea a Austriecilor, de la 1775 este, de-a dreptul “ocupaţie”. Cât despre judeţele din sud-vestul Basarabiei (cele care reveniseră Moldovei, în 1856, după Războiul Crimeii), acestea, în 1878, sunt... “reîncorporate”...

Să facem un salt până la nenorocitul an 1940, când România, încolţită din trei părţi a fost ciopârţită de trei vecini. Desigur, istoriografii de la Bucureşti - în frunte cu răposatul C. C. Giurescu - nu îi bagă pe toţi agresorii în aceeaşi oală. Ei “nuanţează”. După ce criterii? În nici un caz istorice - cităm din **Istoria României în date**:

“(1940). iun. 26. Notă ultimativă a guvernului sovietic adresată României: Basarabia şi Bucovina de Nord intră în componenţa URSS”.

Să ne prefacem că nu băgăm de seamă *falsul*: nu a fost o singură “notă”. Cât despre “în componenţa”, găsim că este un termen mai puţin... încorporator decât “încorporarea”.

Să citim însă ce se întâmplă peste două luni:

“(1940). aug. 30. Se semnează la Viena documentele «arbitrajului» (să se observe ghilimelele - n.n.) germano-italian, prin care partea de nord a Transilvaniei (43 492 km p. şi 2 667 000 locuitori, în majoritate români) este smulsă României şi predată Ungariei horthyste”.

Opt zile mai târziu, altă tragedie pentru România - iată cum o prezintă **Istoria României în date**:

“(1940). sept. 7. Tratatul de frontieră româno-bulgar de la Craiova prin care partea de sud a Dobrogei (“Cadrilaterul”, adică judeţele Durostor şi Caliacra) intră în componenţa Bulgariei”.

Ca să avem conştiinţa împăcată, ne adresăm **Geografiei Enciclopedice** - oricum, mai recentă. Iată ce stă scris (la pag. 98):

“(...) în iunie 1940, în urma unei note a Guvernului sovietic, Basarabia (44 500 km p.) şi Bucovina de nord (6 000 km p.) *au intrat în componenţa URSS*, iar la 30 august 1940 *este impus* României Dictatul de la Viena, prin care partea de N-E a Transilvaniei (43 000 km p.) a fost anexată la Ungaria. La 7 sept. 1940, prin Acordul de la Craiova, partea de sud a Dobrogei (Cadrilaterul - 7 412 km p.) *a fost încorporată Bulgariei*”.

Nu mai puţin “nuanţat” sunt prezentate aceste trei evenimente în volumul **Tratatele Internaţionale ale României - 1939-1965** semnat de dr. Gheorghe Gheorghe, (Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică 1983). Doctorul cu pricina (adică Gheorghe Gheorghe) prezintă unele documente, pe altele însă le... comentează în chiar prezentarea. Astfel:

a) Evenimentul care a dus la ocuparea Basarabiei, Bucovinei de nord - şi a ţinutului Herţei - de către URSS este botezat de către dr. Gheorghe Gheorghe (la nr. 15, pag. 18):

“Schimbul de note diplomatice între guvernul URSS şi guvernul României”. Punct.

b) Evenimentul care a dus la ocuparea Transilvaniei de Nord de către Ungaria are însă dreptul la - cităm:

“Dictatul de la Viena impus de puterile Axei, prin care se rupea din teritoriul României partea de nord a Transilvaniei”.

c) Chestiunea Cadrilaterului este expediată astfel:

“Tratat între România şi Bulgaria”.

Însă dacă “tratamentul diferenţiat”, aplicat (prin cuvinte) de către istoriografia dâmboviţeană a rămas neschimbată (Austria ocupă, anexează, pe când Rusia doar încorporează; deasemeni, Ungaria “rupe”, în timp ce URSS, folosind mijloace paşnice (“schimb de note diplomatice”) reuşeşte să... facă să intre în componenţa sa...), iată că, în ultima vreme, a dispărut... denumirea unui obiect de litigiu. Şi anume Basarabia.

Iată cum scrie istoricul Mircea Muşat (*România literară,* din 3

martie 1986):

"...În urma notelor ultimative (ia te uită, s-au ... pluralizat! - n.n.) din vara anului 1940, *teritoriul dintre Prut şi Nistru* şi partea de nord a Bucovinei a intrat în componenţa URSS ..."

Să fie o manieră... poetică de a numi Basarabia? Ei, bine nu, fiindcă nu doar Muşat şi nu doar în *România Literară* se scrie astfel - iată şi partea a IV-a dintr-un serial, în revista *Cronica* (nr. 14 din 4 aprilie 86): peste tot "Basarabia" este indicată prin "Teritoriul dintre Prut şi Nistru" - însă cum nu doar Basarabia a fost răpită, Bucovina rămâne... Bucovină.

Ce raţiune va fi avînd recenta dispoziţie a C.C. de a interzice scrierea cuvântului "Basarabia", - nu şi a celui geamăn: "Bucovina". Să nu ştie cartografii de stat şi de partid că "între Prut şi Nistru" se află şi... partea de nord a Bucovinei de nord?

Sau poate că, în ultima sa nota (ultimativă) Ceauşescu l-a somat pe Gorbaciov să restituie "teritoriul dintre Prut şi Nistru şi Bucovina de Nord" şi, în timp ce sovieticii, cu un deget tremurînd, urmăresc pe hartă, cursul Nistrului, până, hăt, în munţii Beschizi, istoricii de la Bucureşti îşi acordă... istoria cu ultima concepţie-despre-geografie-şi-viaţă a Primului Tată şi totodată Fiu (al României, desigur)?

(*3 iunie 1986*)

POLEMICĂ ÎNTRE STRĂMOŞOLOGI, LA BUCUREŞTI
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 5 iunie 1986

Dacă ne-am lua după un anume articol publicat în *România literară* din 15 mai 1986 (vom ajunge şi la titlu şi la autori...), am crede că lumea ştiinţifică, în general, "frontul istoric românesc", în special, (aşa-i zice...) se află în mare fierbere. Fiindcă s-a dat alarma; fiindcă toţi "ostaşii" sunt, ca să zicem aşa, pe picior de război, "gata, oricând, cu chiar sacrificiul vieţii lor, să dea replica meritată agresorilor".

Să fie o falsă-alarmă? "Din contră", ne asigură militarii frontului cu pricina, "trebuia dată şi mai demult, încă din 1981..." Dar să ne întoarcem la articolul pomenit, publicat în *România literară*. Să observăm, în treacăt, că prestigiosul săptămânal literar tinde să se prefacă într-o *Literaturnaia Gazeta* oarecare - fiindcă iată cum sună titlul articolului: "Poziţie fermă împotriva falsificatorilor şi denigratorilor istoriei noastre naţionale..."

Desigur, nu suntem deloc ostili luării de poziţii (chiar ferme) împotriva falsificatorilor istoriei (noastre naţionale); ba, în măsura cunoştinţelor noastre de ne-specialist-cu-patalama-de-la-Ştefan-Gheorghiu (desigur, vorbim de faimoasa "Academie" condusă până mai ieri de către curat-specialistul Leonte Răutu), ne-am exprimat tristeţea sau mirarea sau mânia faţă de falsurile Ministerului Adevărului (şi... istoric), de fiecare dată când am avut prilejul.

Dar cine sunt "falsificatorii-denigratori" împotriva cărora ia "poziţie fermă" tandemul: Dr. Constantin Preda (director al Institutului de Arheologie din Bucureşti) - Conf. univ. dr. Ion Pătroiu (şi el director, însă al Centrului de Ştiinţe Sociale din Craiova)? Cumva istorici români din exil? Cumva istorici occidentali? Ei bine, nu: "duşmanul" nu se află "în afară, ci... înăuntru"; iar dacă îi scriem şi noi numele: Nicolae Copoiu, înţelegem că... nu înţelegem:

Cum adică, tovarăşul N. Copoiu a... deviat? Un tovarăş atât de just? De devotat? De principial? Şi, mai ales, atât de... specializat în istoria... "mişcării muncitoreşti şi socialiste de la sfârşitul sec. 19 şi începutul sec. 20"? Bravul tovarăş-profesor-de-marxism din anii '50? Dârzul tovarăş Copoiu, tovarăş al tovarăşilor Fătu, Spălăţelu, Ardeleanu, Ştefan şi alţi post-rollerişti? Nepreţuitul tovarăş Copoiu, membru-plin al colegiului de redacţie al *Magazinului istoric*? - etc. etc. tovarăş al altor comitete şi comiţii?

Ce să i se fi întâmplat stimatului-tovarăş Copoiu, unul dintre cei mai "autorizaţi" autori de articole-orientative (!) în presa de partid? Să se fi îndrăgostit, la bătrâneţe, de o jună capitalistă? Să-i fi fugit copiii în America? Să-i fi emigrat nevasta în Israel? Dacă nu, atunci ce l-a apucat... să devieze? Să falsifice? Să denigreze?

Din nesfârşitul şi băţosul articol din *România literară*, înţelegem că tov. Copoiu a făcut-o lată; mai ales că, a recidivat: că şi-a permis (!) să publice un "aşa-zis studiu" în "prestigioasa publicaţie"... *Cântarea României*... Nu avem la dispoziţie prestigioasa-publicaţie, - de care auzim întâia oară - aşa că ne mulţumim cu citatele produse de perechea Preda - Pătroiu. Însă, înainte de a trece la obiect, tovarăşii sus-numiţi ne asigură că "tezele" lui Copoiu fac parte din... "încercările din ultima vreme ale unor istorici străini de a reînvia «teoria» anti-ştiinţifică şi reacţionară a lui R. Roesler, referitoare la originea poporului român". A-ha... Asta este: Mâna ungurilor - care vor să ne răpească Transilvania... Astfel de "teze", continuă Preda-Pătroiu, "duc la denaturarea realităţii istorice, privind limba şi procesul de etnogeneză a poporului român, originea daco-romană a românilor". Şi continuă (Preda-Pătroiu): "Difuzarea unor astfel de «idei» ce se pretind a fi «înnoitoare» sau «revelatoare» nu face decât să aducă mari prejudicii prestigiului de care se bucură ţara noastră peste hotare". A-ha! Deci, grav este, nu atât că numitul Copoiu ar fi atentat la "adevărul istoric" (de parcă, de aproape patru decenii, ar fi făcut altceva...), ci "aduce prejudicii"... "prestigiului-peste-hotare"... Or asta nu se iartă.

Dar care vor fi acele "teze" roesleriene, false, prejudiciabile prestigiului cu pricina? Din hectarele de vorbe-vorbe puse pe hârtie în *România literară,* după eforturi considerabile, înţelegem că tov. Copoiu ar susţine că... poporul român de astăzi se trage "direct" din daci - şi numai din daci - aportul "de sânge" al romanilor fiind neglijabil; şi mai susţine tov. Copoiu că limba română ("până la începutul secolului 19", atenţie, "când a fost invadată de neologismele latino-italo-franceze") este, de fapt, limbă dacă - fiindcă, explică tovărăşia sa, "*din limba traco-dacă s-a format limba latină clasică*" (sublinierea noastră a acestui citat exact dintr-un articol semnat de N. Copoiu, publicat în *Luceafărul* din 16 oct. 1982 - singurul text "original" pe care-l avem în faţă). Şi pentru că am ajuns aici, să mai citām câteva... copoisme:

"Oricât de nesigure ar fi izvoarele documentare, sensul lor istoric este edificator: strămoşii noştri geto-dacii au luptat neîncetat să-şi apere libertatea, fiinţa proprie" - până aici nimic deosebit - în afară de "stilul" tovarăşului-de-marxism - dar iată ce scrie negru-pe-alb Copoiu, mai departe: "Poporul dac nu numai că nu s-a împăcat cu ocupantul, dar prin repetate răscoale, i-a dat lovituri tot mai puternice, *până când, în cele din urmă, l-a izgonit*" (s.n.) Nu vedem întrucât această "teză"... patriotică i-ar deranja pe tovarăşii de la CC. (faptul că e vădit idioată, neavând nici o importanţă pentru independentiştii de serviciu). Apoi, tovarăşul-lor, Copoiu, rămâne ceea ce a fost, adică un soldat disciplinat al partidului - iată dovada: "Chiar dacă stăpânirea romană asupra unei părţi din teritoriul locuit de daci a produs impactul

dintre două civilizaţii iar o parte dintre coloniştii imperiului s-au asimilat în Dacia, caracterul cotropitor, de tip colonial, rămâne neschimbat”. Mai departe: “Glorificarea ocupaţiei romane pe care au sugerat-o arheologii, sub impresia ruinelor unor castre romane rămase pe teritoriul ţarii noastre şi mai ales, al falsei teorii că i-ar fi învăţat pe daci limba latină *este absurdă şi în totală contradicţie tocmai cu concepţia pe care o afirmă documentele partidului nostru*” (s.n.). Care concepţie? Care documente? Ale partidului! (al cărui devotat soldat a fost şi a rămas “istoricul” N. Copoiu). Însă, aici, rezemându-se pe concepţia-şi-documentele cu pricina, iată ce scrie tovarăşul: “De altfel, ne putem întreba, punând datele documentare în termenii cei mai exacţi: de când calitatea cazărmilor unui ocupant este un semn de civilizare a teritoriului şi poporului ocupat?”

“Problema” ridicată astfel va fi dat mult de furcă ne-deviatorilor. Mai ales că deviatorul e tovarăş cu şcoală-de-cadre şi îndelungată-experienţă - fiindcă iată cum se “acoperă”: “Un popor mare, cu o viaţă statală de mai multe sute de ani, cu un nivel de dezvoltare economică înaintat, cum era poporul dac, *aşa cum o evocă Expunerea tovarăşului Ceauşescu* (s.n.), nu putea să se romanizeze sub ocupaţia celor câteva legiuni ale imperiului. Dimpotrivă, legionarii romani s-au dacizat! Iar în ce priveşte limba, poporul şi-a vorbit în continuare limba sa. Că lingviştii moderni au descoperit cum că această limbă romană seamănă cu limba clasică a scriitorilor latini, nu are nici o legătură cu temporara ocupaţie a unei părţi a Daciei, ci cu limba traco-dacă din care s-a format şi limba latină clasică”.

Am citat atât de copios, ca să se înţeleagă “gradul de periculozitate” a “falsificatorului”, “denigratorului” N. Copoiu, - împotriva căruia a fost mobilizat întreg “frontul istoric românesc”. Şi, ca să-i punem capac (lui Copoiu), mai cităm o “teorie” a sa: “În evul mediu, dacii au devenit: valahi, rumâni, ardeleni şi moldoveni”...

Într-o ţară civilizată, într-un climat cât de cât normal, asemenea gogomănii ar fi trecut nebăgate în seamă (cel mult ar fi trezit interesul unei publicaţii umoristice). Nu şi în România comunistă, unde Ministerul Adevărului confecţionează, zilnic, mai ales trecutul.

Dar chiar dacă ar fi avut cineva timp de pierdut, angajând cu tovarăşul N. Copoiu o “dezbatere”, ar fi fost suficient să fie citat - nu comentat, cu atât mai puţin atacat.

Ei bine, “frontul....” fiind front, paznicii adevărului-de-clasă deveniţi, sub Ceauşescu, mari-patrioţi, un oarecare Copoiu, cu ale sale năzdrăvănii, este luat în foarte-serios: este pusă în funcţiune adevărată armada, mobilizaţi “tunarii” (să dea cu boamba-n muscă)! obligaţi istorici sobri, serioşi (ne gândim la Mircea Babeş) să intre în arenă şi să-şi împăneze argumentaţia, în exact maniera lui Copoiu, cu citate din gândirea nemuritorului Farfuridi-Ceauşescu. Este adevărat: un structu-

ral, un etern activist de partid este sensibil doar la "adevărul" citatelor-din-clasici - ei şi? Să i se re-arunce în faţă (citatele) în şedinţele lor de activişti-pe-tărâmul-istoriei, nu în piaţa mare, fiindcă, în acest caz, nu atacatul (Copoiu) va fi pus la punct, ci se va face de râs atacantul (Doctorul Mircea Babeş) - dacă va ataca astfel:

"Teza originii daco-romane a poporului nostru (aceasta fiind miza: originea Românilor va fi ea pur-dacă, aşa cum susţine Copoiu?; sau pur-daco-romană? - n.n.) dezvoltată şi fundamentată prin eforturile neostenite ale mai multor generaţii de cărturari, în egală măsură inspiraţi de sentimentul patriotic şi de iubirea de adevăr", scrie dr. Mircea Babeş, "cunoaşte o clară şi fidelă reflectare în documentele programatice ale PCR, în cuvântările secretarului său general".

A, da? Vasăzică, o teză, ca să devină curat-ştiinţifică, are nevoie să fie "reflectată" (fidel şi clar...) în "documentele PCR"?; şi încă în "documente programatice"? Să nu ştie istoricul doctor Babeş ce înseamnă, în *politică*, document-programatic? Cu aşa ceva îi va fi închizând gura unui Copoiu, însă cititorii de rând, istorici amatori, în virtutea obişnuinţei, vor raţiona: Dacă partidul spune că e albă, înseamnă că e neagră - şi nu va fi pentru întâia oară când - din greşeală - partidul spune un adevăr, însă românii îl contestă, tocmai pentru că vine de la însăşi Minciuna.

Însă dr. Mircea Babeş nu se opreşte doar la "documentele programatice" (care fac, desfac... teze istorice), trece la: "Astfel, în memorabila expunere prezentată în cadrul plenarei CC al PCR din 1- 2 iunie 1982, tovarăşul Ceauşescu spunea: «Victoria romanilor a deschis o perioadă lungă de convieţuire în care s-a accentuat împletirea civilizaţiei dace şi romane. După cum atestă scrierile vremurilor respective (!), cercetările arheologice, datele ştiinţifice, în această perioadă s-a realizat simbioza daco-romană şi a început formarea unui nou popor bazat (!) pe cele mai înalte virtuţi (!!!) ale dacilor şi romanilor. Aşa s-a născut poporul român!»"

Şi pentru că "aşa" decretează Ceauşescu, "aşa" trebuie să fie!

Încă o dată: nu contează, aici, adevărul-istoric (care nu depinde de "tezele" ceauşiste - mai ales atunci când acestea dau impresia de convergenţă...), ci faptul că PCR "conduce" istoria prin documente-programatice (ca şi alte domenii: economia, demografia, arta).

Bănuim ce se va fi petrecut în capul bietului tovarăş Copoiu: luând drept literă de evanghelie alt document-program (cel privitor la "independenţă"), el l-a... transpus-mecanic la "trecutul de luptă de acum 2000 ani". Citându-l tot pe Ceauşescu, "istoricul" Copoiu şi-a zis: romanii erau agresori, deci colonizatori: dacii s-au apărat, ei, săracii, dar până la urmă tot au fost colonizaţi; însă cum lupta-de-clasă se tot ascute, iar ura-faţă-de-invadatori nu piere niciodată, dacii nu s-au lăsat asimilaţi de colonialiştii romani ("Dimpotrivă, legionarii

romani s-au dacizat”). Aşadar, ceea ce se cheamă, acum, popor român provine, în exclusivitate, din... daci. Şi, ca să “armonizeze” şi chestiunea limbii, Copoiu a aranjat-o astfel: dacă limba română seamănă cu latina, nici o legătură cu temporara ocupaţie a Daciei, ci cu “limba traco-dacă din care s-a format şi limba latină clasică” - limpede!

La urma urmei, Copoiu nu este singurul Strămoşolog ale cărui “teze” sunt mai întâi comice, abia apoi tâmpite. Să ne aducem aminte de prestaţia lui I.C. Drăgan - interminabilul serial în *Săptămîna* lui Eugen Barbu, devenit volum - cu acelaşi titlu: **Noi, Tracii**.

Întrucât dacismul lui Copoiu ar fi mai “nociv” decât traco-drăgănismul amicului intim al lui Ceauşescu? Întrucât vor fi contribuit la prestigiul-peste-hotare al României tezele savantului italo-bănăţean, potrivit cărora, “ei, tracii”, îi învăţaseră pe greci, nu doar să cânte (prin Orfeu, bănăţean get-beget, de la Oraviţa - căreia i se zicea... Orfeviţa), ba chiar... propria-le limbă: greaca; şi încă: aheii, “de felul lor” se trag tot “de pe-aici” (Lipova), “italicii” (!) “cam tot de pe meleagurile noastre” (probabil între Lenauheim şi Gottlob); că “aici” a fost “leagănul şi al grecilor şi al romanilor şi al amazoanelor şi al armenilor” (în privinţa ultimilor, dovada: localitatea Armeniş, de lângă Caransebeş); şi încă: “tot aici” (unge-i fruncea) a fost “cazanul în care au fiert limbile” - şi, după ce au scăzut bine, “a ieşit limba indo-europeană”; şi încă: tot pe-aici (bănuim că la Becicherecu-Mic) “a luat naştere scrisul, în general”... Ce păcat că savantul Drăgan, prieten cu soţul savantei (al cărei nume îl trecem sub tăcere) a trecut rapid la: “Tracii au inventat arta, ştiinţa şi religia” şi nu ne-a explicat, mai pe îndelete, cum anume au inventat ei, tracii, şi gaura covrigului (sau poate că bănăţenii au confecţionat covrigul, iar amazoanele i-au dat gaură, trăgând cu arcul în el - şi de-aceea...).

Din câte ştim - şi ştim - “frontul istoric românesc” nu s-a mişcat, nu a plecat în “campanie”, nu a dat “replica meritată”... “pseudo-ştiinţei”, “elucubraţiilor”, “fantasmagoriilor” drăgane. De ce?

Ei, de ce: fiindcă secretarului general îi plăcuseră grozav “teoriile” camaradului-tovarăş, Drăgan; acesta, spre deosebire de Copoiu, lăuda “cele mai înalte virtuţi” ale strămoşilor, pe a căror linie se afla el însuşi: precum tracii (pardon: “ei, Tracii”) erau atunci, buricul lumii antice, tot aşa, Io, Nicolae Voevod sunt acum... Farul planetar, universal, cosmic... etc...

Şi încă ceva: “istoricul” I. C. Drăgan a militat totdeauna (ca un bănăţan de frunce) pentru Ardealul-românesc. Pe când nefericitul de Copoiu, cu năzbâtiile sale, “dă apă la moară” (cităm din Preda-Pătroiu) “unor aşa-zişi istorici străini care vor să reînvie «teoria» anti-ştiinţifică şi reacţionară a lui Roesler referitoare la originea poporului român”.

Asta era, deci: nu adevărul-istoric, ci... apa-la-moară...

Fiindcă aşa se macină istoria la moara partidului.

PACIFISM...
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 7 iunie 1986

În urmă cu peste treizeci de ani [socotind din 1989, altfel aproape cincizeci], Titus Popovici era, nu doar "un mare tânăr-scriitor", ci şi - de mirare la un ardelean (ziceau regăţenii) - "un băiat cu spirit". Nu mi-a rămas decât unul dintre "spiritele" sale şi, recunosc, în ciuda timpului trecut, în ciuda violentelor dispute care ne-au opus (şi ne-au despărţit definitiv, la începutul anilor '70), era şi a rămas... bun.

În fapt, nu era un ceea ce se cheamă: banc; nici anecdotă, ci o "zicere", cum îi zic ardelenii: o propoziţiune, probabil, la origine, un "citat" din cineva - care, ţinută-minte şi "zisă", o dată, de două, de nouă ori, de nouă sute de ori, în cele mai felurite prilejuri (cu cât mai nepotrivite, cu atât mai de efect), sfârşea prin a căpăta - pentru iniţiaţi, în primul rând - un umor nebun - spirit, nò!...

"Zisa" prin care mi-a rămas spiritualul Titus Popovici din anii '50 era următoarea:

«*Căci lupta pentru pace, ea, este foarte grea!*»

Nu are haz, aşternută pe hârtie. Fiindcă lipseşte, mai întâi, atmosfera - acel moment de după moartea lui Stalin, însă cum Stalin nu moare niciodată...; apoi atmosfera grupului de tineri-scriitori-ardeleni "dezbătînd probleme înalte" (cum le şade bine unor şi scriitori şi ardeleni); apoi... à propos-ul - care era... cât-mai-din-contră; şi, în fine, zicerea, interpretarea (cu toţii învăţaseră, însă maestrul incontestat rămânea Titus)... Aşadar, în cele mai felurite împrejurări - la o plimbare, la cârciumă, în pauza unei adunări, ba chiar şi în cele câteva secunde de întretăiere a drumurilor (nu de puţine ori, "comunicarea" făcîndu-se de pe un trotuar la altul), Titus Popovici înălţa un deget arătător până în dreptul tâmplei... - şi nu mai era nevoie să se şi audă cuvintele rostite, cu toţii le ştiam – deci, după ce degetul înălţat cerea linişte-şi-atenţie, zicea:

«*Căci lupta pentru pace…*» - iar aici degetul urca, marcînd "esenţialul" comunicării: «*…ea, este foarte grea...*» - iar clătinăturile din cap, buzele povârnite, sprâncenele în accent circumflex încercau să dea o idee (despre greutatea luptei în chestiune).

Cred şi acum, după atâta vreme, că "zisa" era printre cele mai corosive, devastatoare bancuri-politice; adică "profund duşmănos", în primul rând, fiindcă viza "lupta pentru pace"; şi chiar dacă lupta aceea, începută în 1949, o lăsase mai moale între timp; chiar dacă, între timp, murise şi "inventatorul" ei... nu era de ici, de colea, să-l ironizezi pe Tătuc, în... "mediul scriitoricesc"; apoi era, în această "zisă", condamnarea discursului comunist şi a calculului după rusă:

«*Căci lupta pentru pace, ea, este foarte grea...*»

Din fericire, nu făceam parte dintre apropiaţii lui Titus Popovici, aşa că, în toamna lui 1956, am intrat în închisoare... pe contul meu: abia după liberare aveam să aflu ce rol jucase "reacţionarul" Titus Popovici în alcătuirea "lotului Labiş" (i se spunea astfel, după numele poetului, mort... oportun, într-un accident, înainte de a fi arestat). Dar chiar dacă acuzaţiile ar fi neîntemeiate, scriitorii români - chiar ardeleni de-ai lui - l-au clasat demult şi l-au izolat: «A, Titus Popovici, marele scriitor de scenarii?...»

Este adevărat, de 30 de ani, "romancierul" nu a mai scris romane. În schimb, scenarii de film - şi mai ales articole-orientative...

Titus Popovici are o situaţie specială. Deşi este un fost scriitor, nu scrie la-gazetă oricând, despre orice - a, nu. El "intervine" doar în momente pe măsură - adică speciale.

Ultima - şi remarcata - sa intervenţie publicistică s-a produs în 14 mai ('86); şi nu în *România literară*, nici măcar în *Contemporanul;* ci în *Scînteia*. Şi, desigur, pe prima pagină. Titlul articolului ("Forţa raţiunii") s-ar putea să nu-i aparţină, presupunem că cel propus de el sunase: "Forţa şi raţiunea" (după modelul: "Puterea şi adevărul...") - dar vorba lui: "Nu contează cum te numesc alţii, contează cum îţi zici tu..."

În ce problemă specială intervine specialul Titus Popovici (în *Scînteia*)? Ei bine, într-o problemă familiară, dragă lui: lupta-pentru-pace (care, ea, este foarte grea!).

"În lupta pentru pace", scrie scriitorul de scenarii, "nimic nu e prea mult, nimic prea greu". Şi mai departe: "Lupta pentru..." - "pace" ar fi scris un oarecare scriitor de articole, însă Titus Popovici a fost şi romancier, aşa că nu i-i greu să varieze, ca să iasă ceva frumos (şi original): "Lupta pentru *viaţă*" (sublinierea îi aparţine). După care trece la năvăliri, cuceriri, războaie - ca să conchidă că lupta pentru pace... desigur, ea este foarte grea, dar "absolut vitală" (!); apoi zice că "*dorinţa de pace* (şi această subliniere îi aparţine) a devenit o componentă *genetică* (aici subliniem noi) a poporului român". După care se grăbeşte să precizeze: "Nu e vorba de pacifismul amorf (!) al celui ce se simte slab" - a nu, Doamne fereşte, fiindcă, scrie el, "cei ce cunosc poporul român trebuie să ştie că nici măcar în diferendele personale, mărunte, inerente, nu recurge (el, poporul român - n.n.) la soluţia sălbatică a forţei, a brutalităţii". Şi, desigur, nu se putea să nu ajungă la: "Această vocaţie (carevasăzică: *lupta-pentru-pace-care-ea-este-foarte-grea* - n.n.) (...) a căpătat, cu deosebire în ultimii 20 ani, prin activitatea neobosită a preşedintelui Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, valorile pozitive ale unei doctrine politice".

Şi aşa o ţine Titus Popovici pe cinci coloane - e adevărat, băiat şcolit, pomeneşte şi de Mozart şi de Shakespeare, ba chiar ne propune şi un citat (odios!) din Bismark ("der Macht geht der Recht vor" - de

unde şi titlul...) - după care iar vine la matcă (adică la Ceauşescu)...

Un text oarecare, foarte oarecare. Ar fi putut să fie semnat şi de pseudonimele-de-serviciu de la *Scînteia*.

Dar nu contează ce anume spune (chestia cu lupta-pentru-pace fiind, într-adevăr, re-actualizată dar, în continuare... foarte-grea...), ci... *cine* semnează (tovarăşi speciali) *ca să scrie despre "ceva", profitând de "altceva"* (despre care... să scrie, fără a-i zice pe nume...).

"Norul" (folosim acest termen, la modă) de articole-luptând-pentru-pace, în presa dâmboviţeană din ultima vreme nu are alt rol decât de a... ascunde adevăratul nor, numit Cernobîl. Pe care "specialii" articlieri nu l-ar numi în ruptul capului. Iar dacă o iau pe departe: "Un accident (posibil oricând şi oriunde) intervenit la o centrală atomica...", scrie, de pildă, Titus Popovici, dar numai pentru a putea continua astfel: "...ne obligă să înţelegem că pacea nu se poate clădi pe vulcanul nuclear care constituie acumularea de arme de ucidere în masă..."

Nu altfel scrie prietenul (bun şi vechi) al lui Titus - (adevărat nu în *Scânteia*, ci în *România literară* - 15 mai '86), specialul poet Al. Andriţoiu, care îşi începe prestaţia astfel: "Viteza de deplasare a armelor nucleare..." etc, etc, continuînd cu: "dimensiunea apocaliptică a unui conflict nuclear, eventualitatea alarmantă a declanşării". (NB. Ajuns aici, poetul Andriţoiu se opreşte şi pune punct, lăsîndu-ne pe noi să spunem ce anume "s-a declanşat".) Şi, mai departe: "Într-o astfel de situaţie dramatică nu mai există neutralitate: lupta pentru pace a devenit un imperativ categoric..." (chiar aşa se intitulează articolul: "Un imperativ categoric") - nu mai continuăm, fiindcă toate clişeele la un loc nu au "încărcătura" pe care "zisa" de acum mai bine de treizeci de ani (şi la care participa şi Andriţoiu) o păstrează şi azi:

«*Căci lupta pentru pace, ea, este foaaarte grea!*»

Cu atât mai foarte-grea, cu cât nu... contrariul păcii a readus-o în actualitate. Ci - după cum o ştiu toţi cititorii Scînteii (precum şi membrii familiilor lor), şi după cum îi scapă chiar lui Titus Popovici, "un accident intervenit la o centrală nucleară" - carevasăzică "un obiectiv paşnic", nu?

Dar tocmai acesta este rolul "specialilor": să plece de la un eveniment real, să-l facă... subînţeles, ca apoi, pe de o parte, să trăncănească (explicit) despre lupta-pentru-pace, pe de alta, fără a scrie negru-pe-alb, nici *URSS,* nici măcar *Cernobîl*, făcând cu ochiul, să dea de înţeles că, nu-i aşa, românii "independenţi" şi antisovietici-foc, ştiu ei prea bine ce "paşnică" era centrala aceea...

Titus Popovici face (ca să zicem aşa) cu... amândoi ochii şi ne dă şi coate, atunci când scrie: "(poporul român) aflat la răscrucea tuturor năvălirilor, a poftelor de dominaţie ale unor puteri cu alcătuiri statale

artificiale, conglomerat de naţiuni ţinute laolaltă cu sila, aţâţate una împotriva celeilalte...” - cuvinte în doi peri care ar putea fi interpretate de către eventualii cititori români ca o... aluzie la URSS, însă pentru Ochiul-şi-Urechile-Moscovei, varianta ar fi: “dar e limpede: este vizată Austro-Ungaria”!

Însă limba bifurcată a lui Titus Popovici devine una-şi-indivizibilă, atunci când încearcă să laude poporul român - astfel:

“Cel care cercetează cu o minimă obiectivitate (...) istoria acestei ţări numită România, va fi nevoit să constate că niciodată, în nici un moment al unei dăinuiri multimilenare, n-am râvnit la ce n-a fost al nostru, n-am scris «răsunătoare» pagini de cuceriri...”

Nu vom zăbovi asupra vorbe-vorbelor fără acoperire (care “multimilenaritate” a “acestei ţări numită România”?), însă vom atrage atenţia că *istoria* este, orice-ar crede Ceauşescu şi Popovici, *adevăr* şi că, în acest secol al 20-lea, sub drapelul României, armata română a trecut totuşi graniţele naţionale pe pământul altor ţări, de patru ori; şi dacă în 1919 românii răspunseseră unei cereri de ajutor din partea ungurilor (ca să-i scape de Bela Kun), iar în 1945 contribuiseră şi ei la alungarea germanilor din Ungaria şi din Cehoslovacia (episod şi acesta, discutabil...), totuşi, în 1913, “paşnica” Românie râvnise la (ceea ce nu era al ei) şi, după o “campanie” ruşinoasă (moralmente şi... militarmente), a ocupat Cadrilaterul; iar de la mijlocul lunii iulie 1941, - după ce liberaseră Basarabia şi Bucovina (şi bine făcuseră) “paşnicii” români trecuseră, totuşi, Nistrul, râvniseră, totuşi, “Transnistria” - şi o şi “administraseră” o vreme; iar faptul că românii s-au purtat cu populaţia din Ucraina ocupată mai puţin arogant (şi mai puţin crud) decât germanii, acest comportament “omenos” nu ne absolvă.

Cât despre... bravură, iată ce scrie Titus Popovici: “Slabi noi nu ne-am simţit niciodată; dovadă că toţi cei care au încercat să ne răpească libertatea s-au izbit ca de un zid de netrecut, de hotărârea unui întreg popor, totdeauna, de-a muri dacă trebuie, dar de-a nu accepta sclavia”.

Ce frumos ar fi fost - dacă ar fi fost... Dar, vorba filosofului C. Noica: N-a fost să fie... A-ţi iubi ţara înseamnă, mai întâi, să o cunoşti, să-i cunoşti istoria - pe care să ţi-o asumi. Afirmaţiile fără acoperire sunt semn de analfabetism, de iresponsabilitate, în nici un caz de patriotism.

Adevărul stă pe undeva, pe la mijloc (sau pe la-sfert...): faţă cu “cei care încercau să ne răpească libertatea”, şi românii şi înaintaşii lor (dar nu numai românii şi înaintaşii lor) au încercat să se opună; însă nu *toţi* şi nu *mereu*; desigur, au existat momente sublime ale unor formaţii de indivizi, ale unor individualităţi - cinste lor! Însă, oricât de frumos ar suna (în cărţile de citire şi în *Scînteia*) potriviri de cuvinte precum - re-cităm: “Hotărîrea unui întreg popor de a muri, dar de a nu accepta

sclavia" - acestea rămân vorbe-vorbe.

Dacă am avea cu cine dialoga, i-am atrage atenţia "patriotului" că, în prezent, (şi nu de ieri...) poporul român se află în sclavie; că, în mare şi nepermisă majoritate, o acceptă - fiindcă, zice el, "poporul", nu are încotro... Desigur, se plânge, cârteşte, critică, înjură, câte un individ o face pe faţă, câte un individ este ucis - dar poporul?...

Puţin le pasă Ceauşeştilor şi Popovicilor de popor. Pe ei, în ordine... ierarhică, îi interesează **Puterea**, nu **Adevărul**... Şi nu se pot menţine la **puterea** aceea, decât prin întoarcerea pe dos a **adevărului**.

Dar să ne întoarcem la lupta-pentru-pace (care va fi ea foaaaarte grea, dar nu-l înspăimântă pe vajnicul Titus Popovici). Desigur, "campania" nu a fost declanşată după catastrofa de la Cernobîl, însă Ceauşescu, dacă are geniu, atunci are geniul de a "întoarce" în folosu-i, mai ales, catastrofele: inundaţiile şi secetele, cutremurele de pământ şi chiar prăbuşirea economiei - toate acestea constituiseră prilejuri de încă o "campanie", de încă o "mobilizare", de încă un "front" (să se observe terminologia militară).

Nenorocirea de la Cernobîl? Mană cerească pentru Ceauşescu. Ridicînd glasul cu două tonuri, în "lupta pentru pace", ţine un discurs din care fiecare "parte" înţelege ce îi convine:

- Occidentalii, în special americanii, să creadă că Ceauşescu este... mai antisovietic ca oricând, pentru că cere..."dezarmare totală";

- Sovieticii să ştie că Ceauşescu le este, în continuare, fidel, pentru că în problema Cernobîl, a întors-o cu abilitate: nu despre accidentul la o centrală "paşnică" vorbeşte el, ci despre... pericolul unui conflict nuclear;

- Pacifiştii occidentali să îl considere un "verde" (de-al lor...).

Dar românii, "poporul român", vorba lor (a Ceauşeştilor, a Popovicilor)? Poporul român să se mulţumească (şi să mulţumească din inimă) pentru... "independenţă"; să fie fericit că se trage (direct) din daci şi din romani; să fie fericit că sărbătoreşte... "2500 ani de la prima atestare documentară a Geţilor".

Să fie, deci, fericit poporul român pentru că face agricultura cu săpăliga şi căniţa; că "roadele pământului", atâtea câte sunt, "pleacă la export" (nu contează că occidentalii au decis, după Cernobîl, o temporară sistare a importului de produse alimentare - de prin 1981, pâinea şi laptele şi carnea şi legumele noastre se duc în URSS); să fie fericit românul şi să termine de construit centrala de la Cernavodă (de tip Candu, ceauşizat după metoda sovietică, adică: economii de cca 40% la ciment şi armături metalice...), să o facă şi pe cea de la Piatra Neamţ (după licenţă sovietică, tip... Cernobîl)...

Să mai fie fericit poporul român că... luptă pentru pace - "cea mai nobilă luptă"...

Şi, aşa, din luptă în luptă, azi-mâine, vor ajunge românii şi pe

“culmile cele mai măreţe” - care, după Cernobîl, preluând o vorbă mai veche, vor fi... nu “în sus”, ci... dar să amintim zicerea:

“După explozie, înveliţi în cearceafuri albe, toţi tovarăşii, se vor îndrepta în ordine şi disciplină - ca să nu se creeze panică - spre cel mai apropiat cimitir”.

Căci lupta pentru pace, ea...

APELE NORDULUI NU MAI CURG SPRE SUD... CI SPRE EST...

Difuzat la postul de radio Deutche Welle, august 1986

Presa franceză din acest sfârşit de august a primit cu interes ştirea potrivit căreia Biroul politic al PCUS a hotărât (la 15 august 1986) oprirea imediată - şi definitivă - a lucrărilor pe cele două gigantice şantiere de... abatere a apelor Nordului spre Sud, cum se spunea în folclorul şantierist sovietic.

Ca locuitori ai acestei planete, desigur, ne bucurăm de această hotărâre, în sfârşit, înţeleaptă. Dacă proiectul ar fi fost pus în aplicare, consecinţele climatice (prin creşterea calotei glaciare arctice) ar fi fost catastrofale. Fiindcă prevedea - după cum numele i-l indică - să inverseze cursul a două fluvii din Rusia europeană: Pecioara şi Dvina şi a două fluvii siberiene: Obi şi Irtîş. "Europenele" ar fi trebuit-după "inversare" - să se verse în Volga (ca să restabilească nivelul Mării Caspice, în scădere, şi să irige zonele Don, Cuban şi Caucazul de Nord), iar "Siberienele" să "stropească" Asia Centrală, cu deosebire Kazahstanul. Desigur, după metode cantitative, ruseşti şi după sovieticele baraje (cât mai mari - adică cele mai mari din lume), care ar fi "produs" cele-mai-mari lacuri de acumulare - din lume, desigur (suprafaţa acoperită de ape, în partea europeană, ar fi fost "de peste 200 000 km p", adică suprafaţa actuală a României, cât despre partea siberiană...).

Desigur, această hotărâre se înscrie în politica noului ţar, Gorbaciov: totdeauna cel-nou se consolidează pe "spinarea" celui-vechi. Şi cu toate că nu ne imaginăm nici o clipă că Gorbaciov ar fi fost influenţat numai (sau în cea mai mare parte) de opiniile intelectualilor sovietici, trebuie să le pomenim: încă de la anunţarea acestui proiect faraonic, mai cu seamă scriitorii (tot ei!) au început să bombardeze înaltele-instanţe cu proteste, cu studii, cu cereri; tot scriitorii au mobilizat oameni de ştiinţă: geografi, meteorologi, biologi, sociologi, care au formulat prognoze şi "inventare" ale monumentelor istorice ameninţate de lacurile-de-acumulare (desigur, în Rusia europeană); Congresul Scriitorilor din RSFSR (decembrie 1985) a trimis o moţiune de protest, atât Kremlinului, cât şi UNESCO-ului. Un academician, precum M. Lemeşev - care este şi expert ONU în materie de ecologie - nu a ezitat să dea interviuri în presa occidentală în legătură cu "ameninţarea planetară" constituită de proiectul sovietic.

Ca să avem o idee de gigantismul lucrărilor: pe "şantierul siberian", doar canalul de derivaţie ar fi trebuit să aibă 2 230 km lungime (aproximativ distanţa... aeriană între Bucureşti şi Madrid), în jur de 170 m lăţime, şi 12 m adâncime. Dar asta nu este totul: apa ar fi

trebuit “urcată” cu cca 500 m - drept care trebuiau construite paliere de... pompare, desigur (erau prevăzute patru “trepte”), în scopul de a iriga 4,5 milioane de hectare (ceea ce ar reprezenta cca un sfert din suprafaţa agricolă totală a României - ceea ce nu ar fi rău, pentru România, dar pentru imensa Rusie?)

Aşadar, apele Nordului - care trebuiau să curgă spre Sud - îşi vor continua drumul spre Oceanul Arctic.

Din păcate, la recenta plenară a Biroului politic al PCUS nu s-a pomenit un alt proiect, cel dunărean.

Din 1983 se vorbeşte - cu discreţie tipic sovietică - de “canalul Dunăre-Bug”, destinat să irige... “sud-vestul Ucrainei”.

Încă din 1985 “se lucrează”, însă nu cunoaştem traseul exact al acestui canal. Oricum, pentru a suge apă din Dunăre şi a o trimite să irige “sud-vestul Ucrainei” până la Bug, (în linie dreaptă, cca 350 km), cei-mai-mari-constructori-de-canale-din-lume au de traversat două “baraje” de apă sărată, amândouă orientate nord-sud: laguna Cunduc (lungă de cca 30 km, cu o lăţime medie de 10 km) şi Limanul Nistrului (lung de peste 40 km, lat de, în medie, 10 km). Cum vor proceda sovieticii? Dacă vor să păstreze “dulceaţa” apei din Dunăre, vor trebui să ocolească, prin nord, întâi laguna, apoi limanul (repetăm: amândouă sărate); însă Bugeacul, deşi... stepă, în această zonă este “zebrat”, atât de coline care depăşesc 60 m altitudine (doar 60 m, însă pe distanţe de 20 - 30 km), cât şi - acum vorbim numai de Basarabia - de patru albii de râuri: Cogâlnic, Sărata, Hagider şi Alcalia, largi de kilometri şi... doar la câţiva centimetri de nivelul mării. Vor tăia sovieticii canal propriu-zis, cu “paliere” de ridicare... apoi de coborâre, apoi iar de ridicare a apei? Ar fi în stare.

După cum ar fi în stare să aleagă alt traseu - o soluţie tipic sovietică: să taie doar vreo 15 km de canal între braţul Chilia şi laguna Cunduc; să “astupe” tot sistemul lagunar de pe litoralul basarabean - în linie dreaptă, paralel cu malul Mării Negre, cca 60 km; de la punctul extrem nord-estic al lagunei Burnas să mai aibă de “tăiat” doar vreo 30 km de canal, până la limanul Nistrului - pe care, de asemenea, să-l “astupe” (ca să-l îndulcească...); iar dacă vor fi porniţi pe economii, vor reduce la jumătate ultima porţiune de canal - dacă vor traversa lacul Budachi (Tekirghiolul basarabean)...

Oricare soluţie vor alege sovieticii, rezultatul va fi acelaşi: devastarea, în continuare, a sudului Basarabiei. Spunem: devastare, în continuare, pentru că, în 1980, din chiar presa sovietică, aflasem că cca 50 000 hectare de teren agricol fuseseră scoase din circuit (şi, probabil, nu vor reintra în următoarele două cincinale), fiindcă fuseseră “irigate” cu apă din... lagune. La această ispravă trebuie să mai amintim asasinarea Nistrului: o dată prin catastrofa chimică din 1982, de la Drogobâci (barajul - de pământ - al unui “lac” în care erau

depozitate “deşeurile” a cedat şi întreg conţinutul s-a deversat în Nistru - şi vor trece decenii până când va mai creşte iarbă pe malurile fluviului, de peşti să nu mai vorbim); a doua oară prin construirea, la Moghilev, a unei noi hidrocentrale - al cărei lac nu se va umple înainte de 1988, drept care, în aval, fluviul a devenit un pârâiaş anemic (şi otrăvit).

Iar acum sovieticii vor să sugă apă şi din Dunăre. Proiectează să extragă în jur de 1 000 mc/sec. Zicându-şi (pentru că nu întreabă pe nimeni) că, oricum, din punctul în care îşi vor plasa gura (de canal, de pompă, de ventuză), nu mai sunt decât câţiva kilometri până la mare - unde apa (dulce) tot s-ar fi vărsat degeaba...

Din nefericire, nimic nu e “ degeaba” în materie de apă.

Să rezumăm: sovieticii vor să ia, din Braţul Chilia, 1 000 m cubi pe secundă; numai că debitul minim al Dunării, la punctul Ceatalul Ismailului (adică înainte de a se “împărţi” pe cele trei braţe) era măsurat, în 1975, la cca 2 000 mc/sec. Este adevărat că Braţul Chilia este cel mai “bogat” (iar ruşii l-au “îmbogăţit”, prin mari lucrări de dragaj), însă nu constituie jumătate, ci doar 2/5. Şi cum nu vor avea posibilităţi de stocare (să “extragă” doar în perioadele de dubii maxim - adică în lunile mai şi aprilie), vor pompa atunci când vor avea nevoie, adică vara... Dar mai este ceva: din 1975, de când datează această măsurătoare (a debitului minim), Dunărea a scăzut în proporţii îngrijorătoare: în acest din urmă deceniu, Ungaria, Iugoslavia, Bulgaria şi România şi-au dublat cantitatea de apă extrasă din Dunăre pentru nevoi industriale şi de irigaţie, iar barajele hidrocentralelor nu au aranjat deloc lucrurile; dacă mai amintim şi lucrările de îndiguire din Deltă (altă crimă a lui Ceauşescu) - lucrări care vor interzice acestui “burete” să-şi joace rolul compensator, atunci înţelegem că ne îndreptăm cu paşi rapizi spre o catastrofă ecologică.

Şi chiar dacă sovieticii vor renunţa şi la proiectul canalului Dunăre-Bug, chestiunea Dunării româneşti - şi nu doar româneşti, fiindcă fluviul este european - va rămâne.

Cât timp? Până se vor trezi şi intelectualii români să dezbată, să protesteze (aşa cum, de pildă, au... protestat împotriva distrugerii monumentelor istorice)? Sau până când, în locul lui Ceauşescu, va veni altcineva care va “deceauşiza”, printre altele, şi apa Dunării?

"LA QUINZAINE LITTÉRAIRE", AUGUST 1986
Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 12 august 1986 -

De obicei - şi din nefericire - multe din bunele intenţii rămân doar bune-intenţii; rar de tot o rea-intenţie ajunge să fie, odată aplicată, faptă-bună... Este cazul numărului special al revistei *La Quinzaine littéraire* din august 1986. Intenţia îi aparţine directorului, cunoscutului de nevindecat tovarăş de drum, Maurice Nadeau: acesta, după ce, în urmă cu 30 ani, i-a fost dărâmat de pe soclu (şi din inimă) Marele Idol - Stalin - şi-a căutat alinare şi rost la picioarele altor idoli (cărora el le spune: *ideal*...): Mao, Castro, Enver Hodja, Tito, Ceauşescu - nici unul nu i-a scăpat: însă pentru că, din nefericire pentru el, realitatea îi contrazice fără milă "idealul", Maurice Nadeau, la bătrâneţe, s-a întors la sursă; adică acolo unde a avut loc Marea Revoluţie din Octombrie: la URSS. De altfel, acesta este titlul generic al numărului special: URSS 86. Iar editorialul - semnat, desigur, de Maurice Nadeau - se numeşte: "Un alt climat". Titlu pudic şi prudent, fiindcă, în text, autorul, după ce dă o copită în dreapta, o pălmuţă în stânga, îşi dezvăluie noul "idol-ideal" în persoana lui Gorbaciov...

Intenţia, am mai spus-o, era cum nu se poate mai... bună: de aceea, fugind ca de ciumă de buni cunoscători ai totalitarismului, în general, ai celui sovietic, în special, precum J-F. Revel, Alain Besançon, J-M. Benoist, André Glucksmann şi alţii, cu toţii ieşiţi din "mantaua" lui Raymond Aron - Nadeau şi-a ales ca pivot al dezbaterii pe "strălucitul sovietolog Moshe Lewin" (aşa-i spune Nadeau); pentru a da în ochii europenilor oarecare credibilitate, a făcut apel la François Fejtö şi la Michel Heller, însă i-a pus alături de un Alexis Berelovici şi un Efim Etkind; de asemenea, a solicitat colaborarea lui Alexandr Zinoviev... Desigur, colaborează şi câţiva francezi...

Din fericire, numărul special din *La Quinzaine littéraire* a ieşit, nu doar altfel, ci pe dos decât dorise, voise mereu-tânărul tovarăş de drum, Maurice Nadeau. Deşi el însuşi, în editorial, anunţă că, de pildă, în articolul lui Berelovici, vom face cunoştinţă cu "noul freamăt de libertate" (de la Moscova, desigur, din acest an, '86); deşi înţelege, din articolul lui Etkind, că, în URSS, ar fi în curs "o epocă de reabilitări" (literare), deşi ne asigură că Zinoviev, în intervenţia sa, îl atacă pe Reagan şi a sa definiţie a URSS, ca "Imperiu al lui Satan", deşi încheie cu speranţa (mereu speranţa!) că Gorbaciov va fi un "super-Hruşciov", cititorul care nu se lasă descurajat de... speranţa lui Nadeau, va avea surprize dintre cele mai agreabile. Fiindcă, în afară de editorialul lui Nadeau şi de interviul luat "strălucitului sovietolog Moshe Lewin", toate celelalte materiale sunt serioase, ponderate, deci credibile.

François Fejtö începe astfel: "După cum Nixon era mult mai

popular la Bucureşti şi la Varşovia decât la New York, Gorbaciov este mai popular la New York, Londra, Paris - decât la Moscova. În cel mai fericit caz, sovieticii aşteaptă, să vadă rezultatele - pe care le prevăd, de altfel... Ce a adus «nou», Gorbaciov? Campaniile împotriva alcoolismului? a absenteismului? a corupţiei? Faptul că se vorbeşte «deschis» despre aceste tare ale societăţii? Dar ce anume se face ca să fie extirpate, măcar corijate? Nimic - decât discursuri mobilizatoare - pe care sovieticii le-au auzit, recent, din gura lui Andropov (şi el pornise «campanii», botezate, atunci «o nouă cotitură». Singura noutate: Gorbaciov este mai avar decât predecesorii săi în promisiuni".

Mai departe, Fejtö scrie: "Gorbaciov pare să încline spre dezideologizarea conducerii, în vederea pragmatizării (cuvintele-cheie fiind calitate-randament-sobrietate-eficacitate). Foarte bine, dar cum? Poate Gorbaciov să diminueze cheltuielile militare? Nu. Să «mobilizeze» mâna de lucru pentru «mari şantiere» - ceea ce Stalin putea, altădată, Gorbaciov nu poate, azi. Poate Gorbaciov să reorganizeze agricultura - să zicem, după modelul Ungariei? Nu - în URSS aşa ceva ar deveni o adevărată revoluţie. Poate să stimuleze productivitatea? Cum să o facă, fără a provoca creşterea nivelului de viaţă?"

În privinţa "strategiei internaţionale", Fejtö constată: "S-au înşelat, ca de obicei, occidentalii care aşteptau de la Gorbaciov concesii spectaculare, ca să-şi credibilizeze «pacifismul». Campania din Afganistan continuă, războiul de uzură dus prin Jaruselski împotriva poporului polonez continuă, URSS înarmează, mai departe, Nicaragua, Angola, Siria, Libia. «Propunerile» sale privitoare la «dezarmare» strălucesc prin lipsă de originalitate şi de seriozitate".

Fejtö încheie astfel: "Expansiunea ideologică este cea imaginată de Andropov, de pe când era doar şeful KGB: URSS să conteze mai puţin pe «devotamentul» partidelor comuniste occidentale, cât mai ales pe cele social-democrate - declarate sau nu (Fejtö nu scrie numele lui Giscard d'Estaing, o facem noi - n.n.), formaţii politice sau curente care, fără a-şi declara marxism-leninismul, susţin fără rezerve, pe plan internaţional, politica URSS. Dar chestiunea principală rămâne aceeaşi: va putea URSS, fără schimbări de structură, fără a renunţa la militarizarea excesivă, fără să încurajeze spiritul critic - va putea, fie şi cu «omul nou, Gorbaciov» să dea un nou suflu economiei - pe care se bazează prezenta şi viitoarea ei forţă?"

Că, într-adevăr, se întâmplă ceva şi se aşteaptă şi mai mult - este evident; că ceva se mişcă în imobila Rusie - incontestabil, însă "freamătul" pe care îl aşteaptă Maurice Nadeau în întreaga societate sovietică se simte, ca totdeauna în momente de schimbări-de-domni, numai în cultură, cu deosebire în literatură şi artă. Din articolul lui A. Berelovici aflăm că la Congresul Scriitorilor (iunie '86), nu numai că a fost schimbată vechea conducere, dar a fost atacată cenzura, atât

faţă de texte "contemporane", dar, mai ales, faţă de scriitorii consideraţi "trădători": Gumiliov, Merejkovcki, Zamiatin; s-a cerut publicarea operelor complete ale lui Pasternak (deci şi a **Doctorului Jivago**), ale Annei Ahmatova (deci şi a **Recviemului**), de asemenea, publicarea scrierilor lui Hlebnikov, A. Platonov, Sologub. Este adevărat: această revendicare nu este nouă, însă în iunie '86 a fost formulată cu aproape violenţă.

Berelovici observă că şi cei mai acerbi critici nu au debordat perioada brejneviană - cu o excepţie: Voznesenski - care a cerut condamnarea oficială a tezelor jdanoviste din 1946. În rest, criticile şi doleanţele scriitorilor s-au învârtit în jurul "cazului Tvardovski" - fost director al revistei *Novîi Mir*. Să amintim rolul considerabil jucat de Tvardovski şi de *Novîi Mir*: Încă de la sfârşitul anului 1953, la puţin timp după moartea lui Stalin, aici au fost publicate două articole care au pus în cauză realismul socialist ca "metodă artistică", de asemenea, "conducerea", de către partid a literaturii (Pomeranţev: "Despre sinceritate în literatură" - să ne aducem aminte că "sinceritismul" a avut ecouri şi în România, însă la noi, "sincerii" au fost pe loc pedepsiţi); şi cronica la **Pădurea rusească** a lui Leonid Leonov, în care Marc Şceglov scrie că personajele negative din literatura sovietică nu sunt "rămăşiţe ale trecutului", ci... produse ale sistemului. Ca urmare, în 1954, *Novîi Mir* este condamnată de către Plenara Uniunii Scriitorilor, iar Tvardovski destituit. În 1958, revenit în fruntea revistei, Tvardovski încearcă să elibereze literatura - şi publică, în 1961 romanul **Kira Gheorghievna** de Viktor Nekrasov (tema întoarcerii din lagăr, a tentativei de adaptare a foştilor deţinuţi, precum şi responsabilitatea celor care au tăcut); în 1962, **O zi din viaţa lui Ivan Denissovici** de Soljeniţîn; în 1963 Tvardovski însuşi publică partea a II-a a **Tiorkiniadei** ("Vassili Tiorkîn pe lumea cealaltă") - "cealaltă" fiind, vai, tocmai "aceasta"; în 1964 **Pe malul Irtîşului** de Serghei Zalîghin, primul roman care denunţă colectivizarea; în 1965, **Morţii nu mai suferă** - primul roman care denunţă incapacitatea militară a condamnatului şi mai ales nepăsarea partidului faţă de soldatul-om. Cu un asemenea "trecut", Tvardovski a fost alungat de la *Novîi Mir* în 1970.

Acum, în 1986, evocând "cazul Tvardovski", scriitorii sovietici sunt convinşi ca "întâia mare ocazie" (cea consecutivă congresului al XX-lea) fusese pierdută; o parte dintre ei, cei mai optimişti, speră că, acum, ar putea fi "a doua mare ocazie" - dacă... Dacă, după expresia unuia: "dacă, după primul atac, în care ai căzut, te-ai putea ridica, pentru al doilea"... Berelovici (în care Nadeau îşi pusese atâtea speranţe...) scrie: "Cum să nu dorească schimbări, liberalizare, scriitorii sovietici? Însă aceşti 30 ani care s-au scurs de la congresul al XX-lea i-au făcut sceptici. Spre deosebire de 1956, când apăruse o mişcare profundă, azi «curentul nu trece»: chiar cei care cred în voinţa

lui Gorbaciov de a provoca schimbări, se îndoiesc, în primul rând, de posibilităţile, în al doilea rând, de cinstea lui. La fiecare schimbare-de-domn, cel nou făcuse promisiuni de «înnoire». Şi azi, generaţia de la '56 este cea mai activă - dar a îmbătrânit: cei mai radicali şi mai activi dintre ei au fost împinşi în disidenţă, apoi în exil; alţii au ales calea compromisului - şi s-au compromis. Generaţiile care au urmat nu sunt deloc dispuse să se angajeze în luptă, fiindcă refuză să se «politizeze». Se discută încă". Berelovici scrie mai departe: "cuvintele sibilinice ale noului secretar al Uniunii, Karpov. Acesta, după ce a fost ales democratic, de către scriitori, a spus: «Dacă vom face o paralelă prea acuzată cu dezgheţul (aşa era numită perioada de după congresul al XX-lea, după titlul unei nuvele a lui Ehrenburg - n.n.), dacă vom confunda democraţia cu demagogia, vom risca să cădem... în disidenţă». Nu se ştie dacă avertismentul a fost formulat doar la adresa scriitorilor, doar la adresa partidului - sau a ambelor părţi".

Berelovici explică, în continuare, care sunt efectele "modei Gorbaciov" adică ale "criticii" ale, îndemnului la "transparenţă" (celebrul "glasnost"): permisiunea venind de sus, "spontaneitatea" (ca şi sinceritatea) dau impresia de critică-de-comandă - suspecta, deci. Sovieticii s-au obişnuit să audă aceleaşi persoane criticând, azi, cu severitate, ceea ce lăudau ieri.

Şi totuşi, se întâmplă câte ceva - mai ales în teatru - dar numai la Moscova: un impresionant număr de piese "critice" (chiar "denunţătoare", acuzatoare) sunt jucate şi, desigur, cunosc o mare afluenţa de public. De la texte doar-critice (spaţiul locativ, carierismul, birocraţia etc...), până la o piesă care face încă senzaţie: **Dictatura conştiinţei** de M. Şatrov, pusă în scenă de M. Zaharkov la teatrul Lenkom. Acţiunea se petrece azi, în redacţia unui jurnal pentru tineret: careva are ideea de a re-face "procesul" (fictiv) al lui Lenin din 1920, rezemîndu-se pe texte ale Nadejdei Krupskaia. Jurnaliştii care "joacă" procesul (lui Lenin), în fapt fac procesul socialismului, cu martori ai acuzării şi ai apărării, procuror, avocat... Primul martor al acuzării este... Verhovenski, personaj din **Demonii** de Dostoievski; acesta îşi expune teoria despre socialism: egalitate în sclavaj pentru mase; puterea pentru câţiva - putere care se exercită prin teroare, denunţ. Verhovenski apare - în piesă - ca Demonul socialismului - de altfel, un alt personaj spune: "într-adevăr, Verhovenski este Pol Pot, este propriul nostru trecut". Ca martori ai acuzării mai apar: un bolşevic, "pur" la început, dar corupt numaidecât de putere şi avantaje materiale; un comunist, pentru care scopul-scuză-mijloacele; un membru al "Sutanelor Negre", care, de la pogromurile din timpul ţarismului trece, cu plăcere - şi cu eficacitate - în Ceka; în fine, un tânăr care visează revenirea "puterii puternice" - al cărei "portret" şi l-a lipit de parbrizul maşinii... Un alt personaj (din piesă) îl întreabă pe tânăr: "Portretul

cui?”. Tânărul (personaj) nu răspunde, în schimb, sala strigă, în cor: “Stalin!”. La un moment dat, actorii (care interpretează jurnalişti care, la rându-le, “joacă” personaje istorice) părăsesc măştile, succesive, simultane: dând impresia că improvizează, ei, actorii, interpelîndu-se pe numele mic, discută despre problemele lor, de teatru, de aprovizionare, comentează evenimente politice, culturale, chiar judiciare... Regizorul Zaharkov şi “animatorul” acestui joc-al-adevărului, un actor foarte popular, Iankovski, avuseseră intenţia să extindă dezbaterea în sală, cu sala - dar şi “liberalismul gorbaciovian” are limitele lui.

Berelovici conchide: “Spectacolul cu **Dictatura conştiinţei** marchează limita libertăţii sub Gorbaciov. Dar cât timp va dura? Şi va reuşi această excepţie să astupe prăpastia dintre intelighenţie şi putere? Avem toate motivele să ne îndoim: deziluziile, scepticismul sunt prea adânci, gesturile de «bunăvoinţă» prea timide şi, mai ales, prea tardive. Cu toate acestea, Moscova, acum, pare vie, mişcată - însă vorba unui proverb: şi muribunzii mişcă...”

Nu ne vom opri la interviul acordat de către “strălucitul sovietolog Moshe Lewin”; pentru că acesta îşi începe monologul prin îndemnul: “Trebuie neapărat să depolitizăm discursul nostru despre URSS” - ceea ce ni se pare elocvent. Vom da însă un singur exemplu din rezultatele cercetărilor sale (strălucite, depolitizate) asupra... “opiniei publice în URSS”. Moshe Lewin susţine morţiş că aşa ceva există. “De exemplu?”, cere jurnalistul francez. “De exemplu”, răspunde Moshe Lewin, “maiştrii din industrie: fiind «ochii şi urechile» puterii, maiştrii raportează starea de spirit (*nastroennie)* a muncitorilor. Or această *nastroennie* nu constituie opinie publică?”

Dacă mai adăugăm că tot “opinie publică” este faptul că “cititorii scriu redacţiilor”, ne-am făcut o imagine definitivă despre strălucirea sovietologului în chestiune.

1918 LA ROMÂNI

Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983 - 86

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 12 octombrie 1986

A apărut de curând, la Bucureşti, la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, colecţia de documente: **1918 la Români** - desăvîrşirea unităţii naţional-statale a poporului român, în şase volume, grupate în două secţiuni:

a) volumele I şi II - cu menţiunea: "documente externe, 1879 - 1916.

b) volumele III - VI - "documente interne şi externe, august 1918 - decembrie 1920", privind "recunoaşterea internaţională" (a desăvârşirii unităţii naţional-statale).

Colecţia poartă indicaţia: "Direcţia Generală a Arhivelor Statului" şi a fost întocmită de un colectiv de cercetători, coordonatori: Ion Ardeleanu, Vasile Arimia şi Mircea Muşat.

Mărturisim din capul locului: şase volume masive, totalizând peste 4000 de pagini, cuprinzând 922 documente - impresionează; impresie de cvasinormalitate, de chiar abundenţă... De parcă ne-am trezi, în România, în faţa tejghelelor, tarabelor normal încărcate şi, culmea, "s-ar şi da" ceea ce vedem...

Am fi nedrepţi dacă nu am elogia strădania cercetătorilor români: de asemenea, nedrepţi, dacă nu am recunoaşte şi "partea pozitivă" a unor istorici care, de decenii, ne serviseră doar înlocuitori de istorie precum Ion Ardeleanu şi Mircea Muşat. Acestea fiind spuse, nu vom merge până acolo, încât să admirăm curajul acestor istorici de a fi făcut, în sfârşit, şi ceva istorie - după atâtea decenii de folclor sovietic şi minciună carpato-dunăreană.

Apariţia colecţiei de documente - în cea mai mare parte necunoscute românilor, şi nu doar muritorilor de rând, ei chiar istoricilor de profesie - ne bucură, desigur, dar ne şi întristează: ne batem în piept eu "tragerea" din Mircea (cel Mare, nu Bătrân), din Decebal, din Burebista, dar nu aveam voie să ştim cum anume ne "trăsesem" din bunicii şi părinţii noştri care făcuseră cu mâinile şi cu sângele lor această Românie pe care ne-a confiscat-o Marele Român de serviciu; suntem iubitori-de-ţară, ba chiar obligaţi să ne manifestăm românismul - dar numai cu strigăte şi adjective fără acoperire.

Acestea fiind spuse - deocamdată - nu vom fi "recunoscători partidului" pentru că ne-a îngăduit să recuperăm doar o părticică din ceea ce ne furase, falsificase, interzisese.

Nota asupra ediţiei ne înştiinţează că lucrarea cuprinde "izvoare documentare selecţionate din fondul de microfilme şi xerografii (...) depistate, colectate din arhivele, bibliotecile şi muzeele de peste

hotare" - şi anume din: "Anglia, Austria, Belgia, Elveţia, Franţa, ambele Germanii, Italia, Iugoslavia, Polonia, Spania, USA, Turcia şi Ungaria". Se vede eu ochiul liber că lipseşte o sursă, o ţară, o vecină - cea mai mare: URSS. Nota editorială zice: "În unele situaţii, nedispunînd de documente, s-au folosit ca sursă lucrări publicate" - subliniem şi ţinem minte. Mai departe, "Nota" vorbeşte de "anume condiţii de accesibilitate la documente, în diferite ţări" - am înţeles şi asta, ruşii nu au furnizat şi nu au permis recoltarea de documente care privesc România. Mai înregistrăm următoarea precizare din Notă:

"Fiind vorba de acţiuni ale guvernului român sau ale românilor din teritoriile aflate sub stăpînire străină, în volume au fost incluse şi documente interne" - subliniem şi ţinem minte.

Urmează o **Introducere**, semnată de M. Muşat şi V. Arimia. Şi pentru că este vorba de o întreprindere ştiinţifică, avem dreptul şi la o variantă în engleză a ei. Tot în virtutea caracterului ştiinţific, avem dreptul la un citat - în care este vorba de "înaintaşi" care "înfrăţindu-se cu munţii şi cîmpiile, cu rîurile şi codrii falnici, au rămas neclintiţi pe aceste meleaguri, apărîndu-şi fiinţa, existenţa liberă" - nu era necesară trimiterea la subsol, ca să aflăm cine-i autorul.

După ce şi-au făcut închinarea, istoricii îşi văd, totuşi, de istorie, încercând o sinteză a evenimentelor de până la Unirea din 1918 - iar subsolurile sunt pline de trimiteri la documentele din lucrare.

Cu o excepţie: Basarabia.

Ne-am fi aşteptat să fie două excepţii, adică şi Bucovina, doar şi această provincie românească se află nu doar sub ocupaţie rusească, ci şi sub interdicţie... documentară sovietică. Dar, nu. Doar Basarabia. Recomandăm cititorilor să citească **Introducerea,** fiindcă această colecţie de documente nu publică documentele privitoare la Basarabia, informaţiile fiindu-ne date doar în **Introducere** şi în două-trei note din josul paginii - vasăzică istoria Basarabiei este dezvăluită (!) românilor doar prin pana lui Muşat, Ardeleanu, Arimia, rezemată pe citate din Ceauşescu (care desigur, bat apa în piuă şi nu se referă explicit la Basarabia). Aşadar, mulţumim din inimă lui Muşat şi Arimia pentru că în 6 (şase) rânduri din **Introducerea** (de 50 pagini) au condensat Problema Basarabiei - din care citām 3 (rânduri): "Românii dintre Prut şi Nistru (...) s-au declarat mai întîi Republică Democratică Autonomă, iar apoi, la 24 ianuarie 1918, Republică Democratică Independentă, pentru ca la 27 martie să se unească cu România". Mulţumim, pentru că în cele 6 volume de 4 000 de pagini cuprinzând 922 documente nu vom vedea nici unul din documentele consfinţind măcar cele trei evenimente.

Aşadar, primele două volume adună documente privind: starea României după războiul din 1877; situaţia României în Balcani - şi războaiele balcanice; România în contextul balcanic şi european din

preajma războiului mondial; războiul - dar neutralitatea României (1914- 16); intrarea României în război alături de Franţa, Anglia - şi Rusia: campaniile din Transilvania şi Dobrogea, retragerea în Moldova, refacerea, marile bătălii din vara lui 1917, trădarea ruşilor - sfârşită prin Pacea de la Bucureşti - şi, în fine, ofensiva Aliaţilor (fără ruşi deveniţi inamici) care a permis României să recupereze Transilvania, Bucovina şi Basarabia.

Documentele sunt rapoarte diplomatice, telegrame, mai mult sau mai puţin secrete, scrisori, chiar fragmente de jurnal, memorii - şi memorandum-uri şi moţiuni - articole de ziar etc. Secţiunea a 2-a (volumele III - VI) acoperă perioada 1918 - 1920: campania din Ungaria, preparativele - îndelungi, anevoioase, dureroase pentru România - în vederea păcii (de la Paris) şi, în fine, tratatele cunoscute sub numele localităţilor din jurul Parisului unde fuseseră semnate: Versailles, Sèvres, Saint-Germain en Laye, Trianon, Neuilly-sur-Seine.

Încă o dată: această colecţie de documente publicată recent la Bucureşti reprezintă o comoară a românilor - pe care nu putem să nu o apropiem, prin valoare şi prin... peripeţii, de Tezaurul românesc, cel încredinţat ruşilor în 1917 şi recuperat parţial şi cu ţârâita, ceva-ceva în 1936, ceva-ceva în 1956, (când regimul de la Bucureşti a făcut un asemenea tapaj, încât ai fi putut crede că Moscova ne-a dăruit propriu-i tezaur...) Colecţia de documente este şi un roman, romanul României Mari. În măsura în care istoria este... un roman, într-adevăr, “cartea” se citeşte ca atare: întâmplări (şi ce întâmplări!) personaje (şi ce personaje!), suspans, intrigă-intrigi şi un “deznodământ” - provizoriu, romanul încheindu-se cu deschidere... În măsura în care istoria este, cel puţin în principiu, ştiinţă, nemulţumirea cititorului este provocată, tocmai, de voinţa de romancier a “autorului”: adausuri care nu adaugă nimic, omisiuni grave, tendinţă în “selecţionare” (deci, dezechilibru) şi, în fine, intenţie vădită a regimului actual de a-şi justifica politica prezentă prin politica trecută - încercând să dea impresia că ceea ce face, azi, de pildă, Ceauşescu, nu este decât continuarea a ceea ce făcuse, de pildă, I.I.C. Brătianu...

Desigur, istoria recentă este scrisă de învingători. Nu este cazul în privinţa României: Nu armele şi nu diplomaţia lui Ceauşescu (şi nici ale lui Gheorghiu-Dej) au învins... burghezo-moşierimea română, ca să instaleze comunismul românesc. Pentru simplul motiv că nu a existat o forţă a comunismului românesc - nici numeric, nici de influenţă (ca să nu mai vorbim de prestigiu - social, naţional, moral). Al Doilea Război Mondial a fost câştigat de ruşi - ei şi-au impus legea, deci şi “adevărul” - iar istoria a fost printre primele victime ale ocupanţilor. În câteva rânduri, românii se miraseră (şi speraseră...) atunci când comuniştii români permiseseră ridicarea a câte unui colţ al vălului inter-

dicţiei. Crezând că venise ceasul să fie ridicat cu totul.

Dar nu. Ruşii există, ruşii veghează: *Pravda* este doar titlul oficiosului comunist rusesc - atât.

Să încercăm să vedem cum anume este construit "romanul" şi cât de dreaptă este balanţa adevărului istoric.

Nu este - şi nu a fost un secret pentru nimeni: România, din 1914, a optat pentru neutralitate binevoitoare, până în 1916, iar din acel moment a intrat în foc, alături de Franţa, Anglia şi Rusia, în primul rând, pentru recuperarea ţinuturilor româneşti aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei: Transilvania şi Bucovina. Acesta este adevărul istoric şi nimeni nu ar fi putut pretinde că, din punctul de vedere al cantităţii de documente reproduse în colecţie, Basarabia să se afle pe picior de egalitate cu celelalte provincii.

În primul rând, pentru că, în conştiinţa românilor din Vechiul Regat, Basarabia nu exista. Privirile, gândurile lor se îndreptau numai spre Transilvania şi Bucovina: în preajma războiului, nici nu se rostea cuvântul Basarabia - singurii care o făceau erau filogermanii români şi emisarii guvernelor german şi austriac: aceştia promiteau recuperarea Basarabiei de la ruşi, în schimbul alianţei cu ei. În 4-17 august 1916, când România a încheiat Tratatul (secret) mai exact: Convenţiile politică şi militară cu Antanta (Franţa, Anglia, Italia şi Rusia) care promiteau explicit şi cu detalii cartografice Transilvania şi Bucovina (până la Prut), nu putea fi vorba de revendicarea unui teritoriu ocupat de un aliat (Rusia). Cu atât mai puţin s-au gândit românii la Basarabia, după înfrângerile militare din Transilvania, Dobrogea, după evacuarea Munteniei şi retragerea în Moldova - măcar pentru faptul că ameninţarea duşmanului era atât de teribilă, încât "de actualitate" era... retragerea în inima Rusiei, pe Doneţ...

În continuare, este adevărat că, pe Frontul Moldovei, din 1917, grija guvernului, a armatei, a refugiaţilor - adică a României - era de a nu pierde puţinul rămas din România - şi nu Basarabia... Aşa că primele semne de... independenţă ale basarabenilor înşişi fuseseră primite de către românii de la Iaşi cu... mirare, chiar cu îngrijorare.
Să recapitulăm stări şi evenimente:

Iarna 1916 - 1917 fusese cumplită pentru românii retraşi în Moldova: pieriseră - pe front, în timpul retragerii, de tifos exantematic (adus de ruşi) - aproape jumătate de milion de oameni, mai bine de 3/4 din teritoriu fusese ocupat de inamic, restul de temutul aliat rus, şi cu toate că armata fusese repusă pe picioare de către francezi, la Petrograd izbucnise revoluţia - ale cărei ecouri se simţeau, pe front.

Şi chiar atunci îşi găsiseră basarabenii să se manifeste: în cursul lunii martie (1917), Partidul Moldovenesc difuzează - şi prin presă - apeluri la organizare-şi-liberare; în 9 aprilie ('17) Partidul (Moldovenesc) îşi face cunoscut programul; în 18 aprilie, soldaţii şi

ofiţerii moldoveni, la Odessa, apoi la Chişinău, cer (şi promit) reforme, (mai ales agrară!); în lunile mai şi iunie (1917) sunt organizate o sumă de congrese (ale ţăranilor, preoţilor, învăţătorilor, studenţilor, mereu şi mereu ale soldaţilor); în plină bătălie (Mărăşti, Mărăşeşti) - în care românii se acoperă de glorie şi de sânge (iar trupele ruseşti părăsesc frontul, ba chiar pactizează cu inamicul), basarabenii se ţin de congrese, moţiuni, apeluri, reforme...iar la 21 noiembrie 1917, constituie Republica Democratică Autonomă, prin voinţa Sfatului Ţării, alcătuit din 150 deputaţi: 105 "moldoveni", 45 "minoritari" - ceea ce reprezintă procentajul cel mai însemnat (30%) de... toleranţă; la 7 decembrie (tot 1917) este alcătuit primul guvern (Directoratul); la 24 ianuarie 1918, Basarabia se declară Republică Moldovenească Independentă (faţă de Federaţia Rusă), iar la 27 martie ('18) proclamă Unirea cu Regatul României - unire cu anume condiţii: autonomie provincială, drepturi pentru minorităţi şi reformă agrară specifică. Istorica hotărâre a fost luată prin vot deschis: din totalul de 125 deputaţi prezenţi, 86 au votat pentru unire, 3 au votat contra, 39 s-au abţinut.

La 9 aprilie 1918 regele Ferdinand a ratificat unirea; la 27 noiembrie - 1918, Sfatul Ţării a hotărât unirea-fără-condiţii - legea fiind ratificată la 31 decembrie (1918), votată, la 29 decembrie 1919, atât în Adunarea Deputaţilor, cât şi în Senat - "în unanimitate cu aclamaţiuni". În fine, consfinţită prin Tratatul de la Paris, la 28 octombrie 1920, încheiat între Franţa, Anglia, Italia, Japonia – şi România.

Cititorul şi amatorul de istorie să nu caute în colecţia de documente publicată la Bucureşti, în 6 volume, documentele privitoare la unirea Basarabiei cu Patria Mama. Nu le va găsi. Desigur, va afla indirect, din altele, "cam ce s-a petrecut în Basarabia", dar nici un document basarabean. Ca un fel de "compensaţie", îngrijitorii colecţiei ne explică ei, sub semnătura lor, câte ceva în Prefeţe şi în note de subsol, iar la sfârşitul volumului VI (şi ultimul), ne oferă o chestie intitulată: "(1920). Studiu privind continuitatea elementului românesc în Basarabia" - în franceză şi în traducere românească - un fel de rezumat rapid şi ruşinos, în care ni se servesc, la "Anexe" câte un fragment de hotărâre, de lege, iar din Tratatul din 28 octombrie 1920 - reamintim: tratat care a avut drept obiect Basarabia - o ciosvârtă din Art. I şi o alta din Art. IX. "Studiul" cu pricina nu are autor (nici măcar colectiv), ni se indică doar că provine din "Arhivele Statului, Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar nr. 57/1918, f. 158-175...".

Încă o dată: "greutatea" Basarabiei în Unirea de la 1918 nu este aceeaşi cu a Transilvaniei - deşi, cronologic, i-o luase înainte, cu 9 luni. Să admitem: nici măcar cu a Bucovinei. Dar chiar aflîndu-se pe

al treilea loc, acel al treilea - şi ultim - ar fi avut cu ce să fie acoperit din punct de vedere documentar.

Să revenim la textele tratatelor, cele care au consfinţit, pe plan internaţional, România Mare. Colecţia publică în versiune integrală, atât în original (franceză) cât şi în română:

- Tratatul de pace cu Germania ("Versailles") - 350 pagini;
- Tratatul de pace cu Bulgaria ("Neuilly") - 200 pagini;
- Tratatul de pace cu Austria ("St.-Germain") - 280 pagini;
- Tratatul de pace cu Ungaria ("Trianon") - 260 pagini, fără să mai vorbim de reproducerea integrală şi în două limbi (franceză şi română) a Convenţiilor de armistiţiu, a Tratatului asupra minorităţilor, a Tratatului zis "de la Sèvres" (încheiat între Marile Puteri şi Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, România) etc... Însă pentru Tratatul de la Paris, privitor la Basarabia, ni se aruncă firimituri: o jumătate de pagină - şi aceea indirectă şi anonimă.

Dar Basarabia este nedreptăţită, nu doar prin absenţa documentelor scrise, ci şi a celor iconografice: din câteva sute de reproduceri fotografice, mai bine de jumătate dintre ele sunt consacrate Transilvaniei. "Proporţia" nu ar fi contestabilă - totuşi... Totuşi, Bucovina are dreptul la doar trei imagini (din care două reprezintă două momente ale aceluiaşi eveniment: dezvelirea monumentului Unirii la Cernăuţi). Dar nici o fotografie cu, despre Basarabia. Dacă provincia Transilvania este prezentă, iconografic, cu, de pildă, două-trei-patru fotografii, nu doar de la Alba-Iulia, Sibiu, Cluj, dar de la Orlat şi Sălişte, Miercurea-Sibiului şi Careii-Mari, Vinţul de Sus şi Luna de Jos; ba chiar cu zeci de fotografii din Ungaria (numai localitatea Békéscsaba are dreptul la cinci poze), Chişinăul, de pildă, la nici una. Şi, totuşi, la Chişinău avusese loc primul (cronologic, se înţelege) act de Unire a unei provincii româneşti cu România - pentru memorie: cu nouă luni înainte de Alba-Iulia...

"Ierarhizări" operează Ministerul Adevărului de la Bucureşti şi în iconografia consacrată Transilvaniei: observăm că dacă un Iuliu Maniu, de pildă, apare de doar două ori - şi în grupuri numeroase - un Ştefan Cicio Pop este răsplătit, postum, cu o mulţime, şi în grup şi... individuale. Care să-i fi fost meritele - mai mari decât ale lui Maniu? Desigur, faptul că un urmaş al lui Cicio Pop a fost şi rămâne tovarăş şi coleg de... "diplomaţie" al lui Dumitru Aninoiu, strălucit ambasador la Viena şi Paris.

Privim, în continuare, fotografiile transilvănenilor; nu ne putem desprinde ochii de la chipul lui Maniu, al lui Fluieraş, al lui Jumanca; primul, naţionalist, devenit preşedinte al partidului naţional-ţărănist; ceilalţi doi, socialişti. Toţi trei puseseră umărul la edificarea României Mari; între cele două războaie nu deveniseră "fascişti", iar în timpul celui de al doilea, nu colaboraseră cu guvernul militar al lui Antonescu.

Şi, totuşi, cum au sfârşit-o? Toţi acei mari Români care au avut neşansa de a mai fi în viaţă, la venirea comuniştilor, au fost asasinaţi. Aşadar, ce "şansă" au avut "bătrânii Brătieni" în comparaţie cu "tinerii" că au murit de moarte bună şi înainte de venirea comuniştilor; în termeni de "şansă" ne gândim până şi la un I. G. Duca şi la un Nicolae Iorga; chiar şi la Mareşalul Antonescu - cel puţin acesta a fost scutit de ciomegele securiştilor. Desigur, deplângem moartea timpurie a poetului Octavian Goga, dar credem că a avut "şansa" de a nu deveni coleg de Aiud şi de "polonic" cu poetul Nichifor Crainic.

Şi mai privim fotografiile cu chipul lui Al. Vaida Voevod şi nu putem uita că fiul său a fost ucis în anchetă, în 1950. Şi îl privim din nou pe Iuliu Maniu şi nu uităm că a fost ucis în închisoarea din Sighet - ca şi Ion Mihalache, ca şi George I. Brătianu - însă după luni, ani în care fusese călărit, la propriu, de securişti, lovit cu ciomagul în cap, ca să tragă, să ducă...

Actualul proprietar al României şi stăpân absolut al istoriei acestei nefericite ţări vrea să dea impresia că el nu a participat la "unele abuzuri dintr-o anumită perioadă"; ca să-şi consolideze puterea moştenită de la Gheorghiu-Dej, când a "dedejizat" Aparatul, l-a "pedepsit" pe Al. Drăghici, dar numai pentru Pătraşcanu şi pătrăşcănişti, iar pe Teohari Georgescu l-a re-cooptat în C. C. Nici un regret, măcar de formă, pentru zecile de mii de nevinovaţi (adevărat: necomunişti) ucişi de către comunişti; pentru milioanele de nevinovaţi (dar necomunişti) persecutaţi din tată-n fiu, din fiu în nepot, de către comunişti, iar dacă, din când în când, se mai scrie câte ceva despre victimele comunismului, deci şi ale lui, aceasta nu înseamnă că lupul şi-a schimbat şi năravul, odată cu... schimbarea ciomagului de activist (cu care îi colectivizase pe dobrogeni) în sceptru voievodal, ci înseamnă numai şi numai confiscare şi a istoriei Românilor, pentru a-şi confecţiona o legitimitate.

Cine va citi cu atenţie toate cele 6 volume de documente privind făurirea României Mari, va înţelege că şi acest act a fost furat şi spurcat de comunistul Ceauşescu. Nu România Mare îl interesează, ci "problemele" numai ale lui, pe care încearcă să şi le rezerve cu istoria noastră - şi anume:

1. Diversiunea cu "Transilvania ameninţată de Unguri" - să consulte românii documentele, ca să se convingă că ungurii nu s-au schimbat, din timpul primului război mondial;

2. Simultan cu cerşirea, anuală, a "clauzei", instilarea unui antiamericanism dezgustător - să consulte românii documentele, ca să afle, (dacă nu au ştiut) că americanii, deşi aliaţi, ne fuseseră ostili - încă de pe atunci...;

3. Americanii... or fi fost ei cum or fi fost (iar azi: ar fi ei cum ar fi), însă ostilitatea lor trecută şi prezentă a fost şi este provocată

şi întreţinută numai de către ovreimea americană;

4) Diversiunea cu "independenţa faţă de Rusia" - iată, în atâtea documente se scrie şi despre Bucovina, chiar şi despre Basarabia - dacă nu au fost publicate cele "directe", aceasta numai pentru că sovieticii nu au permis să li se umble prin arhive...

Inutil demers: onorabilitatea, legitimitatea se câştigă prin facere, nu prin des-facere; prin edificare, nu prin distrugere. Iar ceea ce va lăsa după el - canale şi căi triumfale - nu va compensa ceea ce a stricat, iar peste 50 ani, o eventuală colecţie de documente atestând "buna intenţie", "patriotismul" comunistului Ceauşescu nu va reuşi să smulgă din memorie accidentul - unic şi monstruos - botezat în derâdere: "Anii Lumină".

Alcătuitorii colecţiei nu se pot ascunde îndărătul indicaţiei de pe pagina de gardă a primului volum: "documente externe". Chiar dacă Sovieticii nu le-au permis consultarea arhivelor, după cum aflăm din Nota asupra ediţiei, din aceeaşi Notă aflăm că "în volume au fost incluse şi documente interne". De ce nu le-au reprodus? Aceste "documente interne" privind Basarabia, nu numai că există, depozitate în arhive, dar, încă de la sfârşitul anilor '60, un grup de cercetători (printre ei aflându-se şi martori direcţi ai evenimentelor amintite, precum Alexandru V. Boldur şi Pantelimon Halippa) a lucrat cu, pe ele, documentele - de ce nu au fost incluse în colecţie? Nota asupra ediţiei spune că "în unele cazuri, lipsind documentele, au fost folosite ca sursă lucrări publicate" - de ce nu au fost folosite "lucrările publicate"? Măcar cele indicate în modesta bibliografie indicată în volumul: 1918 - **Le récit du témoin Alexandru V. Boldur (L'Union de la Bessarabie avec la Roumanie)**. Să nu fi cunoscut cercetătorii de la Bucureşti această lucrare? Imposibil: Al. V. Boldur a lucrat - la Bucureşti - în grupul amintit, împreună cu Pan Halippa, iar textul "mărturiei" a fost încredinţat de către autorităţile româneşti lui Constantin Iosif Drăgan - acesta publicându-l în propria-i editură numită Nagard (adică: Drăgan, citit de-a-ndoaselea).

Dacă astfel se scrie istoria la Bucureşti, nu ne rămâne decât să aşteptăm ca bunul prieten al lui Ceauşescu să ne lumineze şi în problema Basarabiei (cum ne-a luminat în chestiunea Banatului şi, mai ales, în a Traciei...).

ELENA BONNER: “UN EXIL PARTAGÉ”, PARIS, SEUIL, 1986

Difuzat la postul de radio Deutsche Welle, 23 decembrie 1986

A apărut, de curând şi în traducere franceză, la Paris, volumul de mărturii al Elenei Bonner, al cărui titlu, în româneşte, ar fi: “Un surghiun împărtăşit” - în sensul de împărţire liber-consimţită.

Şi cu toate că apariţia acestei cărţi a provocat, în Franţa, cronici entuziaste, în majoritate, comentatorii au... comentat, cu anticipaţie **Memoriile** lui Andrei Saharov; care încă nu au apărut, însă când vor apărea...

Procedeu lipsit, nu doar de civilitate, ci nedrept: aceiaşi jurnalişti care nu conteniseră cu osanalele la adresa soţiei-marelui-disident - pentru curajul şi devotamentul ei de soţie, acolo, în Rusia - au găsit că volumul de mărturii ale femeii “nu poate fi decât o cronică a devotamentului casnic în umbra marelui bărbat” - şi alte insanităţi.

Nu ne simţim chemaţi să restabilim, noi, dreptatea femeii în faţa bărbatului - pentru că nu despre asta este vorba. Vorba este despre - întâi: a şti (sau a nu şti) să citeşti o carte (pentru că, în majoritate, cronicarii francezi au răsfoit cartea... femeii, aşteptînd să vină “cea adevărată”, a bărbatului); în al doilea rând, pentru a reaminti un loc comun - pe care însuşi Andrei Saharov l-a rostit, scris, în mai multe rânduri: disidenţa (sau opoziţia) în ţările totalitare, se-face-în-doi: oricât de curajos, de hotărât, de... supraom ar fi omul (de regulă bărbatul), rezistă atâta cât rezistă (şi uneori, învinge) numai dacă femeia îi împărtăşeşte (adică împarte cu el, de-bună-voie-şi-nesilită-de-nimeni) la-greul.

Şi nu vom atenta întru nimic la statura - şi statuia - lui Saharov, dacă vom repeta, iarăşi, cuvintele lui: “Fără ea (Elena Bonner) nu aş fi aflat ce se petrece în jurul meu; fără ea, nu aş fi vorbit cu glas tare despre ceea ce se petrecea cu oamenii din jurul meu; fără ea, de când sunt exilat la Gorki, nimeni nu ar fi aflat ce se petrece cu mine”.

Citatul nu este extras din cartea de mărturii ale ei - femeia are enorm de mult bun simţ şi o modestie pe care nu o au, din păcate, soţiile, văduvele, fiicele abuzive. Şi nu s-a trezit peste noapte făcătoare de amintiri-despre..., în care totala neînţelegere a omului pe care ar vrea să-l prezinte “dinăuntru” este egalată doar de trivialitatea unor “detalii intime”. Elena Bonner se hotărăşte să pună pe hârtie ceea ce ştie - în primele luni ale anului 1986, în America - nu pentru a-şi justifica poziţia de “jumătate” a marelui Saharov, ci iată - citām din Cuvânt înainte:

“De ce am scris această carte? Răspunsul cel mai comod ar fi: «Ca să depun mărturie» - dar ar fi un răspuns incomplet. Desigur,

simţeam nevoia să scriu şi să las cartea aici (în America, n.n.) cu gândul că poate aceste pagini îi vor fi de ajutor lui” (lui Saharov n.n.).

Atragem atenţia: acest “Cuvânt înainte” (ca de obicei, scris... la urmă) poartă indicaţia: “21 mai 1986, Newton, Massachusetts”, iar ultima fraza sună astfel: “Peste două zile, un avion mă va duce de aici, din Lumea Nouă în Lumea Veche, apoi, după încă o săptămână, mă voi întoarce în acea lume fără bucurii - cu adevărat veche pentru noi - lumea ne-libertăţii, dar fericită, totuşi, că am putut lăsa, în libertate, aceste pagini”.

Aceasta fiind “cheia” unei cărţi care, la urma urmei, este limpede ca lumina zilei.

Elena Bonner şi-a scris amintirile ca un neprofesionist - dar, în cazul ei, până şi stângăciile au şi farmec şi... impact. Desigur, îşi aduce aminte ce li s-a întâmplat lor, soţilor Saharov, după ce au fost exilaţi la Gorki, transcrie o sumă de documente trimise pe alte căi, anterior, încearcă să reconstituie discuţii, scene - mai ales în legătură cu internările forţate ale lui Andrei Saharov, grevele foamei, “victoriile” lor în faţa monstruoasei maşini a KGB-ului - dar mai ales “înfrângerile”. În fapt, una singură: Saharov încetase o grevă a foamei, crezînd în promisiunile autorităţilor că vor rezolva o anume doleanţă, desigur, KGB nu-şi respectă “cuvântul”, iar Saharov ia atât de serios această inevitabilă întâmplare, încât se crede sfârşit, nu doar pentru viitor, dar îşi pune sub semnul întrebării şi acţiunile trecute; în acele momente, Elena Bonner, desigur, îl încurajase, ba chiar găsise că Saharov, căzînd în capcana grosolană a KGB, dovedise, din contră, că e mai tare ca oricând, pentru că rămăsese un inocent şi un pur...

Cât despre “metodele paşnice” folosite de KGB pentru a-i frânge pe aceşti doi oameni în vârstă, bolnavi, izolaţi... parcă ne-am afla în România.

În primul rând (şi în permanenţă): calomnia; atât pe-cale-oficială, cât şi cea “şoptită”. Bine gândită, de la Centru, riguros... construită, calomnia trebuie să-l vizeze pe Saharov indirect. Fiindcă Andrei Saharov trebuie să apară “în ochii opiniei publice” ca un om, la urma urmelor, cumsecade, structural cinstit (ba chiar cu oarecari merite ştiinţifice...) - însă cam naiv; cam papa-lapte; uşor de “manipulat” - de oricine! (şi mai ales de “manipulatori profesionişti deghizaţi în fustă” - inadvertenţa logică şi lingvistică aparţine presei sovietice). Astfel prezentându-l, KGB încearcă să împuşte doi iepuri dintr-un foc: Saharov apare ca un “instrument al antisovietismului” - nu ca un ideolog - “manipulat” de către CIA, şi mai ales de către sionismul mondial (nu întâmplător, nevastă-sa e evreică!); pe de altă parte, începând cu “izolarea” savantului la Gorki, continuând cu internările - şi sfârşind cu “diagnosticele” (comunicate întâi revistei Bild şi abia după luni de zile pacientului...) - toate acestea trebuie să acrediteze

teza iresponsabilităţii numitului Saharov, să “legitimeze” izolarea lui (administrativă şi medicală).

Aşadar, Saharov este un “bun rus”, un “cetăţean sovietic cinstit” şi cu o origine din cele mai sănătoase (nu doar socială, ci... naţională). Şi ce bun-cinstit-de-al-nostru ar fi fost el şi în ziua de azi, dacă... Dacă nu ar fi căzut “victima” “acelei muieri”: Elena Bonner. Care, nu numai că i-a sucit capul, l-a zăpăcit, ca să profite de banii lui, de “casele şi maşinile” lui, de toate avantajele de akademik sovietic- fireşte, numai şi numai în profitul familiei ei, de evrei, şi în dezavantajul bieţilor copilaşi ai lui Saharov din prima căsătorie; nu numai că i-a făcut legătura bravului rus cu tot felul de scursuri capitaliste - jurnalişti, diplomaţi, oameni politici occidentali - dar “toate textele semnate de Saharov sunt, în realitate, scrise de alde Bonner şi alţi Jankelevici”. Ba chiar, dacă ar fi să credem *Pravda*, până şi “aşa-zisul memoriu prezentat lui Hruşciov” (în legătură cu pericolul nuclear) ar fi fost scris “tot de către Bonneri” (la plural, evident - amintim că Saharov a cunoscut-o pe Elena Bonner în 1970). Iar după N. N. Iakovlev (un Eugen Barbu moscovit), “Casa Bonner and children” este un cuib al CIA (de altfel, una din operele numitului Iakovlev se intitulează “CIA contra URSS” şi a cunoscut, în doar şase luni ale anului 1983, 3 ediţii...).

Tot după Iakovlev - dar nu numai, peste hotare lucrează din greu şi Victor Louis: “adevărata vinovată” nu este doar o spioană americană şi o agentă a sionismului (să nu uităm francmasoneria) - cititorii sovietici nu ar lua în seamă asemenea păcate... În schimb, dacă “adevărata vinovată” a fost, în tinereţea ei “o femeie uşoară, care se dădea pe bani”, “o femeie fatală (!) care l-a omorât pe poetul Bagriţki, pentru bani”, “o maşteră pentru bieţii copii ai lui Saharov din prima căsătorie, pe care după ce i-a bătut, i-a aruncat în stradă din propria lor casă” - aşa, da, cititorul sovietic va fi sensibilizat. Şi, pe stradă, în tren, la coadă-la-cartofi, va încerca să o pedepsească (vom reveni la tentativele de linşaj).

Comentatorii francezi - care au avut răbdarea să şi foileteze cartea - au găsit că “pasajele în care (Elena Bonner) se disculpă de anumite acuzaţii sunt de-a dreptul plicticoase”.

Îi priveşte pe francezi. Noi însă ştim că dacă un bărbat suportă mai uşor astfel de calomnii (în primul rând, nu există expresia: “bărbat uşor” - şi chiar de ar fi, ar... consacra, nu blama; în al doilea, un bărbat calomniat se simte uşurat după ce i-a ars o pereche de palme calomniatorului soţiei sale, ceea ce a şi făcut Saharov, la Gorki, unde imprudentul Iakovlev îl vizitase... ca să-i ia un interviu) dar femeia nu se poate uşura, pentru că, în Rusia, femeia nu pălmuieşte un bărbat - aşadar, pentru femeie calomnia este insuportabilă. Şi, iată, scriindu-şi amintirile, în America, Elena Bonner a găsit, în sfârşit, prilejul, să se

apere. Desigur, pentru un occidental, calomnia se rezolvă la tribunal - dar la care tribunal sovietic să-şi cheme o femeie calomniatorul? Când tribunalul este o anexă a KGB, când "judecător" este colegul lui Iakovlev?

Cartea Elenei Bonner, **Un surghiun împărtăşit**, mai explică (pentru cei care nu înţelegeau, sau înţelegeau altceva) şi motivaţia profundă a grevelor foamei declarate de Andrei Saharov, unele "împărtăşite" şi de soţia sa.

Noi, cei din Occident, ştiam că, de fiecare dată când KGB îşi punea la lucru brigada de "explicatori" ai mezalianţei lui Saharov, era un semn că savantul exilat la Gorki dăduse un semn de viaţă: fie că trimisese în Occident un text "exploziv", fie că declarase (deja) o grevă a foamei. "Explicaţia" era organizată astfel: inevitabilul Victor Louis lăsa să-i scape câteva cuvinte, în cursul unui coktail, sau "încredinţa" revistei germane *Bild* un set de fotografii, chiar câte o casetă de film; simultan, publicaţia exilaţilor ruşi din America, *Vocea Rusiei* (mai exact: *Glasul*...) publica "dezvăluiri" despre "influenţa nefastă a sionismului mondial asupra lui Saharov". Iar "presei" de la Moscova nu-i mai rămânea decât să... citeze "din presa occidentală" - procedeu drag şi "presei" de la Bucureşti.

În general, "mirarea" explicatorilor era astfel formulată: "Cum se face că Saharov, acest mare om, preocupat doar de marile probleme ale omenirii - printre care şi drepturile omului", strecurau ei - "acest monument de altruism, de generozitate devine, brusc, egoist, meschin - şi la urma urmelor, neserios - fiindcă, iată, a declarat greva foamei pentru ca noră-sa să plece în Israel - noră care nici nu-i este noră-dreaptă, fiind soţia fiului numai al Elenei Bonner!; iată-l, mobilizând opinia publică mon-di-a-lă pentru un oarecare paşaport de emigrare (tot în Israel, desigur!) a unui ginere - care, în realitate, îi este ginere-drept numai nevesti-si!; şi, să fim serioşi: un asemenea tapaj, repetat, cu greve-ale-foamei, pentru ca nevastă-sa (care nici nu e mama copiilor săi) să se trateze de nuştiuce, tocmai în Italia, ba chiar în America!"

Să ne amintim - cu neplăcere: printre cei care au participat la asemenea campanii de "explicare", în Occident, a fost şi scriitorul Zinoviev care, pierzînd încă o dată ocazia de a tăcea, s-a trezit scriind (într-o carte, nu într-un articol) că Saharov este "acel mare umanist care face greve ale foamei pentru ca noră-sa să plece în Occident"...

Or, Saharov a declarat şi a ţinut acele greve ale foamei - teribile prin ele însele, fiindcă le făcuse în spitalul KGB, supus torturii alimentării forţate şi mai ales umilinţelor de tot felul - dar şi prin sechele (datorate nu... foamei, ci "medicamentelor" administrate de KGB în cursul internărilor) - aşadar, acele greve ale foamei erau motivate, nu doar de spiritul-de-familie (egoist, meschin, neserios etc),

ci de dorinţa (izvorâtă din spaima) de a nu se lăsa total izolaţi de lume. Deja, trimişi în surghiun la Gorki (oraş-închis), li se interziseseră legăturile cu prietenii ruşi, cu jurnaliştii, diplomaţii occidentali; deja Elenei Bonner i se interzisese să mai călătorească la Moscova (pentru provizii şi pentru contacte). Dacă s-ar fi lăsat "în grija" KGB-ului, la Gorki, ar fi fost înmormântaţi. Singura posibilitate de a mai comunica în exterior rămânea prin membrii familiei - cu condiţia ca aceştia să fie afară.

Din fericire, a izbutit: mama Elenei Bonner, precum şi fiul şi fiica au reuşit să "iasă", să se stabilească în America, creând un nucleu de... contraexplicaţii. Din nefericire, nu întotdeauna "copiii din America" percepeau sau explicau eficace "subtilităţile" jocului KGB - cazul, mai ales, al "filmelor" transmise de către Victor Louis revistei germane *Bild* - care filme "arătau" buna-sănătate a lui Saharov, ba chiar "vorbeau" (în scena convorbirii telefonice - filmată şi înregistrată sonor şi... trucată) despre... "totalul acord (al lui Saharov) cu politica internaţională a guvernului sovietic"... De aceea era vital ca însăşi Elena Bonner să "iasă", să spună, să explice ea, dinăuntru, ce anume s-a întâmplat.

Şi, în cele din urmă, cei doi bătrânei, bolnavi, izolaţi au reuşit: după un număr de greve ale foamei, Elena Bonner a fost autorizată să "iasă"; pentru tratament. Bineînţeles, ea avea mare nevoie de un tratament medical. Dar mai ales el, Saharov, avea nevoie să ştie că faptele şi cuvintele sale ajung nealterate în Lumea Liberă.

Elena Bonner nu s-a mulţumit să-şi îngrijească ochii şi să restabilească adevărul, pe cale orală. A scris şi această carte - după care, cu conştiinţa împăcată, s-a întors. "În acea lume fără bucurii, în lumea fără libertăţi" - care este Rusia întreagă. Şi nu oriunde în Rusia întreagă, ci în Gorki, oraş-închis.

După şapte ani de surghiun, Saharov a fost autorizat să se întoarcă la Moscova. Însuşi Gorbaciov i-a telefonat, ca să-i dea plăcuta veste... kremlinologii occidentali cred că liberarea lui Saharov se plasează într-un context şi că nu ar fi fost legată de "cazul" însuşi. Ceea ce poate fi adevărat - Marcenko este lăsat să crape ca un câine, în Gulag, iar Saharov este liberat.

Şi totuşi, într-o anumită măsură, liberarea lui Saharov se datorează şi faptului că "pedepsitul" nu a îndurat fără să crâcnească; şi a "crâcnit" tot timpul, fiindcă nu a fost singur. Fiindcă surghiunul a fost împărţit în două, împărtăşit.

Cu jumătatea, la propriu: Elena Bonner.